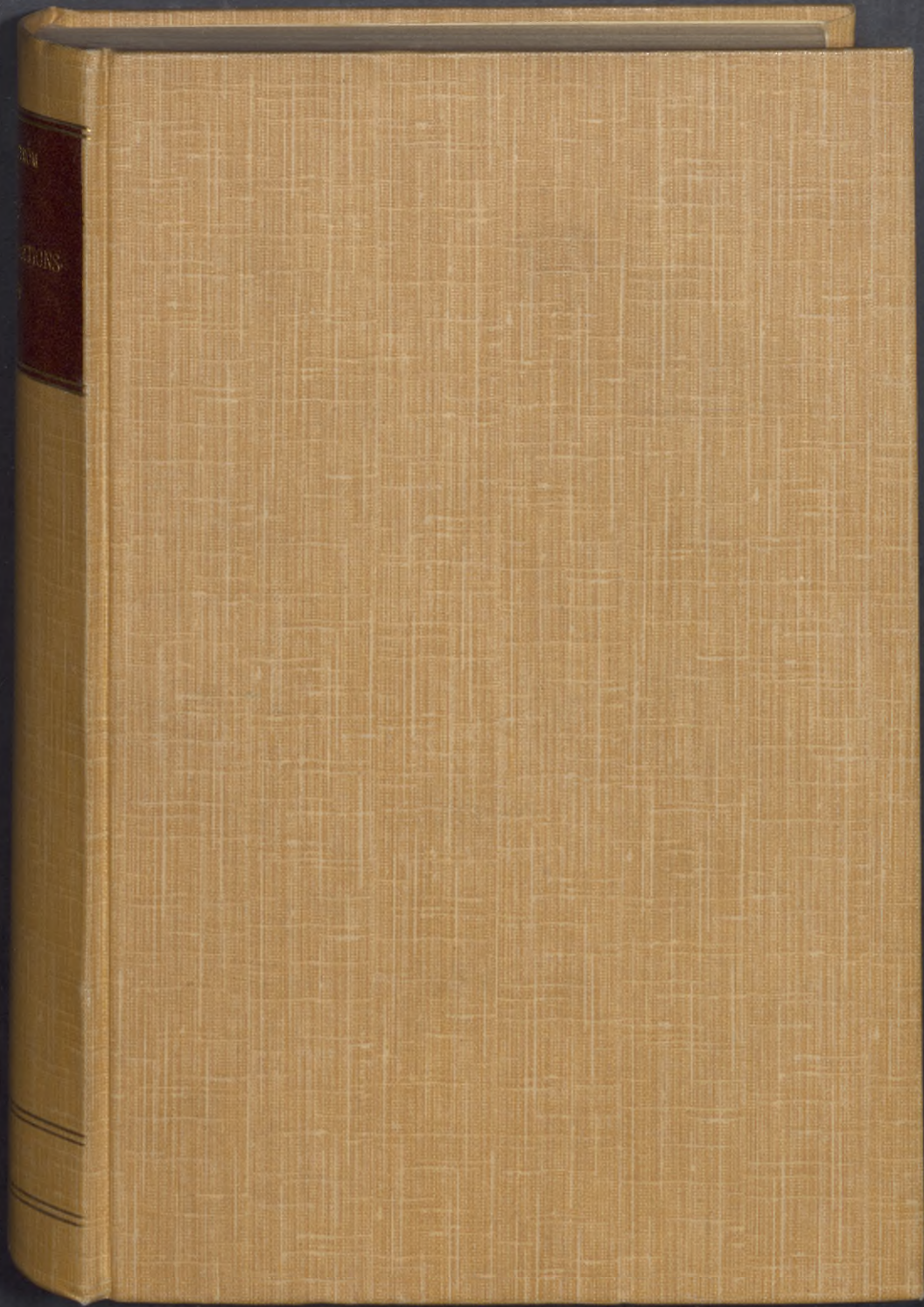

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

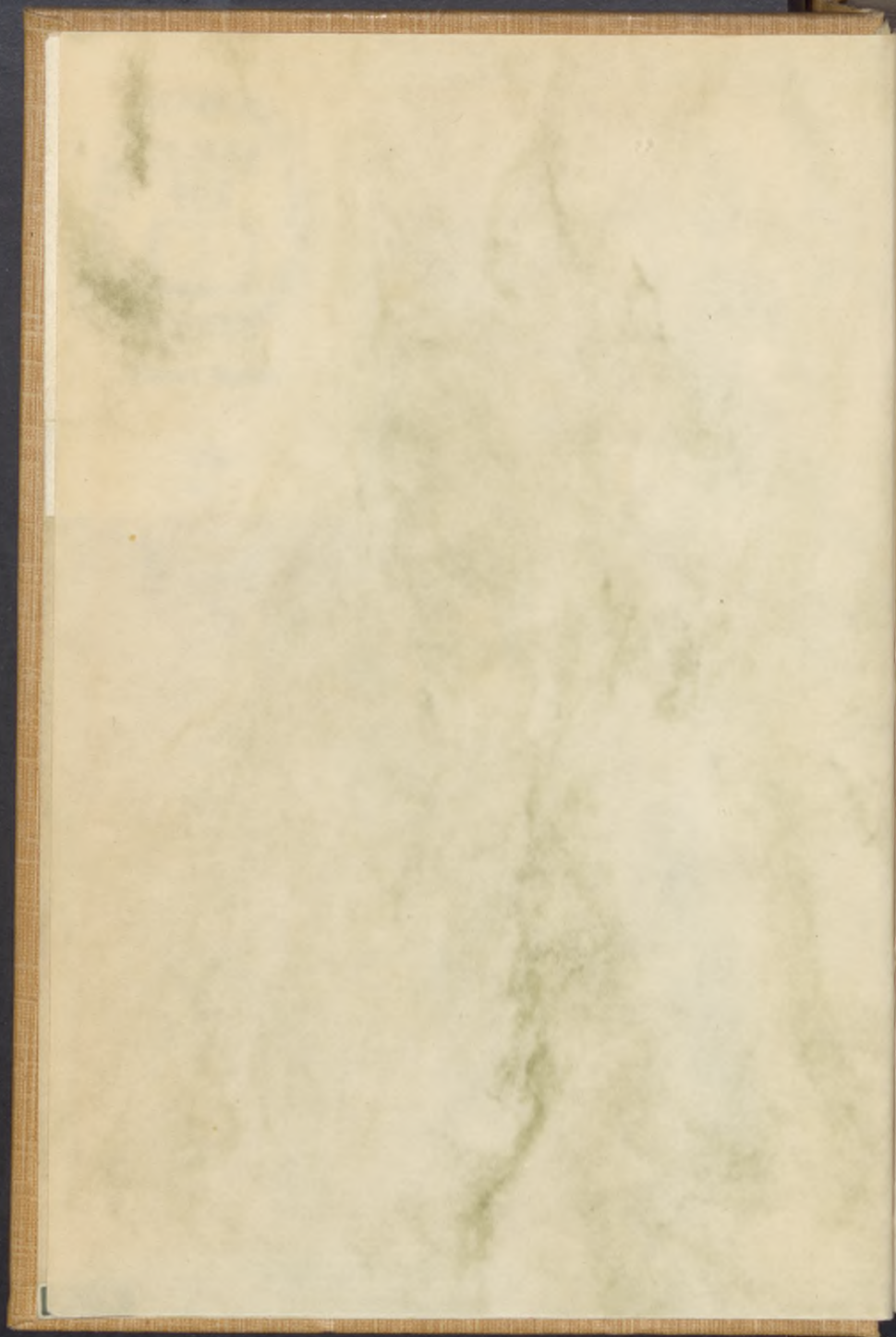
Allmänna Sektionen

Litt.

Sv.

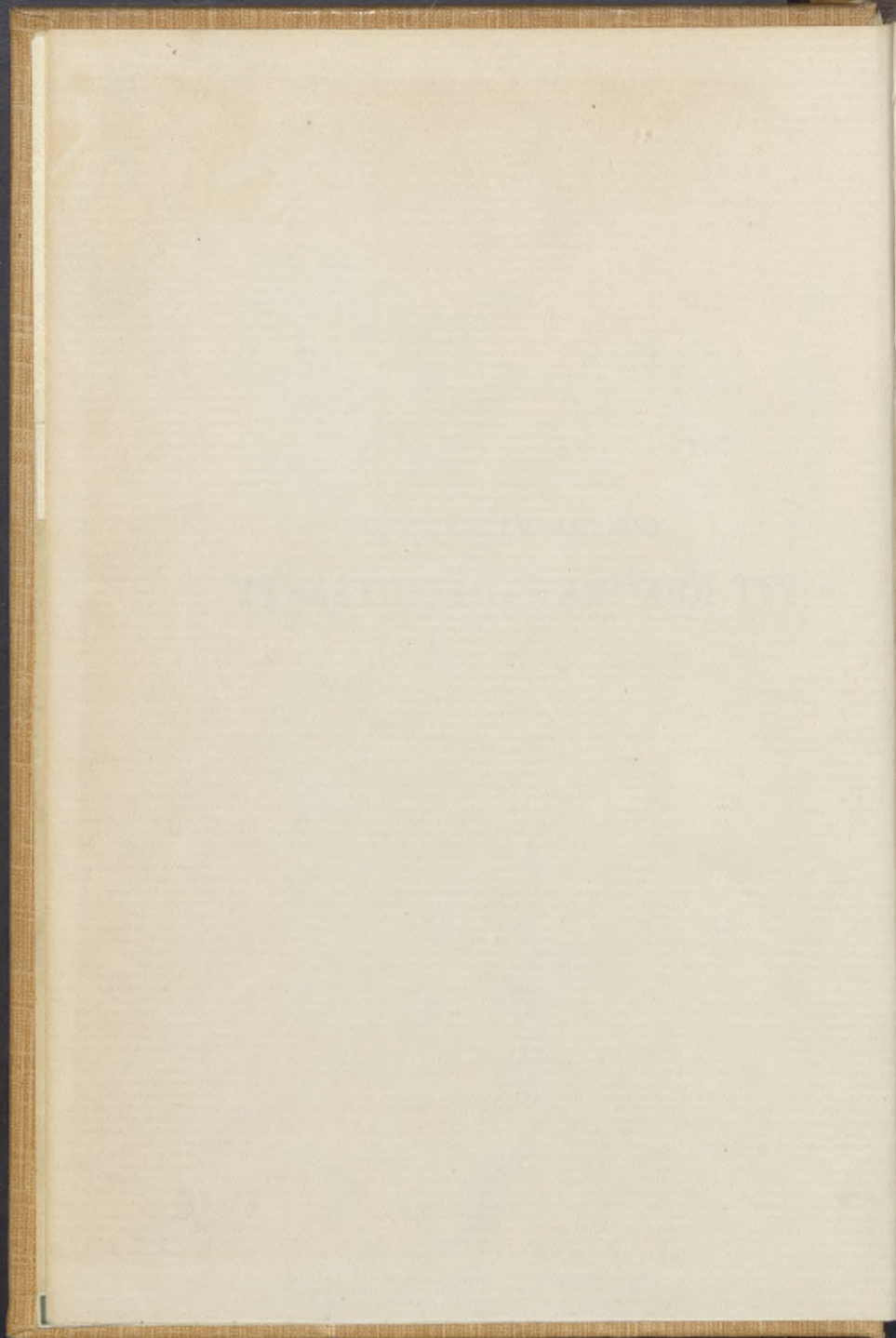
ExB

GUSTAF HELLSTRÖM

ETT REKOMMENDATIONSBREV

Vol. B

GUSTAF HELLSTRÖM

ETT REKOMMENDATIONS-
BREV

BERÄTTELSE

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM. ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1920

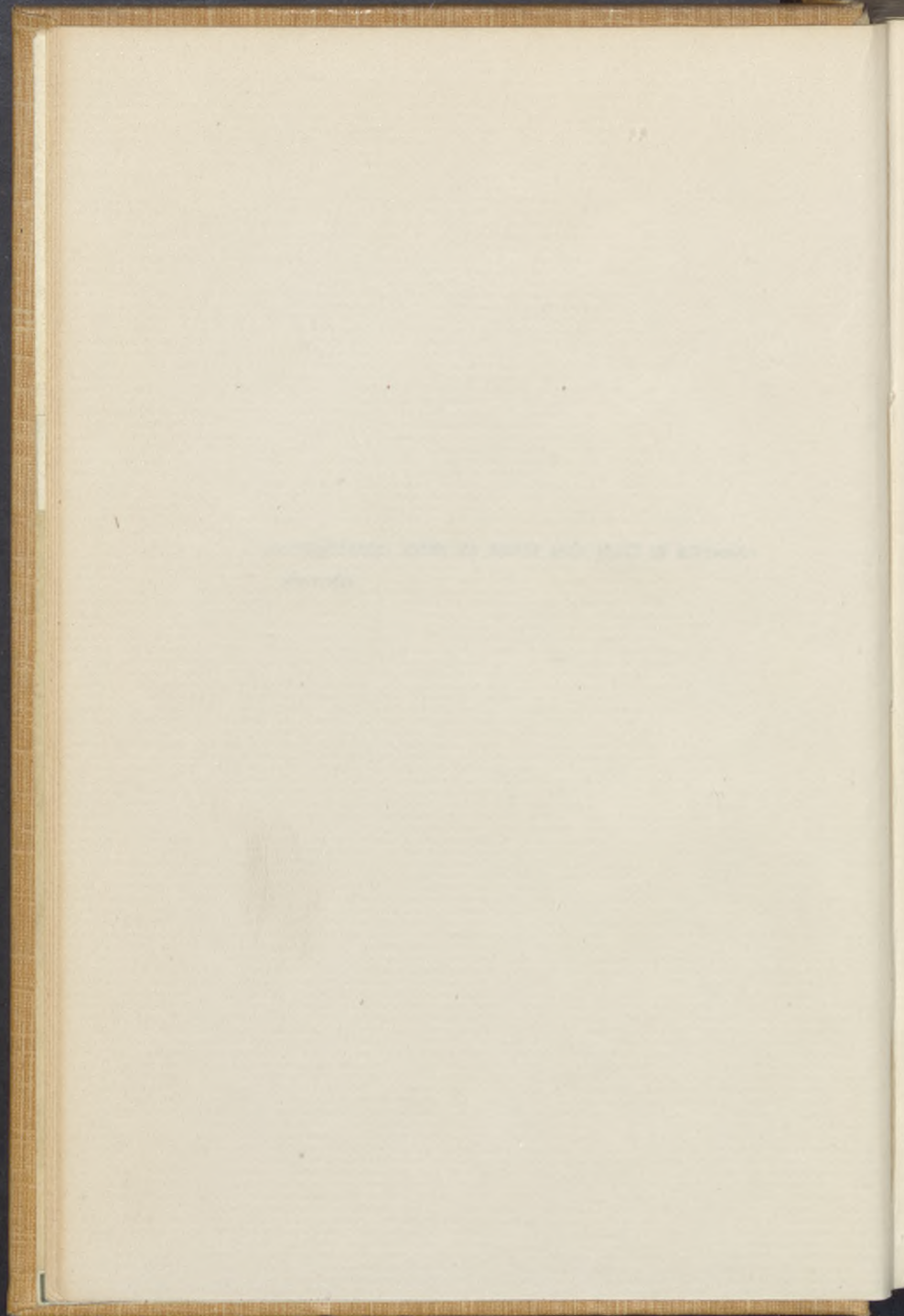
Till

MIN BROR NILS

REV. A. A. A. A.

»Amerika är Guds sista försök att rädda mänskligheten.»

Emerson,

FÖRSTA DELEN
STORA VÄRLDEN

STORA FÄRISBY

SNÖSTORMEN

POSTER

Den trådlösa telegrafen ombord på trupptransporten, som stampade fram västerut i hård motvind, höga vintersjöar och med skans och överbyggnad förvandlade till isgrottor, hade en radie av tre hundra engelska mil.

Det första meddelandet från land lydde:

»Lågtryck över Stora Sjöarna. Utsikter: snöstorm.»

Ett dygn efter fräste ett nytt meddelande rörande väderleken ned i apparaten, denna gång från meteorologiska anstalten i New York:

»Snöorkan, åttio i timman, på väg österut från Chicago. Sök närmaste hamn eller håll till sjöss.»

Kaptenen kallade ögonblickligen förste ingenjören upp på bryggan:

— Kunde de olja upp henne så, att hon hann i hamn, innan orkanen var över dem?

De blevo stående en stund tysta med händerna på ryggen och näsorna i vädret.

Deras order lydde på Newport News, Virginia. Så långt kunde ingenjören inte pressa henne på oljan de hade kvar.

Kaptenen vände på tuggummit:

— Newport News!? Vem i helvete har sagt Newport News!?

Han höjde rösten:

— Har jag sagt det!?? En general i S:t Nazaire, som för ett år sen packade fläsk i Chicago har sagt det. Men inte jag!!! I n t e jag! När generalen i S:t Nazaire säger till mig: Newport News, säger jag till generalen: Sir, vi har bara olja för 18 dygn med 10 knops fart.

— Generalen säger: Det räcker till Newport News, ni måste följa med konvojen i natt. Jag är ingen general. Jag är bara ansvarig för fartyget. Vi har varit på väg 16 dygn. Kan vi pressa henne in till New York? Kan vi det i n t e, då vill jag inte vara skeppare på den här badbaljan en enda minut längre. Då vill jag bli general i S:t Nazaire! Jag vill inte ligga här ute och gunga utan olja och tigga varenda djävul, som passerar förbi, om ett par liter, så att vi kan linka in i hamn som en halt anka någon gång fram på vårsidan, när syrenerna blommar hemma i min trädgård. Jag är sjöman och inte general.

Han tuggade allt ilsknare på gummit, lyfte det vänstra benet över det högra knäet och började betrakta skosulan. Medan han tänkte: Behöver lagas, sade han:

— Och en sak till, Cockran! Om vi lyckas klå tyskarna, är det inte h a n s fel, den där generalen i S:t Nazaire.

Ingenjören tänkte:

— Du har rätt, gubbfan. Men om du måste bu-ras in på dårhus, när vi kommer i land, då är det

den där generalen, som borde betala inackoreringen.

Han snöt sig och studerade eftertänksamt resultatet av operationen i sin näsduk.

Efter en stund sade han:

— All right!

Han dök ned i sin hytt, krängde på sig sina overalls och dök vidare ned i maskinrummet.

Kaptenen hade under tiden bytt om fot och betraktade sin högra skosula:

— Den också!

Han gick långsamt tillbaka in i navigationshytten och återtog studiet av »En genväg till franskan».

Vid femtiden en morgon gick ankaret.

De lågo i inloppet sex sjömil söder om New York, i ett mörker genomborrat av tusentals ljus från dreadnaughts, kryssare, destroyers, Standard Oil-tankers, Belgian Reliefs, trupptransporter och colliers.

Rakt i norr stod en corona borealis, New York, som speg'ade sig i himlen.

Klockan åtta lade en slup långsides och hämtade lotsen och skepparen. Kaptenen skulle i land för att skaffa olja.

Blanck följde honom till den överisade fallreps-trappan och tiggde för tionde gången:

— Försök att ställa om så, att jag kan komma i land här!

— All right! Skall göra vad jag kan.

En halvtimme efter var orkanen över dem, en av dessa amerikanska blizzards, lika berömda i pressen och litteraturen som Londons dimma och nattlivet i Paris.

Fartygen lågo färdiga att ta emot den, med ångan uppe, vaterbommarna indragna, ångslupar, motorbåtar och skeppsjollar surrade i devertarna och reservankarna över relingen.

Och nu kom den!

Den kom svepande fram som en ogenomtränglig natt med hastigheten hos en kapplöpningsautomobil och dånet hos en transkontinental express. Inne i denna framrusande natt, likt papperslappar eller vissna löv, virvlade träskjul, spåntak och magasinsdörrar, som den ryckt med sig inifrån stranden.

Det var flod. De hundratals fartygen hade legat med stäven mot havet. I ett ögonblick hade de vänt näsan mot norr, sackande i ankarna, skälvande i fogarna, suckande i skrovet. Med ett jättebrak, som på ett hemligt kommando, läto de reservankarna gå och med propellrarna för full fart sökte de klänga sig fast vid sina bärningar, med ankarklorna i gyttjan.

Sirenerna stämde upp en oavbruten avgrunds-symfoni.

Blanck satt inne i mässrummet och red ut stormen över en tidning, han sett sticka upp ur lotsens rockficka. Han höll den i sina händer så som om den varit en under många herrans år försvunnen familjebibel, som plötsligt kommit till rätta. Han kände sig åter som en länk i den historiska utvecklingens långa kedja. Kaptenen, som under snart tre veckor varit hans Gud, hade förlorat sitt mystiska majestät. Skeppsintendenten, som just nu utmanade honom till ett parti schack, hade upphört att vara hans tvillingbror. Det hemliga band, som bundit dem vid varandra — att i händelse av torpedering möta undergång och räddning i samma båt — herregud, hade han inte

egentligen tagit den omständigheten en smula allt för högtidligt och sentimentalt. Spela schack? Nej, han skulle aldrig spela schack mera i sitt liv. Han hade fått tag i en tidning!

Han kastade sig över rubrikerna:

Amerikansk löjtnant dödad vid fronten.

Engelsmän och fransmän attackera lokalt.

Bryan äter middag med Hearst.

Tio millioner dollarstorm närmar sig New York.

Känd advokat dör på klubb.

Dramatisk utveckling i kolstrejken:

Ruskin Howard uttalar sig.

Aha! Detta var att leva! Tillbaka till civilisationen!

När han släckt sin första brännande törst, började han studera den trettio två sidor tjocka luntan med den blandning av spänning och kallt yrkesintresse, varmed en utrikeskorrespondent kastar sig in i en ny värld, redaktören där hemma fordrar, att han skall fortast möjligt lära sig mästra så pass att han inte gör allt för påtagliga gubbar. Allt i denna lunta var av vikt. Allting i den lärde honom något. Den var inte endast en axplockning av de sista tjugufyra timmarnas händelser. Den var ingenting mindre än den brutna spegeln, i vilken en ny värld, hundra millioner människor reflekterade sig. Varje liten notis hade betydelse, hade sin betydelse, gav i all sin efemäritet ett perspektiv, djupt som en smal gata, på vilken människor trängdes. Till och med notiserna om

mord och skilsmässor gävo en plötslig inblick i en hel ny kontinents sätt att tänka, känna och reagera. Till och med de! I synnerhet de!

Och annonserna! Kanske allra mest de! De kastade ett strålkastarljus på folkets krav och nycker, smak och säsongbegär. De följde lagen om tillgång och efterfrågan, efterfrågan och tillgång och det hemliga spelet mellan dessa båda ekonomiska primärfaktorer. Läs annonserna i en tidning och du kan göra dig en föreställning om den kulturnivå, på vilken ett folk lever!

Och här, på varje sida, skuro honom i ögonen annonser, som kommo honom att känna snabbheten, med vilken blodet cirkulerade i samhällskroppen:

?? Vill du lära dig Napoleons makt över mänskorna ??
 !!! Vägen till framgång ligger i personlighet: Skaffa dig personlighet !!!

!! Sättet att på tio lektioner lära sig tala övertygande !!
 !! Sättet att på fyra timmar skärpa sin tankeförmåga !!
 !! Skaffa din hjärna en rakknivsegg !!

Hundratals genvägar till framgång, makt och lycka!

Timmarna gingo. Där ute hade det svarta mörkret ljusnat till grått. Snön kom, små korn, runda och hårda som gevärshagel, visslande fram horisontalt, sopande däckets likt stålkvistar.

Blanck hade druckit sig otörstig. Då och då såg han upp från tidningen och stirrade sömnigt fram-

för sig. Då och då gäspade han och kastade en ointresserad blick tillbaka i spalterna.

Vid andra ändan av det långa mässbordet satt skeppssintendenten och spelade schack med förste stewarden.

Plötsligt sköt Blanck tidningen från sig. Först nu lade han märke till att den var gammal. Den var från gårdagen.

Han gick bort och ställde sig över schackspelet.

Kors i Herrans namn! Där flyttade stewarden galet!

Såg han inte, att hästen kunnat göra intendenten matt i fyra drag!

Blanck rev sig förtvivlad i håret. Intendenten gav honom ett leende av ousäglig tillfredsställelse.

*

Vid lunchen började Blanck bli nervös. Stålkvastarna fortsatte att sopa däckets utanför. Närheten till land gjorde honom sjösjuk. Tanken på att nödgas fara ända ned till Virginia plågade honom som ett intrång på hans personliga frihet. Han lyssnade till konversationen vid bordet. Den gällde stormen. Var tredje replik lydde: Hon lägger sig, hon lägger sig! Vilka människor! Var hade sjölivets romantik kommit från? Vilken trång bondehorisont över dessa stora, starka karlar, som flackat jorden runt! Vad var resultatet av alla deras erfarenheter? Väder, kvinnor och vidskepelse!

— Hon lägger sig, hon lägger sig!

Han lämnade bordet, när den kinesiske mässboyen stack ett fat fiskbullar under näsan på honom. Han var sedan fjorton dar tillbaka trött på kockens koljkroetter och gick in i sin hytt för att ordna sina tillhörigheter, i den händelse kaptenen skulle lyckas lura ut immigrationstjänstemännen.

Passet hade han i fickan. All right! Och här var introduktionsskrivelserna från amerikanska högkvarteret till regeringen i Washington, politiska partiledare, fackföreningspampar och tidningsredaktörer. Dem var det väl också bäst att ha till hands, ifall immigrationssnokarna ville se på dem. Och här var rekommendationsbrev från vänner i Paris till släktingar och bekanta i Amerika. Dem kunde han stoppa undan i sin gladstone. Han bläddrade genom dem och ögnade över adresserna.

Plötsligt blev han sittande en lång stund och stirrade på ett av dem:

Mr Ruskin Howard, Hotell Plaza, New York City.

Ruskin Howard — — — han fortsatte att upprepa namnet långsamt för att hjälpa minnet till rätta. Ruskin Howard — — — var hade han sett det namnet förr, för inte så längesen — — —?

Han reste sig upp. Visst! Tidningen! Det hade stått någonting om en Ruskin Howard i den!

Han rusade ut i mässrummet. Tidningen!? Den hade försvunnit. Kinesen hade förmodligen tagit

bort den, då han dukade till lunch. Han dök vidare ut i penteriet och fick tag på boyen.

— Tidningen! Var gjorde du av tidningen?

— Jag vet inte.

— Jag måste ha den! Sök rätt på den! Du har väl inte kastat den över bord heller?

Kinesen stack huvudet mellan skuldrorna i rädsla för en vit djävuls vrede och störtade ut i köket. Efter en stund kom han tillbaka med den.

— Jag fann den i eldarmässen.

Den var svart av Bertillons system.

Blanck kastade sig åter över rubrikerna.

Aha! Här har vi det!

Dramatisk utveckling av kolstrejken:

Ruskin Howard uttalar sig.

Han gick tillbaka in i sin hytt, lade sig i kojen och läste artikeln på nytt:

Förenade Nyhetsbyråns korrespondent i Sinai, Ar., meddelar i ett telegram, att strejken bland kolarbetarna i Amasongruvorna för ett par dagar sedan tagit en högst dramatisk vändning. Indignerade över de strejkandes opatriotiska uppträdande i en tid, då en oavbruten kolproduktion är ett nödvändigt villkor för segern, drevo invånarna i Sinai 1200 av de strejkande ur staden.

Som bekant bestå de strejkande till största delen av utlänningar, särskilt från Balkanstaterna. Strejken har nu pågått i tre veckor, underblåst av I.W.W.-uppviglare. De strejkandes utdrivande

ur staden är de 100 procent amerikanska invånarnas svar på dessa utlänningars förräderi.

Mr Ruskin Howard uttalar sig.

Vid ett samtal med denna tidnings representant i anledning av den dramatiska utvecklingen av strejken vid Amasongruvorna i Arizona gjorde mr Ruskin Howard, bolagets verkställande direktör, följande uttalande, avsett för allmänheten:

»Jag är stolt över den ställning, invånarna i Sinai tagit. De ha handlat så som varje 100 procent amerikan bör och måste handla. Det är på tiden att vi skaka av oss vår traditionella tålmodighet, att vi se situationen rakt i ögonen, utan sentimentalitet eller pjåskig humanitet. Dessa I. W. W.-are eller vad de nu heta ha allt för länge tillåtit att fortsätta med sitt underminerande arbete. De försöka här, i vårt fria, laglydiga Amerika, införa främmande politiska doktriner, som äro förhatliga för varje 100 procent amerikan. Amerika är ett hem för män och kvinnor, som uppskatta och hysa förtroende till dess fria institutioner. Vi borde spy ut alla dessa främmande element.»

Alltså: detta måste vara Whitman Howards bror. Det måste vara samma man, brevet var adresserat till. Ruskin kunde knappast vara ett allmänt förekommande förnamn.

Blanck hade fått brevet av Whitman Howard i Paris, en av dessa talrika amerikaner, som av en

eller annan anledning vid unga år utvandrat till Europa och slagit ned sina bopålar i den av den gamla världens många huvudstäder, som de av ett eller annat temperament — eller smaksjäl — anse vara världens medelpunkt. Whitman hade kommit till Paris i sin ungdom för att lära sig måla och han fortsatte ännu vid trettiofem års ålder att dagligen under några timmar fästa färger på en duk i ett slags pliktrogen pragmatism, ett stillsamt: ago, quia absurdum.

Och detta var alltså Whitmans bror. De måste vara bröder, så vida det ännu fanns ett sammanhang i tingen. Deras dagars upphov hade tydligen uppkallat dem efter sina två älsklingsförfattare.

Blanck tog upp sin pennkniv, skar ut artikeln och stoppade den i plånboken:

— Det skadar inte att vara au jour med sina blivande bekantas åsikter. Sådant underlättar samvaron.

Whitman hade givit honom brevet ett par kvällar innan han lämnade Paris. Han hade sagt:

— Det är min bror. Jag ger er rådet att ringa upp honom, så fort ni kommer fram. Jag skriver till honom också, att ni kommer. Resten sköter min bror om. Min nya svägerska känner jag inte. Han gifte om sig för ett år sen. Hon är för resten svensk som ni. Av kunglig börd.

Blanck hade stirrat på honom:

— Kunglig börd — — — ?

— Ja, hon är en sondotter till Karl den tolfte.

— Min bästa Whitman, Karl den tolfte dog år

1718. Han efterlämnade inga bröstavingar. Såvitt man vet, stod han ej en enda gång i förhållande till någon kvinna.

— Ack, ja visst! Nu kommer jag ihåg! Voltaire! Charles XII! Framstående kavallerigeneral. Då måste det vara någon senare.

Blanck hade slungat ut på måfå:

— Kanske det var Karl den femtonde. Han var i många avseenden en motsats till Karl den tolfte

— Kanske det var nummer femton. Hör i alla fall inte hit. Min bror känner jag. Och han sköter om resten.

Blanck erinrade sig nu också, att Whitman samma kväll givit honom en del råd, han bett honom lägga på minnet:

— De äro absolut nödvändiga för en främlings framgång i Amerika, hade han sagt.

Råden voro emellertid så många, att Blanck begärt att få dem i svart på vitt. Han fick dem dagen efter i blått och rött, maskinskrivna, med de kursiverade orden i rött, resten i blått.

Blanck fiskade upp det omsorgsfullt utarbetade manuskriptet ur sin resväska och studerade det med mera aktning, nu när det började gå upp för honom, vilken framstående man brodern var.

Råd n:r 1.

Tag in, om bara på ett par dar, på ett första klassens hotell, Ritz-Carlton, Plaza eller Biltmore. Ni kommer att ha nytta av det, så

länge ni stannar i Amerika. De första bekant- skaper ni gör, komma alltid ihåg er som mr Blanck från Ritz. När de tala om er, säga de: Han är all right, han bodde på Plaza. Ni har med andra ord för ett par dollars extra utlägg skapat er en social position. Ni är en distingerad eu- ropé!!

Råd n:r 2.

Den första fråga, som ställes till er, lyder så här: Vad tycker ni om Amerika? Till en början bör ni svara: Underbart, överväldigande. Er senare attityd bör vara mera invecklad, mera subtil. Man väntar kritik av er, man begär att ni ska komma med eu- ropeiska synpunkter. Att därför fortsätta med lovorden är ett taktiskt missgrepp. Ni kommer antingen att betraktas som en vanlig obildad immigrant eller som en vanlig europeisk lyck- sökare, som försöker gifta sig till pengar. Men när ni kritiserar mitt land och mina landsmän måste ni göra det på ett sätt, som inte lämnar det minsta tvivel om att ni anser Ame- rika som nummer ett på jorden.

Råd n:r 3.

Konversation i egentlig mening förekommer ej i amerikanskt sällskapsliv. Antingen pratar man strunt eller också undervisar man varandra. I synnerhet den amerikanska kvinnan av den bättre typen törstar efter kunskaper, förutsatt att de med- delas på ett passande sätt. Använd därför

i ertsamtal med damers så många paradoxer ni kan klämma in, i en mening. Ju flera ni använder, ju större utsikter har ni att anses som ett geni.

I herrsällskap bör ni däremot hålla er till fakta: paradoxer är för mannen ett tecken på ohederlighet och taskspeleri.

Över huvud taget och i all korthet: försök i herrsällskap att leta ut de närvarandes intellektuella medelnivå och håll er på den. Ni får i så fall ord om er att vara en sunt tänkande mänska och en pålitlig karaktär.

Obs! Detta råd är ytterst viktigt! På det beror icke blott er sociala framgång, i det ligger också grunden till kvinnans sociala ställning över mannen i Amerika.

Råd n:r 4.

Skratta ofta — oftare än ni har lust till. Ej ens ett geni har rättighet att vara allvarligt. Men kom ihåg att skrattet måste vara hjärtligt, utan tillstymmelse till ironi eller sarkasm. Amerikanens sinne för motsättningar inskränker sig till det enklaste slaget av humor. Undantag: kultiverade judar.

Råd n:r 5.

Kritisera aldrig, ej ens sent på natten, i ett rökrum, bland ungarlar, den amerikanska kvinnan. En ungarl har alltid haft en mor! Detta råd är också ytterst viktigt!

Råd n:r 6.

Kritisera gärna den europeiska kvinnans efterblivenhet i synnerhet i damsällskap.

Råd n:r 7.

Om ni från europeisk synpunkt anser er förolämpad eller taktlöst behandlad, skratta hjärtligt. Vad ni gör, bli aldrig ond!

Råd n:r 8.

Det finns naturligtvis bluff i Amerika, mycket bluff. Men det finns också någonting annat: jokern! Drag inga slutsatser, förrän spelet är över. Ni vet aldrig, hur en amerikan kan handla. Plötsligen kommer jokern med i given och kortens värde har förändrats. Jag kan tyvärr inte förklara detta närmare här. Ni måste finna ut hemligheten själv. Men glöm ej detta sista råd: kom ihåg jokern.

Må Gud välsigna er!

Very sincerely yours,
Whitman Howard.
Landsflykting.

Blanck läste genom listan än en gång och förrirrade sig under några minuter i funderingar över vilka budord Whitman förbrutit sig mot. Han beslöt sig till att börja med att följa det första rådet och ta in på Plaza. Han var i alla händelser endast på genomresa till Washington. Ett par dollars mera spelade ingen roll, om resultatet var vad Whitman försäkrade.

Där ute började stormen lätta. Den grå muren vitnade. Gevärshaglen vuxo till flingor, som blevo större och ulligare. Om en stund föllo de som snön på en teaterscen.

Sirenerna tystnade. Klockbojarna hördes åter. Vid tonerna till dem, likt klämtningarna från tornet i en landskyrka och i ett stilla snöfall som på ett julkort, antrade två översnöade julgubbar fartyget och togo Blanck med sig till New York i immigrationsslupen.

Manhattans pyramidiska skyskrapsilhuet lyste genom det vita förhänget av de fallande flingorna som en tänd jättegran med bågglampan på Metropolitanbyggnaden som en Betlehemsstjärna högt uppe i himlen.

Ett slag skymtade frihetsstatyn fram till vänster om dem som en fantastisk julängel.

Snöorkanen hade sopat undan all gatutrafik. Blanck fick låna en av immigrationsbyråns egna automobiler.

Pressens makt i krigstid!

Körbanan låg tom, djupt nere som en klippväg mellan skyskrapornas alpväggar.

På en gatuskylt läste han i små vita bokstäver på en blå emaljbricka ordet: Broadway.

På trottoaren skyndade människor fram och tillbaka under översnöade paraplyer likt vita skalbaggar och försvunno i fyrkantiga hålor i asfalten: de underjordiska järnvägarna.

Här och där en privatautomobil med ett slät-rakat, cigarrökande ansikte inne i limousinen. El-

jest ingen trafik. Här och där en rad övergivna spårvagnar. Här och där en övergiven lastautomobil eller en lastvagn utan hästar. På ett ställe en handfull människor och ett par poliskonstaplar kring två tjuvar, som sökt knega i väg med tygpacker från en automobil.

Han fick plötsligt känslan av att åka genom en stad, som minuten innan genomgått ett luftbombardemang.

Blanck lyckades få ett rum på hotell Plazas sjuttonde våning. Sedan han tagit ett bad och skickat ned en del kläder i underjorden till pressning, ringde han upp mr Howard.

En kvinnoröst svarade:

— Nej, mr Howard var inte hemma och väntades inte heller hem förrän senare. Vem fick hon hälsa från? Vem? Hur? Stava! Mr — — — B. L. A. N. C. K.? Mr Blanck?

Blanck redogjorde för sitt civilstånd.

Plötsligt kom det från andra ändan av kontakten på en ovanligt god amerikansk franska:

— Ah oui! Monsieur Blanck. Je me rappele très bien! Whitman nous a écrit, il y a quelques jours. Det är mrs Howard, som talar. Nej, mr Howard är i Washington. Jag väntar honom inte tillbaka förrän vid sextiden.

— Jag har ett rekommendationsbrev till honom

— Oui, oui, je sais — — — Whitman nous a écrit — — —

Blanck bad om ursäkt och hängde luren tillbaka.

Minuten efter ringde det i telefon. Det var mrs Howard:

— Var han ensam? När hade han kommit? Hade han inga bekanta? Jaså, på det viset! Nå, det var en annan sak! Alltså! Förhållandet var det, att de skulle gå på operan på kvällen. Mas-senets Cléopatre. Ville han göra dem sällskap? Utmärkt! I så fall hade han bara att fråga i bil-jettluckan efter mrs Howards loge, i händelse de skulle vara sena. Kännetecken: en vit nejlika i frackslaget.

Blanck hade varit på benen sedan klockan tre på morgonen, då lotsen hissats ombord. Nu, när han äntligen var framme, kom tröttheten över honom. Han telefonerade ned om väckning, frac-ken och en vit nejlika klockan halv sju, rullade ned gardinerna och svepte in sig i filten på sängen.

Han blev liggande med armarna under huvudet och log ut i mörkret.

Detta var natten. Den absoluta, artificiella nat-ten, flyttad rakt in i en millionstad, till hands att krypa in i, närhelst man önskade: det var endast att dra ned de dubbla rullgardinerna, genom en enkel anordning så arrangerade att de utestängde varje strimma dager.

Och detta var tystnaden i en skyskrapa, där tusenden arbetade, levde och roade sig, med hissarna gående oavbrutet likt vertikala spårvag-nar från hallen, som vimlade av människor likt ett marknadstorg, till de översta våningarnas för-städer. Ej ett ljud av människoröster, ej ett eko av mänskosteg, ej en enda förnimmelse av organiskt

liv och rörelse. Den absoluta, artificiella tystnaden, färdig att gömma sig i, närhelst man behagade. Den abso — — — lu — — — ta art — — — ifici — — — ella — — — tystna — — — tss — — —

Det ringde, ringde, ringde. Det var alarmklockorna, som gingo. De hade blivit torpederade. Han sträckte sig ut efter livräddningsbältet. Men han kunde inte röra armarna. Det var, som om de blivit livlösa eller som om någon surrat dem fast bakom hans huvud. Detta var också ett satans sjömanssätt att skämta på. Han försökte kränga handlederna loss utan att lyckas. Alltså, han var ej fastsurrad. Armarna voro livlösa. Han sökte erinra sig, hur det gått till utan att lyckas. Ingen möjlighet att kränga på sig bältet. Han kunde inte ens tända det elektriska ljuset. Han blev liggande alldeles orörlig, alldeles stilla. Alltså, detta var slutet. Detta var döden. Han log. Och samtidigt log han åt sig själv, som kunde ligga så här, alldeles orörlig och le. Men å andra sidan hade han rätt att le just nu. Han hade gjort en upptäckt. Det var alltså verkligen sant, att man i de sista ögonblicken såg hela sitt liv passera förbi, inte snabbt och dimmigt, utan förvånansvärt långsamt och tydligt, episod efter episod, med en förlåtande klarhet. Han förstod plötsligen allt! Han förstod, varför han levat så som han gjort. Han kunde inte ha levat annorlunda! Han kände ingen ånger över misstag och felsteg, ingen sorg över att ej ha hunnit längre i

livet. Han hade inte kunnat! Han kände ej heller någon avund mot dem, som hunnit längre. Han såg nu att de måst dyrt betala vad de nått, måst betala med en järnhård urskillningsvilja. Deras liv hade varit försakelse. Och han hade inte velat försaka. Och han hade haft rätt! Och nu såg han den, nu såg han hela hemligheten i detta hemlighetsfulla liv. Var detta det hela? Han såg den, som om den skrivits med eldskrift på en svart mur: Ditt liv har inte varit meningslöst; det har givit dig tillfälle att ge uttryck åt skapardriften inom dig. Resultatet betyder ingenting. Märkvärdigt, att han kunde ligga och tänka på detta, medan det ringde, ringde, ringde. Och så underligt tyst det var. Hade alla redan kommit i båtarna. Hade de lämnat honom ensam, alldeles ensam? Nej, han skulle göra ett sista försök! Han helt enkelt måste stiga upp, annars kom han för sent till skolan. Klockan ringde, ringde, ringde. Anmärkning igen — — —

Han satt upprätt i sängen. Det ringde i telefon. Hans armar hängde som blytackor. Mörkret var ogenomträngligt. Var i Herrans namn var han? Hur hade han kommit hit? Ack, jo visst! Amerika! New York! Hotell! Han fångade ut i luften efter telefonen. Aj som fan, det var sant, det här var en amerikansk telefon. Hur var det nu den var inrättad? Var var knappen till det elektriska ljuset. Satan också, dessa nya mekanismer — — —

— Hallå! Hallå! Blanck!

— Det är mrs Howard, som talar.

Blanck bugade sig i sängen.

— Är ni ensam?

— Ja!

— Väntar ni någon?

Död och avgrunder! Hade han inte sagt, när han telefonerade första gången, att han inte kände en kristen själ i New York.

— Nej, mrs Howard, jag väntar ingen.

— Har ni lust att komma ner i palmgården och dricka te?

— Jag tackar.

— Ni kan känna igen mig på min pälskappa: chinchillakrage och ofött lamm.

— Förlåt, ofött vad?

— Lamm! Svart! Eller fråga hovmästaren!

— Jag tackar.

— Om en kvart?

— Om en kvart.

— So long!

Han var ännu fången i drömmen och i stället för att göra toalett blev han sittande i en länstol och stirrade framför sig. Drömmen hade lämnat honom i ett tillstånd av en sällsam berusning. Han hade genomlevat något, fyllts av en sällsynt klarhet. Och han kände med ett bittert vemod, hur varje bråkdel av varje sekund, som gick, grumlade denna klarhet. Han hade drömt, att de torpederats. Så långt mindes han tydligt. Men det var någonting annat han upplevat, någonting om livet

eller döden, en förklaring — — — Försvunnet — omöjligt att kalla tillbaka — — — Och kanske ändock inte alldeles försvunnet. Kanske skulle han komma till samma klarhet en gång, någon gång, efter år av erfarenheter. Kanske efter år av bittra misräkningar och sorger, en gång, när han på allvar och utan att längre kunna hoppas något av framtiden, kände sitt liv ligga i spillror bakom och omkring sig — kanske han då, efter dagar av förtvivlan och ångest, skulle komma till just denna sanning, drömmen för några minuter sedan givit honom till skänks.

Han reste sig långsamt och sade halvhögt:

— We are such stuff as dreams are made off —

Han upprepade orden sakta, gång efter annan. Det var, som om de ägt förmågan att trolla drömmen tillbaka. Kanske om han fått vara i fred och kunnat lägga sig igen och försätta sig i ett tillstånd, som öppnade slussarna till det undermedvetna, att han skulle kunna locka den upp till ytan igen, innan den hunnit sjunka allt för djupt ned.

— — —

Ragtime!

En hovmästare förde honom fram till en palm, under vilken satt en dam i chinchilla och ofött lamm. Under den lilla svarta sammetstoquen lyste ett glänsande kopparfärgat hår. Damen gav honom sin hand att kyssas:

— Ah, vous voilà!

Han bad om ursäkt för sitt dröjsmål, förde läpparna till en solitär på hennes ringfinger och tog

plats mitt emot henne, medan han sökte i sitt konsthistoriska minne efter det porträtt, hon erinrade honom om:

— Tintoretto eller Veronese. I alla fall någonting venetianskt. Och hyn! Vilken hy! Han tyckte sig kunna se blodet pulsera under den likt ett japonsiseri. Men näsan var svensk. En millimeter Norrköping längst ute på tippen. Klädde henne för resten, gav henne hennes personlighet. Ögonen voro också svenska, den speciella blandningen av blå oskuld och violett sensualitet. Ålder tjugutåttå till trettiofyra.

— Cocktail eller te?

— Jag har verkligen varit uppe så tidigt på morgonen, att — — —

-- Är ni gift?

— Nej.

— Jag trodde det, efter som ni drog fram med ursäkter. *Maître d'hôtel, apportez, s'il vous plaît, un Bacardi rum, sans grenadine.*

— *Bien, madame!*

— Den kommer att sätta liv i kroppen på er. Men flytta er stol närmare, annars kan vi inte talas vid för musiken.

Blanck drog korgstolen under palmen vid sidan om henne. Mrs Howard öppnade ett cigarrettfodral av svart emalj med silverkanter och ordet »Chris» i diamanthandstil i ena hörnet. Medan han hjälpte henne att tända cigarretten, sade hon:

— Holians rälit vär han kommer farannes i.

Blanck blev blossande röd. Han stammade nå-

gonting till svar — han visste ej vad. Hon hade talat skånska, det slags skånska, som talas mellan Hässleholm och småländska gränsen. Han förstod på uttrycket i hennes ansikte, att hon talat svenska på det enda sätt, hon kände. Och han tyckte sig också förstå, att hon begagnat deras eget språk av vänlighet, för att med ett par ord accentuera en rasgemenskap, inga älskvärdheter på något annat språk kunde skapa.

Han hade samma känsla man första gången erfar i det ögonblick aeroplanet man sitter i lämnar marken. Ej av osäkerhet, men en förnimmelse av att alla hittills gällande balanseringslagar plötsligt ersatts av nya. Och han sade till sig själv nu detsamma, han sagt första gången han gjort en resa i flygmaskin:

— Detta är själva fan.

Hon hade ej märkt hans förvirring. Den brinnande tändstickan, han höll till hennes cigarrett, hade räddat honom undan en pinsam situation. Minuten efter vände hon tillbaka till franskan:

— Ni är alltså inte gift?

— Nej.

— Det var då för väl det.

— Hurså?

— Vad vill ni man ska göra med en karl, som har sin hustru flera tusen mil borta? Det är inte fair play att lägga an på honom. Segern är för billig. Man kan inte heller bjuda ut honom åt andra utan att varna på förhand och det tar bort förgyllningen: han har inte ens förtjänsten att till-

fredsställa svärmorsinstinkten hos en. Han måste vara alldeles ovanligt intressant och underhållande för att inte vara odräglig. Och om han är intressant är han farlig. Man kan fastna för honom själv. Som ni ser: hur man än vänder på honom är han bara till besvär i sällskapslivet. Har ni aldrig varit gift?

- Inte ännu.
- Princip?
- Nej.
- Inte funnit ert ideal ännu?
- Jo.
- Otur?
- Snarare det.
- Redan gift?
- Nej, hon gifte sig efteråt.
- Hjärtesorg?
- Inte utan.

Blanck log invärtes: nåja, en konversation mellan två vilt främmande människor måste börja på något sätt. Varför inte så här? Ingen tid att förlora med överflödiga inledningar. Livet är kort och mänskorna man möter många. Låt oss ta reda på det väsentligaste så fort som möjligt. Hon ägde med andra ord vad fransmannen kallar le terrible talent de familiarité: den fruktansvärda förmågan att vara närgången. Och vad värre var, man kunde ej skydda sig mot den: det låg över hennes familiaritet den moderliga, förtroendeinbjudande värme, som strömmar ur alla stora, ljusa kvinnor, oberoende av deras ålder.

— Tänker ni gifta er här?

— Jag har inte beslutat mig ännu. Jag kom för tre timmar sen.

— Nonsens, sådant vet man på förhand.

— Dessutom, jag är varken markis eller greve.

— Det betyder inte så mycket. En bildad europé över trettio har alltid utsikter här bland kvinnor, som tycker om ett förflutet. Och de ha i allmänhet också pengar. Frågan är: tilltalar er typen?

— Kvinnan, som tycker om ett förflutet, har alltid tilltalat mig.

— Jag menar den amerikanska kvinnan?

— Jag kom för — — —

— Tre timmar sen. Det vet jag. Men tycker ni om självständiga kvinnor?

Plötsligt tyckte sig Blanck förstå, vart hon syftade. Han insåg hela sammanhanget med inbjudningen. Hon sökte lura ur honom om han var gesellschaftsfähig. Detta var en examen. Han erinrade sig Whitmans råd: i sällskap med damer bör ni använda så många paradoxer som möjligt. Och hennes fråga pockade på en paradox. Han ansträngde sin hjärna. Om ändå cocktailen ville komma snart! Han kunde inte dröja längre med svaret. Hon satt och väntade på det, bakom en tunn slöja av cigarrettrök och hennes ögon hade plötsligt fått examinatorns kyliga lugn.

— Ibland självständiga, ibland inte.

Hon förde tekoppen till sina läppar. Underkänd! Han sökte tänka ut någonting annat, nå-

gonting, han kunde hjälpa upp det dåliga intrycket med. Men hon hade redan lämnat ämnet.

— Er hjärtesorg, var hon svenska?

— Nej, danska.

— Varför just danska?

— Slumpen.

— Aha, nu förstår jag, varför hon gav er på båten. Danskorna ha ord om sig att vara lätta på foten.

— Det har alla kvinnor — utomlands.

Hon såg på honom:

— Ganska förständig anmärkning.

— Erfarenhet. Förklaringen är enkel nog. Vad man inte vågar hemma, vågar man borta.

— Europé! Ni tänker illa om kvinnan.

— Ni missförstår mig, mrs Howard. Jag tänker inte sämre om henne än om mannen. Skillnaden är bara den, att hemma mannen lever på sitt yrke och kvinnan ännu så länge i flesta fall på sitt rykte.

Hon log. Kanske det ännu fanns utsikter att hjälpa upp aktierna. Och här kom cocktailen. Han tömde den till hälften och hans självförtroende steg. Nu skulle han säga något riktigt vackert:

— Ni har lärt er franska i Paris.

— Ja, men jag var gift, innan jag kom dit.

Hon log, belåten med sin replik.

Han bet sig i tungan:

— Jag menade det som en komplimang.

— Den kommer inte för tidigt.

— Jag erkänner att den borde ha kommit förr.
Men — — — får jag vara uppriktig?

— Naturligtvis, om ni har något angenämt att säga.

— Till en början var jag förvirrad.

Hennes ansikte lyste upp, som om ett elektriskt ljus bakom ett mattslipat glas tänts innanför den fina hyn. Nu måste han säga något om hennes utseende. Han såg att hon väntade det; han svalde, vad han tänkt säga. I stället sade han:

— Ert utseende gjorde mig tankspridd.

— Ska jag ta det som en komplimang?

— Ja. Det förvirrade mig. Jag satt och tänkte på ett porträtt.

Hon log:

— Jag trodde det. Som bildad mänska kunde ni knappast göra annat. Men tänkte ni venetianska skolan eller Rubens.

— Jag tänkte inte Rubens.

— Det var väl det.

— Det var sanning. Men jag tänkte också något annat: Sverige.

— Ögonen?

— Ja, ögonen.

— Det är det enda svenska jag har.

Blanck såg på hennes näsa och sade:

— Och håret?

— Det är inte svenskt! Sådant hår, ser ni det ofta i Sverige?

— Kanske inte.

— Mänskor tviylar på att det är äkta. Som om

man kunde få min kopparglans genom att färga det.

— Nej.

Blanck såg att ämnet intresserade henne. Han fortsatte:

— Och hyn! Den är den underbaraste jag sett på länge. Det är så sällan man ser hyn i ansiktet på kvinnor nu för tiden. Och vilken hy!

Hon log:

— Min hy är ovanlig.

Av en eller annan anledning bytte hon plötsligt om samtalsämne:

— Tycker ni om musik?

— Ja.

— Är ni musikkännare?

— Det kan jag knappast säga.

— På vad sätt reagerar ni för den?

Blanck ryckte på axlarna:

— Det är svårt att förklara i ett par ord. Och det beror också på musiken.

— Reagerar ni för den konkreta sensationen eller den konkreta idén? Eller är det de abstrakta sensationerna och idéerna som gör intryck på er i den? Ni skakar på huvudet? Som ni vet: det finns fyra utvecklingsstadier i ens sätt att reagera för musik. Ni visste det inte? Men sådant måste ni veta. Det är lärt på några minuter. Det första stadiet är som jag sa, den konkreta sensationen. Ni hör till exempel dansmusik. Resultat: opp och hoppa. Inte sant?

Blanck nickade.

— Det andra stadiet är den konkreta idén. Dit hör den litterära eller målande musiken. Ni hör musik och den för tanken på ett landskap i mån-sken, en bäck, ett åskväder. Inte sant? Ni förstår mig?

Blanck nickade.

— Det tredje stadiet är den abstrakta sensationen.

Blanck rynkade pannan:

— Finns det någonting sådant som abstrakta sensationer.

— Det finns abstrakta känslor. Ni kan fråga vilken musikutövare som helst. Jag har själv varit vid operan.

Blanck slog medgivande ut med händerna.

— Och så till sist den abstrakta idén. Det är de fyra sätten att reagera, de fyra utvecklingsstadierna. Det är lätt att hålla reda på.

— Jag medger att det inte låter invecklat. Men utan konkreta exempel — — —

— Hur så, utan konkreta exempel?

— Jag menar utan exempel, som förklarar teorin — — —

— Tag till exempel två sådana kompositörer som Debussy och Stravinsky. Ni har hört dem båda?

— Ja.

— Nå, de är båda moderna. De representerar båda den moderna mänskan, inte sant?

Blanck nickade.

— Och på samma gång är de två absoluta

motsatser. Debussy representerar den abstrakta sensationen. Han upplöser allt. Han är flytande, obestämd, konturlös, parfymen och vindfläkten över tingen, det böljande, skummande, glittrande. Stravinsky representerar den abstrakta idén. Han beskriver inte en flod i månsken utan vattenkraften, inte ett åskväder utan elektriciteten. Han ger elementerna i deras kompakthet och kraft, stränga konturer, den tunga rytmen hos en maskin! Inte sant?

Blanck nickade.

— Nå, nu vet ni det.

— Ja.

— Har ni hört Prokofieff?

— Har aldrig hört — — —

Mrs Howard satte sig upprätt i stolen:

— Ni hörde inte Prokofieff? Ni var inte på hans konsert i förrgår kväll?

— Jag kom för tre timmar sen.

Hon log:

— Visst jag glömmet. Han är alldeles ny. Han har aldrig förr hörts utanför Ryssland. Har ni varit i Ryssland? Inte. Inte jag heller. Men det måste vara ett underligt land, landet för morgondagen. Jag tror Ryssland har framtiden för sig, mycke mera än Amerika. Den ryska folksjälen tycks gömma på skatter, vi inte har en aning om. Och vi kallar dem barbarer, därför att de inte badar så ofta som vi.

— Den ryske bonden tar rysk badstu varje lördag.

— Naturligtvis gör han det! Men vi är så okunniga. Vi tror att därför att vi har skyskrapor och hissar och elektriska krustänger, att alla, som inte har det är efterblivna. Men tro mig: Ryssland är morgondagens, konstnärligt, inte politiskt. Men när den ryska folksjälén blir frigjord, då ska ni få se. Ryssland har två ansikten: hon är östern och västern: hon vänder sitt östra ansikte åt väster och det västra österut. Ryssland är de stora överraskningarnas land. Och Prokofieffs musik är morgondagens. Honom måste ni höra. Han har stigit upp som en meteor. Han är alldeles ny. Hans rykte är lika plötsligt som Byrons. Han är bedårande och chockerande. Man kan inte tänka sig honom i annat än eruptiva och vulkaniska termer. Ni kan inte föreställa er hans kraft. Den är absolut paleontologisk. Han är musikens Mefisto, underbar, skamlös, destruktiv, oemotståndlig. Själva hans utseende är en kvick paradox. Han ser ut som en ung präst, som aldrig frestats.

Blanck svalde ett leende. Han erinrade sig att han läst ungefär detsamma, mrs Howard nu sade, i den en dag gamla tidningen ombord på trupptransporten. Men hur kunde mrs Howard veta det? Han kom särskilt ihåg uttrycken paleontologisk, musikens Mefisto och Byron. Det hade också funnits en jämförelse mellan Shaw och rysen i recensionen. Han satt och väntade på den.

— Ni ler?

— Det låter ytterst intressant.

— Inte sant. Ni måste höra honom Han ger sin andra konsert om en fjorton dar. Jag hoppas han spelar sin C-mollsonat då. Det är den absoluta skamlösa och oemotståndliga musiken, och så kvick och ironisk! Han har fört ironien in i musiken. Hans lilla stycke för fyra fagotter! Ah, ni måste höra honom. Och hans visions fugitives! Det kallar jag atmosfär. Och vet ni, varför jag är fullständigt galen i honom?

— ?

— Han är uppriktig. Han är musikens Bernhard Shaw. Inte bara i fråga om kvickhet och paradoxer utan därför att han säger precis vad han tänker. Och vad som ger Bernhard Shaw hans värde, är att han ger oss nakna själar, hans figurer säger precis vad de tänker och inte bara vad som är anständigt och passande. Och det är därför jag anser att han är världens största nu levande författare. Om vi alla bara kunde lära oss att säga vad vi tänker, skulle världen om tio år ha ett annat utseende.

Om Blancks minne ej slog fel, hade Mrs Howard med de sista meningarna lämnat recensionen i gårdagens tidning och rörde sig nu på områden, hon hämtat från källor, han ej kände.

— Men, Mrs Howard, tror ni inte, att de tio övergångsåren skulle bli olidliga?

— Mycket möjligt. Men tänk efter! Vad går hela vår samvaro ut på annat än att komma underfund med vad vår nästa verkligen går för. Varför all denna camouflag? Är det inte mycket

bättre att veta, vad en mänska går för? Och det är därför jag tycker om Shaw. När en av hans figurer sagt två ord, vet man vad han går för. Jag behöver inte bli desillusionerad i slutet av boken.

Mrs Howard fördjupade sig i litteraturen. Hon tycktes ha läst det mesta, som väckt uppmärksamhet i England och Frankrike sedan 1905. Hon hade en fräs och en stämpel färdiga för allt, hon rörde vid. Blanck började bli imponerad. Här satt han ett par decimeter från en typisk produkt av den moderna civilisationen. Hon var i ordets djupaste mening en modern mänska, ett resultat av de sista trettio årens borteliminering av avståndet, av världshändelsernas och världstankarnas sammanpressande och tillrättaläggande i de dagliga tidningarna och veckoskrifterna. Hon hade läst utan urskillning, endast ledd av ett begär: att ej låta någonting undgå sig, som av en eller annan anledning väckt sensation. Och det var tack vare denna brist på urskillning hon kunde sägas stå på höjden av sin tids bildning. Blanck fylldes av en plötslig, nära nog religiös vördnad för den moderna romanen. Trots sin påstådda jämnstrukenhet berörde den allt mellan himmel och jord. Här, bredvid honom, satt en kvinna, som tack vare den och dess kommentarutläggare, kritikerna, ej endast hade ett färdigt omdöme om allt det, som rör sig i den moderna mänskans själ: med den som visitkort hade hon också satts i stånd att avlägga korta och lärrika besök i historiens alla sekler och civilisationer.

Han kom att tänka på vad Anatole France en gång sagt i en av sina litteraturessayer: Det är nödvändigt att vara lätt för att kunna flyga genom tidsåldrarna. Och mrs Howard flög.

Under samtalets gång gjorde han så småningom också en annan, ganska egendomlig upptäckt. Han beslöt sig för att kontrollera den. Han ändrade språk, hoppade från engelska till franska, från franska till skånska och efter en stund tillbaka igen till engelska.

Han lade märke till, att när hon talade skånska hela hennes personlighet förändrades. Inte nog med ansiktet: den förändringen kunde förklaras av det enkla faktum, att artikulationsläget, munnens och tungans ställning är olika för olika språk. Men det kom med ens över henne något av bondens kantighet och brutala blyghet. Hon förlorade med ens sin *savoir-faire*. Och hon återfann balansen först med ett av de andra språken. Men också på dem skiftade hennes personlighet. Franskan gav henne andra gester än engelskan, ett annat temperament till och med, en annan livlighet, en snabbare takt än engelskan.

Ja, här var det inte längre endast tal om språkets makt över tanken utan språkets makt över hela personligheten. Egentligen borde hon skickats till ett universitet. Vilket obetalbart experimentobjekt på ett filologiskt seminarium! På en typ som henne kunde man bli professor. Vilken mängd av psykofysiska apparater, man kunde konstruera för att använda på henne, för att

mäta de olika sätten på vilka hon reagerade, beroende på olika språk. Det kunde — och borde — experimenteras med henne i alla möjliga sjäslägen och medvetenhetsgrader från sömnen till olika slag artium amandi. Herregud, den kvinnan kunde ge upphov till en helt ny gränsvetenskap, någonting mellan filologi, psykologi och psykiatri.

Samtalet hade glidit in på Barbusse och hans L'Enfer. Han lyssnade till mrs Howards utredning om sjuklig och sund sensualism.

Plötsligt såg hon på sitt briljanterade armbandsur:

— Mon Dieu, det är sent. En sak! Vi måste bli vänner. Och nu skall ni hjälpa mig. Jag vet att ni kan det. Ni har varit i Frankrike under hela kriget. Ni vet vad soldaterna behöver.

— Fred.

— Det kan jag inte ge dem. Men jag tänker slå mig på välgörenhet. Ni måste hjälpa mig och finna på någonting riktigt nytt, jag kan göra för dem. Någonting ingen annan har tänkt på förut. Någonting nytt och stort, alldeles nytt. Inte strumpor och sweaters och maggördlar och allt det där. Det är så många som sysslar med det. Men någonting alldeles nytt, någonting, som — — ja, ni förstår — —

Blanck skakade på huvudet.

— Nu duger det inte att säga nej! Tänk! Skulle ni inte vilja göra något för soldaterna, om ni kunde?

-- Naturligtvis. Det är inte det. Svårigheten är -- -- --

— Det finns inga svårigheter om man vill! Och ni kan hjälpa mig. Ni bör veta vad en soldat behöver, någonting han inte haft förut. Ni har idéer i fråga om litteratur. Om ni bara vill, kan ni skaffa er idéer i den här saken också. Säg bara till er själv: jag vill! Nu måste jag gå. Sitt här en stund till, drick en cocktail och tänk och vill! So long!

De reste sig båda. Han kysste hennes hand au revoir.

— Vad var det cocktailen hette?

— Bacardi rum sans grénadine. So long!

Howards voro sena.

Blanck gick fram och tillbaka längs promenaden bakom privatlogerna och läste namnen på dörrarnas blankpolerade mässingsplåtar: Mrs Reg. Vanderbilt; Mrs Vinc. Astor; Mrs Jul. Guggenheim; Mrs V. Gould; Mrs Felix Warburg; Mrs V. K. Vanderbilt; Mrs Otto Kahn.

Han log för sig själv. Alltså: det var i sådant sällskap han kommit. Han förstod att han vandrade av och an bakom den världsberömda Diamanthästskon. Det var därför Mrs Howard examinerat honom under eftermiddagen i egen hög person. Det blev också — i hela dess utsträckning — klart för honom, vad Whitman menat, när han sagt: Resten sköter min bror om!

Han log på nytt: detta var hans första möte med den amerikanska kvinnans suveränitet. Ej ett enda manligt namn på dörrarna, som om logerna varit änkesäten.

Plötsligt stannade han framtör en dörr, på vilken det stod: Mrs Anders Lydig. Det var ett gammalt hederligt svenskt soldatnamn från indelningsverkets dagar. Nu satt det här, på en dörr, som ledde in till Diamanthästskon. . .

Det ena sällskapet efter det andra kom upp för trappan: damer i pälsverk och juveler, herrar i frack eller uniform: amerikansk khaki, engelska släpuniformer, franskt himmelsblått, italienskt grågrönt, japanesiskt ärtgrönt, med bröstet strödda av stjärnor eller lappade med ordensband.

Han ställde sig och hängde mot balustraden utanför mrs Howards loge. Han var en smula trött i benen, som om den mjuka, röda mattan varit ett allt för tungt guldstoff att vandra i, och han kände sig litet tung i huvudet, som om de världsberömda namnen träffat hans tinningar likt perkussionshammarslag.

Där kom hon med sitt sällskap! Hermelinskappa kantad med ett otal svarta svansar. Två diamantpilar i den tunga hårknuten. Jo, Venedig! Dogaressa!

Hon tog nejlikan från hans frackslag och stack den in mellan orkidéerna, som kröpo fram ur hermelinskappans uringning likt huvudena på en kull pekinesvalpar.

Ett älskvärt och diskret sätt att låta honom veta att man endast i nödfall dekorerar sin frack.

— Och idén!? Har ni den klar?

Blanck ursäktade sig:

— Inte ännu.

— Den blir väl färdig, när kriget är över — —

Hon gav honom en blick av medömkan och förakt.

Mrs Ruskin Howard kunde på det hela taget anses vara en typisk newyorkska, ej minst i det avseendet, att hon ej var född i New York, ej ens i Förenta staterna. På henne, liksom på hennes hundratusentals systrar, sammanrafsade från Amerikas och Europas alla kanter, hade emellertid jättestaden inom kort satt sin outplånliga prägel: en världsstads stil, cynism och savoir-faire. Den hade också givit henne newyorskans mest utpräglade egenskap, den som skiljer henne från kvinnan i Boston och Filadelfia, Chicago och Washington, San Francisco och New Orleans: en hård, omutlig vilja att tränga sig fram, att göra sig gällande.

I ett par avseenden kunde hon emellertid med ett visst skäl göra anspråk på originalitet. Ett av dem var operan. Den var hennes idiosynkrasi.

Under flera år hade hon sagt:

— Om jag en gång lyckas komma över en millionär, ska jag ha en privatloge på operan.

Men även dessförrinnan, i själva verket endast sedan hennes adertonde år, hade det funnits en personlig relation mellan henne och operan.

Det hade funnits en tid, då hon ansett livets lycka ligga i detta: att vara en stor stjärna på en

världsscen. På den tiden hade hon suttit högst uppe under taket och måst sträcka halsen ur led för att få en skymt av scenen i fågelperspektiv.

Hennes uppfattning om livets lycka hade så småningom genomgått en märkbar förändring. Den hade kommit utan, nämnvärt krisartade desillusioner. Åren hade helt enkelt lärt henne, att det för att bli en stor stjärna fordrades tre ting: röst, studier och fallenhet för intriger. Rösten ansåg hon sig äga. Intrigerna avskräckte henne ej heller. Men utan att i grund och botten vara lat — hon utvecklade i själva verket en betydande energi — avskydde hon varje koordinerad energiutveckling, som kunde komma under rubriken arbete.

Under denna gradvisa evolution hade emellertid kärleken till operan stannat kvar, ett monument över hennes ungdoms romantik.

Denna kväll borde alltså beteckna höjdpunkten i hennes liv. Hon hade lyckats komma över en millionär. Logen var hennes. Det var första gången hon tog den i besittning. Det var dessutom på sätt och vis premiär: den första gången en amerikansk sångerska sjöng titelrollen. Logerna runt omkring voro fullsatta. Diamanthästskon gnistrade. Hon väckte också sensation, på det hela taget den sensation hon kunde vänta som uppkomling och outsider.

Men hon hade varit vid dåligt humör hela dagen.

Först och främst snöorkanen. Den hade tvingat

henne att hålla sig inomhus. Och mrs Howard hade svårt att sysselsätta sig på egen hand.

Hon hade fyllt timmarna före lunchen med hundra små bestyr. Efter lunchen hade hon telefonerat till flera av sina fattiga väninnor — hon hade för övrigt inga andra — och sökt locka dem upp till sig för att hålla henne sällskap. Men ingen hade vågat sig ut.

Ett slag hade hon fått idén att gå över sina toaletter. Hon hade satt sig till verket med entusiasm. Kammarjungfrun hade tömt garderoberna och med utsträckta armar hållit hennes klänningar upp för inspektion. Efter en tjugominuter hade hon tröttnat:

— Häng in dem igen!

Hon blev stående vid ett av fönsterna i sin budoar och såg ut i det grå mörkret, där hagelkornen piskade fram.

Plötsligt fick hon en ingivelse. Hon rullade ned gardinerna, tände lampan över schäslongen, tog ur en av sina gömmor fram en volym i gult omslagspapper och lade sig till rätta.

Det var Barbusse' L'Enfer. Hon hade köpt den, därför att hon hört sägas att den var osedlig. Och hon hade gömt den undan, så att Ruskin ej skulle komma över den. Det var möjligt att han ej förstod den. Men å andra sidan var hon ej fullt på det klara med, hur långt hans okunnighet i franska sträckte sig. Man kunde aldrig vara säker i fråga om Ruskin. Plötsligen visade han sig sitta inne med kunskaper, man hittills aldrig

misstänkt honom för. Och om man uttryckte sin förvåning, om man t. ex. sade: jag visste inte att du var hemma i sådana saker, svarade han: jag är ingen clown, som lever på att visa sina små tricks.

Hon skar upp ett halvt tjog sidor, ögnade igenom dem för att finna någonting oanständigt utan att lyckas, lade boken ifrån sig, stirrade länge upp i taket, tog efter en stund till den igen, öppnade den längre fram. Med ens hade den fångat hennes intresse:

»Nu hade hon rest sig; hon är till hälften avklädd; hon har blivit vit. Är det hon, som gör sig naken inför honom eller är det han, som hjälper henne? Man ser hennes breda lår, hennes silverskimrande mage, likt en måne i natten... En bred svart linje spärrar hennes mage: hans arm. Han håller henne, pressar henne in mot sig, medan han klamrar sig fast vid divanen. Och hans mun är nära hennes kön och de närma sig i en kyss av övermänsklig ömhet. Jag ser hans mörka kropp och hennes bleka — och hon ser ned på honom med en blick...

Så mumlar hon, med jubel i rösten:

— Tag mig! . . . Tag mig än en gång — — —»

Hon lade boken ifrån sig. Hennes kinder brändes. Detta var ju hon själv, hon och Jaques Tournier. Till och med detaljerna voro desamma: hans mörka arm, kanapéen, uttrycket i hans ögon

Hon tog åter till boken. Efter en kvart lade hon den ifrån sig. Hennes fantasi arbetade. Vi

sionerna avlöste varandra. Genom idéassociationer, flyktiga som japoniseri och utplånade ögonblicket efter, hade hon kommit att tänka på Cleopatra, som hon skulle se samma kväll. Hon tänkte på scenen i andra akten, då Cleopatra väljer en dansande slav: *Comme il est beau, comme tu es beau! Prends moi!*

Att kunna stilla sina begär! Att kunna mätta sin hunger!

Hon slöt ögonen, som om hon tagit ett retande gift och väntade på verkningarna. Hon befann sig plötsligen mitt inne i drömmarna om vad hon skulle göra, om Ruskin dog. Hon skulle resa långt, långt bort. Hon skulle bygga ett slott i något exotiskt landskap med österländsk kultur. Och hon skulle använda rikedomerna, njuta av den och inte bara samla och placera den i papper. Hon skulle hyra berömda konstnärer att arrangera fester, Scheherazadefester, en orgie av kostymer, färger, tigerhudar och panterfällor, barbarmusik, flöjter och tom-toms, nakna mänskokroppar med musklerna spelande under den balsamglänsande huden. Och så, likt en Cleopatra, peka ut en slav: *Du behagar mig! Följ mig!*

Och var inte också övermättnaden skön! Att känna varje muskel darra av undfången tillfredsställelse, att känna minnet av hänförelsen krypa längs nerverna likt döende elektriska vibrationer, att kunna med domnade armar skjuta från sig en hungrande manskropp: *Je ne puis plus — — —*

Men Amerika var inte Egypten.

För några dagar sedan hade hon besökt en kvinnlig läkare. Hon hade blottat för henne hela ironin i sitt öde: hon kunde tillfredsställa alla sina begär utom ett. »Var hennes man gammal?» Nej. Fyrtio. Läkaren hade lett, en smula bittert. Hon hade sagt: »Om det kan vara er till någon tröst, kan jag säga er, att ni har hundratusentals systrar i Amerika. Det är priset den amerikanska kvinnan betalar för sina många andra privilegier, som kvinnan i Europa inte har, er frihet, er självständighet. Amerikanen betraktar er som ett högre väsen. Ett högre väsen har inga lägre instinkter. Låt mannen komma underfund med att ni är sensuella, att ni har sexuella begär, utöver dem, han anser passande, och ni berövar er själva i ett slag alla era andra privilegier. Allting måste betalas här i världen. Ni kan inte begära att både ha er frihet och använda er av den.»

Det var detta hon ej kunde förstå. Europén var inte sådan. Åtminstone inte fransmannen och engelsmannen. Om de gifte sig med en sensuell kvinna, gjorde de det därför att hon var sensuell och inte för att svälta henne. Men här låg paradoxen: det fanns en kvinnotyp, amerikanen alltid föll för, den passionerade. Och i samma ögonblick han gift sig med henne, hade han ej längre någon användning för hennes sensualitet. Det var med den som med rikedom: när han en gång ägde den, visste han ej, hur han skulle begagna sig av den. Han kunde ej göra med sensualiteten

som med millionerna: sätta till en kommitté för att på bästa sätt använda den.

Se till exempel på Ruskin!

Hon brukade ibland roa sig med att fråga honom, varför han förälskat sig i henne. Frågan plågade honom. Hon visste att han förälskat sig i henne, därför att hon var passionerad. Men att erkänna det för sig själv, därtill var han för osann. Han, en rent tänkande, samhällsbevarande medborgare förälska sig i en kvinna, därför att hon tilltalat hans »lägre» instinkter! Omöjligt! Alltså måste det finnas andra skäl. Hon måste vara intelligent, ha smak och en god karaktär. Det var hans svar på frågan.

Men det var hon, som fick lida. Och det fanns inte heller något hopp om ändring. Han förstod ej kvinnan. Hans puritanism stod i vägen för vidare sexuell uppfostran. Han var okunnig, brutal och egoistisk. Hon visste, att han skulle förakta henne, om hon lät honom förstå, hur brutal och egoistisk han var. Han skulle anse henne osedlig, om också hon begärde sexuell tillfredsställelse. Och han undrade, varför hon var nervös! Om hon skaffade sig tillfredsställelse på annat håll skulle han kasta henne på gatan.

Men hon ville inte låta kasta sig på gatan. Under de tolv månader de varit gifta, hade hon vant sig vid pengar. Hon ville inte börja på nytt igen. Hennes krav på livet hade under det sista året förlorat sin elasticitet, hade redan formats

och fixerats. Fastän giftermålsattesten sade att hon var trettio, var hon i verkligheten trettiofem, en ålder, då åren börja bli kortare och det är knappt om tiden till och med för den, som vill njuta, för att inte tala om den, som ännu måste sysselsätta sig med att söka.

Hon tänkte på vad Jaques Tournier brukat säga — när han var vid gott humör:

— Tu sais, Christine, en Europe tu finirais comme la célèbre maitresse d'un homme créateur, d'un grand écrivain, enfin d'un homme créateur. Tu n'es pas trop intelligente, ni trop raffinée. Ce n'est que l'amateur, qui perd sa tête devant une femme vraiment intelligente et raffinée. Mais tu possède je ne sais quelle passion pure et inspiratrice. Tu es la forêt et la glèbe ensoleillées. Ici, dans ce sal pays sans nuances, tu finiras — si tu as de la veine — par devenir la femme légitime d'un stupide milliardaire.

Han hade varit en subtil mästare, Jaques. Hon kallade fram minnen från deras äktenskap. Var fanns han nu? I kriget förmodligen. Kanske hade han redan stupat. Hur många kvinnor hade han lyckliggjort sedan han lämnade henne? Hon kände ingen svartsjuka, endast avund.

L'Enfer hade fallit på golvet. Hon tog upp den och fortsatte, där hon slutat.

Hon ryckte till nervöst. Det ringde i telefon. Hon fångade upp apparaten, som stod på golvet mellan schäslongen och väggen.

— Mr. Vem? Stava! Ack ja, visst! Monsieur Blanck de Paris.

Det var en av hennes karaktäristiska egenheter att tala franska, så ofta hon hade tillfälle.

Hon satte telefonen tillbaka på golvet.

Minuten efter ringde hon upp honom på nytt.

Det låg en god del av hennes karaktär i denna inbjudan.

Här var hennes goda hjärta. Han var svensk. Han var från det gamla landet. Och han var ensam.

Här var hennes nyfikenhet på män. Whitman hade skrivit om honom att han var ung och intelligent. Hon hade aldrig förr mött en bildad svensk. Hurudana voro de på nära håll? Hur uppträdde de? Vad talade de om?

Här var hennes fåfänga. Detta var hennes stora dag. Hon ville ha så många som möjligt med sig på triumfvagnen. Detta var den ställning, hon, Christina Carlsson, nått i det stora, fria Amerika.

Här var till sist också hennes exploateringsbegär.

Efter ett års äktenskap med Ruskin Howard hade hon omedvetet nått den punkt i sin national-ekonomiska utveckling, från vilken man betraktar medmänskan från en speciell synpunkt: utnyttjandets. På vad sätt kan jag använda mig av henne? Till vilken utsträckning kunna hennes idéer och erfarenheter underlätta mina syften? Med andra ord: Mrs Howard hade vant sig vid rikedom. Under tolv månader hade hon skaffat sig allt, hon under tolv år önskat sig: kläder, smycken . . . Hennes första konsumtionsbegär hade tillfredsställts. Hon stod inför en kris, en kris av tillgång utan efterfrågan. Hon kände sporren, som drev henne att tränga sig fram. Men hon saknade idéer. Hon sökte dem hos andra. Svensken var en främling, en ny värld.

På vad sätt kunde hon exploatera honom?

Hon beslöt sig för att vara mycket vänlig mot mr Blanck.

Hon skruvade åter in huvudet i kuddarna och fortsatte läsningen.

— — —

Hon lade boken ifrån sig. Under de sista sidorna hade hennes uppmärksamhet allt mera splittrats. Det var svensken, hon tänkte på. På vad sätt skulle hon kunna använda sig av honom? Här var en alldeles främmande mänska med idéer, som borde vara nya för henne. Hur skulle han kunna passa in med hennes syften?

Hon ville bli fri. Men hon ville inte låta kasta sig på gatan. Hon ville inte släppa Ruskin från

sig, förrän hon hade sin egen framtid planerad. Svenskarna hade ord om sig att vara sluga och tålmodiga, när de planerade någonting. Och hon var svenska. Han skulle få se! Hon var allt för gammal och erfaren för att hoppa över skacklorna av enbar spleen, »faire sauter le bateau d'un coup d'ennui»! Hon måste skaffa sig en ställning först, ett namn. Hon måste skaffa sig en sådan position, att han måste ge henne ett underhåll i proportion till hennes sociala ställning. Hon ville inte låta vräka sig ur huset som en piga. Men hon ville bli fri, absolut fri, så fri att hon kunde leva var hon behagade och göra vad som föll henne in. Men till det fordrades en ställning. Och här hade hon världen mot sig. Hon var bojkottad av hans släkt och förra umgängeskrets. Hon hade försökt att tränga sig in barmhärtighetsvägen, genom att ge bidrag till alla möjliga krigsvälgörenhetsinrättningar i hopp om att komma in i en kommitté. Men hon hade alltid blivit utmotad. Inte ens Ruskins inflytande hade kunnat hjälpa henne. Hon vågade heller inte driva honom längre. Han blev otålig så fort hon nämnde ordet kommittéer. Hon måste reda sig på egen hand och hon förstod att hennes enda möjlighet var att bilda en egen välgörenhetsförening. Det var det enda sättet att göra sig känd i krigstid. Och som organisatör av en egen förening kunde ingen gärna peta henne ur kommittén. De andra måste acceptera henne eller också inte vara med själva.

Så långt hade mrs Howard allting klart. Vad

som behövdes var en idé, en god idé, någonting alldeles nytt och slående, någonting stort, någonting sådant att de som nu motade ut henne skulle tiggga om att få vara med. Det var en sådan idé, hon behövde och hade sökt under en månad. Kanske den där svensken kunde hjälpa henne. Hans erfarenheter voro nya för henne. Han var en ny värld. Och han kom direkt från Paris. Han borde veta, vad som kunde göras i fråga om välgörenhet, någonting, som ingen i Amerika ännu kände till. Kanske han var gudasänd, den där svensken!

Hon blev plötsligen entusiastisk och full av nervös förhoppning. Det föreföll henne med ens, som om hon ej hade en timme att förlora. Gud vet, när kriget skulle sluta! Slutet kunde komma, förrän man anade, nu när Amerika arbetat upp sin entusiasm. Och med krigets slut hade hon förlorat en av sina största chanser att skaffa sig en social position.

Mrs Howard ringde upp Blanck och bjöd honom på te.

— — —
Hon kom missnöjd tillbaka till våningen. Hon hade känslan av att svensken ej kunde vara henne till någon större nytta. Först och främst: han saknade naturliga sällskapstalanger och den lätthet, som gör samvaron angenäm. Hon hade redan från början sett, hur han ansträngde sig för att finna den naturliga tonen. Hon var också säker på att han var en utpräglad intellektuell egoist.

5. — *Hellström, Ett rekommendationsbrev.*

Hennes instinkt sade henne att han saknade entusiasm och hennes instinkt tog sällan fel. Han var typen för mannen med invändningar och ursäkter i bakfickan, en av dem, man måste gräla sig till ett beslut från. Alltigenom en ledsam och kylig typ.

Och så hade de talat svenska. Hon fick alltid en dålig smak i munnen, när hon talade svenska. Hon kom alltid att tänka på hemmet, Kansas, föräldrarna...

Hon lade sig åter på schäslongen och väntade på hårfrisören. Hennes dåliga humör växte.

Det hände inte ofta att hon tänkte på hemmet. De åren lågo så långt borta, inte så mycket i tiden utan framför allt i anknytningspunkterna. Men varje gång minnena stego upp, drogo de med sig någonting, en del av hennes personlighet, jättestadens cynism och arrivism aldrig lyckats utplåna: bondkvinnan. Den hade New York aldrig lyckats ta död på, endast avskilt den från hennes dagliga liv och dess principer, skuffat den allt djupare ned i hennes medvetande och där lämnat den åt sig själv att nära sig av allt det, som ej var smältbar föda för hennes vardagsorganism: allt det, som var mystiskt, oförklarligt och hemlighetsfullt, allt det som var vedergällning, rättvisans outgrundliga balans, »ödet», — livsrädslan.

Det hade från början alltid varit hennes mening att komma tillbaka, så fort hon rättfärdigat sin rymning. Men det hade dragit längre ut på tiden

än hon anat och också på andra vägar än hon tänkt. Lik de flesta sorgebarn hade hon ej velat vända tillbaka hem utan som segrare, med förbannelserna vända till beundran. Och nu var det omöjligt, åtminstone så länge hon var gift med Ruskin. Hon hade sagt, att alla hennes anhöriga voro döda. Redan en av de första gångerna hade hon talat om för honom att hon var sondotter till en svensk kung, Karl den femtonde. Hon hade gjort det i ett anfall av fåfänga, för att göra sig hemlighetsfull och lockande, för att höja sitt sexuella värde. I mer eller mindre svävande ordalag hade hon låtit honom förstå, att det bakom hennes föräldrars historia, deras utvandring till Amerika och deras död låg mörka hovintriger, förfalskade dopattester, kort sagt ett kungahus' alla kallblodiga och grymma maschinationer. Och det var inte den rena fantasien allt. Inte allt. Det var ej bara hennes far, trädgårdsmästaren Carl Carlsson från Knisslinge, som under ett visst stadium av sin ofta förekommande fylla förklarade dyrt och heligt, att han var son till Ca'l Femtan. Alla i trakten voro av samma mening, ehuru de ej ansågo hans höga börd som någonting att skryta över. Hennes far kallades allmänt Ca'l Femtan-son. Han var också lik den avlidne monarken: örnäsan, ögonen, det svarta skägget, någonting sydländskt bland nära nog vithåriga björk- och tallskogsmänkor. Ett ofrånkomligt faktum var dessutom, att hans mor tjänat på Bäckaskog Kungsgård.

När hon i hemlighetsfulla skuggor skisserat sin familjs historia för Ruskin hade hon sagt att hennes föräldrar voro döda, att hon stod ensam i världen, alldeles ensam, utan stöd, gift med en man, som förnedrade henne. Nu var det för sent att säga sanningen. Hon kunde inte nu anförtro honom, att hennes föräldrar och syskon voro farmare i Kansas och att hennes morbror betalat överresan för att ge Ca'l Femtanson möjligheten att börja ett nyktert och arbetsamt liv.

Hon visste för resten inte, om föräldrarna ännu voro i livet. Då och då — som ett offer åt sitt onda samvete — brukade hon skicka dem en hundradollarsedel utan att ge till känna, vem pengarna kommo från. Varje gång hon tänkte på dem reste sig bondkvinnan ur sitt gömsle. Hon måste träffa sina föräldrar innan de stoppades i jorden. Hon måste ha deras förlåtelse för att hon rymt och stulit hundra dollars ifrån dem. Hon kunde inte leva med den tanken att de tagit förbannelsen med sig i graven.

Och allt detta var Clarence Bensons skuld. Om hon inte mött honom, skulle hon nu sitta som folkskollärlarinna i Kansas. Och i stunder som denna, när bondkvinnan kom upp ur sitt fängelse för att hämta luft, föreföll det mrs Howard, som om en lärarinneplats i Kansas vore ett drömland.

Clarence Benson hette egentligen Karl Bengtson. Hans far, som av de andra svenskarna på trakten kallades Gammel-Ola, var smålänning,

och en av de äldsta nybyggarna i den delen av Kansas. Clarence var skald och idealist och det var han som lockat fram allt det hon i stunder av självrannsakelse kallade det förhatliga hos sig, högmrodet, inbilskheten, lättjan, fåfängan, lögnaktigheten.

Han var förälskad i henne på skaldernas sätt: han idealiserade henne och satte dumheter i huvudet på henne. Han brukade hålla långa anföranden under ferierna, när de körde hem tillsammans från danstillställningarna:

»Var det underligt, att det bodde stoltare och friare människor i Kansas än någon annanstans på jorden? Var det underligt, att mänskossjälen var renare och friare här än någon annanstans i Amerika, här, där man kunde se miltals där varje hägring i sommarsolnedgången var som en världskapelse, jordens formande ur en kosmisk eldsåga? Till och med själva präriens enformighet gjorde en mera förtrogen med himmelens moln och nattens stjärnor. Till och med vinterstormarna voro som kosmiska vindar.

Eller var det underligt, att kvinnorna i Kansas voro stoltare och friare än alla andra kvinnor? Fanns det någon prinsessa, som rörde sig mera medvetet fritt, som hade en så stolt och fast och öppen blick? Han hade lagt märke till det vid varje danstillställning, eftersom han inte dansade själv utan spelade fiol. Varenda en av dem kunde gå rakt in i en kunglig balsal och komma alla salongsdockor och hovfröknar att känna sig ynkliga

med sina sällskapskonster och kurtistricks. Han, Clarence Benson, trodde på mänskans inneboende majestät, det medfött majestätiska hos kvinnor och män, som växte fritt, som de gjorde, Kansas söner och döttrar. Var inte Kansas den första stat i världen, som förbjudit alkoholen (Clarence Benson glömde i sin entusiasm alla de välden, som grundlagts av muhammedaner!) Var det inte alkoholförbudet, som gjort mannen till mänska och inte till ett raglande, oansvarigt djur, en kvinnoplågare, en fader till förbrytare? Vad var det som gjorde, att han kunde studera vid statsuniversitetet i Lawrence och hon studera till lärarinna? Jo, pengarna gick inte till sprit! Och det hade de den stolta kansaskvinnan att tacka för. Hon ville inte gifta sig med en man, som behövde spriten för att krypa undan verkligheten, utan med en karl, som kunde se den rakt i ögonen, en karl, som på några år kunde förvandla tusenåriga prärier till bördiga åkrar. Sådant var Kansas och sådan var kansaskvinnan!»

Hennes morbror hade förbjudit Ca'l Femtanson att nämna någonting till de andra svenskarna på trakten om deras kungliga börd: detta var ett fritt land, där det inte passade sig att skrävla över att man var horunge, om också ens far hade varit kung. Men en gång, då Clarence Benson talat över sitt älsklingsämne, kansaskvinnans majestät, hade hon anförtrott honom, att hon verkligen var prinsessa. Underrättelsen hade missagat honom. Han hade svarat: Det majestätiska

hos dig, Christine, har du från bonden och inte från en omoralisk kung. Hon hade inte gjort några invärdningar. Men i all stillhet hade hon tänkt för sig själv, att det ej kunde skada att ha ärvt majestätet från både kungen och bonden.

Under terminerna hade Clarence skrivit till henne. Det var inga riktiga brev och inte heller kärleksförklaringar. Därtill var han för blyg. Det fanns särskilt två hon mindes, två, som bestämt hennes öde. Det ena var en dikt till hennes gyllene hår. Hon hade alltid önskat att hon varit mörk som Ca'l Femtanson i stället för ljus som modern. Nu började hon sitta framför spegeln om kvällarna och hålla upp håret i sina händer. Var det så märkvärdigt, att det var värt en dikt?

Den andra skrivelsen hade handlat om en kvinna, som hette Christina Nilsson. Hade hon hört talas om henne? Hade hon hört talas om den svenska torparflickan, som tjusade en värld med sin silverstämma? Hade hon hört talas om Näktergalen från nordn? Christina Nilsson — Christina Carlsson?

Folk hade alltid sagt, att hon hade en vacker röst. Nu började hon lyssna till den själv.

Hösten efter kom katastrofen.

Under sommaren hade Clarence talat om sina framtidsplaner. De voro hemliga. Ingen mera än hon fick veta någonting om dem. Han tänkte inte fara tillbaka till statsuniversitetet i Lawrence. Han hade haft allt för stor framgång där och började bli rädd för den. Han hade fått första

priset för ett skaldestycke. Nu ville han mäta sig med det allra bästa, som fanns i Amerika och se vad han dög till. Han skulle ge sig österut, till Harvard eller Yale.

— Vad skulle gamla Ola Bengtson säga, han som var så sträng?

— Han, Clarence Benson, var sin egen herre. Sitt uppehälle kunde han förtjäna som middagskypare på ett studenthem och nattvakt på en institution. Kansas var nog bra. Men Kansas var inte hela världen. Om han också inte blev en stor skald, skulle han inte ta missräkningen så svårt. Hans egentliga livsgärning var samhällsreformatorns. Han skulle bo i de uslaste kvarteren i Chicago eller New York bland de värsta förbrytarelementen och söka ge dem något av Kansas' luft och rymder.

Den sista månaden, innan han rymde undvek han henne. Hon anade varför. Hon hade skrämt honom, som hon skrämt de andra »hemmapojkarna». Hon visste vad det sades om henne: att hon »tryckte sig» upp mot den, hon dansade med. Ryktet hade till och med kommit till föräldrarna.

När Clarence Benson den hösten steg på tåget för att resa till Harvard och tåget glidit ur stationen, såg han Christina komma mot sig från vagnen framför.

— Jo, också hon hade rymt. Hon hade kommit underfund med, att hon inte ville bli skollärarinna. Hon hade beslutat sig för att resa till New York och arbeta sig fram till sångerska.

— Hade hon pengar?

— Hon hade lite grann. Men om han kunde skaffa sig sitt uppehälle som kypare, kunde hon göra det som piga. Han skulle få se, att hon var lika modig som han.

När de kommo till New York, körde han henne till ett kristligt föreningshem och flydde, efter att ha bett Gud bevara henne.

En vecka efter fick hon plats hos en metodistpräst. Hon ville ha ledigt om lördagarna i stället för om söndagarna.

Prästen uttryckte sin förundran över, att en kvinna med ett så nordiskt utseende tillhörde den mosaiska trosbekännelsen.

Hon förklarade, att hon ville gå på operan om lördagskvällarna.

Prästen prövade hennes röst och stack henne in i kyrkokören.

— — —

Det ringde på tamburdörren. Efter en stund kom kammarjungfrun in med ett paket till Ruskin och ett telegram till henne.

Hon bröt telegrammet:

»Snöhinder uppåt linjen. Vet inte, när banan blir klar. Möter dig på operan, så fort jag kan. Ruskin.»

Hon blev plötsligen rädd, som den, som överskattat sitt mod och som i avgörandets stund ser sig stå ensam mot alla. Utan Ruskin var hennes privatloge ej en triumfvagn utan den ankla-

gades bänk. Den kväll, hon under årtal drömt om, hade med ens förlorat sin mening. . .

Och det var för sent att skicka återbud till gästerna.

Mrs Howard hörde ej till det slags kvinnor, som finna ett naturligt utlopp för missräkningar och motgångar i tårar.

Hon kunde gråta, av strategiska skäl, om någon var närvarande.

När hon var ensam, svor hon.

När hon kom till rätta i logen och ordnat hermelingömskan och orkidéerna, tog hon mod till sig och mötte kikarna, som besköto henne från logerna omkring. Kvinnor lutade sig bakåt och män framåt. Det viskades. Man bläddrade i programmen, till dess man mellan parfym-, juvelerare- och skradderiannonserna fått rätt på sidan, som gav namnen på privatlogernas innehavare. N:r 36. Måndagar och fredagar, mrs Ruskin Howard.

Jaså, hon såg ut på det sättet! Det var alltså för hennes skull, Ruskin Howard skilt sig. Ack ja!

Skandalen var redan ett år gammal. För några minuter fick den tillbaka sin aktualitet.

- Vackert hår!
- Är det äkta?
- Förmodligen.
- Varför förmodligen?
- Hyn är hennes egen.
- Men hennes ögonbryn är svärtade.
- Naturligtvis!
- Varför inte då också håret?
- Förmodligen har hon byggt upp hela den slående effekten kring hyn. En ansiktsdekoratör

har sagt henne, att till en sådan hy passar en alldeles särskild kopparglans.

— Försöket var riskabelt.

— Hon tog risken.

— Och lyckades.

— Hon kommer att bli fet med åren.

— Hon skulle se värre ut om hon vore mager.

— Synd om Ruskin i alla fall. Att förlora hela sitt umgänge vid hans ålder.

— Han har sina klubbar.

— Han är inte här i kväll.

— Han har kanske dragit sig i sista minuten. Det är inte något nöje att sitta här och bli uttittad.

— Ruskin är i Washington. Jag åt lunch med honom i går. Wilson har skickat efter honom.

— Deporterungen?

— Förmodligen. Wilson lär vara ond. I alla fall har han skickat ett telegram till guvernören i Arizona och skällt ut honom på ett hövligt sätt.

— Undrar hur Ruskin tar det?

Mrs Howard hade inga svårigheter att gissa sig till konversationen.

Hon ilsknade till allt mera. Detta var alltså vart millionerna fört henne! Att sitta här och låta andra människor stirra på sig! Naturligtvis: nästa gång skulle de stirra på henne mindre oförskämt och ihärdigt. Det skulle komma en tid, då de vande sig vid henne och skulle nöja sig med att ge henne en överhalning för att se, vad hon hade på sig. Och till sist skulle det komma en tid, då en

eller annan skulle nicka åt henne och hon till dem. Det skulle dröja mer eller mindre länge. Men förr eller senare skulle det hända: hon skulle bli en av dem. Gamla Howards skulle acceptera henne, om inte för hennes egen skull åtminstone därför, att de tyckte synd om Ruskin. De skulle blanda henne in i sin kortlek och till slut skulle hon vara med i sällskapsspelet. Hon skulle ge teer och middagar. Hon skulle ha en sekreterare, som skötte om hennes officiella sällskapskorrespondens och skickade notiser om henne till tidningarna. Vilket liv! Vilken framtid! Men sådant var guldlandet, sådant såg det ut inifrån. Och under tiden skulle hon kämpa mot den alltid lurande fienden, korpulensen. Varje morgon efter badet skulle hon väga sig med en känsla, som om hon stod inför rätta och straffet bestod av vatten och bröd. Och till sist, om en tio, tolv år skulle hon ge tappt och låta fienden ha sin vilja: hon skulle äta, äta, äta; hon skulle inte längre som nu bara behöva tänka på sällsamma rätter.

Nej, så förbanna mig, om det var detta hon ville! Det var inte för att leva ett sådant liv, hon gift sig med Ruskin. Det var ett liv för människor utan fantasi eller för dem, som vant sig vid det från barndomen. Men inte för henne, inte för en mänska med energi och temperament. Hon ville bli fri! Absolut fri! Så fri att hon kunde göra vad hon ville. Och hon ville ha mycket pengar att röra sig med. Han hade gett sin första hustru en miljon, sitt hus i New York och villan på landet.

Det fanns inte några skäl varför hon skulle nöja sig med mindre. De skulle få se, åsnorna som nu stirrade på henne. Hon var erfaren nog att veta hur korten skulle skötas. Men hon behövde idéer. Hon behövde en idé. En riktigt god och ny idé! De skulle få se!

Ridån gick upp. Kikarna vändes mot scenen. På en gyllene tron satt Antonius-Caruso och lyssnade till en herre i guldhjälm och ljusblå sagum, som förklarade för honom att om några minuter båten från Alexandria skulle föra med sig Cleopatra, världens mest passionerade kvinna.

Mänskans naturliga nyfikenhet hade tack vare hans yrke som utrikeskorrespondent hos Blanck utvecklats till detektivens mera koordinerade spanarinstinkt. Den envisa uppmärksamhet, de övriga logerna slösade på mrs Howard, hade ej undgått hans uppmärksamhet. Den hade varit av det slag, som endast kommer kungligheter eller berömda sceniska artister till del. Och eftersom mrs Howard under teet i förbigående och med den verkliga storhetens blygsamhet nämnt att hon »lämnat» operan, drog han den slutsatsen, att hon måste ha varit en mycket stor diva. Och det förvirrade honom. Han letade i sitt minne. Ägde Sverige för närvarande en internationell första rangs stjärna? Eller existerade hon, utan att man hade reda på det där hemma? Kanske han helt enkelt tack vare Whitmans rekommendationsbrev gjort en upptäckt, med ett par tum ökat Sveriges internationella anseende? Vem kunde veta? I

alla händelser måste hemligheten undersökas. Han tyckte sig hemma se sin tidning med stora bokstäver på första sidan annonsera Svensk världsberömd diva funnen i New York! Vår specielle korrespondent finner i Djamanthästskon en operasångens juvel!

Och för resten, nu när han kom att tänka på det, påstod ju ryktet enligt Whitman att hon verkligen var en kunglig person. Kanske det var därför hon granskats så ihärdigt. Kanske det fanns sanning i ryktet.

Han placerade sin stol så att han kunde studera henne utan att synas vända sin uppmärksamhet allt för mycket från scenen. Han satt och plockade av henne ett kvarts sekel av hennes ålder. Han tyckte sig kunna se henne, sådan hon måst vara vid en sju, åtta års ålder. Håret hade inte haft sin kopparglans ännu — han var för övrigt ej fullt säker att kopparglansen var äkta — det hade i alla händelser varit betydligt ljusare; ögonbrynen, som nu voro svärtade, hade varit nära nog vita i det rödblommiga ansiktet; näsan som ännu var liten, hade antagligen ej varit mera än två runda hål mitt i ansiktet; hakan hade varit liten, rund och indragen. Ungefär så måste hon ha sett ut, en idealisk modell för Grindslantén.

Men hur kom Karl den femtonde in i familjen? Det måste ligga någon sanning i ryktet, för så vitt man kunde sätta någon tro till Chestertons påstående, att sagan och legenden äro mera historiskt sanna än den på dokumentarisk fakta

byggda historien. Det fanns ingenting av Bernadotte i mrs Howard sådan hon nu var. Kanske hennes far varit mörk och hennes mor ljus. Kanske det var denna blandning, som gett upphovet till hårets kopparglans. Men å andra sidan stred detta antagande mot antropologiens fundamentalagar: i rasblandningen mellan blond och mörk har den förra ingen chans i fråga om bestämmandet av hårfärgen: avkomman blir mörk, på sin höjd med den blonda partens blå, grå eller grågröna ögon. Problemets svårigheter föreföllo honom oöverstigliga. Han måste närma sig gåtan från en annan vinkel. Han fördjupade sig i Karl den femtondes historia och hans förbindelser med Nordskåne. Plötsligen ryckte han till, hemsökt av en sekunds snabb inspiration: Bäckaskog! Visst fan! Bäckaskog kungsgård! Mejerska! Ryktet i Göinge härad förmälde att den folkkäre monarken känt en särskild dragning till mejeripersonalen. Det var vad hennes farmor varit! Mejerska! Han såg det nu — oavsett det invecklade hårfärgsproblemet — på sondottern. Gör henne till exempel tio år yngre, sätt en mjölkstol i hennes ena hand och en spann i den andra. En idealisk mejerska på en operascen: runda, vita armar, en fyllig och fast byst, en hy som grädde! Visst! Naturligtvis!

Han rycktes ur sin upptäckarglädje. Han kände, att någonting inom kort skulle hända. Det gick en dallring genom publiken, som plötsligt laddade atmosfären med elektricitet. Han såg ned på

scenen utan att kunna upptäcka någonting särskilt anmärkningsvärt. Man deklamerade där nere till Massenets vanliga orkesterackompanjemang.

Plötsligt upptäckte han emellertid, att någonting var i färd med att krypa fram från scenens högra sida, den vid vilken han satt. Det var båten från Alexandria. Cleopatra steg i land.

Spänningen i salongen var bräddad, som om en världshändelse skulle utspelas. Alla kikare voro i användning. Han tyckte sig kunna känna, att alla dessa människor höllo andan. Det var, som om det kring varje åskådare, som höll andan, bildats ett lufthål med ty åtföljande fluktuationer i atmosfären, fyra tusen små lokala luftförtunningar.

Blanck såg på programmet för att i det söka en förklaring till fenomenet utan att lyckas.

Spänningen slappnade en smula för att åter nå en första aktsklimax, då vid aktens slut Antonius, totalt glömsk av Octavia hemma i Rom, steg ombord på båten med förförerskan.

Man gav sig knappast tid att applådera. Man var allt för ivrig att utbyta intryck.

— Underbar!

— Hur hon förde sig!

— Vilken passion!

— Vilken sensualitet!

— Och hennes kostym! Skamlös!

— Vänta till nästa akt!

Blanck lutade sig fram mot mrs Howard och bad om en förklaring till uppståndelsen.

— Ack, det är ju sant, ni är en främling. Jo, det är första gången en amerikansk sångerska uppträder i rollen. Ni kan tänka er! Nej, ni kan inte tänka er! Ni förstår — — — Nej, ni förstår inte! Det är för långt att förklara. Men, ser ni, hon visar att en amerikanska kan vara fullt ut lika passionerad och sensuell som en europeiska och att hon vågar vara det! Men ni förstår inte, inte ännu!

Blanck lyssnade till konversationen mellan mrs Howard och de övriga gästerna, tre damer och två herrar, vilkas namn han ej uppfattat. Och plötsligen gick det upp för honom, att man tog detta på allvar. Inte musiken. Den nämnde man ej ett ord om. Men man tog historien på allvar. Man tog demia amerikanska Cleopatra på allvar, en liderlig kvinna, som vågade vara liderlig, en omättlig manäterska — — —

Var det möjligt? Var det den oanständiga historien i förening med det faktum, att en amerikanska vågade spela en oanständig kvinna, som bildat alla dessa små lufthål kring de fyra tusen åskådarna och laddat atmosfären med elektricitet.

Han hade med ens fått ett nytt föremål för sina studier: publiken.

Ridån gick åter upp. Ett nattkafé i Alexandria. Manliga slavar som dansade rysk balett. Lejonfällar och tigerhudar. Lättjfullt utsträckta kurtisaner. Kikarna kommo åter till ögonen som på ett kommando. Det retade Blanck: han kunde

ej studera fysionomierna. Cleopatra, förklädd till kvinnlig apache, ormade sig in på scenen, slog sig ned i ett hörn, granskade de trekvartsnakna dansande slavarna. Plötsligen reste hon sig med ett skri, högg tag i en av dem och drog honom ned till sig på tigerhuden:

— Comme il est beau! Comme tu es beau, väste hon.

Från flera håll stego höga suckar upp från publiken, på grund av den återhållna andedräkten höga och skarpa som hickningar.

Blanck satt med kikaren för ögonen och studerade ansiktsuttrycken omkring sig så gott han kunde. Han tyckte sig ha kommit en sexuell massnevros på spåren och hans kikare hoppade från ansikte till ansikte — — —

I samma ögonblick öppnades dörren till logen. En man smög sig sakta in och tog plats vid sidan om honom, bakom Mrs Howard. Han var klädd i kavajkostym. Hans ungdomligt gamla slätrakade ansikte lystes upp av ett millimeterlångt leende längst inne i vänstra mungipan, på samma gång subtilt och cyniskt. På ett sällsamt sätt hade detta leende förmågan att åt hela fysionomien ge ett uttryck av en sällsynt blasfemisk hemlighetsfullhet.

Detta är Ruskin Howard, tänkte Blanck. Han har inte haft tid att klä om sig.

Den nykomne, som tydligen ej kände elektriciteten i atmosfären, böjde sig fram mot Mrs Howard och viskade i hennes öra.

Hon ryckte till, nervöst, som om hon brutalt slitits ur en dröm och svarade så högt att personer i logerna intill började hyssja:

— Polisen hemma hos oss! Vad står på! Var är Ruskin?

Mannen med det blasfemiska millimeterleendet sträckte lugnande fram händerna.

Men mrs Howard hade redan rest sig och gick mot dörren. Mannen med leendet följde henne.

De angränsande logerna fortsatte att stirra på hennes anonyma gäster med blickar, som sade:

— Var det inte det vi trodde: skandal!

Blanck sjönk samman i sig själv. Tidningsmannen inom honom jublade. Det här var New York, det här var mångmillionärliv, grand style, precis som det skildrades under röttnaderna före kriget i Europa. Polisen hemma hos Howards! Tjuvar hade trollat sig in i våningen och brännborrat hål i kassaskåpet, där juvelerna — förmodligen imitationer — förvarades. Det här var biografdrama. Mannen med det blasfemiska leendet var naturligtvis Howards privatdetektiv!

Efter en stund öppnades dörren åter. Mannen med leendet kom tillbaka, slog sig ned och såg på scenen med ett uttryck i ansiktet som en person, vilken slungats rakt in i ett samtal och efter ett par ord anar sig till vad frågan gäller.

Blanck betraktade honom förstulet.

Han kunde alltså inte vara Howards familjedetektiv.

Vid ett tillfälle, medan Blanck åter kastade åt

honom en blick, fascinerad av detta sällsynta blasfemiska leende, såg den hemlighetsfulle tillbaka och svarade genom att blinka med vänstra ögat.

Blanck var nära att explodera i ett skratt. Den hemlighetsfulles vänstra öga hade blinkat så som en papegoja blinkar, med ett filosofiskt allvar, en ceremoniös och långsam högtidlighet och en utsäglig skamlöshet. Blanck väntade varje sekund att blinkningen skulle åtföljas av några oanständiga ord.

De kommo ej. Och de behövde ej heller komma. De lågo i den vänstra pupillen, då ögonlocket åter saktat rullats tillbaka in i ögonhålan. Blanck tyckte sig aldrig förr till en sådan grad ha förstått, att ögonen äro själens spegel.

När ridån gick ned, vände sig de övergivna gästerna till den hemlighetsfulle:

— How do you do, mr Smith?

— Mr Smith var all right.

— Vad står på?

— Ingenting allvarligt. Ingen fara för livet. Inga ben brutna. Mrs Howard bad mig framföra sin ursäkt.

Han vände sig till Blanck:

— Ni är mr Blanck?

— Ja.

— Mitt namn är Charlemagne Smith. Mrs Howard bad mig ta hand om er i kväll och visa er New York.

En stund efter, medan gästerna diskuterade

Cleopatras passion, lutade sig mr Smith över mot Blanck och viskade:

- Roar det här er?
- Inte särskilt.
- Då smiter vi.
- All right.
- Vänta lite.

De blevo sittande kvar en stund, till dess mr Smith stötte på honom med ena långfingret och åter igen blinkade med vänstra ögat.

Blanck förstod signalen, reste sig, gick sakta mot dörren och väntade utanför.

- Det här artar sig till en lustig kväll.

Efter en stund kom mr Smith ut.

— Jag lät mrs Howard ta min bil. Men vi har inte långt att gå.

Där ute spolades gatan fri från snön. Vattnet forsade i trummorna med klangen av bräddade skogsbäckar i vårbrytningen.

Broadways elektriska jätteannonser spelade vulgära, barnsligt överväldigande och utilitaristiska som en galaillumination på en världsutställning.

Körbanan var fullpackad med automobiler, trottoarerna proppfulla med människor. De måste tränga sig fram steg för steg och hålla sig tätt upp till varandra för att ej förlora varandra ur sikte.

Mr Smith förde Blanck från den ena lokalen till den andra, så lika varandra som äpplen, den ena mera à la astrakan, den andra mera à la granat. I ena sidan av salen en ridå, mitt på golvet en blankfernissad oval, omkring den rader av

bord, vid vilka det dracks och superades, vid vardera långsidan en negerorkester. När ridån var nere, dansades det på ovalen. Orkestrarna avlöste varandra utan pauser i ett febrilt horror vacui. I samma ögonblick dansprogrammet slutade, drogs ridån åt sidan och varietén tog vid.

Nummerna avlöste varandra med den snabba scenförändringen i en filmkommedi. Kvinnor och åter kvinnor, med mer eller mindre nakna överkroppar, ängla- och dockansikten, med tänder lysande som på en tandpastaannons, ben och åter ben, vackra, långa, raka, välformade, svängande runt i luften likt ekrarna i ett hjul, den sexuella massnevrosens, de undertryckta begärens okulära lystmäte.

Blanck såg sig omkring på publiken. Inga skratt, inga tecken på glädje, knappast någon konversation. Man drack, åt och såg.

Det visade sig också, att mr Charlemagne Smith ej heller ägde den blasfemiska humor, millimeterleendet och blinkningen gett Blanck anledning att tillskriva honom. Han yttrade sig sällan och med knappheten hos en person, som nödgas tala ett främmande språk och som endast äger ett ytterligt begränsat ordförråd. Blanck kom snart underfund med, när han kunde vänta sig några ord ur mr Smiths mun. Mr Smith tog plötsligen en klunk ur sitt champagneglas, ställde det ifrån sig, betraktade det en lång stund, som om han mödosamt arrangerade de få ord, han kände till en mening.

Ena gången löd det så här:

— Ni kommer från Frankrike?

— Ja.

— Jag har också en son, som ger sig över i dagarna.

Slut.

En annan gång blev resultatet följande:

— Ni är svensk?

— Ja.

— Känner ni till finnarna?

— Inte mycke.

— Jag har en chaufför. Han är finne. Har haft honom ett par år. Denne chaufför har på sista tiden blivit besynnerlig. Han har flera gånger frågat mig: Sir, är jag en slav? Vet ni vad en finne menar, när han säger: är jag en slav?

Blanck skakade på huvudet i väntan på ytterligare förklaringar. Men inga kommo.

En tredje konversation:

— Jag har hört sägas, att i det här kriget infanteristen har det värsta.

— Dödligheten är störst där och i flygkåren

— Min son är i infanteriet.

Slut.

Efter en tre kvart sökte Blanck få ett samtal i gång. Han sade:

— Det förvånar mig att ingen negerkomiker uppträtt ännu.

— Nej, gudskelov. Det här är en första klassens cabaret.

— Men de är lustiga.

— Ja, ty värr.

Blanck ville av artighetsskäl ej ge sig närmare in på ämnet. Han förstod, att han satt foten i rasfrågan. Han hoppade över till något annat:

— Vad var mrs Howards namn som opera-sångerska?

— Mrs Howard har aldrig uppträtt på scenen. Säger man det om henne i Sverige?

Blanck stirrade på honom:

— Nej, det tror jag inte. Åtminstone inte så vitt jag vet.

— Mrs Howard har varit gift med en opera-sångare. Jag förmodar, det är det, som i Sverige förvrängts till att hon själv uppträtt på scenen.

Och mr Smith tillade:

— Det förefaller, som om kungahuset behandlat hennes familj en smula ovänligt. Gett den kalla fötter, som vi säger här i Amerika.

Nu började det på allvar gå runt i Blancks huvud. Han hade ingenting att svara, kunde ej med ett enda ord träda upp till försvar för sitt eget kungahus.

Mr Smith tillade efter ännu en paus:

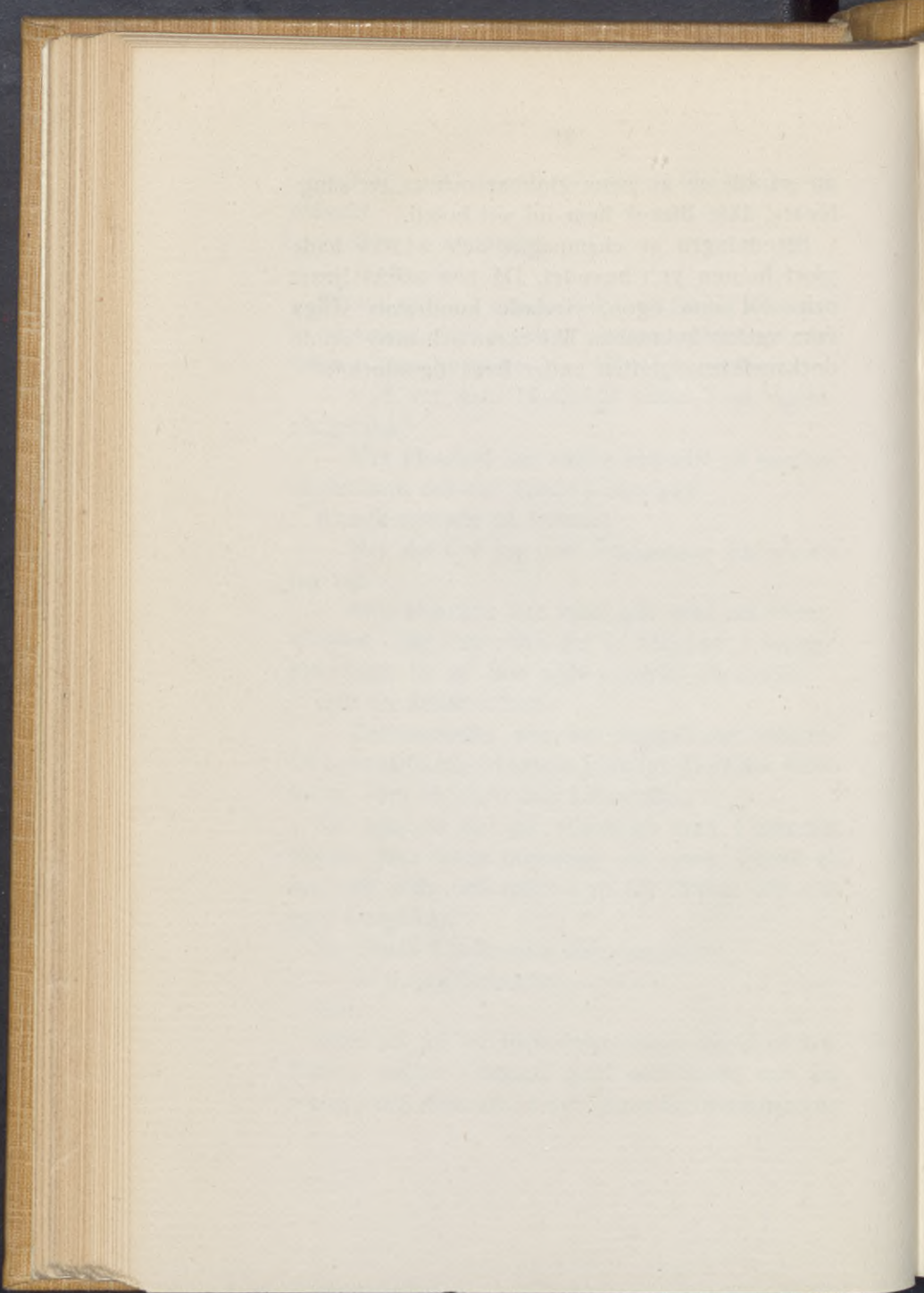
— Well, jag förmodar — — —

Slut.

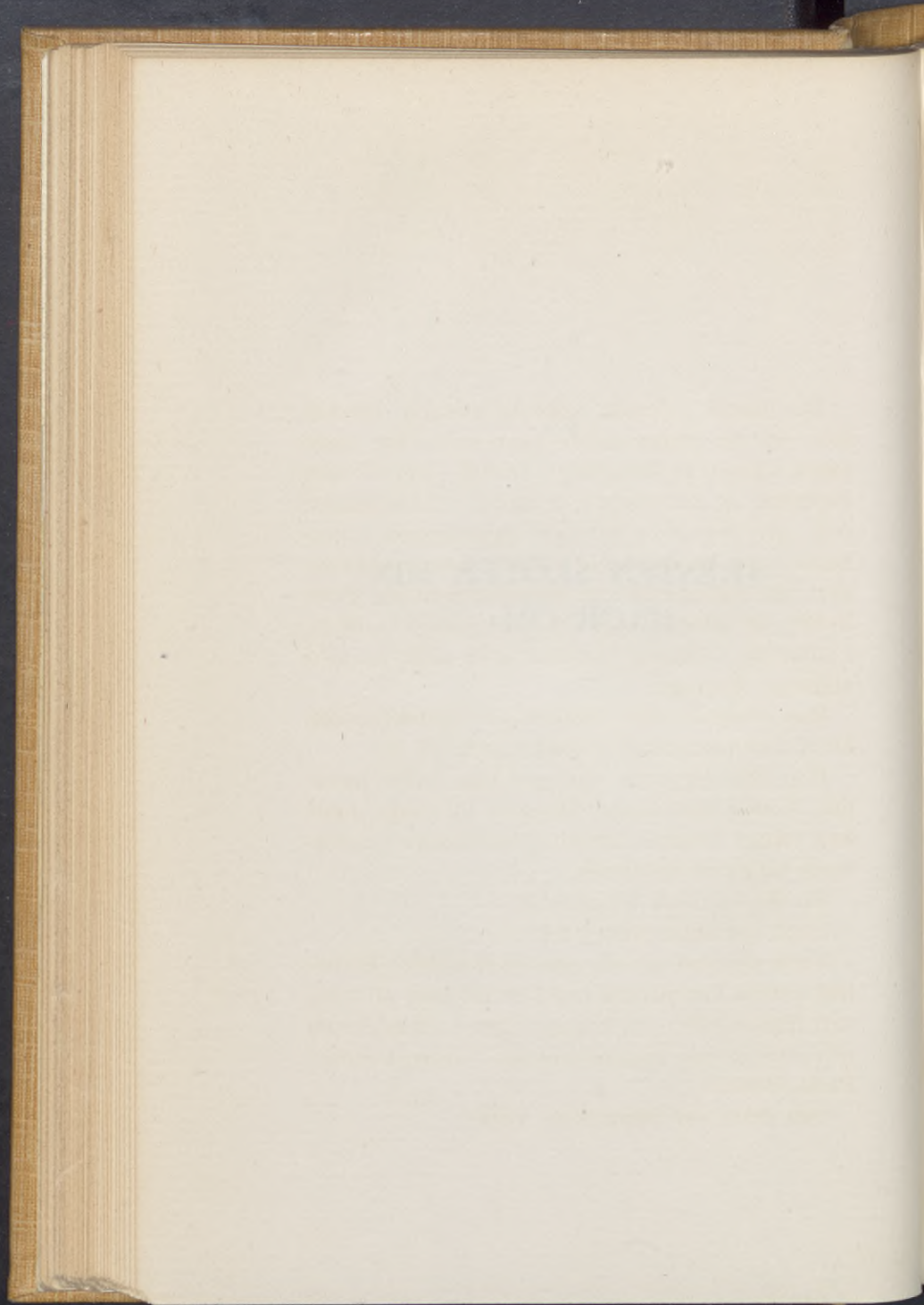
Efter att på tre förlustselokaler ha tömt två flaskor Änkan Cliquot, gout américain, och en whisky och efter att ha avböjt mr Smiths inbjudan

att gå till en av hans klubbar och ta en sängfösare, åkte Blanck hem till sitt hotell.

Blandningen av champagne och whisky hade gjort honom yr i huvudet. Då han släckt ljuset och slöt sina ögon, virvlade hundratals långa raka vackra kvinnoben likt ekrar och med leende dockansikten i mitten under hans ögonlock.

»RESTEN SKÖTER MIN
BROR OM»

Då Blanck vaknade följande morgon, förstod han, att det redan måste vara sent. Han hade ingen känsla av kroppsligt obehag, han förnam ingenting av den döda blytyngden i benstommen och den intensiva telefonrådsurrningen i nerverna, som karaktärisera klockan åttauppvaknandet i en millionstad och som kommer ens stofthydda att kännas som ett tröttsprängt lastdjur, i vilket de surrande nerverna söka sätta liv med elektrisk massage.

Han fångade efter fickuret på nattduksbordet. Dess fosforescerande urtavla visade på tio.

Han blev liggande med armarna under huvudet. Natten förut innan han gick till sängs, hade han stängt fönstren för att ej väckas av en storstads tidiga morgontrafik.

Nu låg han och lyssnade ut.

Detta var alltså New York!

Varje storstad har sin egen ljudkaraktär. En berest person kan packas ned i en lår utan att veta, vart färden gäller, packas upp igen i ett mörkrum och efter ett par minuter besvara frågan: London, Paris, Berlin?

Och detta var alltså New York.

Mr Ruskin Howard och hans hejdukar i farten!

Han hoppade över de många underrubrikerna och dök rakt in i texten:

New Yorks borgarpress innehöll i förrgår ett meddelande om »den dramatiska utvecklingen» av kolstrejken i Sinai, utsänt av Förenade nyhetsbyrån, som lämnar — om sådant vore av nöden — ett ytterligare och intressant bevis på, hur denna press och denna nyhetsbyrå handskas med sanningen. Telegrammet berättade att »invånarna i Sinai, indignerade över de strejkandes opatriotiska och fosterlandsförrädiska uppträdande, drivit 1200 arbetare ur staden».

Från vår utsände korrespondent, som följt strejken under alla dess faser, mottogo vi i går följande telegram om det verkliga förloppet. Vi uppmana kapitalistpressen och Förenade nyhetsbyrån att vederlägga sanningen av vår korrespondents skildring.

(Från vår utsände korrespondent.)

Jag har en fantastisk historia att förtälja. Det enda sättet är att berätta den från början.

Amazongruvorna nära Sinai ha under flera decennier tillhört den en gång i Amerikas historia aktade slakten Howard. Under en lång tid ägde det bästa förhållande rum mellan familjebolaget och arbetarna. Cosmo Howard, gamle Howard, som han kallas här nere, känd i New York som idealist och Ruskinian, hade tydligen satt som sin uppgift att sköta gruvorna efter humana lin-

jer, liksom hans bror »Stål-Howard», som överlämnade Howardston till sina arbetare. För tio år sedan, då gamle Howards kulturintressen upptogo allt mera av hans tid, valdes hans son, Ruskin Howard, till bolagets verkställande direktör. Med honom började den nya aera, som i dessa dagar kulminerat i den historia, jag här skall berätta.

Ännu en förberedande anmärkning. Om Ruskin Howard personligen vet man mycket litet här nere. Han visar sig sällan och sköter gruvorna med tillhjälp av en stab av hejdukar, bland dem i första hand bolagets juridiska ombud, Charlemagne Smith, och bolagets disponent Allan White, effektivt understödda och åttlydda av myndigheterna här nere, från statsguvernören till polisen, vilka alla ha bolaget att tacka för sina platser. Det är bland annat allmänt bekant, att den nuvarande guvernören kom till makten vid det sista valet tack vare en förfälskning vid sammanräkningen av rösterna.

En av de första åtgärder, »Vita Howard», som han kallas här nere, vidtog, var att förklara, att bolaget på inga villkor ville tillåta organiserade arbetare vid gruvorna.

Förhållandena vid Sinai ha sedan dess utgjort en enda lång strid mellan »Vita Howard», och gruvarbetarnas fackförening.

Fackföreningen har under denna långa strid använt sig av de medel, som stodo dem till buds: genom fackföreningsorganisation och genom att

förmå de röstberättigade arbetarna att göra sin vilja gällande vid valurnorna.

Nu till 'Vita Howards' metoder.

Man bygger ej kolgruvor som man bygger fabriker, i utkanterna av en stad med butiker, livsförnödenheter och kommunikationer redan till hands. Innan gruvorna kunna bearbetas, måste bostäder byggas åt arbetarna. Efter att ha samlat arbetsstyrkan och inhyst dem är det ägarnas uppgift att förse dem med livsmedel. Gruvägaren säljer rätten att uppföra en eller flera butiker till affärsmän. Med andra ord: gruvägaren äger inte blott gruvorna utan också staden, där hans arbetare äro inhysta. Han är envåldshärskare där. Arbetaren befinner sig på gruvägarens område icke blott när han arbetar utan också när han vilar sig, förlustar sig eller sover. Gruvägaren bestämmer, av vem och var arbetaren skall köpa sina livsförnödenheter och till vad pris. Gruvägaren bestämmer, var och när och för vad ändamål arbetarna få församla sig. Gruvägaren bestämmer, vem som skall vara borgmästare, polis, postmästare o. s. v. i staden. Än en gång: gruvägaren är envåldshärskare. I det hyreskontrakt, som arbetaren måste underskriva, innan han kan få tak över huvudet, finns en paragraf, enligt vilken han kan vräkas efter tre dagars uppsägelse. Men ej nog härmed: vräkt ur sin bostad och kastad på gatan befinner han sig fortfarande på gruvägarens privata område. Men detta är ej heller allt. Eftersom staden är gruvägarens privata egendom, har

han rätt, om han vill, att hindra vem han vill från att komma in i staden. Stadens polis, som ingenting annat är än hans privata hantlangare, ha rätt att utvisa vilken främling som helst. Alla dessa privilegier har 'Vita Howard' använt sig av i kampen mot fackföreningen. Misstänkta arbetare ha drivits ur staden; misstänkta främlingar ha vägrats tillträde; samlingslokaler ha förvägrats arbetarna; det har till och med varit förbjudet att samlas på öppna platser utöver ett viss begränsat antal.

Och ändock har 'Vita Howard' till sist varje gång blivit slagen. Fackföreningsagitatorer ha lyckats trola sig in genom den kinesiska mur, han byggt av poliser, privata agenter och spioner bland arbetarna, och efter en längre eller kortare tid ha arbetarna organiserats så pass, att åtminstone en del av dem strejkat för högre lön eller rätten att tillhöra en fackförening. 'Vita Howard' har vräkt dem ur deras bostäder, drivit dem ur staden och skaffat sig nya arbetare — med samma resultat.

Under dessa ständiga strider utfunderade han för en fem, sex år sedan en plan, som han utan tvivel själv ansåg genialisk. Han sökte finna en utväg, genom vilken han för många år framåt kunde tillförsäkra sig ett arbetarmaterial, som det av flera anledningar skulle vara omöjligt att organisera.

Efter det andra Balkankriget, då hatet mellan de olika folken i Europas oroliga hörn nått sin

kulmen och fattigdomen där var som störst, lät 'Vita Howard' i Rumänien, Serbien, Bulgarien och Grekland sprida tusentals illustrerade annonser, som uppspikades överallt på landsbygden. Illustrationerna föreställde två portar: mot den ena strömmade en skara män och kvinnor, ut-hungrade, klädda i trasor; ur den andra tågade en annan eller rättare samma skara, belåtna, välfödda, välklädda. Under bilden lästes en reklam för Amasongruvarna och en anmodan att hänvända sig till närmaste agent.

Efter några månader började den nya immigrationsboskapen anlända. Det var en daglig syn på stationen i Sinai att se flockar av denna boskap lägrade kring sina knyten och med en adresslapp kring halsen, på vilken det stod: f. v. b. Amasongruvarna, Sinai, Arizona, U. S. A.

Detta var emellertid endast hälften av 'Vita Howards' geniala plan. Den andra bestod i distribueringen av detta arbetarmaterial. Han hade insett, att om han placerade greker i samma gruva, bulgarer i en annan o. s. v., det inom kort skulle uppväxa en solidaritetskänsla inom de olika gruvarna, som lätt kunde bearbetas av fackföreningsagitorerna. Han distribuerade därför de olika nationaliteterna i samma gruva så, att rashat och språkskillnad skulle motarbeta varje möjlighet till samhörighetskänsla.

Det behövs ej en utpräglad stark fantasi att föreställa sig resultatet av denna blandning av kortleken, i synnerhet om man tar i betraktande

att arbetarna på grund av dålig arbetsfördelning endast arbeta i medeltal fyra dagar i veckan. De övriga tre lekte man Balkan.

Men också nu visade det sig, att 'Vita Howard' trots allt räknat fel. Fackföreningsagitatorer och I. W. W.-ledare voro i outtröttlig och hemlig verksamhet. Det var ett hårt arbete, men det resulterade för tre veckor sedan i att ungefär 1200 arbetare strejkade.

Fyra dagar efter anlände Charlemagne Smith från New York, iscensatte sista akten och vände tillbaka.

Tidigt i tisdags morse inträngde beväpnade, 'patriotiska' medborgare i de strejkandes hem, drevo dem med våld till järnvägsstationen, där tågsätt, bestående av öppna kolvagnar och bevakade av militärtrupper, väntade för att förflytta dem vidare. Under boskapsdriften till stationen nedskötes två arbetare och lynchades en. Bland de 'deporterade' befunno sig också ett antal medborgare i Sinai, som vågat visa sympati för de strejkande, bland dem den advokat, som fört deras talan.

Efter sextio timmars resa utan mat eller dryck, lastades de 'deporterade' av i Stenöknen i New Mexiko, där de lämnades åt sig själva, utan tak över huvudet, i en bitande vind och en temperatur, som i dag på morgonen visar tio grader under fryspunkten.

Men detta är inte allt. För att kunna fullborda sin plan i lugn och ro, utan inblandning från

regeringen i Washington eller guvernören i New Mexiko, vilken antagligen skulle bli mycket litet förtjust över mottagandet av 1200 blottställda stackare, som på detta sätt avstjälptes inom hans stat, lade 'Vita Howards' hejdukar beslag på post, telegraf och telefon i Sinai med omnejd: inga meddelanden släpptes ut, förrän deporteringen var ett fullbordat faktum.

För att ge ett sken av rättvisa åt dessa våldshandlingar utsände bolagets kontor ett meddelande i vilket de 'patriotiska' medborgarnas dåd förhärligades och i vilket det också samtidigt påpekades, att utvisningen var en nödvändighet, då det visade sig att de strejkande till största delen voro utlänningar, uppviglade av I. W. W.-ledare. Det är sant, att ett par så kallade I. W. W.-ledare uppträtt i Sinai under den sista veckan med en öppenhet och en stortalighet ingen agitator hittills vågat visa innanför den kinesiska muren. De hade till och med djärvheten att hålla möten i gathörnen, utan att polisen inblandade sig. Det är i detta sammanhang också värt att påpeka, att dessa så kallade I. W. W.-ledare ej hörde till de deporterades antal. De lämnade Sinai kvällen före utvisningen. Mr Charlemagne Smith kan helt säkert upplysa om, vem som underrättat dessa djärva herrar, att någonting var i görningen.

Så långt vår korrespondent.

Sent i natt spreds ryktet, att Ruskin Howard varit utsatt för ett bombattentat. Bomben explo-

derade ej. Polisen iakttaget den största hemlighetsfullhet. Så mycket tycks emellertid vara utränt, att bomben avsänts från New York.

Försynen tycks i mera än ett avseende vaka över mr Ruskin Howard, icke minst genom att sända honom icke exploderande (inexplosiva?) bomber. Det förefaller till och med, som om försynen i går kväll använt sig av speciella vertyg för att skydda mr Howard. Dessa verktyg kallades i gamla stilens Ryssland agents provocateurs. Metoden är känd och använd även av Amerikas enväldshärskare. Om en person med mr Howards självtillräcklighet vore villig att lyssna till råd från utomstående, skulle vi vilja föreslå honom att nästa gång låta sina agents provocateurs använda mindre utnötta medel än bomber för att skaffa sig allmänhetens sympatier, när det börjar osa svett. Efter 'bomberna' i postkontoret följde 'bomberna' i Sankt Patricks katedral. Efter 'bomberna' i katedralen följde 'bomben' i Massachusetts. Och nu kommer mr Howards bomb. Litet mera omväxling, om vi få be!»

Blanck blev sittande en lång stund och stirrade framför sig.

Var historien sann?

Kunde den över huvud taget vara möjlig!

Han vecklade upp en av »kapitalisttidningarna». På dess första sida läste han i stora rubriker:

Mr Ruskin Howard utsatt för bombattentat!

»Då mr Ruskin Howard, direktör för Amasongruvorna i Sinai, Ar., i går kväll återvände från Washington till sin privatvåning på hotell Plaza, fann han på sitt skrivbord ett paket, som vid öppnandet visade sig innehålla en bomb. Dess bättre exploderade den ej. Polisen, som ögonblickligen tillkallades, iakttaget den största hemlighetsfullhet.

Det fega attentatet kan utan tvivel sättas i samband med arbetaroroligheterna vid Amasongruvorna. Som i torsdagens nummer meddelades, nedlade en del arbetare för en tid sedan arbetet. De strejkande bestå till största delen av immigranter från Balkanstaterna, som den sista tiden öppet uppviglats av I. W. W.-ledare. För ett par dagar sedan tog de 100 procent amerikanska invånarnas tålmod slut och de drevo de strejkande ur staden.»

Så lydde notisen i New Yorks förnämsta republikanska tidning.

Blanck vecklade upp den demokratiska representanten för New Yorkspresen och fann en nära nog identisk notis.

Han började gå av och an på golvet.

Inom honom steg en nära nog religiös tacksamhetskänsla mot Whitman Howard. Vilka perspektiv, hans rekommendationsbrev plötsligt öppnat!

Det kunde knappast vara något tvivel om, att socialisttidningens redogörelse på det hela taget

måste vara sann. Den var i alla händelser detaljerad. Kortheten i de båda borgliga tidningarnas notiser kunde knappast skrivas på bristande utrymme: de räknade båda mellan tjugu och trettio åttaspaltiga sidor. Enbart meddelandena från societeten upptogo fyra spalter. På sätt och vis var det också förvånansvärt, att socialisttidningen ej gjort mera av affären än en enkel skildring av händelseförloppet. Ej en rad till kommentar på ledaravdelningen. Ej ett ord! Det enda Blanck fann misstänkt, var redaktionens postskriptum om agents provocateurs.

Han tog fram sin annotationsbok och skrev: Måste leta ut sanningen om agents provocateurs.

Sinaistrejken bör undersökas i detalj i och för frågan om immigrantens ställning.

Vad är I. W. W.-arna för ena kurrar?

Vad är Förenade nyhetsbyrån för en fisk? Existerar det i Amerika en nyhetsbyrå som bestämmer, hur inrikeshändelserna ska serveras allmänheten? Vilka tidningar matar den?

Han stoppade annotationsboken tillbaka i innerfickan och fortsatte att gå av och an på golvet. Så småningom talade han med låg röst till sig själv:

— Men å andra sidan: antag att prenumeranterna på dessa kapitalisttidningar ett par dagar senare få reda på det verkliga förhållandet. Vad händer då!? Hur kan en tidning, som är notorisk för sina lögnaktiga notiser gå ut i en upplaga på en tre kvarts million. Förutsatt att majoriteten inte läser mera än en tidning om

Där ute var det vår.

Asfalten, där han kunde upptäcka den mellan den ändlösa, sexdubbla raden av limosiner, låg ren och glänsande, som om den polerats med maskinolja.

Skyskraporna längs Fifth Avenues västsida badade sina översta våningar i sol. Men nere på gatan, i den djupa skuggan av affärskatedralerna, var luften turkosblå.

Hans automobil kröp sakta fram likt en länk i en evighetskedja. Var tredje minut höll den stilla, kedjan höggs av, maskineriet stannade, för att släppa fram en annan kedja från tvärgatorna, till dess en polisvissla åter satte maskineriet i gång med den långsamhet, varmed ett jättehjul sättes i rörelse.

Blanck fick plötsligen känslan av att kampen för tillvaron rörde sig kring en lyxautomobil. Den var livets mening och mål. Alla dessa människor, som skyndade förbi inne i de rullande, blonstersmyckade budoarerna, speglade i sina ansiktsuttryck automobilägarens självtillit och trygga medvetande att ha gjort sig till herre över

de två största hindren för mänsklig framgång: krediten och avståndet.

Flaggor vajade från alla byggnader, millionärspalats, affärskatedraler och miniatyrkyrkor. Somliga voro spända tvärs över avenyn, täckta med väldiga inskriptioner.

Make the world a decent place to live in!

Make the world save for democracy!

Eat less bread! Save the rest for our allies!

Ekot av bastrummor brakade lös mellan skyskraporna. Bleckinstrument och flöjter kiämde i. En ridande polis på en dansande häst kastade sig in i automobilfloden. Polisvisslor skuro luften likt gevärskulor. Evighetskedjan kopplades av maskinen och leddes likt en orm in längs tvärgatorna. Två poliskonstaplar exploderade förbi på motorcyklar. Fotgängarna linjerade upp sig på trottoaren med näsdukar i händerna. Ett infanteriregemente passerade förbi.

— Kill the kaiser, boys! Kill the kaiser!

Framme vid New Yorks statsbibliotek var det jättefolksamling. Från den breda trappan ropades det i megafoner. En marinorkester spelade ragtime. En ung högväxt dam sjöng: hennes mun rörde sig som en operasångerskas i ett filmdrama. Rösten drunknade i orkestern, orkestern i hostningarna från automobilhornen, automobilhornens signaler maldes sönder av Friktionen, som här nere på gatan ljöd som kullagret i ett svängande

velocipedhjul av Det stora hjulets i Paris dimensioner. Några meter från sångerskan höll Charlie Chaplin massan i andlös spänning. Också han sade något, ingen kunde uppfatta, men han skakade sin mustasch på det sätt, som givit honom hans telluriska ryktbarhet.

Åter igen trumpetfanfarer, trumvirvlar, bleckinstrument, flöjter och polisvisslor. Körbanan låg åter klar. Ett tjog elefanter kommo svängande asfalten fram med förare på huvudet och indiska prinsessor i elfenbenstorn på ryggen. Efter dem vaggade rikt broderade kameler och till sist trippade dansande, man- och svansfriserade vita hästar med guldstickade schabrak över sadlarna.

Blanck fick åter igen som kvällen förut under Broadways elektriska jätteannonser känslan av att han befann sig på en världsutställning. Till och med skyskraporna hade över sig något av världsutställningsarkitekturens lysande, förbluffande och efemära storhet.

Han lutade sig fram mot chauffören:

— Vad står på?

— Kriget!

Först månader senare, efter tusen skiftande intryck, stod det klart för Blanck, hur riktigt detta hans första intryck varit. För amerikanen var kriget en världsutställning, vid vilken han visat Europa sin kraft och sin makt och vunnit första pris med hedersmedalj.

— — —
Socialisttidningen hade sina lokaler i andra

våningen av en tegelstensmagasinsbyggnad nere i fattigdistriktet bakom rådhuset.

Det var ett stort rum med redaktion, annons- och prenumerationskontor skilda från varandra av ett lågt skrank. Mänskorösterna drunknade i knackningarna från skrivmaskiner och ringningarna i telefon. Man måste tala mycket lågt för att kunna göra sig hörd.

Blanck visades fram till ett stort bord mitt i redaktionsavdelningen, där en liten ensam man med en stor semitisk näsa satt gömd bakom högar av tidningar. Den lille ensamme mannen var redaktionssekreteraren. Han höll just på att telefonera. Medan han lyssnade till rösten i luren, samtidigt som han gjorde anteckningar på ett papper, kastade han ett öga på Blanck och frågade med låg röst:

— Vad vill ni?

Blanck framförde sitt ärende.

Redaktionssekreteraren rynkade pannan och svarade:

— Weintraub. Sök upp Weintraub!

Ögonblicket efter skrek han i telefon:

— Nej, nej! Det var bara en upplysning, jag gav en man, som står här vid bordet. Fortsätt, fortsätt, jag antecknar.

Han höll handen för tratten och ropade:

— Weintraub! Abraham! Come on! Went you!

En trettiårig man närmade sig. Redaktionssekreteraren pekade med blyertspennan på Blanck. Weintraub gav honom en snabb, gran-

8. — *Hellström, Ett rekommendationsbrev.*

skande blick utan att förändra uttrycket av cyniskt-melankolisk bitterhet i sitt semitiska ansikte.

De slogo sig ned på ett par stolar i en vrå, och Blanck redogjorde för sitt civilstånd. Slutligen frågade Weintraub med ett desillusionerat leende:

— Kommit hit för krigspropaganda?

Blanck svor dyrt och heligt på det lofvärda och uppriktiga i sitt ärende. Weintraub log:

— Shoot, sade han.

Blanck förstod ej.

— Jag menar, att jag är villig att besvara era frågor. Jag har Sinaiaffären om hand.

Blanck tog upp sin annotationsbok:

— Ni talar om agents provocateurs i er artikel. Förekommer sådant?

— Åjo, det händer nog. Där har, som artikeln säger, varit åtskilliga bombattentat på sista tiden.

— Antag, att polisen skulle få tag i provokatörerna. Vad händer då?

— Då händer ingenting. Affären försvinner från dagordningen. Eller också häktar polisen någon.

— Och vad gör man med de häktade?

— Man släpper dem efter en tid.

Blanck brast ut i ett skratt. Och samtidigt såg han uppmärksamt på Weintraub för att upptäcka, om han menade allvar, eller helt enkelt ville roa sig på en främlings bekostnad. Uttrycket i hans ansikte bar emellertid samma prägel av cyniskt-melankolisk bitterhet.

Blanck frågade:

— Vad är er personliga uppfattning om affären?

— Polisen vill inte säga anledningen, varför bomben inte exploderade.

— Nej.

— Varför?

— Hur skall jag veta det. Jag känner inte till Amerika. Det är därför jag frågar. Om ni vill, ska jag visa mina papper för att övertyga er om, att jag inte är spion. Min tidning i Sverige är visserligen inte socialistisk, men den är liberal.

Weintraub log:

— För att en bomb ska kunna explodera fordras det först och främst, att den har en tändsats.

— Ja.

— Och den saknades.

— Hur vet ni det?

— Jag vet ingenting bestämt. Men ni begär att få veta min personliga uppfattning. Eller var det inte så?

— Jo.

— Eller också fanns det en tändsats i bomben. Men i så fall visste Howard, att paketet innehöll en bomb.

Blanck avbröt honom:

— Men antag att någon annan än Howard öppnat paketet. Hans hustru till exempel. Av nyfikenhet.

— Det är just därför jag är övertygad om att bomben inte var en bomb. För resten: hör på här!

Polisen medger, att bomben skickats från New York.

— Ja.

— Den måste ha skickats i förrgår. Vid den tiden fanns det inga andra än tidningarna, som hade reda på det verkliga förloppet vid deporteringen. Vidare, att hinna från Sinai till New York på den tiden är en geografisk omöjlighet, så vida man inte använder sig av flygmaskin.

— Ni menar med andra ord, att borgarpressen har reda på det verkliga förhållandet?

— Förmodligen. Åtminstone är det antagligt, att Förenade nyhetsbyrån sitter inne med hemligheten. Antagligen har den skickat två notiser till de borgliga tidningarna, en med det verkliga förloppet, den andra sådan ni såg den i tidningarna.

— Och så har man kastat den sanna notisen i papperskorgen?

Weintraub skrattade.

— Jag ber om ursäkt för min dumhet, men jag kom i går.

— Nej, man har troligen inte kastat den i papperskorgen. Man har gömt på den, i händelse det skulle bli nödvändigt att komma fram med sanningen till sist.

— Detta är ytterst intressant!

— Det är ytterst enkelt. Nu kan det emellertid också hända, att Nyhetsbyråns representant nere i Sinai inte skickat den riktiga historien.

— Men om den skulle komma fram? Vad gör man med honom?

— Låt oss inte bekymra oss om honom. Han reder sig nog.

— Men jag förstår inte, varför hela historien med bomben var nödvändig.

— Sammanhanget är enkelt. Antingen visste Howard eller Smith att sanningen kommit till New York. Förmodligen ha de underrättats av någon. Eller också visste de det inte. Men vad de inte kunde undgå att veta är, att Wilson fått reda på historien och bett dem komma till Washington för att förklara sig. Både Howard och Smith var i Washington i går.

— Jag vet.

— Resten är enkel. De började darra i byxorna. Historien kunde komma fram via Washington. Den skulle väcka ont blod för att använda en eufemism. Alltså sökte man i hastigheten efter ett medel, att stämma allmänna opinionen till sin fördel, i n n a n sanningen kom fram.

— Detta är den rena farsen.

-- Det är den rena verkligheten, sådan jag ser den.

— Vad slags organisation är Nyhetsbyrån?

— Egentligen är den en vanlig telegrambyrå, den största i Amerika, jag tror till och med i världen. Den matar två tusen tidningar här. I verkligheten har den utbildat sig till en kapitalistorganisation, som utövar ett slags subtil censur över dagshändelserna.

— Men om byråns uppgifter är förfalskade, hur våga tidningarna trycka dem?

Weintraub skakade på huvudet:

— V å g a r! Jag förstår inte riktigt vad ni menar. Vem skulle hindra dem för att våga?

— Prenumeranterna.

— Förstår inte!

— Antag, att en tidning i Paris gav oriktiga uppgifter om en strejk i Marseille. Om också den tidningens läsare inte läser någon annan tidning, skulle han i alla fall om någon tid få reda på verkliga förhållandet, och åtminstone börja misstänka sitt livorgan.

Weintraub log:

— Det kan vara sant i Frankrike eller England eller andra europeiska länder. Men jämförelsen passar inte på Amerika. Avstånden äro för stora här.

— Förstår inte.

— Ni är svensk, inte sant? Antag att ni i er borgerliga Stockholmspress läser om en strejk i Uralbergen eller Sevilla och er tidning av en eller annan anledning förvränger fakta. Vad blir följden?

— Ingen, så vitt jag kan se.

— Det är just, vad jag menar. Så vida ni inte är specialist på strejker, skulle ni inte bry er om att ta reda på, om tidningen presenterat er med lögner eller sanningen. Det är sak samma här. Sinai ligger så långt borta. Sanningen kommer aldrig fram på omvägar, så vida ni inte gör er besvär med att leta ut den själv. Och under mellantiden händer tusen andra ting. Man glöm-

mer bort hela affären. Amerika är en kontinent och inte ett land. De tidningar, som ha intresse av att ljuga, veta precis, hur långt de våga ljuga.

— Men antag en situation, vilken det är omöjligt att ljuga. Vad gör man då? Ljuger man lika fräckt?

— Så dum är man inte. Vad man än kan säga om kapitalistpressen, dum är den inte. Där är metod i galenskapen. Om ni studerar den omsorgsfullt någon tid, finner ni, att innan en händelse av betydelse relateras in extenso, den föregås av en kortfattad resumé. Vad tror ni den resumén finns där för?

— För människor som ha bråttom.

— Alldeles riktigt. Den har från början samma uppgift som de många underrubrikerna. Den sparar tid. Men den användes också för ett annat ändamål. Den ger läsaren den uppfattningen av extensoreportaget, tidningen önskar. Konstigt, eh!? Det är inte så konstigt, som det låter. Det är helt enkelt en användning av suggestionemetoden. Ni läser rubrikerna. De suggerera er att tro en sak. Ni läser resumén. Den suggererar er i samma riktning. När ni kommer till extensoreferatet, om ni bryr er om att läsa det, har ni redan bildat er en uppfattning om saken. Det fordras en viss ansträngning att förändra sin uppfattning.

— Och den ansträngningen besvarar man sig inte med att göra?

— Ni vet själv förmodligen, hur svårt det är att ändra en åsikt, när ni väl en gång fått den i

skallen. Och amerikanen är andligen lat. I de flesta fall märker han helt enkelt inte motsättningen mellan resumén och extensoreferatet. För det andra måste ni komma ihåg, att den tidningsläsande allmänheten till största delen slukar sina tidningar i spårvagnar eller järnvägskupéer på väg från och till arbetet, halvvakna om mornarna, trötta om kvällarna, knuffade och trampade på tårna. Det är också en viktig faktor, som pressen tagit med i räkningen. Det var den, som gav anledning till de stora och många rubrikerna. Steget därifrån till suggestionsmetoden är inte stort.

Blanck skrattade.

Weintraub ryckte på axlarna:

— Detta är inte skoj, utan dagens klara sanning. Och detta är bara en av metoderna, borgarpressen använder sig av för att göra kapitalistpropaganda.

— En sista fråga?

Weintraub såg på klockan:

— Shoot!

— Vad är I. W. W.-arna för slags folk.

— Det är inte så lätt, att ge en kort och koncis socialvetenskaplig definition av dem. I. W. W. betyder International Workers of the World.

Han började skriva krumelurer på en papperslapp och sade samtidigt långsamt:

— I. W. W.-arna rekryterades från början av proletariatet bland arbetarna, de icke yrkesutbildade, de kringflackande arbetarna, som tack vare sitt kringflackande liv voro praktiskt taget

rättslösa. De saknade familj, de stannade ej tillräckligt länge på en plats för att kunna få rösträtt. Bordellen och krogen var deras rekreations-tillhåll. De migrerade från en plats till en annan, därför att de måste. De var de strategiska reservtrupperna, industrin hade till hands för att kasta in på den plats, där ett arbetarområde uppstod. Det finns ungefär fyra millioner av dem. De erkändes inte av fackföreningarna och bildade en egen organisation.

-- Socialistisk?

— Nej, kommunistisk.

— Är de immigranter?

-- En del. En del inte. Ledarna är amerikaner.

— Men i sitt uttalande till pressen i förrgår säger Ruskin Howard, att de är utlänningar.

— Det är hälften sanning, hälften lögn. Men man söker inbilla allmänheten att de är immigranter för att göra dem mera misstänkta.

— Är immigranten misstänkt?

— Det beror på var han kommer från. Kommer han från Ryssland eller Balkan eller Italien är han misstänkt och föraktad.

— Men Howard har själv införskrivit Balkanimmigranter.

— Naturligtvis. Han vill ha så billiga arbetare som möjligt.

— Men då är det ju han själv, som befordrar kommunismen?

— Naturligtvis.

— Inser han det inte själv?

— Han och hans klass inser ingenting. De är bourboner

Blanck log misstroget. Weintraub tillade:

— Om ni inte tror mig, försök och kom underfund med det själv. Med era kredentier bör det vara lätt.

Blanck log. Han såg på klockan.

— Om en halvtimme äter jag lunch med honom.

Weintraub betraktade honom en lång stund uppmärksamt. Blanck sade:

— Jag försäkrar er: jag är ingen spion.

— Var äter ni lunch med honom?

— Plaza.

— Smaklig måltid! Tänker ni intervjua honom?

— Jag har mina funderingar i den riktningen. Det var därför jag kom hit upp.

— Därför?

— Jag ville ha ett perspektiv för hans svar. Som jag sa er, jag kom i går och är fullkomligt okunnig.

— Lycka till!

Ruskin Howard representerade till det yttre en rastyp, man redan vid den första skymten, man får av dem under säsongen i London och Paris, instinktivt förbinder med Amerika, långt innan man upptäckt de skarpt pressade vecken på deras armar eller hört deras skarpa nasaltoner.

Deras antropologiska ursprung är lätt att identifiera: de kunna utan någon större svårighet spåras tillbaka till någon vrå av Europa; men till detta med lätthet identifierbara ursprung kommer någonting annat, som det ej är tillräckligt att beteckna som utomeuropeiskt eller kolonialt — kanadensaren, australiern och afrikanen ha ej att uppvisa ett liknande distinkt drag — och som ögonblickligen leder tanken ut i fåvitska spekulationer över möjligheten av den långsamma uppkomsten av en n y, vit ras: den amerikanska.

Howards yttre gav också en plötslig och förbluffande förklaring på det öknamn, han enligt socialisttidningen bar nere i Sinai: Vita Howard.

Även om man ej känt honom till namnet, kunde det ej vara något tvivel om, varifrån han ursprungligen stammade: kraniets form, ansiktets proportioner, proportionerna mellan bålen och lemmarna

stämplade honom med ens som anglosachs: han tillhörde världshärskarfolket.

Men till detta kom någonting nytt, någonting »amerikanskt».

Det vågiga, stramt tillbakaborstade håret var vitt, så vitt, som om det färgats, utan ett stänk eller en strimma grått. Hyn var ytterligt blek, men av en egendomligt hälsosam hygienisk blekhet, som om den genom en intensiv utsvevningsprocess befriats från varje atom fettämne — fettämne i huden varande någonting osanitärt och föråldrat enligt läkarvetenskapens allra sista upptäckter. Det var den torra hyn hos en person, som levat länge i tropikerna, men i ett tropiskt klimat utan sol: ett slags elektriskt upplysta tropiker. I detta ansikte, under två buskiga mörkbruna ögonbryn, lyste de grågröna pupillerna bakom pincenéen likt två miniatyrporträtt då dagern reflekteras i dem: man måste stå alldeles framför dem för att kunna läsa deras uttryck.

Det var omöjligt att fastställa någon ålder: han kunde lika väl vara trettio som femtio. Varje rynka i pannan eller kring ögonen, varje drag kring munnen, allt det som från hjärtat eller hjärnan söker sig ut till anletsdragen, hade masserats bort. Det liv, som fanns i ansiktet, hade samlats i ögonen som på ett djur, och satts inom glas och ram.

Det låg förvånande litet av viljekraft över honom. Men han saknade ej något, som på sätt och vis skulle kunna kallas majestätiskt och som för-

modligen hade sitt ursprung i en mångårig vana att bli åtlydd. Också i den hjärtlighet, med vilken han skakade Blancks hand låg det något av kunglighetens vänliga avståndstagande. Ehuru han var kortare till växten än Blanck, lyckades han på ett egendomligt sätt skaka hand med honom nedåt.

Framför allt gav han intryck av att vara produkten av en hemlighetsfull och konstgjord process, någonting tvättat, struket, stärkt, elektriskt blekt och desinfekterat enligt en metod, som var Blanck okänd. Han var ytterligt välklädd, allt för nyklädd, likt en levande annons för en skräddarfirma, skjortfabrik och skoaffär. Omkring honom stod en doft ej av en speciell parfym, utan en allmänatmosfär av rakstuga, ansiktsmassageinstitut, badrum och manicuresalong. Blanck fick inför honom den förödmjukande känslan av att hittills ha levat sitt liv i en osund, osanitär och från kroppsligt hygienisk synpunkt barbarisk medeltid.

Han kunde ej dölja sin förvirring inför detta konstgjorda. Mrs Howard sade:

— Ni har tydligen ännu inte vant er vid våra vita ungdomar. Ni kommer att få se många här. I synnerhet i de gamla familjerna.

— Vad beror fenomenet på?

Ingen visste. Howards mor hade varit vit vid tjugufem års ålder. Hela hennes släkt var vit före trettio.

— Men Whitman har inte ett grått hår på huvudet.

— Han är min halvbror.

Det fanns utom Blanck endast en gäst, mr White, Amasongruvornas disponent.

Mr White gav ej det intryck av brutalitet och grymhet, artikeln i socialisttidningen berättigade en att tro. Han var en man med ett utseende av evig ungdom och gick för övrigt i cirkelns tecken: liten till växten, runda skuldror, rund mage, runda, feta lår. Hans ansikte gav både till formen och färgen den angenäma och svala sensationen av skuggsidan på en persika. Då han log, visade han alla tänderna och leendet verkade som vita möbler i ett rum med gula tapeter och gardiner: solsken och sommarglädje.

Hovmästaren slog upp dörrarna till matsalen. Bordet var blomsterprytt, porslinet glänste, silveruppsatsen i mitten med rosor kastade reflexer. Vid varje kuvert stod ett glas isvatten. Blanck såg förgäves efter vinglasen och hans hjärta sjönk: det här skulle komma att bli en odräglig lunch.

Mr Howard sade:

— Ni kommer från Frankrike. Ni är kanske van att dricka till maten. Om ni vill ha vin, får ni bestämma själv. Jag är ingen vinkännare.

— Ni använder inte alls starka drycker, mr Howard?

Howard skakade på huvudet:

— Någon gång, då jag inte kan slippa undan. Men låt inte det hindra er.

— Naturligtvis, mr Blanck ska ha vin, sade mrs Howard.

Hon vände sig till hovmästaren:

— Charles, vinlistan.

Blanck sökte i det längsta att vägra och valde slutligen en soldrucken vit Bordeaux.

Mr White vände sig till Blanck:

— Mr Howard hör till de lyckliga mänskor, som inte behöva stimulanser. Han är bara hungrig vid matbordet. Han är bara sömnig i sängen och han tänker bara på sitt kontor.

Mrs Howard bröt in:

— Där misstar ni er. Ruskin tänker inte. Han bara planerar.

Blanck ryckte till, som om någonting exploderat alldeles inpå honom. Han hade tydligen kommit rakt in i ett familjegräl.

Han såg på de båda männen. Whites ansikte hade förändrat färg: nu lyste det rött som solsidan på en persika. Uttrycket i Howards blick kunde han ej tyda. På hans kinder sutto två röda fläckar, stora som femöringar och så runda, som om de satts dit av en målare. Men han log. Han visade sig också vara herre över situationen. Enligt alla chevalereskhetens lagar m å s t e han säga något för att rädda kvinnan, som attackerat honom. Och svaret kom ögonblickligen:

— Det här är en gåta, mr Blanck. Kan ni säga mig skillnaden mellan att tänka och planera?

Blanck kunde säga skillnaden, i synnerhet med Sinaiaffären som bakgrund: visavi den hade Howard planerat och inte tänkt. Kanske det var den, Mrs Howard syftade på. Kanske det till och

med var den, som gett anledning till familjegrålet. I varje fall ansåg han det förståndigast att hålla sig neutral och skakade på huvudet.

Howard fortsatte:

— Min bror nämnde i sitt brev, att ni kommit hit för att studera amerikanska förhållanden, och genom er tidning ge era landsmän en föreställning om de verkliga förhållandena här.

— Ja.

— Han bad mig också att ge er upplysningar på de områden, där jag råkar vara hemmastadd.

— Han nämnde någonting om det. Och jag vore ytterst tacksam.

— Jag har reflekterat på saken. Uppgiften är inte lätt. Och den är framför allt inte tacksam.

Han log:

— Ser ni, saken är den: det har varit så många tusen européer här och studerat amerikanska förhållanden och jag känner knappast till en enda, som tycks ha förstått dem. Som ni finner talar jag rent ut. Amerika har alltid haft en dålig press i Europa, vad det nu kan bero på. Man har i allmänhet visat en fördomsfullhet, som inte varit varken Amerika eller Europa till gagn.

— För närvarande stå Amerikas aktier mycket högt.

— Jag vet. Men det har inte alltid varit så. Och Gud vet, vad framtiden kan föra med sig. Jag har emellertid tänkt på saken. Och jag ser inte något absolut hinder för att villfara Whitmans

och er önskan. Jag fick nämligen den uppfattningen, att Whitmans önskan också var er.

— Alldeles riktigt.

— Som sagt: jag har reflekterat på saken och jag har kommit till den slutsatsen, att även om jag inte kan göra någon nytta med vad jag säger, kan jag troligen inte heller göra någon skada.

Han log på nytt:

— Ni kommer i alla fall att skriva om Amerika, eftersom det är ert yrke och under sådana förhållanden kan första hands upplysningar från ansvarig källa vara att föredraga framför upplysningar från oansvarig eller illa underrättat håll. Jag har till den ändan låtit min sekreterare skriva ned några fakta, jag anser vara nödvändiga för ett fullt förstående av förhållandena här. Och på måndag eller tisdag får ni kopior av dessa anteckningar. Jag har givit order om att låta skriva ut flera, i händelse ni har några kolleger, som skulle vilja använda sig av dem.

Blanck tackade. Och samtidigt svalde han ett leende. Han hade, som redan sagt, mött många av denna världens väldiga, men han hade aldrig suttit öga mot öga med någon, som varit så medveten om sin makt och betydelse. Han kom att tänka på en av annonserna, han läst dagen förut ombord på båten: Vägen till framgång ligger i personligheten: skaffa dig personlighet! Howard hade skaffat sig personlighet!

Howard fortsatte:

— Å andra sidan är det emellertid både tänk-

bart och troligt, att ni själv har vissa frågor, ni särskilt intresserar er för och som min sekreterare inte vidrört, vilket jag för resten inte vet ännu, eftersom jag inte sett hans rapport. Jag gav honom order om den först i dag före lunchen. Jag tror, min hustru förlåter oss, om vi skulle lägga allt för mycket beslag på konversationen. Hon vet, att för mig lunchen — till och med lördagslunchen — inte är en rekreations- utan en arbetstimme. Och i ett fall som detta är jag dessutom säker på, att hon kan vara er till lika stor nytta som jag, i synnerhet om ni skulle intressera er för kulturella förhållanden.

Blanck tackade på nytt. Nu var det hans chans. Det berodde bara på hur han skötte korten. En massa frågor foro genom hans huvud. Men han avfärdade dem med detsamma. Howard var antagligen allt för slug för att svara direkt och sanningsenligt, i händelse han började ana, att det osade bränt. Han måste använda en annan metod. Kanske han skulle lyckas bättre den vägen. Det bästa sättet att komma en mänska in på livet är i allmänhet att söka lura henne att tala om sig själv. Och med den självmedvetenhet, Howard redan visat, låg det ej utom möjlighetens gränser, att han också var fåfäng. I alla fall var antagandet värt ett försök.

Blanck sade:

— Som ni vet, mr Howard, kom jag i går. Jag står fördenskull fullkomligt främmande för förhållandena här. Jag saknar ännu det rätta per-

spektivet för att kunna dra den fulla nyttan av ert svar på mina eventuella frågor. En annan sak är också, att med min ringa kännedom om situationen här mina frågor antagligen skulle bli allt för vida och det skulle ta en lång och dyrbar tid att få dem så formulerade, att ni skulle över huvud taget kunna ge ett svar. En sak som intresserar mig oerhört är den: vari anser ni den största skillnaden ligga mellan européen och amerikanen? Men jag fruktar, att frågan är för klumpig och ohanterlig.

Mrs Howard hade ögonblickligen svaret färdigt:

— Det är lätt att säga: amerikanen förstår sig inte på att njuta. Han kan bara förströ sig. Men han njuter inte.

Howard log:

— Jag tror mr Blanck har rätt. Frågan är för vid.

— Men det är fullkomligt riktigt, vad jag säger. När mr Blanck har varit här en tid, kommer han alldeles säkert underfund med det, för så vitt han har ögon i huvudet.

— Kära Chris, jag har inte velat säga, att svaret var orätt. Men det är opraktiskt att hantera. Låt oss tänka ut en annan utväg.

— Om ni inte har något emot det, skulle jag vilja föreslå, att ni själv väljer ett ämne, som ligger er närmast om hjärtat, jag menar ett ämne av betydelse för framtiden. Jag skulle kunna dra

ofantligt större nytta av att höra er tala än att sitta här och fråga ut er.

Mrs Howard var entusiastisk:

— Bravo, mr Blanck, på så sätt kan vi alla vara med.

Howard funderade några ögonblick:

— All right, sade han. På sätt och vis tror jag, att det är den bästa lösningen. Jag har reflekterat på saken och jag finner inte något direkt hinder. Men under en förutsättning.

— Naturligtvis: förutsättningarna lämnar jag helt och hållet åt er själva att bestämma.

— Saken är den, att jag på de sista tio åren haft mycket att göra med tidningspressen. En person i min ställning kan inte undgå det. Jag har tagit som regel att alltid ge tidningsmännen ett skrivet svar. Det svaret står jag för. Det kan inte förvrängas. Jag behåller alltid en kopia av det, så att jag i händelse av felaktigt referat kan korrigera, vad som tryckes. Men vid sidan om detta maskinskrivna svar brukar jag då och då också göra muntliga uttalanden. De är inte avsedda för att tryckas utan i stället ämnade att ge reportern en föreställning om, hur jag tänker mig saken i stort och i sammanhang med andra, närliggande frågor. Alltså, med andra ord, som en fingervisning! Jag har tagit detta som regel, när det gäller bona fide reporters och det har visat sig vara till nytta. Båda parterna ha dragit nytta av det. Detta är förutsättningen: att inte använda er direkt av vad jag säger, utan ta det

mera som en ledtråd, en nyckel till vad jag tänker. Och så, naturligtvis, inte använda er av mitt namn, utan i stället säga till exempel: »en person med en ansvarsfull ställning inom de storindustriella och finansiella kretsarna har sagt», eller »nämnde för mig häromdagen — — —» Ni förstår.

— Jag förstår fullkomligt. Förutsättningarna, ni ställer på mig, passar mig utmärkt. Anonymiteten gör ofta ett starkare intryck på läsaren än ett fullt utsatt namn — — —

All right then! Det var en sak, jag gav min sekreterare order om att inte vidröra i sin rapport. Skälet är enkelt, som ni snart ska finna. Frågan är inte lämplig att tas upp till behandling i världspressen nu och för övrigt är jag säker på att censuren inte skulle tillåta er att behandla den. Än en gång: detta är en fingervisning och ingenting annat, en fingervisning åt er, så att ni ska kunna veta, vad jag och många med mig tänker i frågan.

-- Förstår fullständigt.

— Så som jag och många med mig ser situationen för de närmaste tiderna och i sammanhang därmed Amerikas roll under de kommande åren, tror jag, att vår roll kommer huvudsakligen och till största delen att ligga däri, att vi tjäna som ett exempel för Europa under rekonstruktionsåren mera än som en direkt finansiell hjälp. Ni förstår, vad jag menar?

— Inte fullständigt.

Det var tydligt, att mr Howard ej betraktade

lunchen som en rekreations- utan som en arbetstimme. Han hade ett egendomligt sätt att trollo maten från tallriken. I själva verket åt han på samma sätt som andra personer dricka till maten, en munsbit då och då, vid lämpliga pauser under konversationens lopp. Plötsligt och utan att man kunde göra sig räkning för, hur det gått till eller när det skett, var hans tallrik tom.

— Vad jag menar är i korthet detta: den civilisation, som existerade i Europa före kriget, är på upphällningen där. Av vad som framgår från ansvarigt europeiskt håll, väntar man sig något nytt, ingen vet vad. Ryssland ligger redan i ruiner. Tyskland kommer att förändra utseende. Att någonting kommer att hända i England, är antagligt, att döma av vad ansvariga och inflytelserika engelsmän säger mig. Men vad vet ingen. Ni vet själv lika väl som jag, vilken oerhört ömtålig och subtil apparat vår civilisation är, eller, vad Europa beträffar, var. Någonting liknande har aldrig förut existerat i historien. De flesta människor måste arbeta, jag medger det, ganska hårt, men på det hela taget var alla belåtna. Varje individ med en begåvning och en viljekraft över medelmåttan kunde höja sig, från vad ni i Europa kallar proletariatet. Det fanns knappast en individ, som inte levde enligt en standard, som för en hundra år sedan endast kom de mera förmögna till del. Ni kunde sitta i Paris och per telefon rekvirera vad ni ville från vilket hörn av jordklotet ni ville. Ni kunde placera era pengar, var ni ville hela värl-

den över, i kaffeböner på Java, i petroleum i Kaukasus, i järnvägar i Sydamerika o. s. v. Ni hade världen för era fötter. Ska allt detta ramla för någonting nytt, vi inte vet någonting om? Ni måste komma i håg, att detta system på det allra intimaste stämde överens med människans fundamentalaste egenskaper: hennes individualism, hennes förvärvsbegär och hennes uppfattning om äganderättens helgd: vad som är mitt är mitt och kan inte tas ifrån mig.

— Ni förstår vad jag menar?

— Fullkomligt.

— All right then! Det är häri jag och många med mig här i Amerika anser, att vår stora och välsignelsebringande mission ligger: att stå som ett exempel för Europa, när den gamla världen ska byggas upp på nytt. Vi ska visa Europa fördelarna av det gamla systemet, de ekonomiska lika väl som de kulturella. Med andra ord: i tider som dessa, då alla pockar på något nytt, socialism, kommunism, bolschevism, är det Amerikas uppgift att visa kapitalismens och storindustrins fördelar, att visa, att de två inte bara är de mest praktiska, utan de mest välsignelsebringande för mänskligheten, såväl den nu levande generationen som framtiden. Vad vi vill visa är det, att det är oändligt mycket praktiskare och mera välsignelsebringande för passagerarna ombord på en oceanångare att ha en kapten ombord, som förstår att sköta den, och inte en kapten på en bogserbåt. Med andra ord: vi här i Amerika

tror på kapitalismen och individualismen. Den är den enda, som överensstämmer med människans fundamentalegenskaper, och den har både nutiden och framtiden för sig. Om den denna dag skulle ställas inför rätta som den förbrytare, den anklagas för att vara, finns det inte en enda fördomsfri domare, som inte skulle frikänna den, när han gått igenom våra räkenskaper. Tag till exempel mitt eget land, kapitalismens, som enligt sociologiska diagnoser lider av kapitalistisk elephantiasis. På de sista sjuttio åren har vår nationalförmögenhet stigit per capita från 500 dollars till 2100. På de sista tjugu åren har den stigit från 1000 till 2100. I närvarande stund finns det i Amerika en automobil på var sjuttonde invånare. Tvärt emot vad man säger, har storindustrialismen inte varit en förbannelse utan en välsignelse. Tvärt emot vad man säger, är storindustrialismen inte rasdödande eller ens rasfördärvande. Statistiken visar, att den är rasbevarande. Livslängden är större i industristäderna än på landsbygden. Dödligheten är mindre, till och med bland barnen. Genomsnittsintelligensen är högre och med den livsintresset och livsintensiteten. Kriget har visat att stadsbon inte bara är fysiskt uthålligare än lantbon: han är till och med moraliskt modigare. Allt detta är fakta, ofrånkomliga fakta. Ingen kan förneka dem. De finns där, på papperet, vem som helst, som kan läsa, kan övertyga sig om det. Detta är inte något, jag sitter här och tutar i era öron för att överbevisa er. Det är s a n t! Det

är så! Och vad har detta nya att sätta i stället? Vad har socialism, kommunism och bolschevism att sätta i stället? Vad är det logiska resultatet av dem? Slaveri! Under det nuvarande systemet har mänskan åtminstone en rättighet, att vägra arbeta, om hon inte vill arbeta. Ingen har rätt att tvinga henne till arbete. Den rätten tar socialismen från henne. Den gör henne till en slav. Eller är det inte så?

Blanck nickade.

— Well then! Ska ett system, som på fattiga hundra år fört världen framåt till en grad, ingen kunnat drömma om, kastas på sophögen? Kom i håg att kapitalismen ännu så länge bara trampar sina barnskor. Ännu så länge har vi bara kommit så långt, att vi kan ana oss till alla dess möjligheter. Först nu börjar vi komma underfund med maskineriet så pass, att vi förstår, hur det fungerar. Först nu har vi börjat lära oss, att om vi trycker på den eller den knappen, det och det blir följderna. Först nu börjar vi förstå, att om vi använder den eller den bromsen, resultatet blir det och det. Och nu ska det hela kastas på sophögen! Det är vanvett! Det är hysteri! Det är detsamma som att säga: den här metoden var utmärkt, den förde oss längre, än vi nånsin vågat hoppas, låt oss försöka en ny! Om detta inte är den rena rama vanvettigheten, då erkänner jag villigt, att jag inte vet, vad vansinne vill säga. Är jag logisk eller inte?

Blanck nickade på nytt.

— Well then! Varenda dag gör vi nya erfarenheter. Varenda dag finner vi nya och mera ekonomiska metoder, metoder, som spara arbetskraft, metoder, som hindra slöseriet, varenda dag lär vi, som sitter i centrum, något nytt inte minst tack vare kriget. Jag ska säga er en enda liten hemlighet: systemet är bra, det har inte bara ett utmärkt förflutet att peka på; det kan också peka på framtiden. Vad är den innersta meningen med det? Det är byggt på de kommande generationernas lycka och välfärd. Enligt sin egen inneböende lag tenderar kapitalet att samlas på allt färre händer. Men inte för att njutas av de få, utan för att på bästa och minst slösande sätt i sin ordning användas för nya produktiva ändamål, som i sin ordning öka kapitalet. Och vad betyder det? Det betyder, som jag för en stund sedan sade, att nationalförmögenheten ökas och allt det, som följer med detta faktum. Och vår civilisation varit byggd på att tillfredsställa dagens önsknings, skulle vi i närvarande stund stå på samma punkt vi gjorde för femtio år sen, så vida inte en stor del av oss skulle gå arbetslösa.

Det är detta vissa sociala uppviglare, som kommit hit från Europa, inte ville inse. De vädja till individens längtan att tillfredsställa ögonblickets behov. Det var tack vare överskottet, den så förhatade profiten, som produktionen kunnat ökas och nya företag lanceras. Och det är tack vare detta överskotts användande på ett framtynt sätt, vår civilisation en gång — kanske sna-

rare än vi tro — kan realisera planen att se alla och inte bara de få lyckliga och tillfredsställda, en tid, då arbetsdagen kan förkortas till sex eller fyra timmar och arbetslönen göras stor nog för att tillfredsställa allas rimliga behov. Som jag påpekat: vi har här redan kommit så långt, att var sjuttonde individ har en automobil. Ska vi nu kasta hela systemet på sophögen? Ska vi nu börja försöka med något annat, vi inte har den ringaste aning om, vart det för oss? Är det sunt förnuft?

Blanck skakade på huvudet.

— Well then! Och det kommer mig att tänka på någonting. Ni frågade för en stund sedan, var den stora skillnaden mellan amerikanen och européen ligger. Nu tror jag vi kommit så långt, att vi förstår varandra så mycket, att jag kan svara på frågan. Skillnaden ligger i detta: vi arbetar för framtiden i större grad än européen.

— Ni menar att amerikanen är sparsammare?

— Vad jag menar har ingenting med sparsamhet att skaffa. Det finns ingen mera slösaktig mänska än amerikanen. Jag menar i stort sett. Vad jag menar är det, att amerikanen förstår meningen med systemet. Han förstår meningen med en Rockefeller och en Carnegie och allt vad de nu heta.

— En Howard, avbröt Mrs Howard, med en blandning av beundran och spydighet.

— Amerikanen ser fram i tiden. Han ser meningen och målet. Och det är därför, han har inte bara förtroende till en Rockefeller och en Carnegie

utan aktning och beundran. Européen har svårt att förstå det. Han tänker inte som vi. Den bildade europeén skrattar åt Rockefeller, hans mjölkdiät och hans söndagsskola. Den obildade immigranten förbannar honom. Och det är den obildade immigranten, som börjar sprida giftet här i Amerika bland fullblodsamerikanerna. De kommer hit med gud vet vilka förhoppningar och året efter faller det tillbaka i europeiska doktriner om socialism och kommunism. Felet med Europa är enligt min mening det, att njutningselementet brett ut sig allt mera.

— Det är precis vad jag sa för en stund sedan.

— Alldeles riktigt, Chris! Men du tar det som en förtjänst. Enligt min uppfattning har Europa försämrats därigenom att södern, njutningsmänskan, trängts allt längre norr ut. Vi måste gå ända upp till Sverige och Norge för att få någon, som vill odla jorden här i Amerika. Och det blir allt svårare att få några skandinaver att göra det längre. Immigrantmaterialet blir allt sämre. Sydeuropéen förstår inte alls meningen med Amerika. Och så får den första, bästa orosstiftare tag i dem och smittan sprider sig till fullblodsamerikanen. Fråga mr White. Han är min disponent. Han har med sydeuropéer att skaffa dagligen. Vårt allvarligaste problem är att amerikanisera immigranter från Sydeuropa.

— Förlåt en fråga, som jag inte fullt förstår? Vad menar ni med att amerikanisera europeén?

— Jag menar att lära dem förstå innebörden

av det system, Amerika representerar. Med en amerikan menar jag en person, som tror och inte en som tvivlar, en person, som känner, att Amerika är det bästa land på jorden.

En telefon ringde ett par rum bortifrån. En kammarjungfru kom in

— Polisen önskar tala med mr Howard. Jag sa, att mr Howard ännu inte slutat sin lunch.

— All right! Fråga dem, om det är ett långt samtal.

— All right!

— Som sagt, det var detta, jag ville säga eller åtminstone en liten del, av vad jag ville säga. Det är Amerikas plikt mot civilisationen och framtiden att hålla stadig kurs i en tid, då resten av världen har gripits av panik. Däri ligger vår största mission och den är, så vitt jag kan se, av ännu större betydelse än den finansiella hjälp, vi efter kriget kan ge Europa.

Kammarjungfrun kom tillbaka:

— Polisen sa, att det inte tjänade till att störa mr Howard. De ville bara säga, att de häktat två misstänkta.

— All right!

Det blev en kort och oerhört tyst paus. Blanck tyckte sig kunna känna, att Weintraubs teori var riktig. Han såg skyggt på de andra, och han tyckte sig ana att åtminstone White var invid i hemligheten. Han hade plötsligt fått ett utseende, som om han sökte smussa bort ett leende, utan att vara tillräckligt rapp i vänd-

ningarna för att lyckas. Det var som om man såg ryggen av leendet försvinna innanför mungiporna. Om Mrs Howard hörde till de invigda, var han mindre säker på. Han kunde inte draga några slutsatser av hennes ansiktsuttryck.

För resten frågade hon minuten efter:

— Har ni läst tidningarna i dag, Mr Blanck?

— Nej, jag vaknade sent och tog en promenad i stället. Har någonting särskilt hänt vid fronten?

Mr Howard tog hand om svaret:

— Ingenting särskilt. Aproppå, vi har inte talat om kriget. Hur stod våra aktier över på andra sidan Atlanten, då ni lämnade Paris?

Blanck sökte svara, så gott han kunde. Howard började bombardera honom med frågor. Blanck kom snart underfund med att Howard hade betydligt bättre reda på ställningen än han själv. Han hade också den obehagliga känslan av att sitta i ett examensförhör. Han kunde ej finna något annat sammanhang i Mr Howards frågor än det, att han sökte leta ut, hur pass väl under rättad Blanck var. Howard hade också den pinsamma professorsvanan att ej ge till känna, om svaren voro rätta. Han tycktes endast annotera dem i sin hjärna, medan han tuggade på cigarren och beredde sig till nästa attack.

Mrs Howard lyssnade förstrött. Hennes mans frågor voro allt för speciellt tekniska. Hon stack högra handen i den plyschklädda armhållaren vid fönstret, skruvade huvudet in i hörnkuddarna och slöt ögonen.

Hon hade sedan länge varit sexuellt missbelåten med sin man. Men i hennes känslor för honom hade respekten hittills alltid varit den, som anført orkestern och tvingat de många instrumenten att hålla takten, även om den inte alltid lyckats förmå dem att spela i samma tonart. Han var i alla fall Ruskin Howard. Mera behövde ej sägas. I republikanska anor och historisk betydighet kunde hans släkt mäta sig med de äldsta inte bara i New York utan i New England. Hans far var den kände ruskinianen. Hans farfar hade varit utrikesminister och minister i London. Hans farfars far hade varit minister i Paris. Ännu längre bort i tiden hade en av hans förfäder varit bland dem, som undertecknat oavhängighetsförklaringen. Och Ruskin var ingen degenerationstyp. På sätt och vis var han en ny företeelse i släkten: han hade följt utvecklingens lag, han var son av sin tid och i fråga om duglighet och intelligens ansågs han vara jämvuxen de industriella selfmades och de storfinansiella judarna.

Men även om han representerat en stjärna av betydligt mindre storlek, skulle hennes respekt för honom ha varit fullt naturlig. Han hade kommit in i hennes liv som en deus ex machina och i ett ögonblick ej endast löst en situation, som tycktes hopplös, utan också i ett slag förverkligat hennes innersta önskan: att bli millionäriska.

Dagen innan hade hon för alltid sagt farväl åt Jimmy Dogherty. Han uppträdde i Chicago och hon hade följt honom dit om ej precis för att

hålla tummen på ögat på honom, så åtminstone för att ha honom inom hörhåll för sin indignation. Hans kroniska otrohet hade hittills skänkt henne en viss bitter tillfredsställelse: hon var ej den enda, som förälskat sig i denna ansvarslösa »grekiska staty», och bland alla hans amourer besatt hon dessutom den odisputabla distinktionen att vara vackra Doghertys lagvigda maka. I allt eländet var också detta ett utmärkelsetecken och på så sätt en tröst. Men han hade på sista tiden i Chicago allt ohjälpligare förfallit till en slags sexuell idioti: hans smak hade förslöats; han reagerade numera endast för det grövsta och vulgäraste. I Chicago hade han på allvar sårat hennes renlighetskänsla: den reste sig i revolt över att nödgas dela honom med den kvinnliga dräggen. Ingen sjunker så djupt som en engelsman, när han väl en gång kommit utanför det sociala hönskritstrecket. Och Jimmy hade degenererat till en Kiplingsk gentleman ranker. För sex år sedan, då de mötts i Paris, hade han inte endast varit en grekisk staty och en gentleman. Han hade också haft ärelystnad: han skulle bli en stor operasångare. När pengarna tagit slut och han måst uppträda på varieté, hade han förlorat självrespekten och med den allt fötäfte.

Hon var på väg tillbaka till New York. På stationen i Chicago köpte hon Barbusses *Le Feu*. För flera år sedan hade hon läst d'Annunzios *Il Fuoco* på franska. Nu fastnade hon för titeln på Barbusses bok. Elden — — — Hon visste vad det

ville säga att brinna. Under sex långa år hade hon legat i religiös beundran för en grekisk staty, som under de fyra sista bedragit henne åtminstone en gång i veckan. Kanske oftare.

När hon kommit underfund med, att boken handlade om kriget, lade hon den ifrån sig med en desillusionerad suck. Ingenting annat än olyckor. Hon ville ha fred. Vad skulle hon göra ny? Vad skulle det bli av henne?

Hon tänkte på den sista gången, hon suttit på tåget mellan Chicago och New York. Det var då hon rymt med Clarence Benson. Hon hade sett hans namn då och då i tidningarna. Hon hade läst två av hans diktsamlingar, *Kansas* och *Demokrati*, allt det han en gång talat med henne om: människans inneboende majestät, slätten, »den kosmiska skapelseakten», de stolta kvinnorna. Han hade också skrivit andra diktsamlingar, som hon inte tyckte så bra om. För ett par år sedan hade hon också sett, att han varit nära att stenas till döds av gatpojkar i ett av Chicagos förbrytarkvarter, där han inrättat en ungdomsklubb. Han hade också fått ett tryckfrihetsåtal på halsen. Med andra ord: han hade haft framgång. Sett från succèsynpunkt måste hon erkänna, att hennes eget liv varit fiasko. Vad skulle det bli av henne? Det fanns små utsikter att pressa något underhåll ur Jimmy. Hon hade aldrig lärt sig ett yrke. Inom henne föddes svaga funderingar på att söka komma över till Frankrike, som rödakorssyster.

Hon såg de rika möjligheterna i idén. Den kunde leda fram till oanade perspektiv.

Resan mellan Chicago och New York är lång. Christine var dessutom en ekonomiskt anlagd natur. Hon hade nu en gång köpt Barbusses bok. Hennes husmorsinstinkt gjorde det till en plikt för henne att läsa den. Hon började skära upp den med ett visitkort. Den var emellertid tryckt på dåligt krigspapper: operationen försiggick ej utan svårigheter.

En herre, som satt i länstolen vid sidan om henne, andra sidan salongsvagnens mittgång, reste sig upp efter en stund och erbjöd sig att hjälpa henne. Han hade redan i sin hand en pennkniv av guld. Denna pennkniv var fästad vid fickuret förmedelst en lång kedja av platina.

Från kniven och platinakedjan såg hon upp på ägaren: en vit ungdom.

Ruskin Howard hade hittills levat ett strängt organiserat liv. Hans tillvaro hade varit regelmässigt planerad. Under fyra år vid Harvard hade han ägnat sig åt sport. Under ett halvt år hade han varit reporter vid en New Yorkstidning för att komma i kontakt med människorna och världen. Då hon slutat sina mänskostudier, hade han gift sig ur sin egen samhällsklass med en ung dam, han känt sedan sin barndom. De hade tillbragt ett års smekmånad i Europa, kommit tillbaka till Amerika, hon för att uppfylla sina plikter mot framtiden, han för att studera gruvdrift. Vid tjugusex års ålder hade han gjorts till vice direk-

tör i familjebolaget, vid trettio till dess direktör. Under tiden hade hans hustru fött honom de nödvändiga två barnen, en gosse och en flicka. De hade flyttat in i skilda sovrum och deras äktenskapliga samliv hade så småningom reglerats förmedelst en stor isbjörnsfäll. Om den fanns ligande utanför hennes sängkammare, var detta ett tecken på, att hon var villig att mottaga honom, i annat fall inte. Det var tider, då han på fullt allvar trodde, att någon stulit isbjörnsfällan. Under tiden hade emellertid den ena förtroendeposten efter den andra fallit i hans händer. Då farbrodern, missnöjd med sin tillvaro, mot familjens önsningar skänkt sina arbetare järnbruken i Howardston, hade han lämnat järnvägarna, han rådde över, till Ruskin. Järnvägar och kol hade för övrigt ett intimt samband med varandra. Vid fyrtio års ålder befann sig Ruskin Howard på en av finansvärldens strategiska punkter. Amasongruvorna upptogo endast en ringa del av hans intressen. Han var medlem av den lilla klick i Wall street, som veta och som bestämma framtiden.

Och nu såg han Christine.

Han kände det bokstavligen, som om någon gett honom ett knockoutslag. Det var som om knäna vikt sig under honom, medan han stod vid sidan om henne och erbjöd henne sin pennkniv. Han upplevde för första gången i sitt liv, en känsla han hittills ej erfarit, våldtäktsbegäret. Vilken hy! Det var som om han plötsligt sett en

naken kvinna. Han såg blodet pulsera under den, som om hon varit mera än naken. Silkeshud, kött och rinnande, pulserande, levande blod. För första gången sedan han lämnat Harvard och sporten, kunde han känna sitt hjärta slå, kunde känna det i hela sin kropp, från tinningarna ända ned i skorna. Att kunna slita av henne kläderna och se mera av denna silkeshud, mera, mera, allt! Att känna den under sina händer, att gnida sig upp mot den, som ett stumt djur.

Vagnen svängde. Gång på gång snuddade hans kropp vid hennes armbåge. Och hon log.

Han stammade fram några ord, tog boken från henne och gick tillbaka till sin länstol. Hans händer darrade, medan han försökte skära upp sidorna. Och hela tiden kände han sitt hjärta, som om det plötsligt svällt, fyllt hela hans kropp.

Det var först en lång stund efter, han märkte, att boken var fransk. Hon måste alltså vara en mycket bildad kvinna. Hans sensationer förlorade med ens sin våldsamt. Han önskade, att han skulle falla på knä för henne och snyfta, bara snyfta, be henne om en stor nåd, nåden att få ge ge, ge, utan tanke på morgondagen eller på summan, utan några tankar, endast den att få ge, ge, ge.

När han äntligen vaknade till besinning, var han gift med Christine. Hela hans föregående liv låg i ruiner omkring honom, allt utom affärerna. Dem hade han kunnat hålla samman, hur visste han inte. Enligt borgerlig tidräkning hade

tre månader förflutit, sedan han först mött henne i Pullmanvagnen. För honom hade veckorna och månaderna varit vad tiden är för elefanten, när han reder sin brudsäng. Han hade kämpat mot alla sina närmaste, han hade försvarat henne med en blindhet, en grymhet och en hjärtlöshet likt en besatt. Varje motstånd gjorde honom ursinnig och hämndlysten. Han hade slitit alla band. Pengar betydde ej längre något. Han gav ut dem med en givmildhet, varmed man delar ut ammunition för att förgöra fienden.

När han vaknade till besinning, hade han skilts från sin hustru, förlorat sina barn, brutit med sina föräldrar, skurits av från sin umgängeskrets, gett sin frånskilda hustru en million, sitt hus i New York, villan vid havet, och Loireslottet vid Hudson, skaffat Christine skilsmässa, gett hennes förra man hundra tusen dollars och satt med sin nya hustru i en våning på Plaza för att börja sitt sociala liv på nytt.

Det var då, han vaknade upp till verkligheten. Med ett bittert leende rekonstruerade han sin värld. Han ångrade intet. Livet är en serie affärer. Man kan inte alltid begära att lyckas. Nu gällde det att bygga upp på nytt. Men i denna värld hade sinnligheten ej längre någon plats.

»Fallet» Howard var ej någonting abnormt efter amerikanska förhållanden, fastän det naturligtvis ej undgick att för en tid draga uppmärksamheten till sig. Man var i hans kretsar ej ovan vid, att en man i hans ställning gifte sig

tre gånger: den första med sin ungdoms älskade, den andra med passionen, den tredje med det sunda förnuftet. Det var enligt allmänna meningen endast en tidsfråga, när han åter igen skulle skilja sig.

Howard delade ej den allmänna meningen, ej ens då han vaknat till besinning. En skilsmässa är ett personligt nederlag. Även i bästa fall lämnar det efter sig en smak av fiasko: man har misslyckats. Och Howard var stolt. Han ville ej erkänna, att han begått ett misstag. Om världen trodde, att han brutit med hela sin föregående sociala existens av en plötslig sexuell förblindelse, var det världen och inte han, som misstagit sig. Han var varken en romantiker eller en njutningsmänska. Han visste, vad han gjorde. Christine var ingen äventyrerska. Hon kunde helt enkelt inte vara det, eftersom hon var hans hustru. En gång i framtiden, då minnet av skandalen bleknat, skulle de få se, att hon var en kvinna med en ytterst förfinad smak och en god karaktär. Det var så, han ville att hon skulle vara.

Ruskin Howard ordnade sitt äktenskap efter de strängt organiserade och puritanska regler, som styrde hans liv, innan han mött Christine.

Det var endast en misstanke, som plågade honom: att hans närmaste haft rätt, då de påstått, att hon gift sig endast för att lura pengar ur honom, och att hon skulle lämna honom, och vända tillbaka till »taskspelaren», så fort hon samlat tillräckligt mycket. Tanken plågade honom mera

än känslan av att själv ha begått ett misstag. Den var förödmjukande. Om det låg någon sanning i den, hade han ej endast själv varit dum: han hade också låtit lura sig. I sin egenskap av beräkande och förutseende man sköt han ej miss-tanken från sig som någonting förnedrande för dem båda: han tog den med i sina framtids-kalkyler som en möjlighet. Och han handlade därefter.

Därmed är det ej sagt, att han var snål mot Christine. Men utom det månatliga underhållet gav han henne endast presenter, som voro svåra att avyttra. Juvelerna, han skänkte henne, föregav han vara släktsmycken och som sådana voro de ej hennes personliga egendom. Han hade gett henne ett lantställe, men bestämt vägrat att riva ned det gamla huset och bygga upp vad han kallade en palatseffekt. Timret var bra, byggnaden kunde ökas med en andra våning, flyglar och vinterträdgård, marken omkring kunde ordnas på ett tilltalande och konstnärligt sätt. Anläggningarna hade i själva verket kostat honom en massa pengar, men på ett sätt, som ej nämnvärt ökade lantställets saluvärde.

Dessutom hade han en ursäkt: kriget. Snart sagt hela världen låg i smältdegeln och ingen visste vad som skulle hända. Tiderna voro inte sådana, att en person i hans ställning och med hans ansvar kunde med gott samvete lägga ned pengar för egennyttiga ändamål. Dessutom hade

skilsmässan kostat honom så mycket, att det var rådligast att gå sakta i backarna.

När Howard efter de tre smekmånaderna, som gingo före skilsmässan, åter satte henne ned på fasta marken, märkte hon till en början ej förändringen. Den uppvägdes av rikedomens underbarhet. Världen var fortfarande ett sagorike, även efter det de tre föregående månadernas vidunderliga sagoäventyr var slut. Hon hade plötsligt fått till skänks lösenordet, som öppnade portarna till trollslottets alla toaletter, smycken och automobiler. Det dröjde flera månader, innan hon tröttnade på att säga: Sesam, Sesam, öppna dig, öppna dig!

Hon hade aldrig intresserat sig för sin mans affärer. En gång hade hon varit uppe på hans kontorslokaler och hon hade lämnat dem med en känsla av nära nog religiös vördnad. Fyra våningar i en av finanskvarterets största skyskrapor, rum efter rum med blankpolerade golv, blankfernissade kontorsmöbler, män och unga kvinnor, klädda som om de stigit direkt ut ur skräddare- och tailor-modeannonser. Och så hans rum, mahogny, glänsande som spegelglas, mörkbrunt buffelläder, mjuka mattor, förfädernas porträtt på väggarna.

Och ej ett papper på bordet. Ej ett enda tecken på rastlöshet eller ens arbete. Det kunde lika väl ha varit ett skrivrum på en klubb.

— Du arbetar inte just nu? hade hon sagt.

— Jo, hur så?

— Du har inga papper eller dokument på skrivbordet.

Han hade lett:

— Jag har sällan några papper på mitt bord längre än ett par minuter.

Hon var överväldigad, förstummad. I stället för att se beundrande in i hans ögon, såg hon på hans panna. Och hon kysste den. Hon var lycklig. En kvinna, som känner behovet av att kyssa en mans panna, är lycklig.

Det är möjligt, att de händelser, som lågo bakom bombattentatet, ej skulle ha upprört henne så djupt. Howard skulle troligen ha kunnat övertyga henne om, att hans handlingssätt stod i full överensstämmelse med den högre industrins principer och traditioner. På vägen hem från operan hade hon fruktat för hans liv. Hon trodde ej fullt på Charlie Smiths försäkringar, om att ingen skada skett. Bondkvinnan hade vaknat inom henne, bävande inför det outgrundliga ödet och dess tvillingbror, vedergällningen: för några timmar sedan hade hon legat på sin schäslong i budoaren och nära nog önskat livet ur honom. Kanske hennes syndiga önskan redan var uppfylld? I vad form skulle Hämnaren straffa?

När hon kommit hem, hade hon rusat in i våningen och trots närvaron av poliser och betjäning slagit armarna kring hans hals och hållit honom länge tryckt tätt intill sig av tacksamhet mot försynen, som sparat hans liv. Och hon beundrade honom. Hur gränslöst hon beundrade

honom, hans mod och hans kallblodighet. Han var en hjälte. En man med hans mod hade rätt att vara en brutal egoist i sitt sexuella liv. Hennes beundran för hans moraliska styrka och lugn skulle kanske till och med ha kunnat åstadkomma underverket: kärleken!

Morgonen efter hade någon skickat henne ett blåstreckat nummer av socialisttidningen. Det hade ej kommit med posten utan lämnats in nere på kontoret, av vem kunde flickan bakom disken ej erinra sig.

Egendomligt nog var det ej insinuationen om bombattentatets verkliga ursprung, som gjort det djupaste intrycket på henne. På denna punkt trädde självbevarelseinstinkten räddande emellan: den bjöd henne att tvivla. Hon ville ej tro Ruskin om någonting sådant. I så fall skulle hela skönheten över scenen från föregående kväll, då hon sagt honom, hur hon beundrade honom — — och han tagit mot hennes smekningar som om han förtjänat dem — — — nej, det ville hon ej tro honom om. Vad han än var, han var ingen bedragare. Hennes känslor för honom voro så uppblandade av bedrägeri, att tanken på bedrägeri också från hans sida fyllde henne med avsky. Hon leddes därvid av den fullt riktiga, mer eller mindre medvetna uppfattningen, att i förhållandet mellan man och kvinna den ena partens bedrägeri ger ett ökat värde åt den andras uppriktighet och äkthet, skänker den en oförvanskligare gloria, höjer den till martyrskapets sublimitet.

Det medvetna bedrägeriet å bådass sida be-tecknar däremot osedligheten i dess grövsta och mest avskyvärda form.

Den del av artikeln, som kommit henne att förakta honom som en feg och ynkelig förtryckare, gällde historien om immigrationsboskapen. Eller rättare en detalj av den: adresslapparna. Den hade plötsligt väckt till liv inom henne en sida av hennes väsen, om vars tillvaro hon hittills ej haft någon aning: immigranten! Minnet av resan över från Sverige hade för länge sedan sud-dats ut: hon var endast sex år, då de emigrerat. Men med ens tyckte hon sig komma ihåg detaljen om adresslappen. Hon erinrade sig, att också hon och hennes föräldrar burit en lapp, fastsydd vid kläderna; hon mindes, hur föräldrarna ständigt skrämt henne med, att om hon tappade bort den, var hon förlorad. Med den detaljen stod med ens de deporterades öde levande för henne. Tack vare den kunde hon k ä n n a med dem.

Hon hade aldrig brytt sin hjärna med sociala frågor. Sedan hon blivit gift med Howard, hade möjligheten av en social omvälvning fyllt henne med samma oro som möjligheten av en olycks-händelse eller en sjukdom, genom vilken hon i förtid skulle berövas det fulla utnyttjandet av rikedomen. Men nu tog hon parti, instinktivt och med klasshatets hela våldsamhet. Ruskin Howard var en immigrantförtryckare, hennes och hennes folks fiende. Han var slavdrivaren och utpres-

saren. Hon föraktade honom, mera än hon hatade honom.

Också på denna punkt ledde henne självbevarelsedriften på rätta vägar: hatet är en dålig rådgivare; föraktet skänker lugn och besinning.

Hon ville bli fri!

Hon stod framme vid fönstret i sin budoar och såg ned i parken. Hon upprepade gång på gång:

— Jag vill bli fri! Jag vill bli fri!

Hennes tankar följde de två månader gamla spåren. Hon ville bli fri. Och hon ville inte låta kasta sig på gatan. Det skulle inte gå genom att spara på underhållet och lägga på hög. Den metoden skulle ta år. Hon kunde inte heller begära ett större underhåll utan att samtidigt ge ett skäl. Hon trodde visserligen inte att han skulle miss-tänka henne för att lägga undan pengar, så att hon en vacker dag kunde lämna honom. Så lågt tänkte han inte, när det gällde kvinnor, åtminstone inte bättre kvinnor: i det fallet var han idealist. Men han skulle åter igen komma fram med den vanliga ursäkten om tiderna och ansvaret och den dyra skilsmässan.

Det fanns bara ett sätt: att skaffa sig en social position.

Hon tänkte åter på Blanck. Hon skulle ta honom i enrum och visa honom, att hon menade allvar och att det var bråttom.

Då Howard kom tillbaka efter sin morgongalopp nere i parken, visade hon honom socialist-

tidningen. Han försökte förklara sammanhanget med den amerikanska mannens godmodighet och tålmod. Han förstod ej hennes upprördhet. Till en början skrev han den på hennes naturliga okunnighet i industripolitiska frågor. Hans frånskilda hustru skulle inte ha rört upp himmel och jord för en sådan sak. Men hon tillhörde hans egen samhällsklass: hon var född med förståelse för sådana ting.

Han försökte på olika vägar förmå henne att se hela saken på ett nyktert och förståndigt sätt.

Han hade bland annat sagt:

— Jag har varit i Balkanstaterna. Jag vet, hur mänskorna har det där. Jag vet att bönderna där, även under de lyckligaste förhållanden, ha det ojämförligt sämre än under de värsta förhållandena här. Och en annan sak, som du inte tänker på: deras barn blir amerikaner, de växer upp med alla de fördelar, som ligger i att vara amerikan. Man måste tänka på det också.

Hon hade svarat:

— Du talar, som om du vore en missionär.

Han hade aldrig sett saken från precis den synpunkten, men nu när hon nämnde ordet — — — ja, på sätt och vis var han en missionär.

— Jag tvekar inte att säga, att jag gjort dessa människor ett positivt gott, inte bara i fråga om dem själva utan också och framför allt i fråga om deras efterkommande: deras barn är amerikaner.

Hon hade skrattat åt honom:

— Du talar, som om du ansåg det vara deras skyldighet att bygga en staty åt dig ute i Stenöknen.

Men då blev han ond.

Han bröt ut:

— Ska dessa herrar immigranter, som för några år sen levde i trasor någonstans i ett smutsigt hörn av Europa, ska dessa herrar ge mig order om, att jag inte får använda andra arbetare än dem, som tillhör en fackförening. Varför ger de mig inte order om, att bara använda arbetare med blå näsor eller gröna ögon. Staty, säger du! Jag begär ingen staty. Men jag begär, att, så länge gruvorna är mina, tar jag mina arbetare var jag vill och hur jag kan, utan order från någon mänska på jorden.

Han kom snart underfund med att hennes indignation hade djupare rötter än i kvinnlig sentimentalitet. Hur djupa visste han ej. Han kände sig plötsligt stå inför Kvinnan och han greps av panik. Han hade en allmän och ohygglig förnimmelse av, att hon föraktade honom. Gång på gång slungade hon fram: du tänker inte, du bara planerar. Han kunde inte se skillnaden. Men han kände sig osäker inför möjligheten, att en skillnad existerade.

Han sökte skydda sig undan stormen, så gott han kunde. Han funderade över situationen hela vägen i automobilen ned till kontoret. Av naturen var han optimistisk. Han var övertygad om, att

ett tillfälle snart skulle erbjuda sig att koncentrera hennes intresse i en annan riktning.

Det var nämligen hos honom mera en instinkt än en klart formulerad maxim, att den enda vägen till en relativ självständighet för mannen inom äktenskapet låg i att på ett skickligt sätt leda hustruns intressen in på spår, som förde henne allt längre från mannens.

Häri låg också, enligt hans mening, den rike mannens enda odisputabla överlägsenhet över den mindre bemedlade. Liksom det fordras energi att förtjäna pengar, kräves det också energi att göra av med dem. Den omständigheten att en rik man kan ge sin hustru ett rundligt underhåll, räddar åt honom ett relativt oberoende: hon måste använda en ej föraktlig del av sin energi och sina intressen att sätta pengarna i rörelse. Christine hade dessutom handskats med pengar så pass länge vid det här laget, att hon snart borde tröttna på det enklaste och minst tankeslittande sättet att göra av med dem genom att springa i butikerna. I alla fall behövde hon skaffa sig intressen. Hon måste ha någonting att sysselsätta sig med, eftersom hon inte ville ha barn. Hon var ärelysten. Hon hade social ambition. Men här stod tills vidare »skandalen» i vägen. Han hade gjort vad han kunnat för att få henne in i krigskommittéer. Så länge hans styvmor inte ville ta varken honom eller henne till nåder, fanns det ingenting att göra åt saken. Han förstod, varför hon var nervös. Han sympatiserade med henne.

Själv började han också bli trött på den sociala ostracismen. Men man måste ha tålmod.

Det fanns alltså grundade anledningar för hans optimism i fråga om den mera avlägsna framtiden. Men nu gällde det det allra omedelbaraste futurum. De hade kommit överens på morgonen att bjuda gästerna från operan ut till sitt lantställe över söndagen, eftersom bomben gjort teatersupén om intet. Lördagskvällen och söndagen voro alltså räddade. Men tanken på att sitta ensam med henne under lunchen i det humör, hon var, lockade honom inte.

Han ringde upp henne från kontoret:

— Du vet, jag tycker inte om tidningsmän. Den där svensken, Whitman skickat oss på halsen! Förr eller senare måste vi göra något för Whitmans skull. Varför inte ju förr desto hellre, så har vi det undanstökat. Ska jag ringa upp honom och bjuda honom på lunch.

— Som du vill!

Förslaget passade henne. Efter lunchen skulle hon ta Blanck i enrum.

I likhet med de flesta andra handlingens män hyste Howard en stor vördnad för slumpen; det var endast i ett avseende han misstrodde den: i sin kontakt med andra människor. Han lät till exempel aldrig omständigheterna avgöra, vad ett samtal skulle röra sig om. Han bestämde det i förväg. När han telefonerat till Blanck, ringde han på sin sekreterare och gav honom några anvisningar om en rapport över den industriella

situationen i Förenta staterna avsedd för europeiska tidningar. Under tiden tänkte han ut, vad han skulle tala med Blanck om.

Stunden efter ångrade han, att han bjudit honom. Allen White, som väntats från Amasongruvorna under de sista tjugufyra timmarna för att avlägga rapport om de sista händelserna i Sinai, uppenbarade sig plötsligt på kontoret. Howard hade ej längre användning för Blanck. Men nu var det för sent.

Den på detta sätt exploaterade Blanck satt fortfarande och talade med Howard om kriget. De hade flyttat in i salongen med kaffekoppar och cigarrer. Från de tekniska frågorna hade de så småningom kommit över till den mänskliga sidan, från det jättestora, officiella ödeläggandet till de anonyma lidandena och förödelserna.

Mrs Howard, som vilat sig inne på schäslongen i sin budoar och med ett halvt öra då och då lyssnat ut i salongen, vaknade till och kom in. Detta intresserade henne. Det intresserade emellertid Howard mindre. Han förde in samtalet på sin bror. Whitman hade alltid varit en konstig kurre. Var han fortfarande samma bohem? Hade han fortfarande ateljén full med kattor?

— Nej, de sista han hade, två siameser, dödades för ett par månader sedan.

— Kördes över av en automobil?

— Nej, de hängdes.

Mrs Howard ropade:

— Hängdes! Jag har aldrig hört på maken.

11. — *Hellström, Ett rekommendationsbrev.*

— Det var en lång historia. Varje morgon vid sjutiden brukade mjölkbudet placera två liter mjölk utanför Whitmans ateljéhus. Ni vet han har ett gammalt trähus i en trädgård i Montparnasse?

Howard nickade.

— Självt drack han ett glas. Resten gick till kattorna. Så småningom blev mjölken allt sällsyntare och dyrare i Paris. Kvinnorna i kvarteret stal Whitmans. Whitman köpte kondenserad mjölk i en engelsk-amerikansk speceriaffär vid stora boulevarderna och gav sina kattor i stället. Hans uppasserska måtte ha spritt ut hemligheten. En kväll när han kom hem, fann han siameserna hängande med ett rep om halsen vid handtaget till ateljédörren.

Mrs Howard tyckte ej om kattor. Deras tragiska öde intresserade henne inte. I stället tänkte hon:

Herrarna Howard är sig lika. De tänker inte. De bara planerar.

Howard kastade fram en av sina tekniska frågor:

— Jag förmodar, det är ont om mjölk i Paris? Blanck nickade.

Howard tände en cigarr. Han gjorde ett överslag. Det var en vidlyftig affär. Honom själv behövde den visserligen inte kosta mycket. Pengarna borde det vara tämligen lätt att skaffa genom approp i tidningarna och insamlingar. Amerika var givmilt. Men det var i alla fall en vidlyftig

affär. Den skulle så småningom kräva en stor organisation. Men fördelarna voro lockande. Den skulle höja hans eget anseende. Och det kunde behövas just nu, i synnerhet om deporteringshistorien kom ut. Och för resten — han log — Christine skulle få någonting att hitta på också. Hon skulle kunna skaffa sig sin privatkommitté, hon talat om så ofta. När allt kom omkring, var det ett utmärkt schackdrag. Han kunde redan se rubrikerna på första sidan i tidningarna.

Han slog askan av cigarren:

- Chris, där är någonting för dig.
- Någonting för mig? Vad menar du?
- Mr Blanck säger, att det är ont om mjölk i Paris. Varför ställer du inte om, att åtminstone barnen där får mjölk.

Mrs Howard stirrade på honom:

- Vad skulle jag ta mjölken från?
- Köp kondenserad mjölk.
- Ät barnen i — — —
- Varför inte? Bilda en kommitté. Skicka kondenserad mjölk över. Skulle det inte intressera dig. Jag ska till en början låna dig en del av min kontorspersonal, som har vana vid organisering. White här behöver för resten också ombyte. Han kan hjälpa dig. Han behövs förmodligen inte nere i Sinai på en tid, om regeringen, som det ser ut, kommer att överta skötseln av gruvorna under kriget. Han är en mästare i organisationsfrågor.

Och han har förmodligen ingenting emot att stanna i New York och hjälpa dig.

Hon kunde ännu inte fatta. Hennes tankar hade ej varit vända mot Paris eller fransmännen, utan på New York och amerikanska soldater. Det tog en stund, innan hon kunde arrangera scenförändringen i sin hjärna. Hon satt som bedövd och stirrade på Howard, medan hon mumlade:

— Jag förstår ännu inte riktigt. Är det en egen kommitté?

Howard nickade.

— En egen kommitté, säger du? Är det sant?!

Han nickade på nytt.

Plötsligt bröt hon ut i ett jubelrop, reste sig, skyndade fram till honom och slog armarna kring hans hals i tacksamhet över att se friheten stiga upp på horisonten.

— Du är en ängel, ropade hon. Du är en ängel! Jag vågar knappast tro det.

— Det kan realiseras. Men du kommer att få mycket att göra.

— Vad bryr jag mig om det!

Hennes ansikte strålade. Hon höll händerna sammanknäppta över bröstet som en operasångerska:

— En egen kommitté!

Hon vände sig plötsligt till Blanck:

— Något sådant skulle ni inte ha kunnat fundera ut på hundra år.

Minuten efter brast hon ut i ett kort skratt och sade halvhögt:

— Mjölk!

Hon tänkte på sin farmor. Hon hade varit mjölkpiga.

Ödet!

Hon gick bort och satte sig, orörlig, med ett drömligt skimmer över ögonen, medan Howard redan var i full färd med att förklara för White, hur han tänkte sig konturerna av organisationen. Förmodligen blev det nödvändigt att resa över till Paris och diskutera frågan med myndigheterna i Paris. Fraktfrågan skulle kanske också vålla svårigheter, men inte så värst svåra. Och så var det propagandan i tidningarna. Den måste drivas med kraft. De måste skaffa sig en första klassens pressagent. Mycket berodde på, hur uppropen till allmänheten formulerades.

Det ringde i telefon. Mr Charlemagne Smith önskade tala med mrs Howard.

Efter en tio minuter kom hon tillbaka med andan i halsgropen:

— Kan du tänka dig, Ruskin! Charlie j:r gifte sig i morse klockan fem.

— Vad säger du! Vem gifter sig klockan fem på morgonen? För resten visste jag inte, han var i New York, eller ens förlovad.

— Jo, han kom i går med sitt regemente på väg till Frankrike. Båten gick för en stund sedan. Och i dag morse gifte han sig. Och kan du tänka dig med vem? Med en dansös vid Nattugglan!

Howard såg på henne;

— Vad i herrans namn?

— Det är sant. Charlie s:r talade just nu om det i telefon. Han kommer inte ut på landet med oss. Han kommer senare. Då ska han berätta utförligare.

Mrs Howard strålade. Charlemagne j:r var en brorson till Howards styvmor. Nu hade släkten fått en ny skandal att svälja. Hennes aktier skulle stiga på kuppen.

Utan någon övergång fortsatte hon:

— Och jag skall bli amma åt barnen i Paris.

Howard såg på klockan:

— Är det något särskilt, du har att göra innan vi ger oss i väg?

Mrs Howard rynkade pannan:

— Jag har någonting att tala med mr Blanck om.

Ögonblicket efter gav hon till ett skratt:

— Ack nej, det är ju sant, nu behöver jag inte göra det längre.

Blanck förstod vinken och tog farväl. Utan att ha gjort upp någon plan för eftermiddagen, tog han den nedgående hissen av det enkla skälet, att den var den första som passerade. Med ytterrocken över knäna blev han sittande i en av renässansgyllenlädersfåtöljerna nere i hallen och såg förstrött på mäskorna, som kommo och gingo. Han kände sig imponerad och på samma gång började en känsla av förtvivlan växa upp inom honom likt de första stingen i en sjuk tand minuterna innan man går till sängs, bådande

en natt av smärta. Detta var första gången i sitt liv, han på nära håll sett en handlingens man, som också samtidigt satt inne med makten och möjligheterna. Här hade han varit närvarande vid en lunch, där plötsligt, en passant, apropå en liten obetydlig anekdot, några hundra tusen barns hälsa säkerstälts. Några bloss på cigarren och tusentals individers öde var avgjort. Några bloss på cigarren dagen efter eller dagen innan och tusentals människor vräktes från hus och hem, skötos och lynchades. Hur förtvivlat irrationellt det hela! Och på det sättet, med eller utan cigarr, hade det gjorts historia sedan civilisationens morgon, till mänskosläktets fördärv och då och då till deras fromma. Och vi människor se med medlidande ned på den roll, slumpen spelar inom djurriket! Det hela var så — — —

Han ryckte till. Var det inte Weintraub, som stod där borta och hängde mot en av marmorpelarna. Jo, det var han! Vad gjorde han här? Nu såg han på Blanck, nickade med ett leende och kom fram till honom:

— Lunchen över?

— Ja!

Blanck makade åt sig och gav honom plats på fåtöljens armstöd.

— Fick ni veta något?

— Nej, vi talade om kriget.

Weintraub log:

— Howard håller på att göra världen till en anständig plats att leva i.

— Jo, det är sant: jag fick veta en sak: Howards kommer att förse barnen i Paris med mjölk.

Weintraub brast ut i ett skratt, som så småningom förtunnades till ett spetsigt leende.

— Vad skrattar ni åt?

— Det finns i New York och har funnits under många år inte mindre än en halv million barn, som är undernärda på grund av brist på mjölk. Det finns skoldistrikt här, där åttioåtta procent av skolbarnen är undernärda. Det är därför jag skrattar.

Howards och White passerade förbi ett stycke längre bort. Mrs Howard var klädd i en leopardpälskappa, den tredje i ordningen Blanck sett henne bära sedan teet dagen innan.

Weintraub reste sig upp:

— Förlåt mig, sade han och försvann efter Howards. Han blev stående ute på trappan. Blanck hörde en automobilmotor surra. Weintraub gick ett par steg ned för trappan. Blanck kunde ännu se hans huvud. Han talade med någon. Blanck reste sig upp ett slag för att se, vem han talade med. Weintraub hade slagit sig i slang med en chaufför. Efter några minuter såg han dem båda försvinna in i parken mitt emot.

Följande måndagsmorgon tog Blanck the Congress Special till Washington.

Det fanns en hel del i tidningarna om Ruskin Howard. Regeringen hade beslutat att sända en undersökningskommission till Sinai för att få klarhet i situationen vid gruvorna. Wilson hade skickat ett telegram till guvernören över Arisona och i hövliga och akademiska ordalag skällt ut honom för att ha lånat Howard statsmilisen till hjälp vid deporteringen. Polisen hade häktat två utlänningar, misstänkta för bombattentatet. I en ledare i den republikanska tidningen yrkades det på strängare åtgärder mot anarkister, I. W. W.-are och socialister. Om det ej fanns fängelser nog att bura in dem i, hade Amerika pengar nog att bygga nya.

Socialisttidningen innehöll dessutom en ledare med titeln:

Kapitalisten och framtiden.

Den lydde så här:

Tidningskorrespondenter komma i dessa dagar i flockar till Förenta staterna med uppgift att ge

sina läsare hemma i Europa en föreställning om de ansträngningar, vi göra för att för alla tider säkerställa demokratin på jordklotet. De omhändertagas av regeringen och proppas fulla av propaganda om Förenta staternas storhet, makt och måttet av den frihet, dess medborgare åtnjuta. Propagandan är i och för sig naturlig, om också en smula tvivelaktig i fråga om det slutliga resultatet. Propagandan till trots kommer sanningen i alla fall förr eller senare i dagen och i en tid som denna, då hela världen sedan flera år matats med lögnér, kunna några hundra eller tusen ton tidningspropaganda mera knappast göra någon nämnvärd skada.

Vi protestera som sagt inte.

Det ligger också i sakens natur, att kapitalister och industrimagnater skulle ta tillfället i akt och fylla dessa tidningskorrespondenter med sådana fakta »från ansvarig källa», som av ett eller annat skäl falla utom den officiella menyn.

För ej så länge sedan gav en för närvarande mycket beryktad industrimagnat en lunch för en av dessa propagandainstrument. Magnaten försåg honom med fakta »från ansvarig källa». Bland annat nämnde han, att det av oss alla så välsignade kapitalistsystemets innersta mening och mål är att arbeta för de kommande generationernas välfärd och lycka.

Den amerikanske arbetaren känner vid det här laget den fulla innebörden av en sådan metod. Han vet, att medan nationalförmögenheten på de

sista tjugu åren stigit från ett tusen till två tusen ett hundra dollars per capita, arbetarens levnadsstandard under samma period ej förbättrats utan försämrats. Han vet, att han har det sämre nu än för tjugu år sedan, trots det att nationalförmögenheten stigit med över 100 procent, och han känner med varje dag, som går, att försämringen tilltager. Han — och särskilt den immigrerade arbetareproletären — vet, att under de tjugu år denna oerhörda ökning i nationalförmögenheten ägt rum, den varit möjlig tack vare de femton millioner billiga arbetskrafter, som under tiden kommit till Amerika. Den amerikanske arbetaren vet, att tack vare maskinen hans produktionsförmåga nu är trettio till femtio gånger större, än den var för hundra år sedan, och han känner också dagligen, att han själv ej har det trettio eller femtio gånger bättre än hans farfars far. Han vet, att han ej har den oerhörda massproduktionen, de förenklade arbetsmetoderna, sin egen sparsamhet eller ens en högre uppfattning av mänsklighet och rättvisa att tacka för det faktum, att hans lott är en liten smula bättre än hans farfars fars. Den lilla proportion, som kommit honom till del av hans trettio eller femtio gånger större produktionsförmåga, har han arbetareorganisationerna och ingen annan att tacka för. Det är arbetareklassens egen solidaritet, som hjälpt arbetaren och ingen annan. Och den solidariteten är det, den omtalade industrimagnaten och hans vapenbröder söka hindra och bryta. Och det är också tack vare den fram-

gång, han och hans vapenbröder kunnat glädja sig åt i sitt nedbrytningsarbete, som det ännu i Förenta staterna finnes omkring femton millioner arbetare, vilkas årliga förtjänst endast uppgår till hälften av den summa, som av regeringens egen statistiska byrå fastställts som ett nödvändigt existensminimum. Antag att femtio procent av dessa arbetare äro gifta och att var och en av dem ha två barn, så komma vi till den sorgliga slutsatsen, att det under det välsignelsebringande kapitalistsystemet i Förenta staterna i närvarande stund finnas mellan 25 och 30 millioner människor, som leva långt under existensminimum.

Det finns för att nämna ett exempel en industrigren, som helt säkert ej är kapitalisten i fråga okänd: kolindustrien. Det är en i initierade kretsar allmänt känd sak, att gruvarbetarens i Amerika tillvaro länge hört till de mest beklagansvärda, någon civilisation kunnat uppvisa. Vi frånsä härvid helt och hållet från det intrång på hans mänskliga fri- och rättigheter, han är utsatt för. Tack vare den stora kolstrejken för en sex, sju år sedan fick han sin avlöning höjd med 10 cents per ton arbetat kol och som resultat därav togo kolmagnaterna detta som en förevändning att ögonblickligen höja priset på kol med femtio cents per ton. Det är inget under, att dessa herrar prisa kapitalistsystemet.

Den berömde italienske historikern Guglielmo Ferrero uttryckte som sitt slutomdöme, om vart

kapitalismen och storindustrialismen fört Amerika, i följande ordalag:

— Mina historiska studier, särskilt mina studier rörande anledningarna till det romerska rikets fall, ha i hög grad förhjälpt mig att förstå det moderna Amerika.

Vi ha tack vare kapitalism och storindustri kommit därhän, att i närvarande stund, hur otroligt det än kan låta, nio tiondelar av vår arbetarbefolkning är sysselsatt med att producera icke nödvändiga och lyxartiklar. Automobilproduktionen i Amerika har under de sista trettio åren stigit från fyra tusen per år till fem hundra femtio tusen, samtidigt som mjölkproduktionen sjunkit från 97 gallons till 76 per capita under samma period. I närvarande stund ropar jordbruket på ej mindre än tre millioner arbetare utan någon utsikt att kunna få dem.

Detta är, vart storindustrien fört oss för närvarande.

Men, som kapitalisten i fråga påpekar, det verkligt fina i systemet ligger i dess framtida välsignelser. Det är för de kommande generationernas lycka och välfärd, han och hans vapenbröder arbeta.

Låt oss åter igen taga till exempel, som ej är mannen i fråga okänt. Som allmänt bekant är gruvdriften — om möjligt — den sämst och slarvigast skötta av alla nyckelindustrier i vårt för effektivitet och mönstergill organisation berömda land. Inom kolindustrien arbetas det för de kom-

mande generationernas lycka på ett sådant sätt, att det är fara värt att vårt lands kolförråd är uttömt inom hundra år. Tack vare de föråldrade metoder, som användas, och tack vare profithungern hos gruvägarna bortslösas årligen i Förenta staterna fem hundra millioner ton kol. För varje två ton kol, som grävas upp, kommer endast ett ton konsumenten till handa. Varför? Därför att gruvägaren, som endast tänker på profiten, ej anser det mödan värt att låta andra klassens kol, kolstoff o. s. v. genomgå de processer, som skulle göra dem brukbara. Det betalar sig inte! Man kan inte hösta in förmögenheter på processen.

Det är på detta sätt kapitalisten i fråga arbetar för de kommande generationernas lycka och välfärd.

En annan sak: en av de största kolkonsumenterna äro järnvägarna. Amerika lider ej brist på vattenkraft och en stor del av kolförbrukningen kunde både ur kolbesparings- och billighetssynpunkt ersättas av hydroelektrisk drivkraft. Varför sker ej detta, den enklaste, mest praktiska och billigaste lösningen av problemet? Gruvägarna äro på samma gång i de flesta fall också järnvägsägare! De vilja ej förlora sig själva som sin bästa kund.

Detta är kapitalismen och storindustrien.

Och en sådan herre som den, vi i dessa rader ha i tankarna, förundrar sig över att statsocialismen kunnat vinna anhängare i vårt fria och på individualism byggda land.

Också dessa ting äro »fakta från ansvarig källa». Varför glömde han att nämna dem för sin korrespondentgäst?

Blanck lät tidningen sjunka till knäet med ett leende.

Plötsligt blev han allvarlig. Var hade Weintraub fått referatet av konversationen från? Han måste ha haft någon i våningen, som lyssnat. En av tjänarna som skvallrat. Hovmästaren hade varit inne mest hela tiden, ända till dess kaffet serverats. Och chauffören Weintraub dragit med sig in i Central Park.

Det var tydligen ej ett liv på rosor att vara industrimagnat.

— — —

Dagen efter det Howards kommo tillbaka från landet, fann mrs Howard på sitt skrivbord ett nummer av socialisttidningen med ovanstående artikel blåstreckad.

Hon visade den för sin man. Han blev ursinnig, satte sig ögonblickligen vid skrivbordet och skrev till en vän vid utrikesministeriet i Washington:

Jag ber dig hålla ögonen på en skandinavisk utrikeskorrespondent, som i dagarna kommit till Staterna och som enligt uppgift i en av de närmaste dagarna kommer att avlägga besök på utrikesministeriet. Hans namn är Bengt Blanck. Jag har fullt klara bevis på, att han står i förbindelse med fosterlandsförrädiska tidningar här i Amerika, och som han endast varit här ett par dagar, måste han ha knutit förbindelserna redan

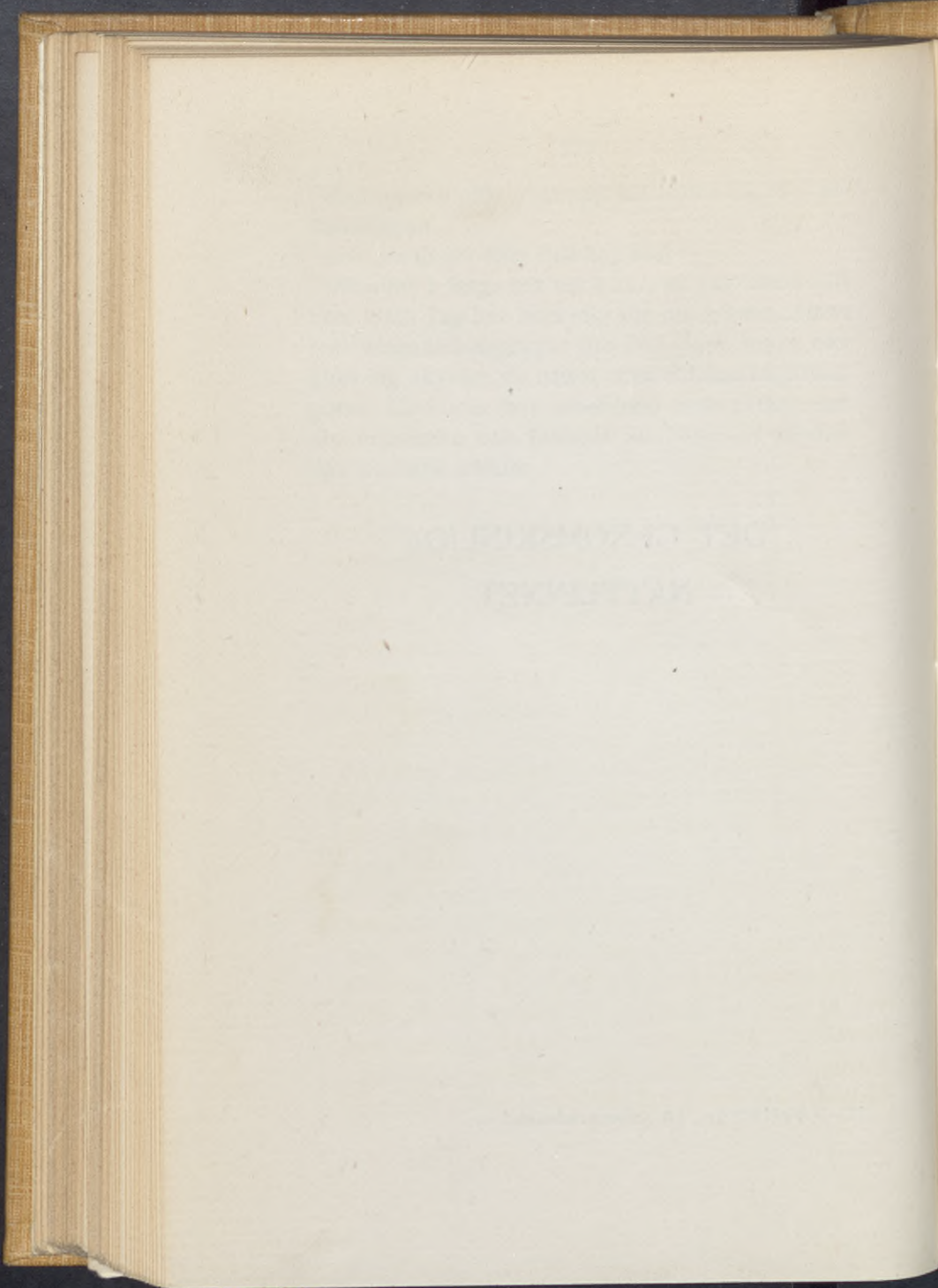
i Europa och alltså kommit hit under falska förvändningar.

Ett par dagar efter fick han svar:

Mannen i fråga har varit här, en dag innan ditt brev kom. Jag har hört mig för om honom. Hans rekommendationspapper äro first class. Innan han gjort sig skyldig till något speciellt, kan ingenting göras. Censuren har emellertid underrättats om din misstanke och tillsagts att hålla ett särskilt öga på hans artiklar

DET GENOMSKINLIGA
NATTLINNET

12. — *Hellström, Ett rekommendationsbrev.*

Charlemagne R. Smith eller, som han också kallades, Smiling Smith hade alltid kunnat glädja sig åt yttre framgång.

Under det sista decenniet hade han i egenkap av det Howardska gruvbolagets juridiska ombud innehaft en ställning, som tusenden inom hans egen speciella bransch avundades honom på grund av de ekonomiska fördelar, som voro förbundna med den. Innan dess hade han varit en känd och mycket anlitad brottmåls- och skilsmässoadvokat.

Men även om Smiling Smith kunde kallas lycklig, hade hans tillvaro ej varit helt och hållet befriad från motgångar av ett slag, som skulle ha fört en person med djupare läggning och ett mera koleriskt temperament till själskriser av allvarlig natur

Hans äktenskap var ej vad det borde vara, en själarnas och kropparnas förening, i synnerhet ej det senare, och i alla händelser ej till den utsträckning, Smiling Smith önskat. Därmed är det ej sagt, att han var sin hustru fysiskt eller moraliskt motbjudande. Hon älskade honom efter måttet av sin kärlek. Men tradition och uppfostran hade lärt henne, att det sexuella livet till-

hör mänskans lägre instinkter och att det för den skull på inga villkor borde uppmuntras. Hennes erfarenhet hade dessutom styrkt henne i denna uppfattning: den kroppsliga kontakten var en besvärlig och ohygienisk affär.

Och Mrs Smith var framför allt hygienisk.

Smiling Smiths ställning var så mycket mera beklagansvärd, som han i alla avseenden beundrade sin hustru. Hon var bekant för sin skönhet; det påstods till och med, att hon på sin tid varit en av de unga societetsdamer, som givit upphovet till den vid sekelskiftet världsberömda Gibson girl-typen. Ären tycktes ej heller ha någon makt över hennes skönhet.

Men inte nog härmed: hon var också i andra avseenden en framstående kvinna.

Hennes utveckling hade på det hela taget varit typisk för den unga amerikanskan av hennes generation och samhällställning.

Hennes far, järnvägsbyggare och järnvägsägare, tillhörde en av de äldsta familjerna i Chicago: den var två generationer gammal. Hon hade vuxit upp i ett överflöd, som tack vare föräldrarnas ansträngningar räddades från att övergå till lyx. Hon hade nämligen med överflödet fått i arv traditionerna från den bondby, Chicago varit ännu för några decennier sedan, och denna familjetradition hade bestämt hennes livsåskådning. Om man härtill lägger en medfödd utilitarism, en självsäkerhet, född av medvetandet att tillhöra en millionstads ledande familjer och av vanan att

ända från barndomen se sina göranden och låtanden spegla sig i tidningarnas spalter och till sist en far, som var villig att uppfylla hennes minsta önsknningar, så länge de ej visade tendenser att förvilla sig in på lyxområdet, är det tydligt, att Alice Greene skulle göra sig gällande, varhelst omständigheterna och hennes egen vilja — i synnerhet den senare — förde henne.

Då hon som adertonåring för första gången officiellt trädde ut i sällskapslivet vid en bal, föräldrarna gåvo till hennes ära och som under flera dagar livligt kommenterades i pressen, visste hon, att livet ej var en dans. Det viktigaste i tillvaron bestod i att göra nytta. Det fanns vid denna tid ej många sätt, på vilka en ung flicka utan speciell yrkesutbildning kunde förverkliga en sådan önskan, och hon valde därför det, som för tillfället råkade vara mest på modet bland Chicagosocietetens kvinnor.

Vid den tiden hade Roosevelt, det moderna politiska Amerikas Carnegie — Rockefeller, redan stött i megafonen. Hans stridsrop löd: Vi ha skapat ett industriellt och finansiellt Amerika. Nu gäller det att fabricera ett politiskt-moraliskt Förenta staterna! Nu har stunden kommit att skapa en amerikansk nation! Nu gäller det att göra vårt polyglottboardinghouse till ett hem, till en familj! Främlingarna måste amerikaniseras.

Roosevelts stridsrop slog eko i hundratusentals hjärtan. Det innehöll nämligen element, som

på det allra djupaste tilltalade amerikanen: omvändelseivern, förbättrarebegäret, entusiasmen att göra alla individer lika, att producera en standardtyp bland människor, liksom man gjort det i fråga om kläder, automobiler, möbler.

Svårigheten låg i detta: vad menades med att vara en amerikan? Ur det förgångna plockade man fram typer och gestalter: puritanen från New England, cowboyen, roughridern, nybyggaren, äventyraren, och av alla dessa element skapade man en amerikansk standard- och nationaltyp. Man bortsåg emellertid helt och hållet, från att typen knappast längre kunde sägas existera i verkligheten.

Men tiden var dess bättre också dilettaismens tid. Man stod ännu ej med polisklubban över immigranten och hotade honom: nu ska du djävlar anamma vara en äkta amerikan; du ska tro på Amerika som frihetens paradiset på jorden, nu ska du lära dig tro på individens absoluta herravälde över omständigheterna, på viljans allmakt och handlingens förmåga att ensamt saliggöra! Ännu så länge sökte man ej rycka upp århundradens traditioner, ideal, tanke- och levnadsvanor med hot om fängelse och deportering.

Överallt i de stora immigrationscentra, där konglomeratet av raser och tungomål gjorde hela stadsdelar till babel, sökte man lösa ett av världshistoriens mest ömtåliga psykologiska problem i den entusiastiska förhoppningen, att en

timme i en söndags- eller aftonskola skulle kunna åstadkomma omvändelsen.

Också Alice Greene blev medlem av en av dessa institutioner och hon gjorde, vad i hennes förmåga stod, att lära små syd- och östeuropeiska svinslaktarbarn renlighet, engelska, kärlek till stjärnbaneret och grundlagen. Hon fortsatte i denna vackra och uppoffrande verksamhet, till dess hon vid tjugufem års ålder under ett besök i New York mötte Charlemagne R. Smith. När hon återvände, till Chicago, var det för att under några månader övervaka förfärdigandet av brudstassen. Hennes bröllop gjordes i ännu högre grad än hennes officiella inträde i sällskapslivet till föremål för långa beskrivningar i pressen.

Från denna tid blev New York under många år framåt platsen för hennes verksamhetslusta. Utgående från principen att en gift kvinnas sfär ej bör kringskäras av moderskapet, framför allt ej en kvinnas av hennes sociala betydelse, såg hon sig omkring efter ett lämpligt fält, riktad som hon var med de erfarenheter, ett par års äktenskap skänkt henne. Efter att ha överskådat terrängen, förenade hon sig med den grupp, som tagit till sin uppgift att vaka över sedligheten i New York. Historien hade nämligen visat, att en stad på flera millioner invånare med en ständig och oerhörd resandeström av naturnödvändighet tenderar att utveckla sig till en nöjesstad. Mot denna tendens hade tyvärr lagar och polisförordningar, hur stränga de än voro, visat sig hjälplösa. Efter

en tid stack osedlighetens hydra åter upp sitt huvud. Lägg härtill, att en stor del av denna resandeström bestod av utländska element fullkomligt främmande för amerikansk uppfattning av det rätta förhållandet mellan könen, utländska element av alla samhällsklasser, som i kvinnan i första hand sågo ett föremål för sina animala instinkter, och man förstår, att här var det ej nog med att stiffta lagar: det behövdes också vaksamma personer att tillse att de efterlevdes. Här gällde det ej endast att skydda den amerikanska kvinnan från den yttre fienden, mannens och särskilt utlänningens otyglade sinnliga lustar, utan också att rädda henne undan den inom henne själv lurande fienden: nöjeslystnaden och dess följd, en förslappad moral. På kvinnans sedliga renhet berodde Amerikas nutid och framtid, dess enhet, dess civilisation, dess ideal. En löslig sexuell moral skulle med ens locka fram i dagen alla de dolda lidelser, som likt kedjade vilddjur funnos innanför var och en av dessa millioner immigranter, sammanraf-sade från världens alla kanter och de flesta av dem utan kvinnliga bekanta i det nya landet.

Till den ändan existerade det i New York en vaksamhetskommitté och till den slöt sig mrs Alice Smith.

Hon utvecklade sig så småningom till en populär sedlighetstalarinna, ej så mycket på grund av de synpunkter, hon hade att framföra, som på det väckande inflytande, hennes uppträdande utövade på den manliga publiken. Där hon stod på talar-

tribunen i all sin friska, självmedvetna skönhet och framhöll icke bara den moraliska och sociala nödvändigheten, utan också den högre lyckan av ett sedligt liv, representerade hon på sätt och vis åskådningsmetoden. Vilken man kunde undgå att åtminstone för några dagar framåt längta efter ett rotfäste i livet, efter ett eget hem med mrs Charlemagne Smith i tankarna. Hennes uppträdande hade på sätt och vis samma inverkan i riktning mot en flärdfri vandel som varitéernas trikåklädda, svängande ben i riktning mot otukten. Hon var dessutom en utmärkt reklam för den amerikanska kvinnan. Där hon stod, välklädd, orädd, självsäker, vänlig, överlägsen, leende och utmanande ouppnåelig och skön, väddjade hon till en av de momentant starkaste — och snabbast övergående — komponenterna i mannens könsdrift: begäret att få underkasta sig.

Ehuru hennes rykte nått vidare kretsar än hennes mans, är det därmed ej sagt, att Charlemagne Smith förde en undanskynd och anonym tillvaro. Inom finansiella, storindustriella och stor- och småpolitiska kretsar var han känd av två anledningar. Först och främst för sin duglighet, sitt skarpa och klara huvud. Som jurdiskt ombud för ett mäktigt bolag hade han till uppgift att på ett eller annat sätt göra sitt inflytande gällande på medlemmar av kongressen och statsrepresentationerna i syfte att förhindra voterandet av sådana lagar, som stredo mot bolagets intressen. Eller, om detta visade sig omöjligt, kringgå dem. Sätten

voro mångahanda, skiftande enligt tid, politiska omständigheter och humöret hos den allmänna meningen. Charlemagne Smith hade inom initierade kretsar skapat sig ett anseende som en mästerlig taktiker, då det gällde det delikata valet av medlen i kampen mot lag och rättvisa.

Han var vidare känd för sitt egendomliga millimeterleende, som åt hela hans fysiologi gav ett sällsamt och hemlighetsfullt uttryck, tytt av olika personer på olika sätt, beroende på deras uppfattning, av vad som är hemlighetsfullt här i livet. Vid rättegångsförhandlingar till exempel berövade det motståndaren hans säkerhet och det hade ofta liknats vid ett av dessa mystiska pokerleenden, som till sist driva motståndaren till neura-steni. Smiling Smith hade till en början ej gjort någon hemlighet av att detta leende, som tycktes förvirra så många, hade sin upprinnelse i hans vana att under arbetet på sitt kontor hålla en tandpetare instucken i vänstra mungipan. Då han emellertid märkt, att medmänskorna vägrade att sätta tilltro till denna enkla och naturliga förklaring och han vidare kommit underfund med, att leendet ökade hans prestige, upphörde han insistera på historien om tandpetaren.

Men ej nog härmed: leendet hjälpte honom också på ett annat och mera direkt sätt i hans yrke som skilsmäsoadvokat. Det tjänstgjorde som en lockande skylt, tack vare den dragningskraft, det utövade på kvinnor. De uttydde det nämligen dess hemlighetsfullhet på sitt sätt, togo

det som uttryck för en mystisk och tilldragande djävulskhet. Med andra ord: han ansågs vara »full i fan». Hans klientel bestod för den skull till största delen av kvinnor. Sin makt över klientelet använde han i sin ordning på ett sätt, vilket som ovan sagt i någon mån mildrade torkan i hans eget äktenskap: han begagnade sina tilltalande klienter som oaser. Ryktet härom spred sig inom vissa »lättare» skilsmässokretsar, och efter en tid hade han fullt upp att göra med skilsmässolystna kvinnor, som voro villiga att betala en del av advokathonoraret in natura.

Om detta visste mrs Smith intet. Hon umgicks ej i dylika kretsar och klienterna själva voro av naturliga skäl måna om att dela hemligheten med andra än hjälpbehövande systrar. Han oroades ej heller av moraliska skrupler. Dels visste han att han handlade likt tusentals andra äkta män, vilkas hustrur betraktade den kroppsliga gemenskapen som en besvärlig och osanitär affär. Dels var han advokat och som sådan van vid att ej betrakta en mänska som brottslig, förrän hon förklarats skyldig. Han leddes också av en annan mycket förståndig princip: att ej förlänga förhållandet med varje enskild individ utöver en kort smekmånad. Härmed hade han uppnått två fördelar. För det första: ett tillfälligt förhållande med en kvinna är svårare att uppsåra, för det andra undgick han själv faran att fördjupa sina egna känslor. Med andra ord: han räddade sitt eget

äktenskap. Och han älskade och beundrade som sagt sin hustru.

Med Charlemagne Smiths införlivande i det Howardska gruvbolaget inträffade emellertid en mycket viktig förändring i hans hemliga liv: oaserna försvunno. Till en början, medan de nya förhållandena helt upptogo hans tid och intresse, ägnade han ej någon större uppmärksamhet åt denna plötsliga förändring i sitt liv. På sätt och vis välsignade han den. Men så småningom kände han tomheten smyga sig in omkring honom. Det var ej bristen på sexuell utbyte, som kom honom att känna, att tillvaron förlorat något av sin förra spänning. Han var vid det här laget över fyrtio, då tankarna riktas mot mera varaktiga ting. Men han förstod så småningom, att vad han förlorat, var äventyret i livet, känslan av osäkerhet, av det oväntade, det plötsliga, det romantiska. Han satt ej längre varje morgon i sin automobil på väg till sitt kontor och undrade: vad ska hända i dag? Smiling Smith förstod, att han var dömd att bedraga sin hustru, att utan detta hans existens hade förlorat sin krydda.

Men situationen hade förändrats: nu måste han ge sig på jakt efter oaserna. De levererades ej längre på hans kontor, som en bukett utsökta rosor. Han nödgades besöka varietéerna, cabareterna, danslokalerna, där han tack vare sitt leende snart blev en tyvärr allt för känd figur. Och dessa lokalers kvinnor uttydde i sin ordning hemligheten i hans vänstra mungipa i enlighet med

sin något realistiska uppfattning om livet och mänskorna. De läste i leendet det karaktäristiska tecknet på en man, som ville roa sig och ej knusslade, när det gällde att betala för fiolerna. Av alla var det de, som kommit hans hemlighet närmast.

Det var på detta sätt han upptäcktes av hustrens vänner och meningsfränder, som i sedlighetens intressen ofta besökte nöjeslokalerna. Hans förehavanden föreföllo misstänkta. Privatdetektiver skickades i hans spår. Han upptäcktes och, trogen sina principer, sökte han ej neka: en person, som ertappas på bar gärning, är enligt lagen skyldig till brottet.

Mrs Smith flyttade med Charlemagne j:r tillbaka till sina föräldrar i Chicago. Den plötsliga upptäckten nära nog krossade henne och det dröjde över ett år, innan hon i sin fädernestad åter kände sig äga lust att ägna sig åt det kall, åt vilket hon i New York vigt sina krafter.

Själv tog Charlemagne Smith skilsmässan med mera jämnmod och ett bättre humör, än han hoppats. Han fann till och med en viss befrielse i brytningen. Han behövde ej längre leva som en skrymtare. Det var ej utan, att hans beteende under alla dessa år gav honom dåligt samvete. Gudskelov var det emellertid överflödigt att plågas av moraliska skrupler nu, när det var för sent.

Med andra ord: Charlemagne Smith kunde på det hela taget kallas lycklig.

Enligt domstolens utslag skulle Charlemagne j:r under några veckor av året vistas hos fadern. Detta beslut sökte mrs Smith med alla upptänkliga medel häva och hon stödde sig därvid på uppfattningen av, att faderns privata liv visat sig vara sådant, att sonen därav kunde taga moralisk skada. Kontroversen hade under ett par år givit anledning till ett livligt meningsutbyte mellan herrskapet Smith. De hade emellertid ej stått i direkt brevväxling med varandra. Konflikten sköttes via advokater och domstolar.

Ett par dagar efter de händelser, som beskrivits i föregående båda kapitel, fick mrs Smith till sin förvåning mottaga ett brev, i vars adress hon tyckte sig känna igen Charlemagne s:rs handstil. Dagen innan hade hon fått ett vykort från juniorn, i vilket han nämnde att han var på genomresa i New York, skulle embarkera dagen efter och skriva ett långt utförligt brev ombord. Onda aningar stego upp inom henne. Det var naturligt att hon skulle kombinera brevet med vykortet. Hon tvekade länge, om hon skulle bryta brevet eller helt enkelt skicka det till sin advokat. Men de onda aningarna satte hennes

fantasi på flykt och hon bröt kuvertet. Då hon vecklade ut det, föll ett tidningsurklipp fladdrande till mattan. Hon fångade upp brevet med en snabb rörelse, for med blicken över rubrikerna och sjönk ned i en länstol. Där läste hon notisen upprepade gånger:

Vigda klockan fem på morgonen.

Kärlek vid första ögonkastet.

Charlemagne Smith j: r, son till känd advokat gifter sig med dansös vid Nattugglan.

Embarkerar med regemente till Frankrike.

En romantisk kärlekshistoria utspelades i denna stad natten mellan fredagen och lördagen. Huvudpersonerna i denna krigsromantik voro mr Charlemagne Roderick Smith j: r, son till den kände New Yorkadvokaten Charlemagne Roderick Smith, och miss Daphne Dare, en av Nattugglans dansande skönheter. Mr Smith är löjtnant vid 312:e infanteriregementet, tillhörande Vildkattsdivisionen. Han såg för första gången sin nuvarande hustru klockan 9,45 e. m. på Nattugglan. Klockan fem på morgonen följande dag voro de vigda, tack vare polislöjtnanten i fjärde polisdistriktet »Jimmy» O'Shea, som med hänsyn till brudgummens omedelbara embarkering och med tanke på det patriotiska motivet satte sig i förbindelse med en stadsnotarie, som var villig att iklädd pyjamas och morgonrock viga det giftaslystna paret i salongen i sitt hem, 128 West 89:e gatan.

Mr Smith studerade till för några månader sedan juridik vid Harvard, då han inträdde i en officersskola. Han är 22 år gammal. Miss Dare uppgav sin ålder vara 20. På tillfrågan kunde hon ej med bestämdhet säga, huruvida hon skulle fortsätta vid Nattugglan, där hon för närvarande uppträder som en av »Sömnens genier» i divertissemangent »Good Night, Nicky». Som svar på intervjuarens frågor, sade hon leende och med en förtjusande rodnad: »Jag kan ingenting säga. Detta kom så plötsligt. Jag är överlycklig. Min man är helt enkelt förtjusande. Han tog mig med storm. Och så romantiskt!»

Mr Charlemagne Smith s:r vägrade på förfrågan att lämna några upplysningar.

Mrs Smith kastade sig över sin förra mans brev. Det hade följande lydelse:

Dear mrs Alice Smith.

Till bifogade urklipp ur en kvällstidning har jag mycket litet att tillägga. Jag träffade Charlie i går lördags morse vid niotiden på hotell Astor, där han tagit in. Hans relaterande av händelserna, som ledde till det oväntade giftermålet, är i korthet detta:

Hans regemente inträffade i New York vid ettiden på fredagen och inkvarterades i Nationalgardets artillerikasern. Trots svårigheterna lyckades han erhålla 24 timmars permission för att säga farväl till sin fader, och sedan regements-

kvartermästaren förvissat sig om, att hans uppgifter överensstämde med verkliga förhållandet, beviljades hans begärda permission. Han inträffade vid tretiden på hotell Astor och sökte omedelbart att sätta sig i förbindelse med mig, men jag befann mig tyvärr i Washington, och då jag inträffade i New York på kvällen, blev jag av omständigheterna upptagen till sent på natten utan att ha tillfälle att sätta mig i förbindelse med min bostad, så mycket mera som jag ej hade någon anledning misstänka att han befann sig i New York, eftersom han i sitt avskedsbrev till mig sagt, att ryktet gick, att regementet skulle embarkera i Newport News. Charlie hade tillbragt eftermiddagen ensam, besökt en biograf, gjort diverse uppköp, ätit middag ensam på hotellet och därefter i sällskap med tre okända män, vilkas bekantskap han gjort där, besökt Nattugglan. Han hade där sett miss Dare, ögonblickligen förälskat sig i henne (vilket å hans sida vittnar om en högt utbildad urskillningsförmåga, eftersom dansöserna, i vilkas sällskap hon uppträder, äro varandra lika som bär), skickat in sitt visitkort och bett att personligen få tala med henne efter föreställningens slut. I sällskap hade de besökt en av de bättre supé- och danslokalerna, därefter under ett par timmar kört omkring i en automobil och under denna färd hade Charlie frågat henne, om hon ej ville gifta sig med honom. Resten framgår av bifogade urklipp.

Om motiven för hans brådstörtande handling

vill jag ej yttra mig. Det förefaller mig emellertid som om han handlat av ideella motiv, i varje fall så som man väntar att en dess bättre i sådana ting oefaren och romantiskt anlagd ung man bör handla.

Vad som under mitt samtal med honom på hotell Astor låg honom närmast om hjärtat var hans mor. Han fruktar, att han genom sitt giftermål handlat mot hennes önskan. Hans tankar voro under hela vårt samtal hos henne. Han tycktes emellertid hysa förhoppningen, att hon skulle bättre förstå hans handlingssätt, då hon närmare lärt känna miss Dare. Gång på gång bad han mig skriva och förklara detta, en önskan, som jag härmed uppfyller.

Very sincerely yours,
Charlemagne Smith.

I likhet med de flesta amerikanska samhällsförbättrare leddes mrs Smith ej av kärlek till medmänskorna i sin reformationsiver. Den hade snarare sina rötter i en puritansk-sanitär och matematiskt överskådlig uppfattning av livet och ett diktatoriskt behov att se tillvaron röra sig i takt med hennes eget temperament.

Bristen på motstånd kunde mildra hårdheten, höja dess temperatur till en grad, som spred någonting liknande värme och gott humör omkring henne. Men motståndet och motgången gjorde henne till fanatiker. Och som sådan var hon

känslolös, laddad med en mörk entusiasm. Hon var dessutom också en handlingsmänska: varje idé omsattes omedelbart i en viljeakt.

Hon stoppade brevet i sin väska, ringde upp sin advokat och bad om ett samtal så fort som möjligt. Äktenskapet måste upplösas.

Den första frågan var: av vilka motiv hade Charlie j:r handlat? Hon hade svårt att finna en förklaring, såvida det ej kunde skrivas på ärfthetslagen. Detta var fadern upp i dagen! Det hela föreföll henne för några minuter hopplöst. Vad tjänade det till, att en av föräldrarna lade ned årtiondens omsorg på sitt barns uppfostran: plötsligt och i ett enda slag rev den andras karaktärslöshet ned allt det, som omsorgsfullt byggts upp.

Hennes advokat sökte se saken från en annan synpunkt. Han hänvisade till raderna i faderns brev: Det förefaller mig, som om han handlat av ideella motiv. Utan tvivel hade fadern rätt. Snabbheten, med vilken Charlie j:r tagit steget, kunde utan tvivel skrivas på andra faktorer än ärfthetslagen: han kände sig ensam, hennes skönhet hade förmodligen också gjort ett djupt intryck på honom. Detta i förening med kanske ännu djupare känslor: det okända han gick till mötes och som omedvetet driver en att stärka bandet med det, man lämnar bakom sig, ja, med livet självt, var enligt hans mening förklaring nog för den brådstörtade handlingen.

På detta svarade mrs Smith:

— Jag kan inte se, hur den förklaringen förbättrar saken. Om han kände sig ensam och hade behov av att stärka bandet med livet självt, varför tänkte han inte på sin mor, som gett honom livet? Så mycket är säkert: när han gifte sig, tänkte han inte på mig. Hade han gjort det, hade detta inte skett. Hur i all världen skulle han kunna tänka sig, att jag skulle vilja ha en dansös till svärdotter.

Den andra frågan var: av vilka motiv hade dansösen handlat? Denna sida av problemet var lättare tillrättlagt. När Charlie skickat in sitt visitkort, på vilket det stod: Mr Charlemagne R. Smith j:r, 312:e infanteriregementet (Mrs Howard visste hur de sågo ut: hon hade själv beställt dem), hade dansösen med ens dragit den slutsatsen, att han var son till den kände advokaten. Han tillhörde en familj med social och ekonomisk ställning, och om inte annat skulle giftermålet för ett par dagar göra henne till en tidningsberömdhet.

Efter en tre kvarts timme kom man överens om en fälttågsplan.

Dess första del var byggd på ett faktum, som Mrs Smith uttryckte i följande ordalag:

— En amerikan gör ej i längden sin mor emot. Sin far, ja! Men inte sin mor. Han hyser allt för stor vördnad att för en längre tid vålla henne sorg och bekymmer. Till sist fogar han sig efter hennes önskningsar, förutsett att den andra kvinnan ej fått allt för stor makt över honom.

Advokaten instämde i premisserna och tillfogade:

— Och den makten har miss Dare knappast hunnit skaffa sig. Jag vill råda er att fara till New York och söka få reda på den unga damens förflutna. I era brev till er son bör ni till en början låta honom veta, vilken oerhörd sorg han gjort er. Senare bör en ny taktik fogas till den första: ryktena om damens föregående. Här är det först och främst fråga om tålmod. Om dessa medel inte hjälpa får man tänka ut någonting annat.

— För resten, sade han, medan han följde henne till dörren, ni har alla fördelar på er sida. I Frankrike möter han så många kvinnor. Kanske han glömmer snart. Och hon å sin sida — — — med alla de frestelser, hon är utsatt för — — — Framför allt tålmod!

Ordet frestelser gav Mrs Smith en idé. Hon stängde dörren och sade:

— Jag har glömt en sak, nära nog den viktigaste! Skriv till Mr Smith, och säg honom, att jag på det allra kraftigaste motsätter mig, att han ger miss Dare något ekonomiskt understöd. Det är det enda, jag begär av honom, och säg honom, att jag hoppas han villfar min önskan.

Mrs Smith tog samma kväll nattexpressen till New York. Kvällen efter satt hon på Nattugglan i sällskap med en gammal vän och trosförvant, en kyrkoherde vid en av de förnämsta presbyterianska kyrkorna.

Klockan 9,45 såg hon för första gången sin

svärdotter. Hennes frånskilda man hade haft rätt, då han i sitt brev talat om Charlie j:rs skarpa urskillningsförmåga. Miss Dare uppträdde med tre andra dansöser som sömnens leende genier, iklädda långa släpande nattlinnen (med triksåer under), utslaget hår och läpparna öppna som på tandpastaannonser: de voro alla fyra förvånande lika. Kyrkoherden måste fråga hovmästaren, vem av dem, som var miss Dare.

Hennes sons handlingssätt föreföll henne oförklarligare än någonsin. Varför just hon? Varför inte lika gärna en av de andra tre? Ingenting märkvärdigt, ingenting frapperande, ingenting som på något sätt utmärkte henne framför de andra! Hon kunde inte ens kallas den vackraste av de fyra. De kunde inte heller anses uppträda oanständigt. Det hela var oförklarligt, ett djupt mysterium.

Hon frågade prästen om hans uppfattning. Han var i alla fall en man. Men ej heller han kunde ge en förklaring.

En halvtimme senare kom den. Föreställningens andra avdelning började — liksom den första, till vilken de kommit för sent — med levande bilder, enligt programmet arrangerade av berömda konstnärer. Och här firade okyskheten sina orgier. Så gott som fullständigt nakna kvinnor — programmet beskrevo jaktnymfer — visades i liggande och okyska ställningar, på magen eller med ryggen vänd mot publiken. En av dessa nymfer var miss Dare. Ej heller nu kunde hon i fråga om

skönhet eller oanständighet sägas utmärka sig framför de tre andra. Men hon låg närmast åskådarna, på magen, med en blomma i handen och var därför den, som först tilldrog sig uppmärksamheten, då ridån gick upp.

Mrs Smith såg sig omkring på publiken. Den var ytterst välklädd och tillhörde tydligen den mera bemedlade samhällsklassen: många herrar i frack, ännu flera i smoking, damer i aftontoalett. Och här och där vid borden unga män i uniform, med öppna, ärliga ansikten, välupfostrade unga män likt hennes Charlie — — —

Det var då — som hon efteråt uttryckte det — hennes hjärta snördes samman av en isande smärta. Men i denna smärta föddes en idé.

Hon hade sedan skilsmässan under sina besök i New York endast tagit det intresse i stadens sedliga tillstånd, en husmor ägnar en annans sätt att sköta sitt hem. Hon hade nöjt sig med att jämföra, och då jämförelserna utfallit till Chicagos fördel, hade hon känt tillfredsställelse. Men förhållandena voro andra nu. Frågan hade antagit större proportioner. Den var av en nationell betydelse. Det gällde inte längre henne ensam. Det gällde Amerikas alla mödrar, hustrur och fästmör. Hundratusentals unga män, söner, gifta och trolovade, passerade dagligen genom New York på väg till Frankrike. Skulle alla dessa hundratusentals kvinnor sitta maktlösa hemma, medan deras söner och män utsättas för de skamligaste fres-

telser och stulos från dem av skökor och äventyrerskor?

New York måste rensas och renas.

När ridån gick ned, vände hon sig till prästen:

— Ni sover!

Prästen hade slutit ögonlocken, därför att han under hela tiden nymferna visats, glömt att sluta dem.

Nu såg han på mrs Smith:

— Nej, jag sover inte.

— Jag menar att hela New York sover. Hur kan ni tillåta något sådant? Hur länge har denna skamlöshet fått hålla på? Varför ingriper inte polisen? Inser ni inte faran? Kan fräckheten gå längre?

Under resten av veckan tillbragte mrs Smith och prästen kvällarna på New Yorks nöjeslokaler. Och under tiden mognade idén, överväldigande i sitt perspektiv och sina många förgreningar: ett kvinnornas nationella korståg mot osedligheten hemma i Amerika, medan den manliga ungdomen som korsfarare kämpade på andra sidan Atlanten för att göra världen politiskt anständig.

Tillsammans utarbetade de en förslagsplan och med den i händerna slog de ned på sina meningsfränder. Planen innefattade ingenting nytt, men den kom vid en tidpunkt, som av flera anledningar var den gynnsammast tänkbara.

Fastän den ena sedlighetsvågen efter den andra sopat över New York, hade den just nu över

sig något av nyhetens behag. Först och främst: här gällde det att rädda den amerikanske soldaten undan frestelser. Han har förbjudits att förtära alkoholstarka drycker och lägerplatserna hade på en halv mils omkrets renats från kvinnor: det var på tiden att också New York desinfekterades.

Tidningarna togo med glädje upp ämnet om den gamla utslitna sedlighetsfrågan som en omväxling i de ständiga krigsreportagen. De utskrivna pennorna som under ett helt år hunnit bli trubbiga i lovsånger över den amerikanske soldaten och allt som gjordes för att han värdigt skulle representera sitt land i Europa, spetsades till på nytt. Prästerna, som under lika lång tid från predikstolarna dundrat mot tyskarnas ondska, hade likaledes funnit ett nytt ämne för sin indignation. Tidningarna utom New York togo med entusiasm upp frågan: här hade de råkat på något, som skulle glädja New Yorks alla rivaler: Chicago, Filadelfia, Boston, alla dessa städer, som i ett eller annat avseende ansågo sig stå framför New York i industri, kultur, förfining eller samhällshygien och som för den skull alltid hade ett horn i sidan åt »judestaden». Politiken drogs också in: här var ett ypperligt tillfälle för republikanerna att fyra av de stora kanonerna mot stadens borgmästare, som var demokrat, och också de demokrater, som bekämpade Tammany Hall, använde sig av tillfället att ge den en spark. Borgmästaren var nämligen ett Tammany Hall-verktyg.

Tack vare alla dessa omständigheter fick mrs Smiths idé redan från början en spridning och en anslutning, hon ej vågat drömma om. Det kan utan överdrift sägas, att hon för en tid vid sidan om Wilson och Pershing var Amerikas mest kända personlighet. Från storstadstidningarna flöto härresande skildringar om det sedliga tillståndet i New York in i landsortpressen och småstadstidningarna. Över hela den vida kontinenten sutto mödrar, hustrur och fästmör till soldater och läste med ängslande hjärtan om de faror, deras käraste voro utsatta för i New York.

Efter några veckor togs saken om hand av Amerikas förenade Kvinnoklubbars centralstyrelse och med en feminint instinktiv känsla för det rätta psykologiska ögonblicket utlyste styrelsen ett »De amerikanska mödrarnas protestmöte mot lasten», medan allmänhetens intresse, harm och nyfikenhet ännu var i stigande.

Mötet hölls i en av New Yorks största konsertsalar. Estraden var prydd med amerikanska flaggor. Kommenderande amiralen i New York hade lånat centralstyrelsen en avdelning av flottans musikkår. Tribunen var fylld av ett hundratal av Amerikas förnämsta kvinnor på alla upptänkliga områden.

Vid detta möte höll mrs Smith inledningsanförandet.

Det har förut nämnts, att mrs Smith ej var en vältalare i detta ords egentliga bemärkelse. Hon satt ej heller inne med styrkan hos en yngre ge-

nerations samhällsdesinfektatörer, fakta: de statistiska och medicinska uppgifterna, som övertyga även den mest förhärdade skeptiker, att här måste det tagas itu med hårdhandskarna. Men i likhet med de flesta hårdhjärtade och fantasilösa personer svingade hon sig med lätthet upp till en sentimentalitet, en falsk känslsamhet, som av publiken uppfattades som ett tecken på en våldsam inre rörelse.

Dessutom hade hon som sagt utseendet för sig. Och i kväll var hon klädd i svart sammet, en färg och ett material, som alltid passat henne.

Hon besatt till sist också en orubblig själv-säkerhet och som van talare visste hon, att klockan och ej orden var huvudsaken. Hon följde härvid en standardmetod, som under många år använts inte endast av Vaksamhetskommittén utan av många andra väckelseföreningar och som i kort-het hade följande utseende:

Anförandets första avdelning (fem minuter): Förlikning och samling. Talaren bör presentera sig för åhörarna, övertyga dem om ämnets vikt och att han (eller hon) är rätta personen att i ord uttrycka vad alla ha på hjärtat.

Andra avdelningen (femton minuter): Upplysning. Talaren bör förklara vad meningen är med mötet och göra åhörarna förtrogna med syftemålet.

Tredje avdelningen (tio minuter): Uppeldning. Talaren bör övertyga åhörarna om den absoluta nödvändigheten att ögonblickligen handla. Han

(eller hon) bör göra det på ett sådant sätt och med användande av sådana exempel, att publikens avsky (eller entusiasm) slår ut i krav på handling.

Fjärde avdelningen (fem minuter): Uppslutning kring ett definitivt program, som bör av talaren framläggas.

Mrs Smith hade lämnat avdelning ett och två bakom sig. Hon fuktade sina läppar och fortsatte med den tredje avdelningen, uppdelningen:

När vi, Amerikas kvinnor, vid krigets utbrott kallades att offra det käraste vi ägde, våra söner, våra män och våra trolovade, på fosterlandets altare, visste vi, vad det offret betydde. Vi visste det. Vi sågo sanningen rakt i ögonen utan att blinka, fastän våra hjärtan snördes samman vid tanken på, vad offret kunde komma att betyda.

Men — — — det fanns ett men. Jag har sagt, att vi inte tvekade att offra dem för demokratiens säkerställande i världen och Amerikas storhet. Vi visste, att om vi aldrig mera skulle återse våra käraste, vi i alla fall offrat dem för ett värdigt mål, för en ädel uppgift. De skulle ha dött som de levat, en ädel död. Det finns ingen kvinna i Amerika, som ej är stolt över att sörja en hjälte.

Men — — — det fanns ett men. Jag vill tala rent ut. Låt oss se sanningen rakt i ögonen. Jag vill inte på några villkor kasta en skugga på våra tappra och uppoffrande allierade. Jag vill ej säga ett förklenande ord om detta franska folk, som så hjältemodigt kämpat mot förtryck och fiendens barbariska kultur. Men det fanns ett men. Vi

mödrar och hustrur ha känt våra hjärtan krympa samman och stelna vid tanken på detta men. Med tanken på detta ha vi kvinnor känt, att det fanns ett offer, svårare att bära än döden, grymmare än det högsta offer. Och det var den tanken, att dessa våra män, våra unga, rättänkande amerikanska män, inte skulle komma tillbaka så, som de lämnat oss. Och vi vill ha dem tillbaka med samma öppna, ärliga blickar, med samma oförstörda hälsa, med samma moraliska och vackra syn på kvinnan, som när de lämnade oss. Vi amerikanska kvinnor ha rätt att begära det i erkänsla för offret, vi gjort.

Vi vet — det finns inte en amerikansk kvinna som inte vet, att det existerar en skillnad mellan den amerikanske mannen och hans nuvarande vapenbröder andra sidan Atlanten. Vi veta, att den amerikanske unge mannen är världens sedligaste man. Och vi äro stolta över den skillnaden. Vi amerikanska mödrar ha lärt våra söner att i kvinnan se en kamrat och ett ideal och inte ett föremål för köttsliga lustar. Hela vår civilisation är byggd på detta: kvinnan är mannens kamrat och ej en lägre varelse. Vi veta — tyvärr, och det tjänar ingenting till att blinka för sanningen — att detta ej är förhållandet i Europa. Jag vill inte tala om Tyskland, där kvinnan är en slav. Det är mot Tyskland vi kämpa. Men vi veta också, att allting inte är så väl beställt i Frankrike. Vi kände faran, som hotade i det avseendet. Vi kände — och med vilken isande känsla — att det

fanns en fara för våra unga män, värre än lem-lästning och krymplingslivet, ja, värre än döden. Vi ville inte se våra söner vända tillbaka som fysiskt och moraliskt fördärvade varelser. Och den faran, vänner, stirrade oss i ögonen. Och för den ryggade vi tillbaka, värnlösa och förtvivlade. Vi frågade oss själva: tänk om min son eller min make — — — Den tanken var outhärdlig. Jag vet och vi veta alla, att regeringen gjort, vad i dess förmåga står att bespara den amerikanska kvinnan sorgen och skammen att se det käraste, hon äger, vända tillbaka fysiskt och moraliskt fläckad. Men jag är också säker på, att tusentals kvinnor känt det som jag, då jag läste den order, militärläkarna gett våra unga män, för att undgå att bli fysiskt fläckade. Mitt hjärta frös till is, då jag läste ordern. Det var, som om det skulle vara alldeles naturligt, att våra unga män, en gång de väl kommo över till andra sidan Atlanten, skulle hänge sig åt osedlighet och lastbarhet. Det var, som om den moraliska sidan i deras korståg skjutits åt sidan.

Vi amerikanska kvinnor tyckas stå värnlösa inför den faran, att våra unga män skulle komma tillbaka med en ny syn på kvinnan, inte längre som idealet och kamraten, utan som kön och ingenting annat. Men vi äro gudskelov amerikaner och vi skredo ögonblickligen till handling. Vi skickade som sällskap åt våra unga män amerikanska kvinnor i tusental från olika organisationer, för att våra unga män, då de kommo

tillbaka från skyttegravarna, skulle kunna ständigt ha för ögonen den amerikanska kvinnan, kunna jämföra de andra kvinnorna med amerikansk kvinnlighet och allt vad detta innebär, allt det alla amerikaner, oberoende av kön, äro stoltare över än allt annat på jorden: den amerikanska kvinnan.

Vi ha gjort allt, vi kunnat, för att skydda våra unga män på andra sidan Atlanten. Vi ha sett till, att den amerikanske soldaten i Frankrike, tusentals mil från sitt hem, ska kunna umgås med sitt eget lands kvinnor och bibehålla sina amerikanska ideal.

Men — — — det finns ett annat men!

Vad göra vi här hemma!

Vad göra vi här, i vårt eget Amerika!!

Vad göra vi här i New York!!!

Vad göra vi här!!!!

Jag ska tala om någonting för er, mina vänner, någonting ni kanske inte har reda på, någonting om vad vi göra här i New York!

Mina vänner! Här i New York förgifta vi våra unga män! Här i New York vädja vi till våra unga mäns lägsta instinkter på det skamlösaste sätt!

Jag har någonting att berätta för er, mina vänner, som ska komma era hjärtan, era mödra- och hustruhjärtan, att stelna!

Jag har besökt New Yorks förlustselokaler, utstyrda med den mest utsökta elegans, besökta av en publik, som av allt att döma tillhörde de

bättre samhällsklasserna. Det fanns överallt bland denna publik unga män i uniform, massor av dem. Och vad fingo de se! Skamlösheten ohöljd! Nakenhet utan gränser! Och dessa unga kvinnor voro amerikanskor. Jag önskar, jag kunnat hysa tvivel därom. Men tyvärr: det kunde ej vara tvivel om, att de voro amerikanskor. Det syntes på dem, att de från början varit ämnade att representera vad vi här representera: den amerikanska kvinnan. Och hur uppträdde de? Praktiskt taget nakna. Med skamlösa leenden och lockande blickar visade sig dessa kvinnor för allmänheten. Min första känsla var blygsel och skam. Detta var mina landsmaninnor, mina systor! Jag tänkte: hur är det möjligt, att dessa unga kvinnor kunna driva skamlösheten så långt? Från vad slags hem komma de? Finns det i Amerika hem, i vilka döttrarna uppfostras till en sådan brist på blygsamhetskänsla? Och hurudana äro dessa hem?

Jag började betrakta publiken. Jag såg på dessa unga män i uniform, som för en kort tid sedan lämnat sina mödrar, hustrur och trolovade. Och jag såg, att många av dem rodnade. Men de protesterade inte, de lydde ej sina högre instinkter, de lämnade inte lokalen. De blevo sittande kvar. Kanske av feghet. Kanske av en falsk manlighetskänsla. Men en sak är säker: rodnaden försvann snart. De applåderade. Giftet hade redan kommit in i deras kropp. Jag vet, hur resten går till. Men där hemma sitta vi mödrar,

hustrur och trolovade i ängslan och ångest. Vi äro villiga att offra det käraste vi äga på fosterlandets altare för dess frihet, dess storhet, dess ärorika traditioner. Men — — — men äro vi, mina vänner, också villiga att sitta med händerna i knät och se våra män offras på skamlöshetens och lastbarhetens altare? Äro vi det, amerikanska kvinnor? Ska vi tillåta skamlösheten och lasten stjåla det käraste vi äga? Ska vi? Vill du, mor eller hustru, sitta stilla och låta lastbarheten ta din son och din make ifrån dig. Vill du? Vill ni?

Nej, nej, nej, tusen sinom tusen gånger nej!

Om ni, New Yorks kvinnor, ingenting ha emot att se era män bli moraliskt fördärvade, vill jag bara säga er, att vi från andra trakter i Amerika inte vill tillåta det. Och jag vill säga er en sak till: om ni inte vill göra rent hus i er egen stad, så ska vi, Amerikas kvinnor från andra trakter, komma och hjälpa er. New York ska inte få fortfara att vara en fälla för våra unga män! Vi vilja det inte! Vi ha rätt att begära något annat. Vi fordra det av en stad, som kallar sig Amerikas metropol.

Men detta är inte allt. Ni sova här i New York, era sinnen ha förslöats. Överallt vädjas det öppet och på det skamlösaste sätt till mannens lägsta instinkter.

Jag skall berätta er ett litet exempel.

Jag gick för några dagar sedan längs Fifth Avenue för att göra uppköp. Jag var på väg till en av de mest kända butikerna för damartiklar. Fram-

för ett av fönsterna stod en skara unga män. Jag undrade, vad det kunde finnas i ett fönster för damartiklar, som kunde intressera unga män. Mina vänner: i fönstret skyltades det med damunderkläder. Bland annat hängde på två vaxmannekänger ett par nattlinnen av lilafärgad georgette. De voro fullständigt genomskinliga.

Två av de unga männen, som stodo framför mig, utbytte ett par anmärkningar, som kommo mig att rysa. Mitt hjärta stelnade.

Jag gick in i butiken och bad att få tala med en av cheferna. Jag bad honom att i anständighetens namn ta bort de skamlösa plaggen. Han svarade — och detta är bokstavligen hans svar — att eftersom plaggen i fråga ej hängde på levande varelser, han inte kunde se, att någon skada var skedd. Han svarade också, att så länge andra affärer skyltade med samma slags artiklar, han inte kunde se något skäl, varför just han skulle ta bort plaggen. Det skulle betyda förlust för affären, eftersom plaggen hade en strykande åtgång.

Så långt har fräckheten kommit! Så långt vågar man gå! Så långt vågar man trotsa anständigheten och blygsamhetskänslan! Vad tänka dessa unga män, som betrakta plaggen? Här utställdes utan avgift, så gott som mitt på gatan, osedligheten till beskådande — — — Så långt vågar man — —

Hon tystnade tvärt. Hon stod med munnen till hälften öppen och såg in i ett ansikte, som stack

upp från en av de första raderna nere i parketten, ett ansikte, i vars vänstra mungipa det satt ett millimeterlångt leende, som på ett hemlighetsfullt sätt lyste upp hela fysionomien och förlänade den ett utseende av en sällsynt skamlig cynism.

Charlemagne Smith hade ej infunnit sig vid mötet av direkt intresse för sedlighetssaken. Han hade kommit för att se sin för detta hustru. Och det var ej endast nyfikenheten, som lockat honom, utan den i och för sig naturliga undran, hur tiden handskats med henne under de år, de varit skilda, om hon åldrats, lagt på hullet, grånat eller i övrigt undergått förvandlingens obarmhärtiga lag. Själv hade han så småningom gjort en del erfarenheter, som även om de ej fördjupat eller förändrat hans livsuppfattning, i alla fall stodo likt viktiga marginalanteckningar i den livsbok, han levde. Han hade bland annat kommit underfund med, att det i det stora hela spelar föga roll, om man är fri eller bunden. Det första man gör, sedan man blivit fri, är att binda sig på nytt. Han hade funnit, att friheten i grund och botten ingenting annat är än en filosofisk spekulation, utan några djupare rötter i den mänskliga naturen. En man, som önskar en förändring i sitt liv, menar i nio fall på tio därmed endast, att han önskar binda sig vid en annan kvinna. Smiling Smith hade företagit flera förändringar i sitt liv, sedan han skilts och för varje förändring hade han allt oftare och ihärdigare tänkt på sin förra hustru. Hon ägde

en stor fördel framför dem, han senare bundit sig vid: hennes karaktär var ej nyckfull, hennes önskningar och fordringar följde för den skull vissa markerade linjer och voro på så sätt jämförelsevis lätta att förutse. De vållade inga överraskningar, även om de voro en smula monotona att uppfylla. Och Smiling Smith fann ej längre samma tjusning i överraskningarna som förr: han hade med andra ord börjat åldras.

Sedan sitt möte med Charlie j: r hade han dessutom känt sig allt mera dragen till sin förra hustru. Tanken på att han kanske aldrig mera skulle återse sin son, hade gjort ett djupt intryck på honom. Han hade den sista tiden erfarit ett rent fysiskt behov att tala med någon om honom. Han hade suttit om kvällarna med vänner på en av sina fyra klubbar och förklarat för dem, vilken märklig ung man Charlie j: r i själva verket var. Men han kunde se, att ämnet inte intresserade dem. Efter en stund började de tala om sina söner eller — om de voro ungar — sina bror- och systersöner. Och för dem intresserade sig ej Smiling Smith. Med sin nuvarande älskarinna kunde han ej heller tala om Charlie. Ämnet var ytterst ömtåligt och slutade i allmänhet med en förklaring å hennes sida, att Charlie handlat som en gentleman, vilket tyvärr ej kunde sägas om fadern, med andra ord: varför gifte sig inte Smiling Smith med henne?

För första gången i sitt liv kände sig Smith s: r ensam. Och i denna ensamhet hade han kommit

till den tragiska upptäckten, att den enda mänska på jorden, som intresserade sig för Charlie på samma sätt som han, var hans fränskilda hustru. Vilken förbluffande ironi! Det fanns två stackars varelser här i världen, som hade en sak gemensam. Och det var just detta, som skilde dem åt! Vilken durkdriven advokat, han där uppe i Höjden, mänskosläktets skapare!

Charlemagne Smith hade skaffat sig en plats till mötet, så att han kunde se sin förra hustru på nära håll utan att själv synas allt för mycket. Eftersom en talare av akustiska skäl sällan talar nedåt, hade han valt en av de första raderna på parketten.

Han lyssnade med spänning. Från första stunden hade hon fyllt honom med beundran. Hon höll sig ännu förvånansvärt ung. Kanske hennes byst blivit en smula fylligare, så som den gärna blir med åren hos bredaxlade kvinnor. Och vilken savoir-faire hon satt inne med! Här stod hon inför en stor mänskomassa lika obesvärad som i gamla dagar vid middagsbordet. Vad hon hade att säga, föreföll honom till att börja med ej så märkligt. Men så småningom tyckte han sig förstå, vart hon syftade med alla dess upprepningar och med det okonstlade valet av ord: det var hjärtat, hon ville gripa, moders- och fadershjärtat, hon ville komma åt. Hon ville tvinga dem att inse, att detta var ett problem. Han kände, hur hon lyckades göra frågan levande med de allra enklaste medel: att insistera, att säga samma

sak om och om igen, att inte ge tappt, att hamra in faran. Om han hade stått där uppe på tribunen, skulle han ha haft hela historien undanstökad på ett par minuter. Men hon var klyftigare än så. Hon kunde konsten. Som han alltid sagt: en märkelig kvinna!

Och det var ett problem! Det där med sprattlande ben och nakna kvinnokroppar — — — Nej, det var inte bra! Det var inte, som det skulle vara. Det var inte all right! I själva verket var det åt helvete. Alice hade rätt! Han förstod det nu! Det måste kännas förnedrande för en anständig kvinna att se representanter av sitt eget kön kläda av sig mer eller mindre nakna inför okända personer, inför vem som ville eller kunde betala entrén. Alice hade rätt! Och vid Gud, om han kunde vara henne till nytta, skulle han med glädje hjälpa henne. Han hade politiskt inflytande. Han var god vän med borgmästaren och polismästaren . . .

Detta var i korthet, vad mr Charlemagne Smith tänkte, då hans förra hustru fick syn på honom. Hon kände det plötsligt, som om hennes tunga förlamats. Detta obeskrivligt skamlösa leende, vars mening hon ej fullt förstått, förr än hans sedeslöshet uppdagats. Det var, som om hon sett fienden framför sig, hånet, cynismen, blasfemin. Det föreföll henne som evigheter, innan hon kunde taga sina blickar från det leendet. Det var, som om det viskat något i hennes öra, några ord, som i ett slag kastade omkull hela hennes

bevisföring: vi män äro inga helgon, vi behöva inte frestas, den lede lever i oss! Se på mig, din före detta make!

Denna tanke sopade med ens alla andra bort ur hennes hjärna. Den kändes plötsligt tom. Hon hade ej endast förlorat sammanhanget i sitt anförande: hon hade förlorat tron, på vad hon ville ha sagt!

Hon slöt läpparna och försökte le — — — Hon slog ut med handen i en gest, som om hon bad publiken vänta, till dess hon hunnit samla sig.

Applåderna smattrade. Mötets ordförande gav musikdirektören ett tecken: orkestern spelade upp: America, 'tis of thee, great land of liberty, of thee we sing — — —

Mrs Smith gick tillbaka till sin plats utan att ha hunnit sluta ens den tredje avdelningen av sitt tal.

Dess bättre hade ingen märkt det.

Efter musiknumret följde andra anföranden. Charlemagne Smith lyssnade förstrött. Hans tankar gingo sina egna vägar. Efter en stund reste han sig upp och gick.

Han tog en automobil till sin närmaste klubb och från den skrev han ett brev till sin förra hustru. Han gratulerade henne till hennes succès, han förklarade, hur han i alla punkter delade hennes uppfattning, och till sist erbjöd han henne all den hjälp, han var mäktig, i den ädla kampanj, hon vikt sig åt.

En vecka efter fick han ett svar från hennes advokat i Chicago.

Det lydde:

Mrs Smith har bett mig meddela er, att hon hädanefter som hittills önskar, att alla meddelanden från er rörande henne eller mr Charlemagne Smith j:r sändas direkt till mig.

norma uppträdde nekast, tillhörde en trist, som var i och för sig själv mäktig, men som också till tåga på olyckan i sin ordning endast var en annan till en ännu mäktigare trist, en av de alla mäktigaste i Amerika: det stora filmbolaget International Photographers. Och mot dem varken kunde eller vågade New Yorks myndigheter resa sig. Men, som sagt, något måste göras för att tillfredsställa den allmänna opinionen, någonting.

Vid tolytiden på natten enades mötet om en resolution. Två kommittéer tillsattes. Den ena hade till uppgift att besöka New Yorks affärsmän och med hot om bojkottning söka hindra dem att längre i sina fönster utställa klädespersedlar, som direkt vädjande till mannens lägre instinkter och den amerikanska kvinnans moraliska förslöande.

Den andra kommittén fick till uppgift att för New Yorks borgmästare framhålla den absoluta nödvändigheten av en starkare censur över stadens förlustselokaler.

Stadens myndigheter insågo snart, att någonting måste göras. Det var ej nog med att visa sina sympatier och svara med löften. De utsattes dagligen för attacker i pressen över hela landet. Deras politiska fiender gjorde allt vad de kunde för att blåsa upp frågan till den grad, som skulle kunna komma att stå demokraterna dyrt vid nästa val.

Å andra sidan: vad kunde myndigheterna göra! Förlustselokalerna, åtminstone de förnämsta och viktigaste och på samma gång just de, där kvin-

norna uppträdde naknast, tillhörde en trust, som var i och för sig själv mäktig, men som också till råga på olyckan i sin ordning endast var ett annex till en ännu mäktigare trust, en av de allra mäktigaste i Amerika: det stora filmbolaget International Photoplayers. Och mot dem varken kunde eller vågade New Yorks myndigheter resa sig.

Men, som sagt, något måste göras för att tillfredsställa den allmänna opinionen, någonting, som på ett eller annat sätt drog allmänhetens uppmärksamhet till sig, någonting, som kunde ta sig bra ut i tidningarna.

Efter åtskilliga krigsråd gavs polismästaren order att rensa de stora stråkvägarna från lösaktiga kvinnor. Förhållandet var emellertid tyvärr det, att sedlighetspolisen redan vid krigets början rensat gatorna på ett så effektivt sätt, att de kvinnor, som ännu bjödo ut sig, stodo under polisens speciella beskydd och till en ej obetydlig grad ökade dess månatliga inkomster. Dessa kvinnor kunde man ej arresteras, med mindre man ville beröva sig själv en ej föraktlig extraförtjänst.

En annan plan måste därför uttänkas. Vems idén var, är en hemlighet och den faller för övrigt utom ramen för denna berättelse. Det är tillräckligt att nämna, att efter en tid medlemmar av sedlighetspolisen, förklädda till officerare vid armén och flottan och försedda med rikliga tillgångar på pengar, sändes ut på de större stråkvägarna för att inbjuda unga kvinnor till middagar och teatrar, under förevändning att de voro en-

samma, att de dagen efter skulle inskeppa sig till Frankrike o. s. v.

När middagen eller teatern var slut, föreslogo de en automobilfärd och förde de på så sätt lockade kvinnorna till närmaste poliskontor, där de anklagades för osedlig vandel och dagen efter på polisens vittnesmål dömdes till fängelse eller en tids polisuppsikt.

Det tog en ganska lång tid, innan en av polisdomarna kom på det klara med sedlighetspolisens trafik. Han frikände den ena kvinnan efter den andra och vägrade till slut att fästa någon som helst tilltro till polisens vittnesmål.

Sedlighetsskandalerna togo plötsligt en ny vändning i pressen, indignerade insändare började strömma in, förbannade polismästaren och myndigheterna, som för långa tider framåt ruinerat fullkomligt anständiga unga kvinnors rykte genom sitt skändliga förfarande.

I sin nöd vände sig myndigheterna till kvinnoklubbarnas centralstyrelse. Det var den, som på sätt och vis tvingat myndigheterna att handla. Nu var det också dess skyldighet att lämna en hjälpende hand.

Centralstyrelsen utfärdade också några dagar efter ett meddelande till pressen, i vilket polisens åtgärder på det varmaste lovordades och domarens kritik på det skarpaste fördömdes. New Yorks poliskår var den hederligaste och bästa i världen. Vad de unga kvinnorna beträffade, var centralstyrelsen av den åsikten, att det var

omöjligt att veta, om en kvinna var osedlig, så länge hon ej frestats.

Sedlighetspolisens taktik stod därför i full överensstämmelse med det mål, man åsyftade: den sexuella moralens höjande i New York.

Det tog en ganska lång tid, innan en av polisdomarna kom på det klara med sedlighetspolisens taktik. Han förkände den ena kvinnan efter den andra och vägrade till slut att läsa någon som helst tilltro till polisens vittnesmål.

Sedlighetskansadalerne togo plötsligt en ny vändning i pressen, indignerade insändare började strömma in, förbannade polismästaren och myndigheterna, som för långa tider framåt minskat fullkomligt anständiga unga kvinnors rkte genom sitt skändliga förtärande.

I sin nöd vände sig myndigheterna till kvinnoklubbarnas centralstyrelse. Det var den, som på ett och vis tvångat myndigheterna att handla. Nu var det också dess skyldighet att lämna en hjälpare hand.

Centralstyrelsen uttärade också några dagar efter ett meddelande till pressen, i vilket polisens åtgärder på det varmaste förordades och domarens kritik på det skarpaste förbändes. New Yorks polisrät var den hedersvärdaste och bästa i världen. Vad de unga kvinnorna beträffade var centralstyrelsen av den åsikten, att det var

NEGRER, LITTERATUR OCH
SOCKER

NEGRER LITTERATUR 1811
SOCKER

Howards brev till vännen i utrikesdepartementet kom dagen efter Blanck lämnat Washington. Han stannade där endast tjugufyra timmar.

Då han nämligen besökte utrikesdepartementets pressbyrå för att visa sina papper, upplystes han om, att en laddning europeiska tidningskorrespondenter fyrtio timmar tidigare som Förenta staternas gäster gett sig ut på en några månaders studieresa. Man rådde honom att göra dem sällskap. Vid det här laget borde de enligt programmet vara i Buffalo för att se den nya femton tunnland stora aeroplanfabriken, som byggts upp på 90 dagar, ett rekord i fabrikskonstruktion.

Blanck tog samma kväll tåget tillbaka till New York och efter tjugufyra timmar hann han upp sina kolleger vid Niagarafallen. De sutto på verandan till en klubb ett par hundra meter från fallet och drucko whiskygrogg.

Det var engelsmän, fransmän, italienare och en holländare.

Blanck beslöt sig för att plocka ut holländaren som resällskap i den instinktiva och, som det senare visade sig, riktiga känslan, att de två borde äga de flesta beröringspunkterna. De tillhörde båda neutrala småstater, på samma gång misstänkta

och förlåtna, och voro som sådana i jämförelse med det övriga sällskapet *quantités négligeables*. Holländaren gav dessutom Blanck en känsla om ej av hemtrevnad så åtminstone av grannsämja: han såg ut som en norrman av det mera sympatiska slaget. Han var ej allt för »käck» och bröstdade sig med moderation.

Det visade sig så småningom, att denne holländare egentligen var skald, symbolist, och att han betraktade Rainer Maria Rilke som världens största nu levande lyriker.

För övrigt var han av den uppfattningen, att man ej kunde lära känna en kvinna utan att — som han uttryckte det på sin något elementära engelska — sova med henne. Med andra ord: Mynheer van der Loo var under trettio!

Han använde dessutom tiden på ett praktiskt sätt. Han förde med sig en gladstone bag fullpackad med nyare amerikansk litteratur, som han studerade i Pullmanvagnen under de ändlösa resorna över kontinenten, medan de övriga spelade poker eller vingt et un.

Blanck och han blevo goda reskamrater. En kväll fördjupades kamratskapet till verklig samkänsla: de blevo båda illamående, samtidigt och av samma anledning.

Sällskapet befann sig vid tillfället i en stad i en av sydstaterna.

Historien, så långt de under sitt tjugufyra timmars uppehåll kunde få klarhet i den, var i korthet följande:

Klockan fem på morgonen hade en ung vit kvinna väckt sina grannar med ropet: där är en neger i min säng! Vid grannarnas ankomst hade negern försvunnit. Klockan tio på morgonen släpptes två blodhundar ut på spår i negerkvarteret. Varje neger av mankön visste, att om hundarna av en eller annan anledning skulle stanna utanför hans dörr, han var dödens. Hundarna lyckades emellertid ej finna något spår. Till slut stannade de utanför en resturang, där inga negrer serverades, och släpptes ut i en annan riktning, med det resultat att en nittonårig neger arresterades. Han hade kommit ut på trappan till sitt hem för att fråga, vad som stod på. Hans yngre bror avlade inför polisen ed på, att den häktade hela natten sovit i samma säng som han. Den häktade var dessutom fördelaktigt känd. Hans familj hade levat i staden under flera generationer och åtnjöt ett gott anseende. Den förfördelade unga kvinnan konfronterades med den häktade och hon förklarade, att han ej var den, som hon funnit i sin sängbädd.

I brist på bättre fördes negern till statshäktet. Under hela dagen stod en ständigt växande folksamling av vita män, kvinnor och barn utanför fängelset och krävde hans liv. Man höll tal, man viftade med näsdukar, man skrek sig hes. Törsten efter blod blev allt mera brännande. Den måste släckas.

Vid sjutiden på kvällen, då kontor, affärslokaler och fabriker stängts ökades folksamlingen

ytterligare. Den steg vid det här laget till närmare 2,000. Talen blevo eldigare, skriken hesare, törsten olidligare.

Efter en stund hämtades en järnbalk och med den bröt man sig genom järngallret till ett fönster in i fängelset. Negern slets ur sin cell, sparkades och trampades och med sönderrivna kläder, blödande och redan halvdöd visades han ännu en gång för den förfördelade unga kvinnan. Den blodtörstande massan ropade till henne: Är det han, är det han, säg att det är han! Den unga kvinnan var förskräckt över massans hållning och svarade: Ja, det är han.

Man var redan färdig att kasta honom ut till de utsträckta händerna, som längtade att få gräva sig in i hans kött, då någon från fängelsetrappan ropade:

— Inte här! Inte genast! Långsamt! Lå-åångsamt!

Följd av två tusen vita män, kvinnor och barn släpades negern genom gatorna under sparkar och slag till stadens förnämsta torg.

Det var på denna punkt i händelseutvecklingen, de kringresande tidningskorrespondenterna blevo vittne till den dramatiska kulmen. Holländaren och Blanck, som delade rum, sågo uppe från hotellfönstret mobben bölja in i vågor på torget under skrik, visslingar och stötar i automobilhorn.

En storväxt, bredaxlad man med en röst som en sprucken trumpet ropade:

— Ska vi göra det nu?

Näsdukar och hattar viftade till svar:

— Ye-es! Ye-e-es!

Blanck och holländaren sågo på varandra.

— Vad står på?

Massan svängde och svajade kring någonting, som ej syntes, någonting som tycktes ligga på marken.

En minut efter hängde negern i ett rep från en lyktstolpe.

Det var, som om synen av den nakna, blödande svängande kroppen försatt massan i helig extas. Ropen blevo längre, de tänjdes ut likt tonerna i en psalmsång.

Någon ropade:

— Skjut en! Skjut en! Fyll en med kulor!

Men likt en kör svarade massan:

— No-o-o — — Låt en dö långsamt, lå-åå-ångsamt.

Negern svängde sakta av och an med hängande huvud och slaka lemmar. Då och då tog någon tag i hans ben, hängde sig i det och svängde av och an som i ett gungrep. Andra började ge honom den sista smörjelsen: de gnedo in hans kropp så långt upp de kunde räcka med fotogen, medan andra tydligen voro sysselsatta med att bygga eld under honom. En stund efter steg en blå fotogenlåga upp mot hans fötter, fick fäste vid dem och klättrade snabbt upp för hans ben, slickande huden tills dess den började skrynklas och spricka. Negerns ansikte förvreds i komiskt ohyggliga grimaser, liknande grimaserna

hos varietéernas negerkomiker. I en sista ansträngning höjde han armarna som i bön. Hans ben drogos upp på ett egendomligt sätt, bakåt och uppåt, som om han föll på knä i luften, till dess de nära nog beskrevo en halvcirkel: förmodligen var det senorna bakom knäleden som krympte.

Blanck måste plötsligt lämna fönstret. Han rusade in i badrummet för att ej kasta upp på mattan. Sekunden efter fick han sällskap av holländaren.

När de kritvita och med svettpärlor i pannan åter kommo tillbaka ut i hotellrummet och kastade en blick ned på torget, sågo de den förkolnade kroppen fortfarande svänga från lyktstolpen.

Massan hade skingrats. En del nyfikna och reliksamlare stodo ännu kvar.

Över scenen lyste en citrongul måne i den svarta, halvtropiska sammetskyn.

— — —

Dagen efter, på tåget, var lynchningen allmänna samtalsämnet i röksalongen, där länstolarnas närhet inbjöd till förtrolighet.

Rasproblemet behandlades i rökmolnen från cigarrerna, på ett sätt som kom Blanck att lyssna med vidöppna öron. Vad som till en början särskilt förvånade honom, var frånvaron av protester. Allmänna omdömet formulerades upprepade gånger i samma ordalag: De måste lära sig veta hut.

Det framkom emellertid under konversationen,

att lynchningen dagen innan föregåtts av en långvarig agitation bland stadens vita.

En äldre herre med ett fett, runt, rött, slätrakat ansikte, som av samtalet att döma var från staden, de lämnat bakom sig, förklarade situationen:

— Det var klart, att något måste göras för att lära de djävlarne att hålla sig på mattan. För en månad sen bildade de en ny förening — Gud vet vilken i ordningen — om ni är från sydstaterna känner ni till dem: en förening för lika rättigheter för alla medborgare, ni vet. Dom vill rösta. Dom vill ha rätt att bilda fackföreningar. Ni förstår. Allt det där gamla. Kriget har gjort dem högfärdiga. De säger, att eftersom de är goda nog att slåss som soldater för att göra världen till en anständig plats att leva i, bör de också ha rätt att rösta. Ni vet. Vi känner till det där, hela den där historien. Men så var det en sak till: där är en niggerhantverkare där, en duktig karl, som gjort de vita ilskna, han försöker konkurrera ut dem. Det kunde naturligtvis inte gå på det sättet i längden. Det var klart att någonting förr eller senare skulle hända. Och så kom den där historien med flickan. Nu kommer de att hålla sig på mattan en tid.

En ung, välklädd och cigarrettrökande herre log:

— Jag är från Kentucky. Där sköter vi dem på ett bättre sätt. För några år sen fick vi reda på, att de skulle hålla ett möte för att diskutera sina angelägenheter. Det var tal om en neger-

arbetarförening. Vi hindrade dem inte. De höll sitt möte. Men det var det enda, de höll. Vi har sen dess inte hört något om, att de vill bilda en ny förening.

Den unge mannen gjorde ett uppehåll, tände en ny cigarrett och tillade med ett blygsamt leende:

— Morgonen efter mötet hängde fyra niggerer i telegrafstolparna.

Blanck tog upp en annotationsbok och skrev:

»Måste intervjuja en bildad neger.»

Han fann honom en månad senare, då han åter var på genomresa i Washington för att mottagas av världens vid denna tidpunkt vitaste man, president Wilson. Två timmar efter det korrespondenterna släppts ut från Vita huset, sutto Blanck och holländaren tillsammans med en olivfärgad lärare vid en av stadens negerskolor. Han var omkring trettio och det fanns tydligen en massa vitt blod i hans ådror: hyn hade de italienska olivernas ljusa färg och kraniets form påminde mera om araben än om en blandning av vit eller neger. Möjligen räknade han en indian bland sina förfäder. Han var dessutom, i likhet med holländaren, skald, med den skillnaden dock att han ansåg Mallarmé som världens förnämsta poet.

Det var ont om tiden. En timme efter skulle korrespondenterna ta båten söderut längs kusten till världens största hydroplanskola (fem hundra

flygare utbildade i månaden) och man måste hålla sig strängt till den strama intervjuaretiketten:

— Ni har hört om lynchningen i V.?

— Ja.

— Vad är er mening?

— Det finns inga som helst nya element i den. Allt är gammalt som gatan.

— Menar ni, att lynchningen för våldtäkt eller attack på vita kvinnor ej är så ofta förekommande, som man vill låta allmänheten tro?

— Fullständigt.

Han gick fram till en bokhylla, tog ut en häftad volym, slog upp den och läste:

Statistik över negerlynchingarna åren 1912 — 1915. Procentantalet av lynching för våldtäkt eller försök till våldtäkt av neger på vit kvinna är som följer: 1912 — — — 3,6 procent, 1913 — — — 19 procent, 1914 — — — 13 procent, 1915 — — — 16 procent. Uppgifterna äro från Förenta staternas statistiska byrå.

— Och anledningarna till de andra lynchingarna?

— I stort sett sex. Nummer I: Konkurrens mellan vita och färgade på arbetsmarknaden. Nummer II: Den vita lantbefolkningens ovilja att se färgade köpa och bruka jorden. Nummer III: Politisk korrupcion. Nummer IV: Brottlighet bland svarta så väl som vita. Nummer V: Sexuella abnormiteter. Nummer VI: Skandalpressen.

— Ni har rösträtt?

— Enligt grundlagen, ja. Vi har rösträtt på papperet. Men på platser, där det finns ett större antal negrer, framför allt i sydstaterna, röstar negern i regel inte.

— Varför?

— Han vågar inte.

— Varför vågar han inte?

— Skulle ni använda er av er rösträtt, om det utanför röstlokalerna stodo vakter, som slogo er gula och blå och som inte tvekade att skjuta er, om ni försökte tränga er in i röstlokalen och använda er av er grundlagsenliga rätt?

— Nej.

— Det är samma sak med negern. Och en annan sak: ni får inte förbise det faktum, att statistiken om lynchningarna sätter våldtäkt och våldtäktsförsök som orsak till flera lynchningar, än de i verkligheten förorsaka. Som ni såg och hörde själva i V. Anfall på vit kvinna tages som en förevändning för orsaker, som ingenting ha med sexuella abnormiteter att skaffa. Om en neger i sydstaterna t. ex. skaffar sig en lantgård, brännas byggnaderna ned. Orsaken uppges vara, att han antastat en vit kvinna.

Han bläddrade en stund i volymen han hämtat från bokhyllan:

— Här ha vi ett ganska belysande fall: en neger i en stad i Louisiana anklagas för att ha skrivit ett opassande brev till en vit kvinna. Ansvariga medborgare i staden avlägga ed på, att han ej kan skriva och att han alltid ritat kors i

stället för att skriva sin namnteckning. Trots detta skjutes han av en folksamling och lämnas kvar som död. Då han fanns, fördes han till lasarettet och visade sig ännu vara vid liv. Hans ena ben måste amputeras på grund av de sparkar, han erhållit. Då mobben fick reda på, att han förts till lasarettet och att han ännu var vid liv, trängde den in i sjuksalarna, fick tag på en annan neger, som också nyss undergått en operation, men då de upptäckte sitt misstag, lämnade de honom. Denne neger dog av förskräckelse och nervchock dagen efter. Under tiden hade man lyckats gömma den första negern och dagen efter smugglades han ur lasarettet och överlämnades till sin hustru, som råddes att föra honom i säkerhet på tåget till en angränsande stad. Mobben underrättades om saken och steg om bord på samma tåg, där han låg i en av godsinkorna. Mitt emellan två stationer ryckte en medlem av mobben i alarmsignalen. Tåget stannade, mobben beredde sig väg in i finkan och kastade ut negern. Hans kropp var genomborrad med kulor. Beskrivningen är hämtad från the New Orleans Times-Picayune. Om herrarna har tid kan jag ge herrarna exempel i massor.

— Tack, det här räcker.

Den olivfärgade skolläraren satte volymen tillbaka på dess plats.

Holländaren såg på klockan:

— Och hur tänker ni er lösningen? Någon förbättring?

Negern log:

-- För ett par dagar sen blev prins Dedajazmatch av Abessinien mottagen i audiens av president Wilson. I går, då en av mina kolleger vid skolan passerade förbi Vita Huset, omringades han av en skara vita män, som läto honom förstå, att Lafayette Park, platsen utanför Vita Huset, var för vita och inte för negrer. Då skaran ökades och polisen kom till, räddades denne min vän genom att knuffas in i en automobil och föras till polisstationen, där han anklagades för förargelseväckande uppträdande. Ni förstår sammanhanget mellan denna lilla episod och prinsens av Abessinien mottagande i Vita Huset.

Blanck och holländaren skakade samtidigt på huvudet.

— Prinsen av Abessinien är färgad, inte sant? Man var rädd för, att negrerna i Washington skulle bli högfärdiga över, att presidenten mottagit en färgad man i sitt hus. Sammanhanget är enkelt nog. Och det är ofta småsaker som dessa, som ger anledning till negerföljelser en masse. Det skulle inte förvåna mig, om denna lilla historia inom kort tid kommer att ge anledning till blodbad. Luften har laddats med elektricitet. Smutspressen börjar idissla det gamla ämnet. Både vita och svarta ställa sig i qui vive. Ett oskyldigt litet gatukrakel, en neger, som inte hastigt nog gått ur vägen på trottoaren, och det hela är färdigt.

Holländaren såg åter på klockan. Holland äger

som bekant kolonier och rasfrågan intresserade för den skull honom mindre än Blanck.

Negern sade med ett ursäktande leende:

— Ni har bråttom, mina herrar. Men innan ni går, skulle jag vilja säga några ord.

Han tände en cigarrett:

— Det är just detta irrationella i handlingsättet, som kanske är det svåraste i vår lott. Ena dagen kan jag gå genom Lafayette Park utan att bli anastad, dagen efter kan det medföra min död och ge anledning till rasoroligheter. Man är aldrig säker. Så länge man vet, att fara är å färde, kan man hålla sig undan, gömma sig i sitt hem, krypa ner i källaren. Men plötsligt händer något: presidenten tar emot en afrikansk furste, en färgad hantverkare har framgång och konkurrerar ut de vita, en färgad köper en lantgård — — — allt detta vet jag ingenting om. Men resultatet är detsamma: rasföljelser. Egendomligt nog är det för människan en psykologisk omöjlighet att vänja sig vid överraskningar. En organiserad och metodisk olycka kan man anpassa sig efter, men inte efter åskslagen och blixterna från skyn. Jag kan till exempel vänja mig vid att bli nekad plats på parkett i en teater och låta avspisa mig med ordet att de äro slutsålda, då i samma ögonblick vilken vit man som helst vid sidan om mig vid biljettluckan kan få köpa så många parkettplatser, han vill ha. Men, som sagt, vad man inte kan vänja sig vid, är ängslan att plötsligt något kan hända, någonting förfärligt, någonting

man själv inte är skuld till. Det är denna fruktan, som är det värsta, och jag tackar Gud, att vi negrer är sådana glömska barn vi är, annars skulle denna fruktan göra oss vansinniga eller någonting ännu värre. Om vi hade förmågan att minnas för en längre tid, riktigt och allvarligt minnas, då, mina herrar, då skulle det bli blodbad. Som det är: det förfärliga händer inte varje dag. Men då och då. Ibland tornar händelserna upp sig långsamt och man kan förutse dem. Ibland kommer det plötsligt som ett åskväder en som-mardag och man står hjälplös, värnlös. Var man går, väntar man förolämpningar och okvädinsord. Ni förstår. Sådant gör en nervös. Bestämda lagar, hur hårda de än voro, är nästan att föredra framför denna likställighet på papperet och så i realiteten det, ni själva har bevitnat nere i V.

Holländaren såg åter på klockan.

— Men ni har inte svarat på frågan, hur ni tänker er lösningen i framtiden. Tror ni inte, att det kommer en tid, då likställigheten blir verklig, blir ett faktum?

Negern skakade leende på huvudet:

— Den vite mannen beklagar sig över att negern trots alla de kulturella välsignelser, som hopats över honom här i Amerika sedan slavkriget »gjorde oss fria», i grund och botten är och blir densamme. Egendomligt nog är detta precis samma anklagelse, vi färgade rikta mot den vite mannen. I trots av all hans omskrutna civilisation är och förblir han densamme. Kriget

där borta i Europa . . . Den vite mannen säger urskuldande: Europa har gripits av vansinne. Vi, vi negrer, vi, som lärt känna den vite mannen, vi veta, att detta inte är ett temporärt eller övergående vansinne. Vi veta att detta är den vite mannen. Detta är ingenting tillfälligt, ingenting temporärt, ingen momentan förvillelse eller blindhet. Detta är den vite mannen. Detta fruktansvärda är den innersta själen i den vite mannens kultur. Nu ligger själen blottad och synlig. Vi negrer veta det. Hinduen vet det. Kinesen vet det. Det finns inte en färgad mänska jorden över, som inte vet, att detta är den vite mannen. Grymheter, tortyr, blodsutgjutelser, det är den vite mannen.

Han log på nytt:

— Förmodligen tänker ni nu: Har ni någonting bättre att visa upp? Har ni någonsin haft någonting bättre än vi? Förutsättningarna voro från början desamma för färgad som för vit. Är inte den vite mannens kultur trots allt bättre än någon av dem, som växte upp i Afrika eller Asien?

Den är bättre. Det kan inte finnas något tvivel om det. Men varför är den bättre? Är den bättre, därför, att den vite mannen är bättre, ädlare och mera begåvad än andra folk? Den vita rasen har aldrig frambragt och kommer heller aldrig att frambringa en enda mänskösja, som inte i vilken mänsklig strävan, ni än vill plocka fram, har överträffats av färgade från Asien och Afrika. Gå

genom hela er historia och nämn en enda vit man som i sitt sanningssökande överträttat en Nefertari, en Mohammed, en Askia, en Confucius, en Budda, en Jesus Kristus. Och utslaget skulle bli detsamma, om vi granskade de mindre betydande mänskorna. Men det låter sig inte göra på grund av den avsiktliga okunnigheten, i vilken den vite mannen uppfostrar sina barn, De kommer ihåg Napoleon och stoltsera med hans storhet. Men de vet ingenting om en Sonni Ali.

Blanck och holländaren skakade på huvudet.

Negern log:

— Vad är det, som gjort den vite mannen så stor och mäktig? Det är detta: att han kunnat bygga på det mäktiga förflutna: på de gamla svartas i Afrika smideskonst, på de gulas religioner och statskonst, på de från Afrika kommande medelhavsvitas sköna konster och vetenskaper. Och kom ihåg en sak: så ofta han har byggt på detta förflutna, har han fört mänskligheten framåt. Men så ofta den vite mannen följt sina egna barbariska instinkter, har han gjort världen till en masslynchning.

Det är därför, jag för min del inte vågar hoppas på någon lösning av problemet, så länge den vita rasen sitter inne med makten. Men hämnden kommer en gång, när ni »civiliserat» också den gula rasen, industrialiserat den, lärt den att använda sig av maskinen. Då kommer hämnden.

— Raskrig i stor skala?

Negern skakade på huvudet:

— Det tror jag inte. Och det behövs heller inte. Ni blir helt enkelt utkonkurrerade. Ni har varken kinesens eller japanens naturliga intelligens eller deras arbetsförmåga. Den vite mannens mest framträdande egenskaper är dumhet, lättja och grymhet.

Holländaren såg på klockan:

— Nej, nu må s te vi ge oss i väg.

Negern följde dem med samma artiga leende till dörren.

Då de kommo ut på gatan, frågade holländaren:

— Vem var Sonni Ali?

— Jag har ett svagt minne av, att han var Mohammeds svärson.

— Kanske det. Och Nefertari?

— Ingen aning. Inte den blekaste aning.

Två år efteråt, hemma i Sverige, fick Blanck ett vykort från holländaren, det enda livstecken han gett ifrån sig, sedan de skilts i New York. Kortet var från Kairo och lydde:

Gamla vän! Världen är liten. Jag kan hälsa från Nefertari. Har just sett hennes likkista på museet här. Hon var Aahmes den förstes maka och nekrologerna över henne hade på sin tid en massa saker att säga om henne. Är på väg till Java.

Timon van der Loo.

Sent en natt i slutet av maj kommo Blanck och holländaren tillbaka till New York. Automobilen förde dem till hotellet längs Fifth Avenue. De röda båglamporna speglade sig i den oljedränkta asfalten som i en venetiansk kanal. De få automobiler, som ännu voro i rörelse — privatåkdon med damer och herrar i aftontoalett inne i de upplysta limousinerna — gledo förbi varandra tysta som gondoler. Luften var het och med en lukt som om den upphettats av bensen. Från alla byggnader hängde jättestora flaggor orörliga och slaka, som om de domnat efter en lång och festligt vajande dag. Himlen lyste med ett diffust, gult ljus, likt taket i ett modernt bankpalats — som om den upplysts av elektriska lampor dolda i gesimsen.

Holländaren, som var skald och symbolist, mumlade hela tiden:

— Detta är själva fan.

Blanck släppte av honom utanför hotell Biltmore, där han tagit in, och for själv vidare längre norrut till Plaza.

Nästa morgon vaknade han vid trumvirvlar. Minuten efter spelade musiken upp, en sådan paradmusik som man endast hör i Amerika, massor av basbleck smattrande som åskan, massor av saxofoner, melankoliskt melodiska som neger-röster, massor av piccolaflöjter, gälla som apache-visslingar.

Han hoppade ur sängen och stack huvudet ut genom fönstret. Han hade denna gång fått ett rum åt femtioåttonde gatan. Under honom låg en av Vanderbiltarnas renässanspalats som ett leksaksbygge. Till vänster, nere på avenuen, marscherade infanterikolonner i täta leder likt tennsoldater.

Han telefonerade ned till kontoret:

- Vad står på?
- Är det något galet?
- Nej, paraden?
- Kriget.

Det var en av dessa jätteparader, som New York ensamt i hela världen kan sätta i scen med dess oerhörda resurser på människor, flaggor, föreningar och primitivt prålände entusiasm.

Den varade i fem timmar. Till och med is-handlarföreningen hade infunnit sig, trots det att dagen var het, solen stekte och ej en enda vindfläkt från Oceanen blåste kyla genom hålen i isskåpen.

Musikkårerna avlöste varandra med allt för korta mellanrum. De kommo så tätt på varandra, att

deras marscher stötte samman med ett brak likt kolliderande expresståg, tornade upp sig mot varandra och stego mellan skyskraporna mot himlen likt bolmande, blixtslitna moln av toner.

Luften skälvde.

Vid lunchtiden gick Blanck ut på jakt efter en billigare bostad. Han trängde sig söderut i den kompakta mänskomassan på avenyens trottoar, medan militärorkestrarna exploderade vid sidan om honom.

Efter en stund kunde han ej komma längre. Han var inklämd i en folkmassa, som med sträckta halsar betraktade en rödbrokig ko, som stod och idisslade på en lastvagn vid trottoarkanten. En ung dam, iklädd en operettfantastisk mejerikostym, låtsades mjölka den.

Över vagnen, som för övrigt vid närmare påseende var smyckad med blommor, hängde ett stort plakat, på vilket det stod:

Fri mjölk för franska barn!!! Giv!!! Giv!!! Giv!!!

Penningbidrag, små lika väl som stora, mottagas här eller på kommitténs lokaler 897 Fifth Avenue.

Blanck stirrade en stund på plakatet. Plötsligt började han le. Han vände sig om. På byggnaden, utanför vilken folkströmmen koagulerat, hängde ett annat plakat av jättedimensioner:

Föreningen fri mjölk för franska barn.

HEDERSORDFÖRANDE.

Madame Raymond Poincaré.
Madame la Maréchale Joffre.
Mrs Woodrow Wilson.
Mrs Thomas A. Marshall.

ORDFÖRANDE:

Mrs Ruskin C. Howard.

VICE ORDFÖRANDE:

Mrs Cosmo A. Howard.

Bidrag mottagas här!!!

Medan Blanck läste namnen på listan, spred sig leendet över hans ansikte likt en flottfläck på ett filterpapper.

Under de månader, han flackat omkring från ammunitionsfabriker till skeppsvarv, från skeppsvarv till flygfält, från flygfält till geografiska sevärdheter, hade han ej mera tänkt på lunchen hos Howards. Nu erinrade han sig den och hans bröst började svälla av den undanskymde journalistens en smula bittra, men icke dess mindre ljuva stolthet. Det var han, 'som gett upphov till idén. Om han inte berättat episoden om Whitmans siamesiska tvillingar, skulle Howard kanske aldrig kommit på tanken — — — Åter igen det irrationella i historien! Men tack

vare detta hade han, Bengt Blanck, i alla fall inte levat förgäves. Tack vare honom hade de franska barnen fått mjölk, tack vare honom skulle en ny och rationellt uppfödd generation växa upp på den kyrkogård, som i dessa dagar hette Frankrike. Egentligen borde han utnännas till hedersborgare i Paris eller tilldelas hederslegionen. Eller nej! Det låg i hans anonymitet en tillfredsställelse, som inga utmärkelser på jorden kunde ge honom. Nu hade han fått ett vapen, med vilket han kunde jaga bort tanken, att hans liv var förfelat. I all stillhet och anspråkslöshet kunde han viska till sitt oroliga och ärelystna hjärta: Fri mjölk för franska barn.

Han axlade sig ur folksamlingen, som koagulerat framför den rödbrokiga kon, kryssade sig fram i mänskoströmmen och gick in genom porten till byggnaden, över vilket jätteplakatet hängde.

Han fördes in i ett stort salongsmöblerat rum, fyllt av societetsdamer av alla åldrar, som skreko i öronen på varandra för att kunna göra sig hörda över paradmusiken, utanför.

Blanck lämnade sitt kort till en betjänt och ombads att vänta. Mrs Ruskin Howard hade besök. Damerna betraktade honom genom sina lornjetter, som någonting onyttigt och ytterst mal à propos. Han såg skyggt tillbaka på dem och med ett leende, som sökte vara obesvärat, och under dessa snabba blickar befastes han ännu mera i en gammal uppfattning, att en manlig

byråkrati vore att föredra framför en kvinnlig, åtminstone för mannen. Ögonen, som granskade honom, tycktes se mera än officiella tjänste- eller ämbetsmannablickar ha rättighet att se. Han kände sig plötsligt som vid en bevaringsmönstring, obarmhärtigt genomskådad och hjärtlöst klassificerad.

Betjänten kom tillbaka:

— Var god och följ med mig.

Han fördes genom en rad av rum, inredda till kontorslokaler.

Telefonerna ringde, skrivmaskinerna knackade.

Dörren till det allra heligaste öppnades, en liten salong:

Mrs Howard kom emot honom med utsträckta händer:

— Ängel, ängel, ropade hon. Var har ni hållit hus hela tiden? Sitt ner, sitt ner. Berätta allt som hänt er.

Det fanns två andra damer i rummet av den amerikanska medelålders affärs- och sekreterarekvinnotypen: hårda, torra ansikten, tysta som möbler, sparsamma och precisa i sina rörelser som urverk.

Han presenterades för dem och slog sig ned i en länstol vid sidan om mrs Howards skrivbord. Han började redogöra för sina resor. Minuten efter avbröts han av mrs Howard:

— Så intressant! Ni måste berätta mig allt senare. Har jag förändrats, sen ni såg mig sist? Har jag magrat?

Mrs Howard hade verkligen magrat. Hon såg för resten trött ut.

— Jag vet, att jag magrat. Om ni visste, vilket arbete det här är. Dag ut och dag in. Och inte nog med arbetet här på kontoret. Alla sociala tillställningar man måste vara med på och ta del i. Dag ut och dag in. Inte tanke på någon frihet. Miss Graham, var snäll och telefona till hårfrisören: han måste vara på hotellet precis klockan sex. Inte en minut senare. Så, ni säger att jag magrat. Men inte för mycket? Inte? Nå, det var väl det. Ni är en ängel. Och inte tanke på någon frihet. Och det blir ingen sommar för mig heller. Jag får inte tid att resa ut till vårt lantställe mer än över söndagarna. Kanske jag kan ordna det så, att jag kan slå mig lös mellan torsdagseftermiddagarna och måndagarna. Jag hoppas miu hälsa står ut. Miss Graham, var snäll och tag reda på adressen på kungliga danska porslinsfabriken och skriv upp numret. Ja, som sagt: era kattor! Vet ni, att det var historien om era kattor, som gav anledning till allt detta?

Blanck nickade:

— Jag misstänkte det.

— Ja, är det inte underligt! Där satt ni och talade om en historia om ett par angorakattor —

— Siamesiska — — —

— Ja, där ser ni, jag kommer inte ens ihåg, vad det var för slags kattor. Jag har aldrig varit intresserad av dem. Men så fort ni berättade historien, såg jag med samma, att det låg en idé

i den. Är det inte underligt, hur en sådan liten historia kan föda en idé? Jag såg genast, att här var det något, jag kunde göra. Här kunde jag hjälpa. Jag såg det med samma. Här var en idé! Miss Graham, var snäll och telefonera hem till hotellet och fråga kammarjungfrun om en svart aftontoalett kommit från Bendels. Ja, och så for Ruskin och jag till Paris och vi arrangerade det hela. Ni har inte en föreställning om, hur väl mottagna vi blev. Madame Poincaré var helt enkelt förtjusande. Och presidenten också. Och marskalkskan Joffre och stadsfullmäktiges ordförande och prefekten och — — — ni kan inte göra er en föreställning. Jag kan uppriktigt säga, att jag inte mött så mycken sympati och vunnit så mycket verklig vänskap på en så kort tid, som jag gjorde i Paris. Och vi fick fara till fronten också. Hela vårt mottagande var förtjusande. Om jag kunde komma ihåg allt det vackra, som sades om mig muntligen och i tidningarna — — — Vet ni, när jag är riktigt trött, tänker jag på all denna hjärtlighet och vänskap och det liksom ger mig nya krafter. Och här i Amerika — — — Amerikanerna är så idealistiska. Ni har ingen aning om, hur godhjärtade de är. Om ni skriver något i er tidning om det här, måste ni inte glömma att framhålla, hur idealistiska de är. Det är tack vare deras idealitet jag kan vara till någon verklig nytta. De intresserade sig ögonblickligen för min idé, ögonblickligen. Det kom genast svar i tusental på våra annonser. Och folk från alla sam-

hällsklasser. Ni har ingen aning om, hur mycket pengar vi tagit in bara i dollarsedlar, från fattigt folk. Och sådana brev de skriver till mig. De är så vackra att jag nästan skäms, när jag läser dem. De kommer tårarna att tränga fram i ögonen på en. Jag skulle ha lust att svara på vartenda ett av dem, där det säges något vackert om mig. Jag förtjänar inte så mycket beröm. Ni bor fortfarande på Plaza?

— Ja.

— Apropos, jag har någonting att säga er, nu medan jag kommer ihåg det.

Hon gick över till skånskan:

— Vet han, Ruskin ä alldeles rasannes på han?

— På mig?

— Ja. Den därnia artikeln i socialisttidningen. Om va Ruskin hade pratat ve boret.

Blanck skakade på huvudet.

— Förstår inte.

— Pratade han inte om för en journalist ve socialisttidningen, om va Ruskin pratat ve boret unner den därnia lunchen, han vet.

— Inte ett ord. Jag förstår absolut ingenting.

— Menar han, att han inte talade om för socialisttidningen om, va Ruskin sa om framtiden och allt därnia.

— I det fallet har jag fullkomligt rent samvete. Jag har inte talat om för någon mänska, va vi talade om ve lunchen.

Av artighet talade Blanck också skånska.

Mrs Howard såg på honom länge. Slutligen sade hon:

— Asch, sitt nu inte och ljug. Han ska inte tro, att jag brör maj om, va socialisttidningen sajor. Kläm han ut me sanninge. Han ser, att jag inte brör maj om de.

— Mrs Howard, detta ä möcke pinsamt. Ja förstår inte itt enda or.

— Men då har nån annan pratat.

— Antagligen.

Hon återvände till engelskan:

— Miss Graham var snäll och ring upp mr Howard och säg, att jag vill tala med honom.

Hon vände sig till Blanck:

— Gudskelov att ni kom, så att vi kan få det här uppklarat. Det har plågat mig mycket. Jag tycker om er. Det har plågat mig. Jag är lojal mot den, jag tycker om.

— Som jag sa, jag är absolut öskyldig till indiskretionen.

— Naturligtvis. Därför skall det klaras upp.

— Mr Howard väntar i telefon.

Mrs Howard räckte Blanck handen:

— Ni får höra av mig snart. So long.

När Blanck kom ut på trottoaren kastades han plötsligt tillbaka mot husväggen av folkmassan, som koagulerat framför mrs Howards rödbrokiga ko. Kvinnoröster gåvo till gälla skrin. Ett barn började gråta. Blanck stod inklämd mot husväggen och frågade: Vad har hänt?

Ingen svarade.

Ögonblicket efter förstod han: kon var i färd med att göra, vad han som barn kallat »det lilla».

När han vid fyratiden kom tillbaka till hotellet efter att ha hyrt en dubblett, låg det på hans skrivbord ett brev och ett paket.

Han öppnade brevet först. Det var från mrs Howard och lydde:

My dear mr Blanck!

Jag satte mig ögonblickligen i förbindelse med min man och relaterade vårt samtal angående indiskretionen i socialisttidningen. Allt är upplärd. Min man och jag be er vara välkommen till min loge på operan i kväll och äta supé med oss efteråt på Plaza.

Jag är säker på, att ni kommer att finna sällskapet intressant: bland andra mr och mrs Cosmo Howard, mina svärföräldrar, medlemmar av den franska högkommissionen, en italiensk officer, prins Bordoni och en serbisk officer, kapten Gourevitch. Nu måste ni komma och visa att ni inte är ond på min man, därför att han missförstått situationen. Han har den ursäkten, att han hittills ej haft anledning misstänka tjänarna. Kom säkert!

Very sincerely yours

Christine Howard.

(Mrs Ruskin C. Howard.)

Blanck öppnade paketet. Det innehöll två angorakattor från danska porslinsfabriken och var åtföljt av ett visitkort, på vilket det stod:

I brist på kattor från en svensk porslinsfabrik ber jag er hålla till godo med dessa danska som ett minne av min idés födelse.

Blanck telefonerade till henne och beklagade, att han ej kunde komma till middagen. Han hade redan gjort upp med en kollega, en holländsk ska'd, att äta middag på Biltmore. Men till operan och supén skulle han komma.

Kattorna placerade han på skrivbordet som ett monument över de tjänster, han gjort mänskligheten.

Blanck hann ej komma i tid till operan. Han åt middag med holländaren på Biltmore. Vid dess slut inträffade en händelse, som försenade honom ett par timmar.

Det var det tredje krigslånets sista dag. New Yorks invånare, som enligt finansministerns beräkningar skulle bidra med nio hundra millioner dollars, hade kvällen innan endast nått upp till åtta hundra millioner. Återstoden skulle samlas in under de återstående tolv timmarna på gator, resturanger och teatrar. Då mammutparaden, som aftontidningarna kallade den, tagit slut vid fyrtiden och den sista kolonnen, bestående av vitklädda negersjuksköterskor svängt förbi stadsbiblioteket, togs New York i besittning av en armékår sköna kvinnor, beväpnade med leenden, obligationsblanketter och Fountainpens. Ingen gick längre säker.

Extrabord hade klämts in i restaurangernas matsalar. Köer stodo i två timmars väntan på en plats. Två millioner människor åto enligt statistikerna dagen efter festmiddag i New York.

Det var först under den senare delen av midnatten, Blanck lade märke till att sällskapet bred-

vid — två herrar i frack och två damer med ryggarna nakna ända ned till midjan — uppmärksamt lyssnade till holländaren. I likhet med de flesta personer, som ej äro fullt mäktiga ett främmande språk, sökte skalden göra sig förstådd genom att höja rösten. Jazzmusiken bar också en del av skulden. Bland många andra olägenheter äger den nämligen också den att vara oberäknelig: plötsligt och utan de varningar, även en Stravinsky och Ravel ge åhöraren, hoppar jazzan från dubbelt fortissimo till viskande pianissimo: innan man hinner stämma ned rösten, finner man, att man sitter och skriker.

Blanck tyckte sig också då och då kunna lägga märke till, att grannarna viskande kommenterade holländarens utläggningar. Slutligen, då de sjunkit samman över kaffet och likören, reste sig de båda herrarna från bordet bredvid och försvunno för en stund. Då Blanck och holländaren efter ytterligare en kvart lämnade matsalen, följdes de av de båda främmande männen.

Det blev ej något slagsmål. Ute i hallen överantvordades holländaren åt en poliskonstapel, som eftertelefonerats. Han var anklagad att ha fällt förklenande omdömen om Amerika.

Hela sällskapet åkte till närmaste poliskontor, där holländaren ombads att upprepa vad han sagt under middagen.

I förkortad form hade hans utläggningar ungefär följande lydelse:

-- Den engelske filosofen och matematikern

Bertrand Russell säger någonstans på tal om socialismen, att varje livsåskådning, som haft ett djupt, varaktigt och bestämmande inflytande på mänskosläktet, i regel genomgår tre faser. Den första är övertalningens, evangeliets, martyrskapets tid. Man söker omvända genom att övertyga, genom att hänvända sig till hjärtat och till hjärnan, framför allt till det förra. Den andra fasen inträffar, då denna rörelse vunnit en sådan utbredning, att den börjar betraktas som en fara för den bestående ordningen och på den grund väcker motstånd. Motståndet ger å sin sida anledning till rörelsens konsolidering, dess organisering. Under denna tid tages h j ä r t a t ur idén. Rörelsen blir doktrinär, hård, oförsonlig, fanatisk. Allt det levande, allt det, som lovade något, allt det, som gav oss stackars människor modet att hoppas något av den, har skurits bort från den. Och när denna organisation, hård och doktrinär, vunnit tillräcklig styrka, kommer det sista utvecklingsstadiet: våldets. I brödrakärlekens namn mördas det till höger och vänster, i frihetens namn fyllas fängelserna med dem, som undsluppit döden. Denna utveckling tycks tyvärr vara oundgänglig, då det gäller en livsåskådning av någon vitalare betydelse för mänskosläktet. I själva verket skulle det till och med kunna sägas, att det tredje, blodtörstiga utvecklingsstadiet är ingenting annat än ett tecken på rörelsens betydelse för mänskligheten. Det var så med kristendomen. När den betydde mest för mänskorna, när

den verkligen var en levande realitet, var den också värst och blodtörstigast.

Polislöjtnanten, som satt med en penna i handen i väntan på att göra anteckningar, började bli otålig. Han började fingra på de oskrivna pappersarken framför sig på skrivbordet, såg med ett på samma gång ironiskt och sömnigt leende på holländaren, till dess han slutligen avbröt honom:

— Det där intresserar mig inte. Sa ni inte något annat?

— Men för att få det rätta perspektivet på vad som följer, var jag tyvärr tvungen att också redogöra för inledningen. Jag nämnde för min vän, att enligt min uppfattning amerikaniserandet i Amerika för närvarande tycks ha nått samma utvecklingsfas som kristendomen under medeltiden, nått fasen: den stridande kyrkan. Jag framhöll bland annat, vilka överväldigande likheter, som i själva verket existerar mellan Amerika av idag och medeltiden. A n d a n är i alldeles överväldigande grad densamma. Amerika kan utan överdrift sägas vara en ekonomisk och politisk kristendom, sådan denna var under den tid, den var som stridbarast och hade en levande betydelse för mänskorna. I båda fallen är den innersta livsprincipen densamma: tro och du blir salig! Eller i fråga om Amerika: tro och du blir lycklig! Tro att Amerika är frihetens land och du är fri. Tro att du genom din egen kraft, din egen arbetssamhet och ditt eget initiativ kan nå saligheten —

framgången, och du når den, på något sätt, i någon form. Bry dig ej om verkligheten! Bortse från realiteterna omkring dig! Tro! Likheten är emellertid överväldigande inte endast generell. Den är lika slående i många av sina detaljer. Lyckan definieras inte, lika litet som den eviga saligheten. Dess styrka ligger tvärt om i dess odefinierbarhet. Den skiftar efter varje individs temperament. Den är framför allt det hopp. Det finns andra likheter: liksom helvetet under medeltiden befolkades av själar, som under jordelivet ej varit tillräckligt starka i sin tro och i sitt arbete på sin själs frälsning, så också här: om någon misslyckas, är det hans eget fel; han har ej velat tillräckligt starkt. För några dagar sedan höll mr Ruskin Howard, chefen för kolgruvorna i Sinai — vilket symboliskt namn för övrigt — ett tal till studenterna vid Princeton, i vilket han gav dem några fingervisningar i praktisk filosofi. De två huvudmaximer han framlade, lydde i korthet så, och de kunde mycket väl ha ordagrant skrivits av någon medeltida kyrkofader: Gossar, ni kan leva ett angenämt liv, eller ni kan ha framgång här i livet. Ni kan inte ha båda. Och jag vill säga er en annan sak, om ni väljer den senare, kan ni glädja er åt en framgång, som aldrig förut erbjudits mänskan under historiens hela långa utveckling. Om man utbyter ordet framgång mot ordet salighet och om man vidare påpekar, att millioner människor leva enligt denna maxim, blir likheten med medeltiden ännu mera slående. Mr

Howards andra maxim lydde: När ni väl en gång beslutat er för att välja framgången och inte det angenäma livet, låt ingen makt på jorden ställa sig hindrande emellan er och den. Och vilken förbluffande likhet ligger det inte mellan jesuitismen och den politiska partiorganisationen i Amerika.

Polislöjtnanten började åter bli otålig. Han avbröt holländaren:

— Här är det inte fråga om, vad mr Ruskin Howard sa till pojkarna i Princeton, utan vad ni sa under middagen. Dessa båda herrar här påstå, att ni fällt förklenande omdömen om Amerika.

Holländaren försökte draga sig till minnes:

— Jag nämnde också något om den nyare amerikanska litteraturen. Jag har studerat den nu under tre månader och det har slagit mig, hur det är nära nog omöjligt att ur den få någon föreställning om amerikanskt samtida liv. Också här iakttagar man fullständigt principen att totalt bortse från verkligheten. Den moderna amerikanska lyriken har egendomligt och symboliskt nog hämtats från den kinesiska miniatyrlyriken. Gapet mellan verkligheten och denna poesi kan knappast tänkas större. Romanen i sin ordning hämtar till nio tiondedelar sina motiv ur en existens, som är den nu levande amerikanen nära nog lika fjärran: vilda västernromantiken. Det är som om nio tiondedelar av den holländska litteraturen skulle uppställa som exempel våra sjöhjältar från det sextonde, sjuttonde och adertonde århundradet.

Men detta bortseende från realiteterna och verkligheten går också djupare, om man ser den unga amerikanska romanen från psykologisk synpunkt.

Polislöjtnanten viftade men pennan i luften:

— Nog! Nog! Tror ni jag har tid att sitta och höra på sådant där.

Han vände sig till de två angivarna:

— Är det va han sa?

— Vi hörde bara ett par ord då och då. Så mycket är säkert, att han sa någonting om amerikanska affärsmän.

— Ack ja, det är sant. Jag talade om för min vän, att jag ätit lunch med några affärsmän och att de påstodo, att den amerikanske affärsmannen ännu så länge var den västeuropeiske underlägsen och att det knappast var troligt, att den amerikanske affärsmannen skulle veta att dra fördelar av sin förmånliga ställning efter kriget. Enligt mina sagesmäns påstående skulle engelsmannen trots sitt oerhörda handicap lätt ta sin supremati tillbaka.

— Vilka voro era sagesmän?

— Köpmän i New York.

— Amerikaner?

— En av dem är amerikansk medborgare.

— Och de andra? Vad nationalitet är de?

— Det anser jag mig inte ha rätt att säga. Yttrandet får stå för min räkning. Jag nämnde samtalet endast därför, att jag inte önskar fördölja någonting, jag sa under middagen.

Polislöjtnanten var villrådig. Diskussionen ho-

tade att spinna ut sig i det oändliga, till dess president Wilsons namn plötsligen gjorde ett slut på den.

Blanck råkade nämligen säga, att holländaren och han för endast ett par dagar sedan mottagits av Wilson.

Så väl polislöjtnanten som de båda angivarna råkade vara demokrater. Man skildes med handskakningar, och då holländaren och Blanck åter kommit ut på gatan, anmodade de två främmande herrarna dem att följa med tillbaka till hotellet och tömma ett glas till tecken på, att de alla hade humor i kroppen och att ingen skada var skedd.

Arm i arm tågade sällskapet tillbaka in i matsalen. Holländaren och Blanck presenterades för de båda damerna med de nakna ryggarna, champagnen kom på bordet och holländaren uppmanades att åter igen upprepa, vad han sagt om medeltiden, Amerika och dess litteratur. De fyra främlingarna voro entusiastiska. Damerna förklarade, att det låg en djup sanning i holländarens iakttagelser och att han efter kriget borde komma tillbaka till Amerika och hålla föreläsningar i ämnet. De försäkrade honom på förhand om framgång och höga honorar.

— Men, sade en av damerna, en ståtlig och skön brunett i pincené, om ni inte tar illa upp, tror jag, att ni ännu inte fått det rätta greppet om, vad som är felet med vår moderna litteratur. Först och främst: all verklig lyrik har sina rötter i folk-

poesin. Amerika har inte och kan inte ha någon folkpoesi, därför att de inte har de nödvändiga betingelserna för den: vi har ingen stationär bondebefolkning. Jag menar med bondebefolkning generationer av samma släkt, som lever länge nog på samma plats för att verkligen bli förtrogen med den och dess natur. Indianen är den ende i Amerika, som sitter inne med den nödvändiga traditionen för en nationell poesi. Resten av oss har några svaga traditioner från de trakter i Europa, vi ursprungligen råkat komma ifrån. Och allt göres för att ta dessa traditioner från oss. Med andra ord: vi har inga, vi lever i stället på etiska teorier, på maximer av ett mer eller mindre allmänförståeligt och vulgärt slag. Här tillhör vi alla medelklassen och en medelklass av ett alldeles särskilt avskyvärt fabriksmärke, den medvetet och självvilligt okunniga och självtillräckliga medelklassen. Vi förhånar aristokratens stora erfarenhet och resultatet av den: skepticismen och toleransen, och vi har ingen möjlighet att skaffa oss bondens ursprunglighet och naivitet. Vi håller fast vid vår otroliga okunnighet — ni har ingen aning om dess djup! — inte av nödvändighet utan av vidskepelse. Vi har uppställt för oss vissa moraliska maximer, vissa trånga uppfattningar om rätt och orätt, sedligt och osedligt. Vi bortser inte med vett och vilja från realiteterna. Vi är helt enkelt okunniga om dem, och vår torra, trånga uppfattning om livet förbjuder oss att veta mera. De är ryggraden i Amerikas medelklass.

Hur kan en verklighetstrogen roman växa upp ur en sådan jordmån?

Den yngre damen, blond, ståtlig och skön, tog vid, då brunetten förde champagneglaset till sina läppar:

— Det största felet med den amerikanska litteraturen lika väl som med den amerikanska journalistiken är, att den till största delen skrives av personer av den allra sämsta skoffan. I det fallet är den genuint demokratisk. Resultatet blir dess konventionalitet, dess fientlighet mot idéer, dess totala brist på sanningskärlek, dess odrägliga moraliserande. Moralisk tvärsäkerhet går alltid hand i hand med undermåligheten. En person, som är tvärsäker på, att hon vet, vad som är rätt och orätt, hör i allmänhet till det slags typer, som sover med underkläderna på. Och om hon inte gör det själv, kan ni vara säker på att hennes far gjorde det. Fantasi går hand i hand med skepticism och skepticism är resultatet av ett högre mått av kunskaper. Ju mera en mänska vet, ju mindre tror hon. En livaktig och betydelsefull litteratur är en produkt av intelligensens reaktion mot massans dumhet. I vårt land äro nio tiondedelar av litteraturen en produkt av dumhetens reaktion mot intelligensen.

Blanck började se sig misstänksamt omkring, i händelse någon vid borden omkring skulle lyssna. Han hade ej lust att åter igen föras till polis-kontoret. Klockan närmade sig dessutom elva.

Han ville inte komma allt för sent till supén. Han reste sig därför, tackade, bugade och försvann.

Holländaren blev sittande kvar. Blanck kunde se på honom, att han redan förälskat sig i den ståtliga och sköna blonda.

Plaza var fullpackad och supén i full gång. Från matsalen ringlade sig fyraradiga kolonner av aftontoaletter, frackar och uniformer, som vändade på plats mellan de leverkorvsfärgade marmorelarna ut till hotellhallens svängdörrar. Hovmästare rusade likt förfinade distinktionskorporaler fram och tillbaka med blyertspenna och papper i händerna och diskreta svettpärlor i pannan som vid en beväringssinryckning.

Inne på matsalens parkettoval dansades det. Ute från hallen såg ovalen ut likt en jättemyrstack, som minuten innan till hälften jämnats med marken: de ljusklädda damerna voro som ägg, förda omkring av förvirrade svarta myror.

En hovmästare lotsade Blanck fram till Howards bord. Det var nästan övergivet, med tillbakaskjutna stolar, halvtömda champagneglas och rester av kycklingsallad på tallrikarna, som om gästerna plötsligt gripits av illamående.

Vid ena ändan satt Howard, flankerad av en fransk kapten och en serbisk officer.

Howard reste sig upp och skakade hand med Blanck.

— Så glad to see you. Detta är kapten och

löjtnant (Blanck kunde ej uppfatta namnen). Sitt ner! Beställ vad ni vill ha!

Blanck slog sig ned vid sidan om fransmannen. Utseendet föreföll honom bekant. Han hade ett grått, rakt uppstående och tvärklippt hår, modell 1893—94, en grå, lång krigarmustasch, svarta buskiga ögonbryn över ett par bruna på samma gång skarpa och vänliga ögon. På bröstet bar han krigskorset med två guldstjärnor. Blanck satt och letade i sitt minne. Var hade han sett honom förut? Han uppgav till slut försöket och såg över på serbern. Det var en ung man med ett svart-muskigt, svultet ansikte av syditaliensk typ. Hans blick intresserade Blanck: för det mesta såg den sömnig ut, som om den dragit en hinna till täcke över sig. Men plötsligt slog det eld i den, likt sol i svärtat glas. Blanck log invärtes: visste serbern, hur Ruskin Howard under år behandlat hans landsmän nere i Sinai? För närvarande, då det ej slog eld i hans pupiller, tycktes han huvudsakligen vara bekymrad över två ting: sina manschetter och sin haka. Med regelbundna mellanrum drog han fram manschetterna över knogarna för att i samma rörelse låta händerna glida över hakan, som om han fruktade att den blåsvarta skäggbotten skulle hinna växa ut till skäggstubb, innan supén var över.

Howard var inbegripen i samtal med fransmannen. Han hade en stor svart cigarr i ena handen, den andra höll han omkring ett glas isvatten på bordet.

Fransmannen svarade med jämna och artiga mellanrum, till ett tecken att han följde med:

— Parfaitement, monsieur, certainly.

Ett ögonblick tänkte Blanck flytta över till serbern och slå sig i slang med honom. Men han visste ej, vad han skulle tala om. Han hade endast känt en serber förut i sitt liv, en attaché vid serbiska legationen i London. De hade varit kära i samma flicka och hon hade till på köpet varit tyska. En olämplig inledning till konversation i tider som dessa, trots det att attachén slagit Blanck ur brädet och historien således utfallit till Serbiens fördel.

Efter att ha tömt ett glas champagne, beslöt han sig att höra på, vad Howard hade att säga.

— Ser ni, våra nuvarande immigrationslagar är inte tillräckliga. Vad som behövs, är en strängare kontroll och av ett helt annat slag än den, vi hittills använt oss av. Vi ha ännu så länge varit allt för schematiska i våra metoder att släppa immigranter genom eller skicka dem tillbaka. Jag kan till exempel ett typiskt fall. Vi tillåter inte illiterata och analfabeter att komma hit. Dem skickar vi tillbaka. I själva verket är det inte de, som ställer till det värsta bråket, utan de skriv- och läskunniga, de som redan i Europa skaffat sig radikala idéer. Det är de, som är de farligaste, och det är de, som måste skickas tillbaka. Hur vi ska kunna hindra dem från att slingra sig in, är en annan fråga. Det är svårt att genom en examen för immigrationstjänstemännen komma underfund

med, om en immigrant är socialist, kommunist eller bolschevik. Enligt min uppfattning bör hela systemet läggas om. Våra konsuler i Europa bör helst ta frågan om hand. En metod bör finnas att hindra de radikala att över huvud taget komma så långt som om bord på båten. Det bör kunna ordnas på samma sätt som passregleringen nu under krigstid: ingen misstänkt bör få pass.

— Parfaitement, monsieur, certainly.

Orkestern tystnade. Gästerna började komma tillbaka till bordet, kvinnorna desinfekterat svala och steriliserat sköna i olika grader av överkroppsnakenhet, männen inknäppta i sina uniformer ända upp till hakan och med en naturlig varm färg på kinderna, som verkade vulgär och till och med ohygienisk vid sidan av gudinnornas desinfekterat svala temperatur.

Till slut kom mrs Howard med sin kavaljer, enligt uniformen att döma den italienska prinsen, ett långt och magert heraldiskt djur, huvudet örn och kroppen vinthund. Mrs Howard var enkelheten själv. Hennes rygg var bar ända ned till midjan med undantag av två smala silverband, som gingo över axlarna ned till kjolens linning. Framsidan var mindre dekolleterad. Resten av kroppen täcktes av svarta spetsar över ett mattskimrande silverstoff. Kring halsen hängde en lång pärlkedja och den tunga bronsfärgade hårknuten bak i nacken hölls samman av de två diamantpilarna, hon burit den första kvällen på operan. Dessa pilar gjorde ett egendomligt in-

tryck på Blanck; de gåvo honom något av igenkännandets glädje. I ena handen bar hon en stor, jadegrön solfjäder av strutsfjädrar.

Hon vinkade Blanck till sig, presenterade honom för det övriga sällskapet, italienaren, damerna och tre franska officerare, och gav det heraldiska djuret order att söka en annan plats vid bordet: hon ville tala med Blanck.

— Var hade han varit? Varför kom han inte till operan? På det här sättet hade han gått miste om gamla herrskapet Howard. De hade farit hem.

— Jag är så lycklig i kväll, så att det kan ni inte tänka er.

— Ni ser inte bara lycklig ut. Ni ser ut som en gudinna.

— Tack. Men jag är också trött, förfärligt trött, som en gudinna som har bråttom med att göra världen och människorna lyckliga. Men jag är lycklig. Ni har ingen aning om, vad denna dag betyder för mig. En gång, när vi blir riktigt goda vänner, ska jag tala om för er.

Hon hade redan glömt, att hon ej fått svar på sin fråga, om var Blanck hållit hus. En lång stund fördjupade hon sig i allmänna filosofiska betraktelser över, hur underligt livet egentligen är och hur allting tillfaller den, som tror och vill.

— Och det underligaste är att allting i ens liv till slut får en betydelse. Inte hade jag för några år sedan aning om att min kunskap i franska skulle komma till nytta på det här sättet. För resten: dansar ni?

— Inte amerikanska danser.

— Inte? Det får ni verkligen lära er. Det här duger inte. Jag måste lära er. Jag kan inte dansa nästa dans med er. Jag måste underhålla mig med den franska kaptenen, som sitter och talar med min man.

— Jag har sett honom någonstans förut. Vad heter han?

— Bouton. Han är vid franska högkommissionen. Har haft att göra med honom genom mjölkkommittéen. Han lär vara professor i det civila livet.

Blanck log. Nu visste han, var han sett honom. I tidningarna, före kriget. Han sade:

— Ja visst, Emile Bouton. Han är professor i psykologi vid Sorbonne. Han är också en av de mera kända socialistiska skriftställarna i Frankrike.

Mrs Howard ryckte till:

— Vad i herrans namn säger ni?

Ett ögonblick tycktes hon villrådig. Så sade hon viskande:

— Nämn för guds skull ingenting om det för min man.

Blanck tvekade ett ögonblick:

— Får jag tala uppriktigt, mrs Howard?

— Naturligtvis, om ni har någonting angenämt att säga.

— Denna gång är det kanske inte så angenämt. Men jag anser på sätt och vis, att det är min skyldighet att säga det för mr Howards egen

skull. Han bör ha reda på, att kapten Bouton är socialist. Jag satt nere vid deras ända, till dess ni gjorde mig äran och glädjen att be mig sitta här hos er. Jag hörde på samtalet. Och jag tror, att mr Howard bör varnas.

— Vad sa han?

— Han talade om arbetsfrågan här i Amerika.

— För guds skull! Då sa han naturligtvis dumheter.

— Det vill jag inte säga.

— Naturligtvis gjorde han det. I all sin modernitet har han föråldrade åsikter i arbetarfrågor. I sällskap med vänner gör det ingenting. Men till en främling och en socialist. Vad ska kapten Bouton tänka?

Hon viftade nervöst med solfjädern:

— Vad ska jag göra? Ge mig ett råd, kvickt!

Blanck ryckte på axlarna.

— Jo, vänta lite. Ni förlåter mig, inte sant? Gå bort till andra ändan och säg kapten Bouton, att jag skulle vilja dansa nästa dans med honom. Jag vet, att han inte dansar. Men på det sättet får jag honom hit. Jag ska tala socialism med honom. Jag har på sista tiden läst en del. Frågan är helt enkelt fascinerande.

Blanck lydde order och minuten efter satt kapten Bouton vid sidan om mrs Howard och han själv bredvid hennes man.

Musiken spelade upp på nytt. Bordet tömdes. Också Howard reste sig och försvann in i myrstacken med en av gudinnorna. Blanck flyttade

över till serbern. Han var fortfarande sysselsatt med manschetter och haka. Han sade till Blanck:

— Jag är förtvivlad, alldeles förtvivlad. Jag ska hålla tal om en stund.

— Var?

— Här! Först ska mrs Howard hålla tal. Sedan ska jag hålla tal. Jag är förtvivlad.

— Ta det som mrs Howard: med lugn.

— Ack, jag kan inte. Om jag bara hade fått lov att läsa från papperet. Men det får jag inte. Mrs Howard sa, att det går inte för sig här i Amerika. Man måste tala så att säga på stående fot. Det gör detsamma, vad man säger, sa hon, bara det ser ut, som om man talade med lätthet. Och jag lärde mig talet. Och nu har jag glömt det. Jag är alldeles förtvivlad. Jag kunde mörda mrs Howard.

Han log melankoliskt.

Blanck sade:

— Jag beklagar er. Tyvärr kan jag inte hjälpa er på annat sätt än att sitta här vid sidan om er, tyst och stilla. Varför dricker ni inte ett par glas champagne? Det ger en mod.

— I tranchéerna, ja. Men inte här. Det går runt i huvudet på mig. Och denna förfärliga musik. Den passar inte alls, till vad jag önskar säga. Den är fjärran från den stämning, jag önskar framkalla. Jag är förtvivlad.

Han tog sig åter om hakan, bredde täcket över sin blick och försjönk inom sig själv.

Blanck kastade en blick över till mrs Howard

och kapten Bouton. Mrs Howard talade med sin vanliga lätthet och entusiasm. Fransmannen böjde med bestämda mellanrum huvudet lätt framåt och hans mun formade sig till ett par ljud, i vilka Blanck tyckte sig kunna läsa orden: Parfaitement, madame.

Gästerna bytte mellan danserna plats vid bordet likt korten i en patiens.

Holländaren och Blanck kunde knappast sägas ha ätit en godtemplarmiddag. De två whisky-groggarna med angivarna och deras damer jämte några glas champagne, Blanck tömt sedan han kommit till Plaza, hade försatt honom i ett tillstånd, i vilket man har lätt att överskatta sin egen förmåga. Han var som sagt ingen foxtrotter, men saknade å andra sidan ej en viss teoretisk kunskap om dansens hemligheter. Härtill kom också, att i den stämning, i vilken han befann sig, det plötsligt stod klart för honom, att han måste dansa: det var helt enkelt hans plikt; han hade nu en gång kastat sig in i das conventionelle Lügen och måste underkasta sig följderna.

På uppmaning av en gudinna, han under en av pauserna råkade sitta vid sidan om, förde han henne in i myrstacken.

Det avlöpte bättre, än Blanck vågat hoppas, tack vare den anvisning, hans dam gav honom. Redan efter en av de första takterna sade hon:

— Det går alldeles säkert bättre, om ni placerar ert högra ben mellan mina. På det sättet finns det ingen möjlighet att komma i otakt.

— Jag visste inte, att ett sådant sätt att dansa var tillåtet i Amerika.

— Åjo, när ingen ser det. För resten — — —

Hon fullföljde meningen först efter en stund, med ett förtjusande och som Blanck tyckte meningsbräddat leende. Hon sade:

— Europé!

Då musiken tystnat och de åter trängde sig tillbaka till bordet, smickrade hon honom:

— Ni ser, det är inte något fel med er. Ni trottar redan alldeles charmant.

Uppmuntrad av framgången, bjöd Blanck upp en andra gudinna. Han följde det råd, den första givit honom i fråga om benens ställning. Efter ett par takter sade hans dam:

— Förlåt, låt oss avbryta. Jag känner mig trött.

Hon gav honom en mördande blick och under en isande tystnad förde Blanck henne tillbaka till hennes plats, medan han gjorde några tysta reflexioner över det irrationella i livet. Han slog sig ned vid sidan om henne och försökte förgäves under återstoden av dansen att ge henne ett förmånligare intryck av honom själv. Hon förhöll sig emellertid desinficerat kall och steriliserat skön. I den stämning, i vilken Blanck befann sig, äro som bekant ytterlighetsomslagen naturliga reaktioner. Han hade bildligt talat trampat i klaveret och plötsligen reste sig en tanke som ett spöke framför honom: Antag att gudinnan beklagar sig för mrs Howard? Han måste

förklara sig för sin f. d. landsmaninna, innan det blev för sent. Den fula fläcken på hans vapensköld måste tvättas bort, innan den hann rosta in sig.

Han befann sig så småningom åter vid sidan av mrs Howard. Hon anföll honom ögonblickligen:

— Ni är en skön figur! Ni dansar ju!

— Jag försökte — — —

— Varför försökte ni inte med mig? Det är inte snällt av er. Jag har sett er dansa två danser.

— En och en tiondedels. Jag hade otur. Jag fruktar, att jag burit mig mycket illa åt. Jag måste be er om ursäkt.

— Vad i herrans namn står på?

Blanck anförtrodde henne på franska sin olycka. Hon frågade:

— Var det brunetten eller den blonda, som avbröt dansen?

— Brunetten.

— Det är inte möjligt!

— Jag försäkrar!

— Högst egendomligt. Enligt naturens lagar borde det ha varit den blonda, som skulle ha beklagat sig.

— Varför enligt naturens lagar? Har fallet något med hårfärgen att skaffa?

Hon slog till honom med solfjädern över ena kinden:

— Dumbom! Inte har det något med hårfärgen att göra! För resten — — — en förfärligt angenäm mänska, kapten Bouton. Jag hade ett långt

18. — *Hellström, Ett rekommendationsbrev.*

samtal med honom. Han delade fullkomligt mina åsikter. Jag är galen i honom. Så förstående! Det finns inga människor lika fransmännen. De är inte bara nyfikna som vi amerikaner och inte indifferenta som engelsmännen. De äro sympatiska, jag menar i ordets filosofiska bemärkelse. De förstår allt! För resten — — —

För första gången, sedan Blanck lärt känna mrs Howard, betydde ordet för resten en förmedlingslänk mellan, vad hon sagt förut och vad som följde:

— För resten, apropå socialister! Jag måste tala om för er, hur den där historien om artikeln i socialisttidningen slutade. Min man blev alldeles rasande och sa till hotelldirektören, att antingen skulle alla tjänarna i åttonde våningen avskedas eller också flyttade vi. Och han har rätt. Inte kan man ha spioner i sitt eget hem!

Blanck tänkte på chauffören, han sett Weintraub dra med sig in i parken. Hade de avskedat honom också? Han funderade på ett sätt att leta ut hemligheten, då — — —

En trumpetsignal skrällde till. En handfull amerikanska marinsoldater marscherade in på ovalen, följda av en tropp franska alpjägare med patronväska över magen och påskruvade bajonetter.

En marinlöjtnant trädde fram, sade några ord om dagens betydelse, såg på sitt armbandsur, drog en revolver och sade:

— Ladies and gentlemen! Jag har kommit hit

för att ta era pengar. Ingen slipper undan. Vi ha bara en halvtimme på oss. Innan jag lämnar salen, måste jag ha en kvarts million dollars. Det är vad Plaza är skyldig mig. De som inte ha tillräckligt med pengar, ha alltid en checkbok. En Ideal Fountain-pen kan jag stå till tjänst med. Skrivkunniga hoppas jag ni alla är. Vi ha en halvtimme på oss, ladies and gentlemen! Innan rånet börjar, ska jag emellertid be att få lämna ordet till två av mina medbrottslingar, Mrs Ruskin Howard och löjtnanten i serbiska armén, Ossip Gourevitch. Mrs Howard behöver ingen presentering. Hon är känd över hela Amerika som de franska barnens amma. (Stormande ovationer!) Löjtnant Gourevitch är en ung serbisk hjälte. Han har tillbragt fem år i tranchéerna, bär på sjutton sår och har dessutom, som ni kan se på hans bröst, vunnit en massa ordnar för sin tapperhet och sina hjältedåd.

Han stoppade revolvern tillbaka i fodralet, gick fram till Mrs Howard och förde henne under publikens våldsamma applåder leende fram på ovalen. De franska alpjägarna skyldrade gevär med en precision och en snabbhet, som kom fingrarnas grepp om gevärens läderremmar att låta som ett snabbt, kort slag av kastanjetter.

Mrs Howard log. Hon var fullkomligt herre över sig själv, till och med till en sådan grad, att hon kunde anlägga en pose, en lyckad blandning av ingenue och kokett.

— Jag har inte mycket att säga, helt enkelt

därför att ingenting behöver sägas till amerikaner i ett fall som detta. Vi amerikaner är världens största idealister. Våra plånböcker stå alltid öppna för goda och höga mål. Ni skulle höra, vad det sades om oss i Frankrike, vad som sades till mig och min man, när vi var där och talade med presidenten, madame Poincaré, general och generalskan Joffre och hundratals andra. Jag vill inte upprepa det. Vi amerikaner är blygsamma. Det är vår stora nationalsynd. Och jag vet, att om jag skulle säga, vad alla dessa förnämliga personligheter sa om oss amerikaner, skulle vi springa och gömma oss hela bunten. Men på det sättet kunde ju löjtnanten här inte råna oss. Vi måste stanna här, tills han skrapat ihop sin kvarts million. Jag ska bara viska till er, vad madame Poincaré sa till mig: ni amerikaner är världens räddare.

Hon log, böjde sin vita, fylliga svanhals till hälsning, slog ut med solfjädern och gick bort till sin plats under publikens frenetiska applåder.

Marinlöjtnanten var ögonblicket efter framme på ovalen. Han viftade med handen i luften:

— Tyvärr ha vi inte tid att visa vår tacksamhet och vår beundran för mrs Howard, så som vi borde. Inte i kväll. Det kommer en annan gång. Löjtnant Gourevitch har ordet!

Serbern trädde fram. Överdelen av ansiktet, som ej färgats blått av skäggbotten, var kritvitt. Han vred nervöst händerna. Hela hans svultna, försakelsemättade gestalt fyllde en med en obekvämlig känsla av medlidande och otålighet. Man

kände, att någonting förfärligt skulle komma att hända.

Han började med låg röst och hans engelska uttal var oändligt mycket otydligare, än då Blanck talat med honom. I sin förfäran tycktes han till och med ha glömt grammatikens enklaste regler.

— Ladies and gentlemen! Jag är serber. (Bravo! Bravo!) Jag är tjugusju års ålder. (Bravo! Bravo!) I över fem år har jag varit i tranchéerna. Hela min ungdom har jag varit i tranchéerna. Och ingen serber, sextio år gammal, har inte varit i tranchéerna över fem år. (Bravo! Bravo!) Ladies and gentlemen! Tranchéerna äro förfärliga att leva i. (Bravo! Bravo!) Kulor falla ned i tranchéerna. Somliga äro små och andra äro stora, mycket stora. Och de komma med stor brak och splittra sig, så att man vill springa undan. Men man kan inte springa undan. Man är soldat. Man är serber! (Bravo! Bravo!) Och när den stora kulan, som splittrat sig, som sänts av det stora österrikiska folket, så har hundra serber dödats, av kulan som splittrat sig, tusens och tusens av serber, av soldater, av bröder, av kamrater, av kamrater, ladies and gentlemen. Tranchéerna äro förfärliga, ladies and gentlemen!

Ni äro stora och rika människor, ni äro amerikaner!

Han tystnade plötsligt. Alla hoppades, att han slutat och en lång applådsalva hälsade honom. Hans kritvita kinder blevo med ens blossande röda. Han transformerades. Han log, log som den,

som känner att han trots allt lyckats. Smattrade inte applåderna? Rungade inte hurraropen?

Han slöt ögonen och tog ett steg framåt. Han öppnade läpparna. Publiken sökte stänga till dem med ännu våldsammare applåder. Han sträckte ut armarna och han skrek:

— Vänta, vänta, ladies and gentlemen! Ni ska få höra mycket, mycket mera. Ni ska inte tro, att jag mottager er hyllningsgård åt min person, åt min smala person.

Mrs Howard vände sig till Blanck:

— Gud i himlen! Det här går åt skogen. Karl är galen. Han har fått storhetsvansinne. Låt oss tala om någonting annat.

Blanck hade plötsligen blivit förfärande nykter. Han satt och skakade av en het frossa innanför det stärkta frackskjortspansaret.

— Ja, sade han, låt oss tala om någonting annat.

— Det var någonting, jag tänkte tala med er om. Jag tänkte på det, först jag såg er här. Så glömde jag det. Vänta lite, kanske jag kan komma på det igen.

— Om min mor ännu lever, fortsatte serbern. Men jag vet inte, om min mor ännu lever. Jag är en serber och ingen serber vet, om hans mor lever. Och ingen serber vet heller, om hans far lever, eller hans bror, eller hans syster. En serber vet ingenting om sin familj. Tusens och tusens — — —

— Jag har kommit på det nu, sade mrs Howard. Serbern hjälpte mig: tusens och tu-

sens — — — Men det här är en hemlighet. En absolut hemlighet.

— Tyst som murn!

— Har ni papper och penna?

— Ja!

— Skriv upp den här adressen: Herrar Holland, Brown, Rabinovitch & Hasselhagen, 86 Broadway. Har ni skrivit upp den?

— Ja.

— Det är min fondmäklarfirma. Ni ska i morgon plocka samman så mycke pengar, ni kan lägga vantarna på, gå upp till dem, hälsa från mig och säga, att ni vill köpa så många aktier, ni kan, i Nya Betsockeraktiebolaget. Tusens och tusens, ni förstår. Aktierna står nu i 24. Om sex månader stå de i 75. Om ett år i över 100. Men då ska ni sälja, för då börjar allmänheten köpa. Förstår!?

Blanck skakade på huvudet.

— Dumsnut! Då måste jag förklara. Men som jag sa: absolut tystnad! Det här är en hemlighet. Men jag tycker om er. Och jag är lojal och vänsfast till naturen. Ser ni: saken är denna: kanske har ni reda på den, men den är i alla fall den, att spritförbudet kommer att bli allmänt här inom ett år.

— Hur vet ni det?

— Aha! Det är min hemlighet. För resten: kvinnorna vill det. Kyrkorna vill det. Och nu vill finansierarna det också. Alltså — — — det kommer att bli spritförbud om ett år. Wall street har

kommit underfund med, att tiden är lämplig just nu. Vi har under kriget vant oss vid restriktioner av alla möjliga slag. En mer eller mindre betyder inte så mycket. Man kommer inte att märka det, förrän spritförbudet är lag. Då kommer man antagligen att bråka, men då är det för sent. Alltså, det kommer att bli spritförbud. Vissa konsortier i Wall street har givit antialkoholligan öppen check för sin propaganda. Den kommer under den närmaste tiden att drivas med en oerhörd intensitet. Oerhörda summor kommer att användas på propagandan. Alltså, det blir spritförbud! Förstår?!

— Jag känner så mycket till politik, att jag förstår den sidan av saken. Men vad har detta med sockeraktier att göra?

— Dumbom! Förstår ni inte ett enda dugg i fråga om finanser. I samma ögonblick det blir spritförbud, kommer sockerkonsumtionen att ökas. Varför, får ni fråga läkare om och inte mig. Ni har ingen aning om, vilken ökad sockerförbrukning man väntar sig. Det är fantastiskt att höra dem tala om det. Alltså kommer priset på socker att stiga. Varför, får ni fråga en finansman om. Jag är ingen nationalekonom. Men vad jag vet, är detta, att aktierna i Nya Betsockeraktiebolaget kommer att stiga från fattiga 20 till över 100 inom ett år. Gör därför som jag säger. Om ni inte gör det, kommer jag inte att tycka om er mera.

Blanck stoppade adressen i frackvästen. Mrs Howard mumlade;

— Gud, denne odräglige serber.

— Men när vi sågo tusens och tusens av människor och hästar och oxar, som lågo döda, som frusit ihjäl, då blevo vi mycket glada, ja, då blevo vi mycket glada, därför att då visste vi, att vi voro på rätt väg i Albaniens djupa snö till havet, till räddningen. Och jag har sett dem med mina ögon, med dessa ögon, som jag har här i mitt huvud, med dessa ögon har jag sett tusen av serber, hästar och oxar och kvinnor och små, små barn döda i Albaniens snö i bergen. Men vi blevo glada, därför att vi visste, vi var på rätt väg. Tro mig, ladies and gentlemen — — —

Förtvylade applådaskor brakade lös.

Löjtnant Ossip Gourevitch bugade, log, torkade svetten ur pannan. Under fem år hade han slagits, en liten anonym serbisk officer. Och nu stod han här, bland dekolleterade, juvelprydda damer och herrar i frack och kunde få tala om, vad hans folk lidit, kunde få visa dem, att det inte var endast fransmän och engelsmän, som slitit ont, utan att också hans lilla fattiga, olyckliga folk offrat den sista blodsdroppen för världens frigörelse.

Han var Serbiens röst!

Han sträckte åter ut händerna, öppnade läpparna, tog ett steg framåt, då — — —

Plötsligt stod en herre i frack bredvid honom. Han var stor, tung, axelbred och solbränd. Han viftade med handen.

— Vi tacka alla vår serbiske allierade.

Han klappade Gourevitch på axeln.

— Hur som helst. Business before pleasure. Jag är ingen newyorkare. Jag är från S:t Louis och bryr mig inte om, hur ni sköter ert krigslån här i New York. Men jag har skrivit ut en check på tjugufem tusen dollars. Jag är villig att lämna den till marinlöjtnanten här, om det finns fem newyorkare, som vill lämna var sin check på tjugufemtusen. Vi har bara två minuter på oss. Fem newyorkare, ohoj! Step lively, new yorkers. That's it! (Två anmäla sig!) Three more! Step lively! Go ahead! Quick! That's it!

Blanck såg Howard vid andra ändan av bordet ta fram sin fountain-pen och skruva av toppen på den.

— Hur mycket var det, ni ville ha, löjtnant, skrek mannen från S:t Louis. 250,000! All right, young man! New yorkers, 75,000 more. Släck inte ljusen.

Ytterligare en frackklädd herre sprang fram på ovalen.

— 75,000 sa ni! Vi behöver inte pengar från S:t Louis. Ta era pengar tillbaka hem! Eller hur, newyorkare? Hit, newyorkare! Släck inte ljusen!

— All right! Här är vi! Fyra newyorkare!

— All right! Löjtnant, här har ni tio checker på 25,000. Och alla från New York.

— All right?

— All right! Thanks very — — —

— All right then. Good night!

Ljusen släcktes utom de röda nödfallslamporna längs väggarna. Howards sällskap reste sig.

Howard stack omärkligt sin fountain-pen tillbaka i västfickan.

— Good night, everybody, steg det i korus från massan, som trängdes mot dörrarna.

Dagen efter for Blanck till sin bank, tog ut så mycket av sitt resekreditiv, han vågade undvara, och for vidare till herrar Holland, Brown, Rabinovitch & Hasselhagen, där han förvandlade pengarna till aktier i Nya Betsockeraktiebolaget.

Därefter for han till socialisttidningen för att tala med Weintraub. Det var en massa saker, han ville ha reda på: vad som hänt i Sinai, hur de deporterades öde klarats upp och till sist och om möjligt — också, hur Weintraub fått reda på konversationen vid lunchen.

Han gick fram till den lille redaktionssekreteraren vid det stora bordet.

— Kan jag få tala med mr Weintraub?

Den lille mannen skakade på huvudet:

— Han är inte här.

— Kommer han snart?

— Vi väntar honom tillbaka om tjugu år.

Blanck stirrade på den lille mannen.

— Abraham Weintraub sitter i fängelse. Han har dömts till tjugu års straffarbete.

Blanck tog ett steg tillbaka:

— I herrans namn, vad menar ni?

— Vad jag säger. Han utskrevs till soldat,

Han vägrade att ta del i ett kapitalistkrig som detta. Det är hela historien.

Blanck blev stående en stund utan att säga något.

Så gick han mot dörren. Medan han steg ned för trappan, funderade han på att av sympati för Weintraub fara tillbaka till fondmäklarna och sälja aktierna.

I stället for han hem och packade sina koffertar.

Det var först i automobilen han erinrade sig, att han i sin förvirring glömt att begära de upplysningar, han önskat.

The first part of the book is devoted to a general
 description of the country and its inhabitants.
 The second part contains a detailed account of the
 various tribes and their customs.
 The third part is a collection of the most
 interesting stories and legends.
 The fourth part is a list of the principal
 places and their names.
 The fifth part is a list of the principal
 rivers and their names.
 The sixth part is a list of the principal
 mountains and their names.
 The seventh part is a list of the principal
 lakes and their names.
 The eighth part is a list of the principal
 islands and their names.
 The ninth part is a list of the principal
 cities and their names.
 The tenth part is a list of the principal
 towns and their names.
 The eleventh part is a list of the principal
 villages and their names.
 The twelfth part is a list of the principal
 hamlets and their names.
 The thirteenth part is a list of the principal
 farms and their names.
 The fourteenth part is a list of the principal
 mills and their names.
 The fifteenth part is a list of the principal
 churches and their names.
 The sixteenth part is a list of the principal
 schools and their names.
 The seventeenth part is a list of the principal
 hospitals and their names.
 The eighteenth part is a list of the principal
 prisons and their names.
 The nineteenth part is a list of the principal
 courts and their names.
 The twentieth part is a list of the principal
 offices and their names.
 The twenty-first part is a list of the principal
 shops and their names.
 The twenty-second part is a list of the principal
 inns and their names.
 The twenty-third part is a list of the principal
 taverns and their names.
 The twenty-fourth part is a list of the principal
 public houses and their names.
 The twenty-fifth part is a list of the principal
 gaming houses and their names.
 The twenty-sixth part is a list of the principal
 dancing houses and their names.
 The twenty-seventh part is a list of the principal
 theatres and their names.
 The twenty-eighth part is a list of the principal
 concert halls and their names.
 The twenty-ninth part is a list of the principal
 libraries and their names.
 The thirtieth part is a list of the principal
 museums and their names.
 The thirty-first part is a list of the principal
 galleries and their names.
 The thirty-second part is a list of the principal
 parks and their names.
 The thirty-third part is a list of the principal
 gardens and their names.
 The thirty-fourth part is a list of the principal
 forests and their names.
 The thirty-fifth part is a list of the principal
 woods and their names.
 The thirty-sixth part is a list of the principal
 fields and their names.
 The thirty-seventh part is a list of the principal
 meadows and their names.
 The thirty-eighth part is a list of the principal
 pastures and their names.
 The thirty-ninth part is a list of the principal
 farms and their names.
 The fortieth part is a list of the principal
 estates and their names.
 The forty-first part is a list of the principal
 manors and their names.
 The forty-second part is a list of the principal
 lordships and their names.
 The forty-third part is a list of the principal
 baronies and their names.
 The forty-fourth part is a list of the principal
 bishoprics and their names.
 The forty-fifth part is a list of the principal
 dioceses and their names.
 The forty-sixth part is a list of the principal
 parishes and their names.
 The forty-seventh part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The forty-eighth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The forty-ninth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The fiftieth part is a list of the principal
 curacies and their names.
 The fifty-first part is a list of the principal
 parsonages and their names.
 The fifty-second part is a list of the principal
 rectories and their names.
 The fifty-third part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The fifty-fourth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The fifty-fifth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The fifty-sixth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The fifty-seventh part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The fifty-eighth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The fifty-ninth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The sixtieth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The sixty-first part is a list of the principal
 livings and their names.
 The sixty-second part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The sixty-third part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The sixty-fourth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The sixty-fifth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The sixty-sixth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The sixty-seventh part is a list of the principal
 livings and their names.
 The sixty-eighth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The sixty-ninth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The seventieth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The seventy-first part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The seventy-second part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The seventy-third part is a list of the principal
 livings and their names.
 The seventy-fourth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The seventy-fifth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The seventy-sixth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The seventy-seventh part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The seventy-eighth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The seventy-ninth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The eightieth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The eighty-first part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The eighty-second part is a list of the principal
 livings and their names.
 The eighty-third part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The eighty-fourth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The eighty-fifth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The eighty-sixth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The eighty-seventh part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The eighty-eighth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The eighty-ninth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The ninetieth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The ninety-first part is a list of the principal
 livings and their names.
 The ninety-second part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The ninety-third part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The ninety-fourth part is a list of the principal
 livings and their names.
 The ninety-fifth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The ninety-sixth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The ninety-seventh part is a list of the principal
 livings and their names.
 The ninety-eighth part is a list of the principal
 vicarages and their names.
 The ninety-ninth part is a list of the principal
 benefices and their names.
 The hundredth part is a list of the principal
 livings and their names.

GUSTAF HELLSTRÖM

ETT REKOMMENDATIONS-
BREV

BERÄTTELSE

II.

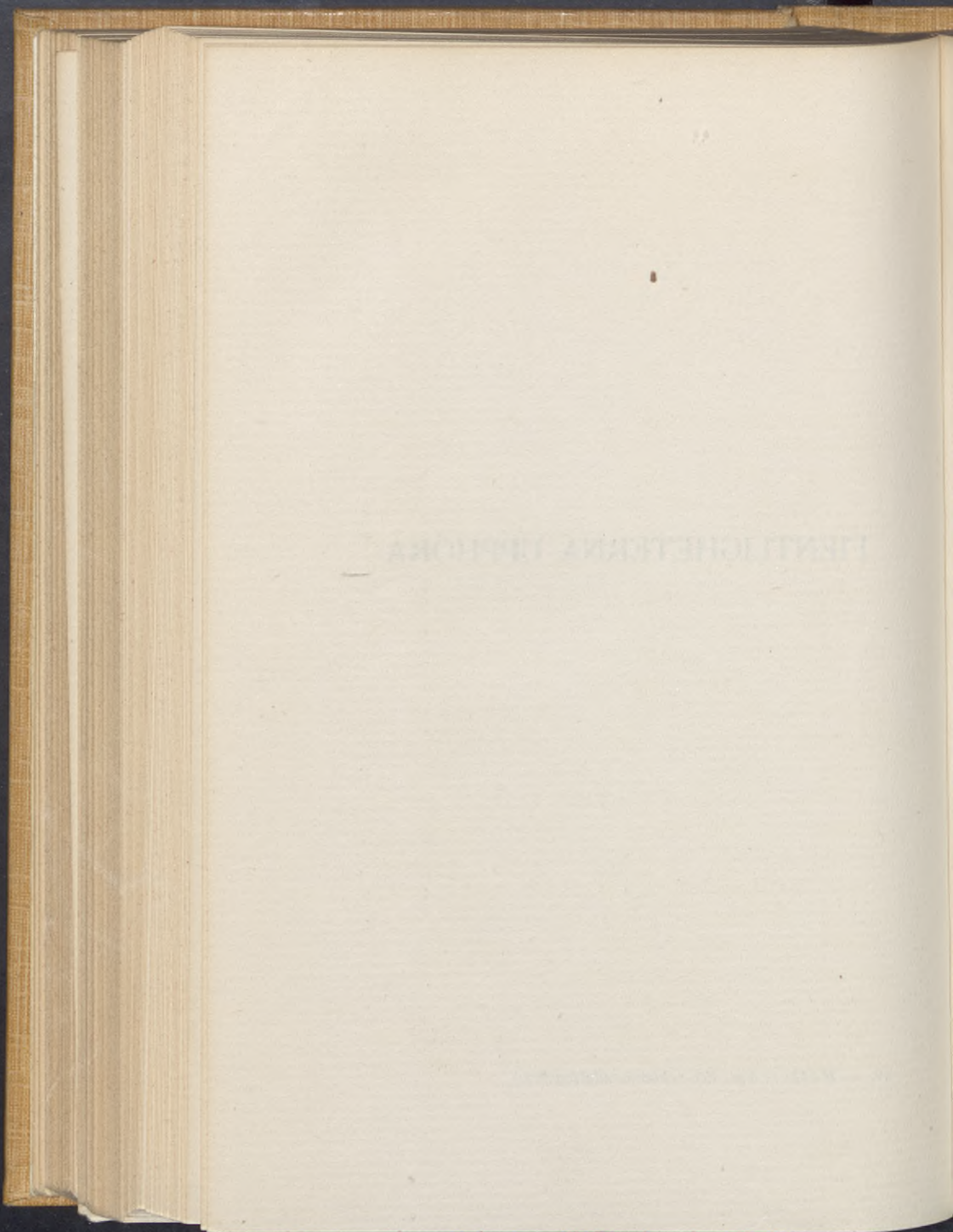

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

ANDRA DELEN
REKONSTRUKTION

LEKONSTUKTION
LERN FELD

FIENTLIGHETERNA UPPHÖRA

Ända sedan klockan tio hade en viktig konferens hållits inne i Ruskin Howards allra affärsheligaste. Frågan gällde de politiska utsikterna i Mexiko. Dagen innan hade en ingenjör, anställd vid det Howardska syndikatets petroleumkällor, anlänt från Mexico City laddad med de allra färskaste underrättelserna, möjligheterna av en revolution, från vilket håll den kunde väntas och på vilket sätt de amerikanska kapitalistintressena bäst skulle kunna använda sig av den: antingen understödja den finansiellt och genom att smuggla vapen över gränsen eller söka motarbeta den.

Det var vid denna konferens ej fråga om att utarbeta en bestämd plan. Enligt ingenjörens uppgift svävade ännu allt i luften. Carranza tycktes fortfarande sitta säker och det var omöjligt att på förhand säga, när någon av hans vänner och protegéer skulle gå över till en av de professionella revolutionsgeneralerna och sticka kniven i ryggen på sin herre och välgörare.

En sak var man alla ense om: Mexiko måste »civiliseras» på ett sätt och till en grad, som

kunde ge det amerikanska kapitalet tillräckliga garantier att arbeta i lugn och ro. Vilka resultat världskriget än skulle komma att medföra på andra områden, det fanns ej längre något tvivel om, att framtiden och petroleum voro e t t. Engelsmännen hade mitt under brinnande krig insett det och handlat därefter. Den stora Royal Dutch-Shell kombinationen hade redan under ett år uppträtt aggressivt mot de amerikanska petroleumintressena och lagt vantarna på petroleumproducerande landområden litet varstans på jordklotet. En inflytelserik engelsman hade för en kort tid sedan till och med påstått, att det engelska kapitalet redan kontrollerade världens framtida petroleumbehov och att Förenta staterna inom ett par år skulle se sig nödsakade att av England köpa oljeprodukter för minst fem hundra miljoner dollars årligen.

Amerika å sin sida hade dels på grund av sina vanliga, slösaktiga arbetsmetoder i fråga om handskandet med naturliga tillgångar och dels tack vare den oerhörda förbrukningen av automobilbensin redan hunnit göra av med fyrtio procent av sina tillgångar på »fri», flytande olja och innan världspriset på varan steg med ytterligare två à tre hundra procent, skulle det ej betala sig att bearbeta de väldiga skifferlagren i Colorado och nordöstra Utah.

Med andra ord: för Amerika voro framtiden, petroleum och Mexiko på det intimaste förbundna med varandra.

Konferensen hade som sagt ej samlats i syfte att uppgöra någon bestämd plan. Man diskuterade utsikterna i största allmänhet. Så småningom, sedan ingenjören och Howards privatsekreterare, som stenograferat ingenjörens muntliga rapport, avlägsnats, kom samtalen att koncentrera sig kring en punkt, den som enligt allt att döma hela problemets lösning till sist hängde på: skulle den allmänna opinionen inom de närmaste åren kunna eldas upp till entusiasm för ett krig med Mexiko?

Det halva tjoget finans- och industrimagnater voro till sist delade i två grupper. Den ena gruppen hyste den uppfattningen, att ju förr ett sådant krig kom, ju lättare skulle uppeldningsprocessen kunna försiggå. När fiendligheterna i Europa en gång togo slut, skulle man för det första ha en stor och inövad armé till hands; för det andra var den nationella samlingen, världskriget åstadkommit, en viktig faktor att ta med i räkningen. Huvudvillkoret var, att bråket i Europa ej drog allt för långt ut på tiden: i så fall skulle det alstra samma trötthetskänsla i Amerika, som det gjort andra sidan Atlanten.

Om man så också kunde ge företaget en idealistisk helgongloria, finna det rätta slagordet att väcka massorna med, skulle man möjligen kunna skapa den nödvändiga stämningen.

Den andra gruppen ställde sig skeptisk inför psykologiska probabilitetsberäkningar som dessa. Det var omöjligt och lönlöst att på förhand

profetera, om vad slags reaktioner världskriget skulle medföra i Amerika.

En medlem av denna grupp slog till slut huvudet på spiken. Han sade:

— Jag tror inte längre på möjligheten att göra ett krig populärt genom att framhålla dess idealistiska och civilisatoriska betydelse. Det lyckades i fråga om Cuba. Det lyckades i fråga om Tyskland. Min uppfattning är, att det skulle vara riskabelt att försöka en tredje gång. Å andra sidan är jag övertygad om, att ett krig med Mexiko skulle kunna göras populärt när som helst. Men skälen måste vara andra. Vi måste vädja till andra psykologiska faktorer än idealismen och demokratiens utbredande. Framför allt enklare faktorer. Så som jag ser situationen, måste vi framför allt låtsas, som om vi på inga villkor ville gripa in i Mexikos affärer. Vad jag föreslår, går helt enkelt ut på detta: vi måste låta pressen så fort som möjligt veta, att vi inte längre vill ha några artiklar om nödvändigheten att bringa ordning och reda i Mexiko. Allmänna opinionen har redan tröttnat på det slaget brandartiklar. Allmänna opinionen osar redan bränt. Vårt stridsrop bör i stället vara: Mexiko åt mexikanerna! Vänskapliga relationer! En sådan propaganda kommer, så vitt jag kan se, att medföra två mycket viktiga följder. Dels misstänker allmänna opinionen ingenting. Dels kommer Caranza att bli modigare och behandla oss fräckare: han tror att vi är rädda. En vacker dag blir

det nödvändigt för Wilson eller hans efterträdare att skicka en truppstyrka över gränsen för att skydda amerikanska medborgares liv och ägodelar. En sådan expedition skulle den allmänna meningen knappast sätta sig emot på ett villkor: att styrkan ej gjordes numerärt så stark, att expeditionen i sentimentalisternas ögon fick utseende av direkt angrepp. Nu vet vi emellertid, att en numerärt svag truppstyrkas öde, när den en gång kommit in i Mexiko, är på förhand avgjort: den kommer att bli kringränd, nedsablade eller få stryk i en eller annan form. Tror ni, gentlemän, att den allmänna opinionen skulle helt enkelt sitta med armarna i kors och svälja skymfen!? Den allmänna opinionen skulle vara den första att kräva upprättelse. Kriget skulle bli populärt inom en vecka. Vad jag föreslår, är att vi använder eftermiddagen för att diskutera en presskampanj enligt linjen: Mexiko åt mexikanerna. Ju förr en sådan presskampanj kan lanceras ju — — —

Han tystnade tvärt. Det halva tjoget finans- och industrimagnater stirrade på varandra — — —

Då Förenta staterna förklarade krig mot Tyskland, hade New York försetts med ett antal sirener av en oerhörd ljudstyrka för att varna befolkningen, i händelse en Zeppelin eller ett aeroplan skulle råka förirra sig över Atlanten.

Plötsligen började dessa sirener fylla luften med sitt genomskärande tjut.

Magnaterna sågo på varandra med blickar, som sade:

-- Vad i helvete nu då?

En av dem såg på sitt ur.

— Tio minuter över tolv! Just som gatorna är fulla av folk på väg till lunchen. Förbannade barbarer!

Några störtade fram till fönsterna. Djupt nere under dem på Broadway, i det tätaste finans- och affärsdistriktet, stodo mänskomassorna stilla med huvudena kastade tillbaka och munnarna vidöppna likt drunknade på botten av en kristallklar flod. Sirenerna skuro luften som om den varit glas, som sågats i stycken av jättediamanter. Spårvagnar, limousiner och lastautomobiler hade stannat.

Howard, som under diskussionen suttit vid skrivbordet, pressade foten mot knappen till ringledningen, som ledde till privatsekreteraren.

Sekreteraren kom störtande in.

-- Tag reda på vad som står på!

Bankiren, som slagit huvudet på spiken, samlade sig och fortsatte:

— Så vitt jag kan se, är denna plan under alla omständigheter den förståndigaste och mest praktiska. Den har bland annat den stora fördelen att passa in i vilken psykologisk situation som helst, oberoende av de psykologiska följder, världskriget för med sig. På vad sätt presskampanjen bör föras, är en annan sak, och jag före-

slår, att vi använder eftermiddagen för att diskutera den frågan. Den bör lösas så fort — — —

Sekreteraren kom störtande tillbaka med andan i halsgropen:

— Gentlemän, tyskarna ha undertecknat villkoren för vapenstilleståndet. Fientligheterna ha upphört. Det har kommit telegram från le Havre.

Nu hade alarmsignalerna fått sällskap. Hamnens tusentals ångvisslor stämde in: oceanångarnas underjordiska kontrabasar, krigsfartygens hotfulla sirener, lastångarnas skrovliga basar, flodbåtarnas barytoner, bogserbåtarnas gälla diskanter och ångsluparnas skrikiga evnuckstämmer.

Det var, som om själva luften gripits av delirium tremens.

De tio magnaterna sågo på varandra. Deras ögon lyste. Läpparna öppnade sig, munnarna bredde ut sig till bländvita tandpastannonsleenden. Ögonblicket efter voro de på benen och skakade varandras händer. Howards sekreterare drog sig diskret tillbaka och stängde dörren om dem, då de började dansa i ring på mattan till tonerna av den populära soldatsången:

“Oh, boy! Oh, boy! Where do we go from here?”

Nu hade underrättelsen nått massorna nere på gatan. Automobilerna hostade, spårvägslockorna ringde, mänskorna hurrade, tjöto, visslade.

Från affärskatedralernas alla fönster började långa, vita pappersremсор segla ut över gatan,

fattas av de föhnliknande luftströmmarna längs skyskrapsväggarna, sugas upp i den blekblå, dåsiga indiansommarhimmeln och ryckas bort av de högre lagrens vindar. Det var pappersrem-sorna från affärskontorens börsnoteringstelegra-fer, som plockats upp ur papperskorgarna eller slitits från apparaterna.

Inklämda mellan skyskraporna började minia-tyrkyrkorna klämta i sina klockor. Det lät som en sonat av Mozart, spelad på ett klaver i samma konsertsal, där John Philip Souza anförde sin jättebleckorkester.

Uppe i Howards allra heligaste stannade ring-dansen så småningom av. En efter en drogo sig magnaterna pustande och andfådda ur ringen, störtade till telefonerna för att göra upp planer för eftermiddagen med sina hustrur och beställda bord på Plaza, Ritz eller Biltmore till middagen.

Konferensen, som skulle fortsättas efter lunchen, uppsköts till dagen efter.

Ett krig var lyckligt undanstökat!

Smiling Smith hade varit en av deltagarna i konferensen.

Då han kom ut från hissarna blev han stående på trappan till skyskrapan. Han hade ingen hustru att störta hem till, inga planer att göra upp för eftermiddagens och kvällens festligheter.

Han såg ut över mänskorna, som trängdes upp mot varandra, vilt fäktande med armarna likt drunknande, andfådda och eldröda i ansiktena av en halvtimmes ihärdigt tjutande.

Smiling Smith andades djupt. Flera gånger fyllde han lungorna med den bensinstinkande luften som om den varit salpeter, furudoft eller saltvattenbris. Han böjde huvudet tillbaka och såg upp mot den smala remsan ljusblå himmel, festligt dekorerad med börsnoteringarnas seglande konfetti, och han muvlade för sig själv, som om han ville rikta denna minnesvärda dag med så många detaljer som möjligt:

— Den åttonde november, en solig indiansomardag — — — Den åttonde november — — —

Det föreföll honom, som om för första gången i hans liv allting var honom likgiltigt. Han kände sig plötsligt många år yngre eller som om han

i ett enda slag blivit befriad från ett långvarigt leende. Någoting, som under månader gnagt hans hjärta, oavbrutet och ihärdigt, hade med ens kommit till ro. Det surrade ännu i hans nerver, som när en fysisk smärta plötsligt släpper och nervspänningen, med vilken man sökt bekämpa den, släpper.

Charlie var räddad!

De sista månaderna hade lärt Smiling Smith att tänka på mycket, han hittills haft varken yttre anledning eller inre behov att bry sin hjärna med. De hade bland annat tvingat honom att se döden under ett alldeles nytt perspektiv. Hittills hade han betraktat den huvudsakligen från praktisk synpunkt, i form av resterande liv. Under det sista decenniet hade han en gång varje år låtit undersöka sig på Livförlängningsinstitutet: hjärta och njurar, mage och lungor, blod och urin, för att ha svart på vitt på hur gammal hans organism var, hur stora ansträngningar den kunde tåla och av vad slag.

Det var först efter slaget vid Château Thierry, där amerikanerna på allvar börjat komma in i leken, som han tvingats se döden från dess andra sida: som förintelsen, som det absoluta slutet.

Om Charlie skulle stupa — — —

Det var, som om den möjligheten plötsligt förflyttat hans dagliga liv in i ett oväderscentrum, hemsökt av alla tänkbara atmosfäriska bisarrerier och olyckor: cykloner, orkaner, tornader, ögonblickliga elektriska strömningar, som oväntat ur-

laddade sig från en molnfri himmel. Han kände sig ej längre säker. Han hade förlorat förnimelsen av absolut trygghet. När som helst kunde något hända, kunde det hända. Olycksbudet kunde slå ned på honom vilken timme på dagen som helst, mitt under arbetet eller väntande på honom där hemma, när han kom tillbaka från kontoret eller förströelserna.

Om Charlie skulle stupa — — —

Vad så?

Vad sedan?

Det betydde slutet, det absoluta slutet. Det betydde förintelsen. Inte bara Charlies utan hela släktens. Hans syster, gamla Cosmo Howards hustru, hade bara ett barn, Whitman. Och den guldfisken hade skaffat sig fransk smak i fråga om kvinnan. Den gynnaren skulle aldrig komma att gifta sig. Allt hängde på Charlie. Med honom skulle en hel lång kedja av mänskoliv, av oavbruten energi och utveckling klippas av.

Det blev till sist tanken på förintelsen i denna form, som åt sig djupast in i honom. Det var stunder, då den fyllde honom med en vanmäktig, förbittrad känsla, hans hittills ej haft anledning att taga fullt på allvar: känslan av alltings intighet.

Om Charlie skulle stupa — — —

Hela släktets bestånd hängde på honom. Han var dess sista grepp om livet.

Och för Smiling Smith betydde släkten ojäm-
förligt mera än individen.

Till en viss grad kunde denna egendomlighet i hans känsloliv förklaras av den omständigheten, att han under de sista sju, åtta åren sett mycket litet av Charlie. Men även om förhållandet mellan dem varit intimare, är det troligt, att till sist tanken på släktens förintande skulle i längden ha drabbat honom hårdare än Charlies död.

Egendomligheten var snarare ett rasdrag, ett amerikanskt drag, ett återfall till en primitivare mänskotyp, alstrad av den form tillvaron tagit sig i ett land, där handlingslivet härskade suveränt och där känslolivet reducerats till sina enklare beståndsdelar. Nyanserna slukades av de stora känsligheterna. Man kände »i stort», liksom man tänkte en masse, en bloc.

Och till denna primitiva släkt- och staminstinkt kom också en annan faktor: släktstoltheten. Därmed är det ej sagt, att Smitharna kunde uppvisa några berömda namn i sin släkts historia. Men varje ny generation Smith hade betecknat en utveckling i materiellt avseende, ett steg framåt och uppåt. Varje ny generation Smith hade lyfts av landets egen väldiga evolutionsvåg, allt eftersom Amerikas enorma naturliga rikedomar bragts i dagen. Denna evolutionsvåg hade i sig själv varit stark nog att skyla de defekter och begränsningar, med vilka Smitharna liksom alla andra människor voro bekajade: det var tillräckligt att låta sig ryckas med av vågen, vilket i sin ordning var förbundet med betydligt mindre ansträngningar än att sträva mot den. I slakten Smith —

liksom i de flesta amerikanska familjer — hade det ännu ej givits tid eller tillfälle till stillastående eller avvikelse från typen. På sätt och vis förkroppsligade den Amerikas egen utveckling, utgjorde dess mikrokosmiska avbild. Släkten Smith betraktade sig som historisk, den tillskrev sig likt alla amerikanska släkter med några hundra år på ryggen en nationell betydelse i det sammelsurium av raser, av vilka det moderna Amerika bestod.

Om Charlie skulle stupa — — —

Smiling Smith hade ofta under de sista månaderna känt det, som om över hans och Charlies liv vilade ett öde, vars tragedi bäst och kortast kunde beskrivas med de ord, vilka stodo som titeln på en bok, han läst om rasproblemet: *The Passing of the Great Race*. Åter igen en av de verkliga amerikanska familjerna, som hotade att för alltid försvinna och lämna plats för imigrationspack, judar, syd- och östeuropéer.

Och denna känsla av ödestragedi hade följts av en annan: i detta krig offrade han så mycket mera än de flesta andra. Han offrade hela sin släkt. Känslan hade fyllt honom stundtals med stolthet, stundtals med förbittring. Till sist hade förbittringen tagit överhanden inför den dagliga synen på gatorna av unga män, vilkas fysionomier tydligt visade, att de ej hörde till »den stora rasen», härskarrasen, världens civilisatorer. Det hade varit detsamma under det spansk-amerikanska kriget: det var de storväxta, blonda, blå-

ögda, som drogo i fält, medan de krokbenta, brunögda, mörkhåriga kortskallarna stodo på trottoaren och applåderade. Amerika offrade sitt bästa och äldsta blod, medan immigranten stannade hemma och förtjänade grova pengar. Och det var för detta sammelsurium, för detta pack hans egen ras och den sista av hans släkt offrade sitt liv! Det var denna raskloak, som skulle ärva Amerikas storhet! Det var den, som representerade Amerikas framtid!

På sätt och vis hade förbittringen varit honom till nytta. Den hade hjälpt honom över de svåraste stunderna. Den hade hjälpt honom att hata och på så sätt försatt honom i ett sinnes-tillstånd, som är nödvändigt för den civila be-folkningens moral i krigstid.

En automobil plöjde sig mödosamt fram i folkmassan. På framsätet, vid sidan om chauffören, stod en man och viftade med ett stort plakat, på vilket det skrivits i svarta bokstäver:

Amerika gjorde det!

Det behövdes Amerika att göra slut på kriget!

Det var Yankeen, som vann!

På baksätet stod en barhuvad, svettdrypande filmfotograf med håret i klibbiga testar klistrat till pannan och vevade på sin maskin. Mänskorna sögo sig upp mot automobilen med munnarna ännu vidöppnare likt ett fiskstimm kring någonting ätbart.

Filmfotografen vevade ännu snabbare, medan mannen med plakatet skrek i megafon:

— That's it, boys! Skräna! Skrik! That's it! Entusiasm! Entusiasm!

Smiling Smith andades åter djupt. Han kände sitt hjärta skälva av överväldigande stolthet. Amerika hade gjort det! Amerika hade räddat världen! Amerika hade visat världen, vad det kunde uträtta!

Han log.

Vad tänkte alla belackarna andra sidan Atlanten nu? Vad tänkte alla de, som lett åt Amerika som åt en löjlig uppkomling, en vulgär dollardyrkare och en föraktlig hycklare? Det var, som om han i en enda sekund i sitt minne samlat alla de illa dolda förödmjukelser, han som amerikan varit utsatt för under sina besök i London, Paris och vid Rivieran, det hemliga föraktet, leendena bakom hans rygg — — — Vad tänkte engelsmannen nu? Han skrattade till ett par gånger. Hur kändes det för honom att nödgas medge, att det var Amerika, som gjort susen? Vad tänkte de, dessa satans överlägsna snobbar?

Han gjorde redan upp en plan. När Charlie kom tillbaka, skulle de båda resa till Europa, besöka slagfälten, där Amerika skrivit världshistoria. Och själv skulle han möta sina engelska vänner i London. Nå, vad säger ni om Amerika nu? Han behövde inte längre med ett halvt skämtsamt, halvt skamset leende sitta och försvara eller förklara allt det, som var barnsligt,

söndagsskolemässigt och förföljelsefanatiskt i hans eget land!

Detta var resultatet:

Amerika hade räddat världen! Amerika var idealismen! Amerika var självuppoffringen! Amerika var världens moraliska samvete!

Det sprängde inom honom av stolthet. Plötsligt tog han ett steg ut på trappan, svängde hatten i luften och ropade:

— Three cheers for U. S. A! Three cheers for America, boys! Three chee — —

Men ingen hörde honom. Hans rop drunknade i skränet och visslingarna.

Han satte åter hatten på nacken, en smula besviken över att ej ha blivit uppmärksammas, och erinrade sig, att han ännu ej ätit lunch.

Inklämd mot skyskrapsväggarna armbågade han sig norrut till en lunchrestaurang, han brukade besöka, då han ej gjort upp om sällskap på förhand. Restaurangen låg nere i underjorden över ankarna i en skyskrapa och den var känd för sin på ett särskilt sätt tillagade skinka.

Redan i trappan ned till baren möttes han av ett oväsen, så starkt att det fullständigt dränkte oljudet från hamnens sirener och ångvisslor och skränet från gatan. När han slog upp dörren, tog han ofrivilligt ett steg tillbaka, som om ljudexplosionerna kastat honom baklänges. Baren var överfylld. I det elektriska ljuset skymtade upphettade, rödsrikna ansikten genom den tjocka cigarröken likt fördömda själar i ett sista

säsöngens helvete. De flesta av gästerna voro försedda med stekpannor, kastruller, grytlock, kopparkittlar och alla andra upptänkliga köksattiraljer av bleck, plåt och koppar, som de dunkade mot varandra. En av dem var beväpnad med en väckarklocka, som han ringde oavbrutet. De av gästerna, som ej voro försedda med instrument, hade vänt ut och in på sina överrockar eller knäppt den bak och fram. Man orkade ej längre skrika. Då och då saktade oväsendet av, medan namnen på cocktails slungades fram över disken, bakom vilka svettdrypande bartenders skakade drinkar med ett omänskligt, spänt uttryck i ansiktet och handrörelser, som om de deltog i en hastighetstävlan i masturbering. Sedlar, sammankramade till bollar, dansade i luften och föllo ned på det isvattendränkta golvet bakom disken.

— Step lively, Charlie! Vi är törstiga, John! Vi försmäktar, Bill!

Smith armbågade sig fram till matsalsdörren. Alla bord voro upptagna. Vid ett av dem fann han ett par vänner och slog sig ned. De åto sandwichar. Ingen möjlighet att beställa någonting annat. Gästerna i baren hade tagit hela köksattiraljen. Ingenting att koka maten i.

Svettdrypande kypare slingrade sig som svarta ormar mellan borden med huvudet mellan skulderna som i ett gatlopp.

Smith fick till slut ett par skinksandwichar. Han och hans två affärsvänner sutto med huvu-

dena sträckta över bordet och försökte hålla en konversation vid liv. Oväsendet var så starkt, att man endast kunde göra sig hörd genom att viska.

Smiling Smith lyssnade förstrött. Han sträckte ut benen vid sidan om bordet i en känsla av trygghet, han ej erfarit under flera månader. Han kunde åter tänka på framtiden utan oro, utan denna ängslan för olycksbudet. Han kunde åter göra upp planer utan att ständigt hejdas av tanken: Om Charlie skulle stupa — — —

Plötsligt spetsade han öronen och sträckte huvudet ännu närmare de båda andra. En av dem sade:

— Ja, du har rätt, Jerry! That's it! Du har slagit huvudet på spiken.

— Wat's up? frågade Smith.

— Jo, sade Jerry, jag sa just nu till Frank, att det här är bara början. Kriget har bara varit en leksak för oss. Nu börjar det på allvar. Nu gäller det, om vi kan behålla vår position. Vi har hela världen i vår bakficka. Världen är vår, boys, kommersiellt och finansiellt! Follow me? Men frågan är: kan vi behålla vår position? Det är pudelns kärna. Det är det, som är summan på hela kardemumman, boys! Och vad jag sa till Frank, var helt enkelt det, att vi inte kommer att kunna behålla vår position. Varken våra finansmän eller våra industrimagnater har huvud nog att konkurrera med engelsmännen trots försprånget. Ni ska få se, boys! Inom två, tre

år ska ni få se, att engelsmännen armbågat oss ur vår position. Ni vet lika väl som jag, att sen J. P. Morgan dog, Amerika inte har mer än två finansmän, som har ens rudimenten av internationell bankir rörelse i sin skalle. Vi är provinsbor. Vi är efterblivna. Sanna mina ord. Ni ska få se. Med undantag av Vanderlip och Lamont finns det inte en enda själ i Wall street, som har ett huvud skarpt nog att se framåt. Sanna mina ord, boys! Låt oss mötas här om två år och vi ska se! New York borde vid det laget vara världens finansclearing-house. Ni ska få se, om inte London tar tillbaka sin ställning inom två år. I tell you, boys, vi har inte huvudet! Du säger intet, Charlie? All right! Låt oss se! Och det är detsamma med våra affärsmän! Vem i helvete har sagt, att vi är businessmen? Vi själva! Och ingen annan! Du ska få se, Charlie! Om två år! Engelsmännen har mera erfarenhet. De ser länge. I all sin förbannade stillsamhet och ytliga indifferens ha de ögon som örnar och näsor som blodhundar. De gör inte något väsen. Inga stora later, inga stora ord. They go ahead, boys! And believe me! You'll see, both of you! Nu börjar det på allvar! Och vi ska se, vad vi duger till på den internationella marknaden. Det är kriteriet och inte det här förbannade skränet på gatorna!

Smith ryckte på axlarna. Var dag har sina sorger. Charlie var räddad!

Frank började tala om Vanderlip. Finan-

siellt var Vanderlip, inte ortodox. Han hade sina idéer om pengar och internationell finansiering. Han var en outsider i Wall street.

Frank tystnade plötsligt.

Ute i baren stod en man på disken. Han viftade med armarna i luften:

— Ett ögonblick, boys! Ett ögonblick!

Från massan på golvet kom svaret:

— Vi gjorde det! Vi gjorde det! Vi gjorde susen!

Hans armar sjönko åter längs sidorna, han skakade på huvudet med ett förtvivlat leende och blev stående en lång stund stilla.

Plötsligt tycktes han fattad av en inspiration. Han satte händerna likt en lur för munnen, öppnade läpparna på vid gavel och med en ansträngning, som kom senorna vid båda sidorna om halsen att stå spända i skinnet, ropade han:

— Panik på börser! Panik på börser!

Det blev med ens tyst. Endast ljudet av fötter, som skrapade mot golvet i ett försök att komma bårdisken så nära som möjligt. Inne i matsalen hade alla rest sig upp och trängdes vid dörrarna ut till baren.

— Det är inte sant, ropade mannen på disken. Kriget är inte slut! Det är bara en tidningsanka! Washington dementerar! Utrikesministeriet dementerar! Det hela är lögn! En av våra korrespondenter i le Havre har fått ett rykte om bakfoten. Telegrammet har sluppit genom den

franska censuren, fan vet hur! Kriget är inte slut!

— Och paniken på börserna?

Han skrattade, torkade svetten ur pannan och svarade:

— Det fann jag upp för att få er att lyssna.

Han hoppade ned från disken och svalde en cocktail, som råkade stå bredvid honom.

Det blev en ny rörelse i massan bort till telefonerna. Man försökte komma till någon av tidningarna. Alla linjer upptagna.

Nya gäster kommo in. Ja, det var sant! Det var en tidningsanka. Fan visste, hur den kommit till!

En yngre man gjorde ett elegant hopp upp på disken. Han såg ut, som om han sprungit direkt ur en skradderianjons. Han viftade med ena armen:

— Boys! Detta har varit alldeles förbannat trevligt! Vi ska aldrig glömma den åttonde november 1918. Det har varit så trevligt att det vore synd att avbryta festligheterna för en sådan liten sak som den, att anledningen inte överensstämmer med verkligheten. Låt oss vara 100 % amerikaner, boys! Låt oss övertyga oss själva att det är sant! Det är sant! Om inte i dag, så i morgon, nästa vecka, nästa månad! Amerika har gjort slut på kriget! Amerika har klått Tyskland! Amerika har klått hela världen! Jag föreslår därför, att vi betraktar denna dag som en generalrepetition, och jag föreslår också en skål

för journalisten i le Havre! Jag beundrar den mannen! Den mannen är ett geni! Tänk på vad han uträttat, boys! Han är en nationell välgörare! Han har gett Amerika en extra helgdag, boys! Och det behöver vi! Det är det vi saknar: helgdagar! Ju flera helgdagar, ju mera kultur! Jag ska ta reda på den mannens namn och telegrafera till honom, att han kan få plats på mitt kontor, om han skulle förlora sitt jobb i le Havre! Leve han, som gett oss en extra helgdag! Leve mannen, som gjort, att vi kan komma hem lite lurviga utan att få ovet av våra hustrur. Leve han! Hip! Hip! Hip!

Men baren hade redan börjat tömmas. En efter en lade man kastruller och grytlock från sig, for med fingrarna genom det svettiga, oordnade håret eller torkade bort svettpärlorna från den kala hjässan och lommade av.

En del oförbätterliga idealister, som vägrade att låta realiteten störande inverka på önsknin-garnas värld, stannade kvar. Musiken togs åter upp. Sedlar flögo över disken:

— Step lively, Bill! Vi törstar ihjäl, Charlie!

Då och då stack en tidningsförsäljare huvudet in genom karuselldörren:

— Extra! Extra! Kriget slut! Extra!

Han drevs tillbaka med skrattsalvor och is-bitar.

Smiling Smith stod åter ute på trottoaren.

Sirenerna och ångbåtsvisslorna hade tystnat. Pappersremorna från affärskontorens börstele-

grafer hade tagit slut. I deras ställe var luften fylld med toalettpapper och telefonkatalogsblad. Det klämtade ännu i Old Trinity mitt emot Wall street.

Demonstrationerna hade undergått en förändring, medan Smith ätit sina sandwichar. Folkmassan hade upphört att skräna, vissla och sjunga. I stället började man i enlighet med amerikanskt temperament att organisera sin glädje, när stämbanden vägrade att fungera. Man bildade processioner. Från Battery Park kom den ena paraden efter den andra av arbetare från skeppsvarven längs inloppet till New York med musikkårer, stjärnbaneret och i hast hopkomna mannekänger, föreställande ärkefienden, Wilhelm, på dödsbädden, i en likkista eller sittande på ett nattkärl. Mannekängerna följdes av standardbärare med likaledes i hast hopsnickrade plakater, på vilka folksjälen i svarta bokstäver gav uttryck åt sina känslor:

Amerika gjorde det!

Åt helvete med kaisern!

Yankeen vann!

Den ena processionen avlöste den andra, sög till sig molekyler från den tröttskränade massan och drog med svällande leder norrut mot City Hall.

Också Smiling Smith drog sig norrut, inklämd mot väggen, likt en plankan på utkanten av en

mäktig strömfåra. Han gick framåt lutad, som om han plötsligt åldrats ett decennium. Inte slut ännu! Han hade åter förflyttats tillbaka till samma oväderscentrum, han under de sista månaderna levat i. Tanken föreföll honom olidligare nu än någonsin förr.

Han sökte förgäves efter en automobil. Som vanligt hade hans älskarinna hans egen limousine. Det tjänade ingenting till att telefonera och ta reda på, var hon höll hus. Förmodligen åt hon lunch någonstans eller sprang i butikerna.

Han kröp ner i underjorden vid City Hall. De underjordiska tågen voro packade likt sardinlådor, och efter att ha väntat en kvart, kröp han åter upp och beslöt sig för att ta luftbanan vid Sjätte avenyn; den borde vara mindre full.

Hans humör mörknade. Flera gånger sade han halvhögt till sig själv: Satan också — — —

Om Charlie skulle stupa — — —

Förmodligen höllo de på att slåss vid fronten ända till sista minuten. Antagligen. Kanske de till och med hamrade på varandra etter djävligare de sista veckorna för att visa, att de inte voro trötta.

En känsla av illamående, av fysiskt äckel steg upp inom honom: Inte slut ännu! Inte slut ännu — — —

En sak var säker: Charlie skulle gifta sig, så fort han kom tillbaka. Det var hans skyldighet mot sig själv, mot släkten.

Det slog honom plötsligt, att kanske de sista

sex månaderna i Frankrike förändrat Charlie, gett honom en annan syn på förhållandet mellan mannen och kvinnan, liksom Whitman Howard.

— Satan också — — —

Han tänkte på sin frånskilda hustru med samma känsla av bitterhet och fientlighet, han haft ända sedan hon avisat honom efter sedlighetsmötet. Hon hade drivit det därhän, att Charlie låtit skilja sig. Vilken förbannad dumhet! Även om Charlie i Frankrike skaffade sig smak på sexuellt fribytliv, skulle han i alla fall ha varit gift, när han kom tillbaka. Och detta faktum skulle i sin ordning enligt alla probabilitetsberäkningar ha betytt detsamma, som att han varit far ett år efter han kom hem. Sedan kunde han ha låtit skilja sig, om han eller Alice nödvändigt ville det. Framtiden hade varit tryggad. Släktkedjan obruten. Om hon också bara var en dansös vid Nattugglan, var hon från fysisk synpunkt en utmärkt barnaföderska. Hon hade en felfri kropp. Hon var vacker. Vad kunde man i grunden begära mera? Vad kunde släkten, den långa, obrutna kedjan av redan döda och ännu ej födda Smithar begära mera än en första klassens fysik av henne? Resten — — — Vem kunde garantera sådant? Alice och alla hennes idéer om rashygien och mänskoavel à la hästar och korall! Det var åt helvete det hela — — —

Hans danska hushållerska mötte honom i tamburen;

— Mrs Gilmore har telefonerat flera gånger.

— All right!

Han gick in i sitt arbetsrum. På skrivbordet låg förmiddagsposten, en massa brev och tre telegram. Ett av breven var från hustruns advokat i Chicago. Han slet upp det med ett plötsligt styng i bröstet. Det innehöll ett utdrag av ett brev från Charlie till hans mor. Charlie var all right och i Paris på permission.

Smiling Smith log: pojken skulle gifta sig så fort han kom tillbaka — — —

Han bröt telegrammen. En inbjudan till vänner i Connecticut över lördagen och söndagen. Ett telegram från en gammal älskarinna, som flyttat till San Francisco, att hon var på väg till New York.

Han stirrade på det tredje:

Chicago ^{8/11} 18. 11,30 f. m.

Mrs Smith ber meddela hon i går mottog telegram krigsministeriet Washington att löjtnant Charlemagne Smith stupat okt. 23. Detaljer saknas.

Det ringde i telefon. Han sträckte instinktivt ut handen efter apparaten.

— Hallå, ja!

Det var Anne Gilmore.

— Jo, du är en snygg figur. Var har du hållit hus? Jag har ringt och ringt både till kontoret, våningen och din lunchklubb.

— Jag åt din lunch där i dag.

— Har du reserverat bord på Montmartre i kväll? Inte? Vad tänker du på? Alla vi känner ska dit! Inte sant att kriget är slut! Vad gör det, att det inte är sant. Det blir roligt i alla fall. Du kan inte! Du vill inte! Du ska naturligtvis ut med andra. Du börjar bli besynnerlig. Och nu är det John igen! Han har varit ohövlig mot mig i dag igen. För en stund sedan vägrade han att bära ett paket från automobilen in i hallen. Han svarade helt enkelt, att det var så lätt, att jag kunde bära det själv. Ska jag behöva tåla en sådan fräckhet! Och han föraktar mig. Jag har märkt det många gånger. Jag är säker på, att han föraktar mig, därför att vi inte är gifta. Du märker det inte. Mot dig är han alltid underdånig. Och han vet, att du alltid tar hans parti. Han vågar inte vara fräck mot dig. Och det är inte sant heller, för det är bara ett halvår sen, han brukade fråga dig, om han var en slav. Och du tyckte det var lustigt och intressant. Du tänker mera på hans bekvämlighet än på andras. Han har mera fritt än andra chaufförer. Det skulle roa mig att höra, vad Ruskin Howard skulle säga, om hans chaufför frågade honom, om han var en slav. Han skulle ge honom sparken. Men du bryr dig inte om, om en chaufför förödmjukar mig. Du måste ge honom en uppsträckning, som biter, om du inte avskedar honom. Nu är kriget slut. Du har inte längre ursäkten, att det är ont om chaufförer. Du bjuder mig inte på Montmartre i kväll? Vet du, jag

vet inte, vad jag ska tänka — — — Varför svarar du inte! Du har inte sagt ett ord!

— Charlie är död.

— Vem är död, säger du?

— Charlie är död. Charlie har stupat.

Det blev plötsligt tyst i andra ändan av telefonröret.

Smith lät apparaten sjunka mot knät — — —

Mrs Howard hade en gång under en lunch, vid vilken Blanck var närvarande, i ett anfall av dåligt humör sagt om sin man: Ruskin tänker inte; han bara planerar. Hon hade i dessa få, vaga ord gett en karaktäristik ej endast av Ruskin Howard utan av amerikanen över huvud. Om omständigheterna — eller etiketten — tillåtit Blanck att begära en närmare förklaring av den förkrossande kritiken, skulle han (förmodligen efter en hel del besvär, eftersom mrs Howards styrka ej låg i skarpa distinktioner och klart avskurna definitioner) ha funnit, att hennes anmärkning täckte en iakttagelse — eller i detta fall snarare en känslöfnimmelse — som var både riktig och omfattande.

En av den vita mannens starkaste instinkter tager sig nämligen uttryck i uppgörandet av planer. Tänkandet i social mening, i samhällsliga termer, »i mänskliga ekvationer» — och det var detta slag av tänkande, mrs Howard åsyftade — är ett resultat av restriktioner, som hindra honom att slutföra sin idé och fullfölja sin plan i de former och med de medel, hans handlingsimpuls inger honom.

I stort sett skulle det kunna sägas, att det sociala tänkandet, sinnet för rättvisa, respekten för medmänskan, i grunden är en befolkningsfråga, en fråga om relationen mellan antalet individer på en plats och platsens tillgång på förvärvskällor. Civilisationen i en av dess djupare aspekter innebär ett hämmande av handlingsimpulsen, ett uppskjutande av idéns realiserande, till dess man gjort klart för sig att förverkligandet ej innebär ett allt för stort intrång på medmänskornas liv, fri- och rättigheter. För att nämna ytterligheterna: nybyggaren i Vilda västern planerar och handlar i överensstämmelse med sina planer; han har ingen annan än sin familj att taga hänsyn till. Londonbon tänker: han måste taga tusentals andra människor med i räkningen, innan han förverkligar sin idé.

I den långa utvecklingskedjan mellan mannen, som handlar suveränt, utan andra restriktioner än dem, som förestavas honom av självbevarelse-driften i dess otal former och nyanser, ända fram till individen, som tillbringar sitt liv i ett sedan århundraden ytterst komplicerat samhälle, representerar amerikanen en egendomlig kontrasttyp. Han lever i ett samhälle, som i fråga om yttre, teknisk civilisation motsvarar även morgondagens förväntningar, medan han samtidigt som socialt tänkande varelse ännu står på nybyggarens stadium. Som samhällsmänska är han i stort sett ej mera än ett halvt sekel gammal. Det finns ännu hundratusentals män, som i samtal med

varandra instinktivt lägga armarna i kors över bröstet för att visa, att de ej tänka använda revolvern.

Det ligger ej inom ramen för denna berättelse att förirra sig i undersökningar av det inflytande, denna nybyggarspsykologi utövat på vad man i dagligt tal kallar amerikanens ungdomliga viljekraft och handlingslusta. Socialt sett är hans oavhängighet, hans självhävdelse, hans »frihet» ej ett löfte för framtiden utan ett minne av det förflutna, ett — vad Europa beträffar — förgånget stadium: hans oavhängighet och handlingslusta komma att gradvist och automatiskt taga sig mindre påfallande, mindre ytliga former i samma mån Amerikas befolkningssiffra ökas och samhällslivet kompliceras. Att den amerikanska oavhängigheten verkligen betecknar ett återfall till en äldre mänskotyp, visas kanske bäst av den lätthet, med vilken immigranten av alla raser och bildningsgrader tillägnar sig just denna amerikanska egenhet framför andra.

Ännu så länge tager sig denna nybyggarinstant ett speciellt uttryck, som kortast kan sammanfattas i två ord: fanatism och laglöshet. Det ligger i den primitiva mänskans natur att realisera sina impulser, att söka göra sin vilja gällande, att i händelse av motstånd tvinga den på andra individer, med fredliga medel, om det är honom möjligt, eljest med slughet, fräckhet eller våld. Den, som ej lyckas göra sin vilja gällande och som fördenskull finner sig utsatt

för restriktioner, söker å sin sida kringgå den med slughet, fräckhet eller våld.

Respekten för medmänskan existerar i stort sett ännu så länge endast i de former, som springa ur självbevarelsedriften. Man har ännu ej hunnit till respekten för medmänskan i dess mera komplicerade form: respekten för henne som en varelse olika en själv.

Mrs Howard hade vid ett tillfälle, under en supé på Plaza, för Blanck uttryckt samma tanke från en något skiftande synvinkel, då hon sagt: amerikanen är nyfiken, men han känner inte sympati.

Hon borde ha tillagt: sympati för andra än sina likar.

Individuellt sett har denna nybyggjarinstinkt — — —

Men därmed äro vi tillbaka till Smiling Smith.

Då mrs Henningsen, hans danska hushållerska, efter en halvtimme kom in i hans arbetsrum för att fråga, om han tänkte äta middag hemma, satt han fortfarande med telefonapparaten i knät och telegrammet i högra handen.

Hon stannade tvärt och såg på honom. Huvudet låg tillbakalutat mot ryggstödet. Ögonen voro slutna. Det ungdomligt glatta, uttryckslösa, slät-rakade, masserade ansiktet såg ut som en av ålder gulnad mask av en ung man.

Mrs Henningsens av kvällstidningarnas mord och olyckor fyllda fantasi tog ögonblickligen till flykt. Hon hade för övrigt, ända sedan unga

Charlies skilsmässa från dansösen, alltid haft känslan av att hennes »boss» skulle sluta på ett mystiskt och härresande sätt.

Instinktivt satte hon båda händerna mot hjärtat och ropade på danska:

— Jösses!

Smith lyfte huvudet:

— Vad står på?

Mrs Henningsen stod en lång stund tyst och skälvande, innan hon kunde tala.

Han reste sig upp och svarade med en retlig ton i rösten:

— Vet inte ännu.

Hon hade redan hunnit ut i hallen, då han kallade henne tillbaka:

— Packa min lilla gladstonebag för en natt. Ring upp mrs Gilmore och ta reda på, var John håller hus. Säg till honom, att han genast kommer hit med bilen.

Han ögnade genom de tre telegrammen, slog sig ned vid skrivbordet, besvarade med affärs- mässig punktlighet de två första och stirrade länge på det tredje.

På det fanns ej något svar — — —

Han blev åter sittande orörlig och såg framför sig: ingenting att svara. Det föreföll honom i detta ögonblick, som om tomheten skulle ha varit lättare att bära, om han kunnat ge ett svar. Det var hans vana, hans yrke till och med, att besvara skrivelser, av vad slag de än voro, åtminstone med ett ord, ett all right, till tecken

att saken var klar. Men nu, men här: ingenting att svara.

För honom hade livet hittills tett sig som en serie av beräkningar och planer. Det hade i allmänhet alltid funnits medel att göra sin vilja gällande eller utvägar att kringgå andras vilja.

Nu stod han inför det absoluta, det oundvikliga.

Charlie var död!

Det var ett faktum, som varken kunde krossas med makt eller övervinnas med beräkningar. Ingen övertalningsförmåga, inga mutor, inga kryphål i världen kunde förändra det. Det fanns ingen högre instans att vädja till. Det fanns ej heller någon möjlighet att med hänsyn till den starka oppositionen för en tid lägga frågan åt sidan och invänta psykologiskt bättre lämpade tider för att åter bringa den i dagen. I detta fall var det ej längre sant, att den som vinner tid, vinner råd.

Charlie var död!

På det telegrammet fanns det ingenting att svara — — — Ingenting, ej ett ord — — —

Han började gå av och an på golvet.

Plötsligt greps han av ett vanmäktigt, hjälplöst raseri. Han stannade tvärt, med vänstra handen i byxfickan och med den högra sträckt ut framför sig, så som han brukade göra, när han framförde slutklämman i ett tal inför rätta:

— Ve dig, Alice Smith! Förbannelse över dig och din själviskhet!

Hans röst darrade:

— I många generationers namn förbannar jag dig! Du är den skyldiga. Du är den brottsliga. Jag älskade dig och du visade mig från dig. Jag sökte dig och du visade mig bort. Förbannelse över dig!

Han började åter gå av och an. Nu hatade han henne. Han tänkte på hennes utseende och det var, som om han för första gången sett henne, detta själv tillräckligt triumferande ansikte, detta stereotypa Chicagosocietetsleende, instuderat välvilligt och överlägset intresserat.

Hade hon någonsin under alla de år, de levat samman, begått en enda handling av annat än själviska motiv? Hade hon någonsin tänkt på någon annan än sig själv?

Nu såg han henne! Denna leende köld, denna förbannade — — —

Och en sådan skulle gå lös! För en sådan mänska, för en sådan själviskhet fanns det ej något straff!

Vad angick släkten Smith henne! Vad brydde hon sig om den? Hon hade tagit Charlie från honom, processat sig till honom och vunnit tack vare sin vanliga, tjuraktiga envishet. Hennes enda strävan efteråt hade gått ut på att göra honom så olika Smitharna som möjligt. Hon hade gjort allt för att förmå Charlie att hata och förakta sin egen far — — —

Han knöt händerna kring växelmünt och nyckelknippa i byxfickorna,

Hon hade ljugit hans egen son bort från honom! Allt hon sagt om honom och om Smitharna! När Charlie kom till Harvard, hade det tagit Smith ett helt år att arbeta bort de värsta lögnerna!

Och henne hade han älskat!

Han hade gjort allt för henne, så länge de levde samman. Han hade hållit sig själv i skymundan för att låta henne lysa. Han hade följt henne till hennes förbannade sedlighetsmöten likt en knähund. Han hade berömt henne, uppmuntrat henne, för att hon skulle kunna lysa och stråla. Hon hade aldrig sagt: vi! Alltid: jag!

Denna otroliga egoism! Denna satans känslöshet!

Hon hade alltid, då han milt och undergivet protesterade mot middagar och mottagningar, därför att han var trött och ville ha fred — — — Hon hade alltid sagt: Du har inga sociala intressen, du har inte något socialt samvete, du bryr dig bara om dig själv!

Och i stället för att sätta fingrarna kring strupen på henne och klämma åt, till dess hon bad om nåd, hade han svarat: All right, dear! Go ahead!

Hela hans äktenskap kunde summeras upp i två ord, två enkla och fattiga ord: All right, dear! Det var sanningen om hans äktenskap!

Och inte nog med det! Han hade bemödat sig om att säga de två orden med ett leende för att

inte göra henne nedstämd eller dämpa hennes entusiasm.

Hon hade fyllt hemmet med sedlighetsfanatiker, samhällsförbättrarpsykofanter och kommittékäringar. Och när han någon gång beklagat sig, hade hon sagt: Det skulle vara så mycket lättare för mig, om jag som andra kvinnor med socialt samvete hade stöd och hjälp hos min egen man!

Han hade brutit ut ett par gånger, slagit näven i bordet och tagit munnen full med starka och manliga ord och hon hade sett på honom med sina stora, bruna ögon och sagt med sitt lugna, kalla, instuderade Chicagosocietetsleende: Var har din belevnhet tagit vägen, Charlie, dear?

Och en gång, en gång efter långa, tysta lidanden, hade han plötsligt i ett anfall av raseri börjat dansa på golvet likt en dresserad marknadsbjörn och stammat, bara stammat, utan att kunna få fram ett enda artikulerat läte. Den gången hade hon skrattat och sagt ett enda ord: Grottmänska!

Och efteråt hade han skämts och bett om ursäkt! Han hade till och med erkänt, att han var en grottmänska!

Och henne hade han älskat!

Nej, han hade inte älskat henne, åtminstone under de sista åren de levat samman.

Han hade varit rädd för henne! Det var hela sanningen. Han skämdes inte för att erkänna det nu, i denna stund av förtvivlad tomhet och klarhet. Han hade varit rädd för henne,

han som de flesta andra amerikaner äro det för kvinnan. Han var rädd för att visa grottmänskan inom honom och han hade tagit hennes önskingar och vilja som normen för sitt handlande för att vara säker på att uppföra sig hyfsat och anständigt. Han ville inte ha ord om sig att vara en tölp och en grottmänska. Han ville ha anseende om sig att vara en gentleman. Och så hade han fogat sig efter henne, liksom alla hans bekanta fogade sig efter sina hustrur. Han hade varit rädd för henne. Det var hela sanningen.

Och för att lura sig själv, för att slippa att se den sanningen rätt i ögonen, hade han inbillat sig själv, att hon var en kvinna med en ovanlig intelligens och organisationsförmåga.

Och till slut hade han trott det. Han hade varit stolt över henne! Hon hade varit hans samvete, allra mest när han gjort någonting, som ej var riktigt rätt. Hon hade varit hans söndagskollärinna. Det var hela sanningen.

Och han hade fortsatt att vara rädd för henne under alla dessa år, sedan de skilts. Han hade inte velat gifta sig på nytt, därför att han i så fall skulle för alltid förlora Charlie. Hon hade haft makt över honom under alla dessa år. Om hon bett honom komma tillbaka, skulle han ha gjort det — — —

Och en sådan skulle gå lös!

För en sådan mänska fanns det inte något straff!

Han satte sig åter vid skrivbordet och stirrade på telegrammet från hennes advokat.

Han tog mekaniskt efter pennan och skrev hennes adress på en telegramblankett — — —

Intet svar — — —

Han vek slutligen Chicagotelegrammet omsorgsfullt samman, gick av gammal vana bort till kassaskåpet och var just i färd med att stoppa in det i en portfölj med värdehandlingar, då han stötte på en kopia av sitt testamente. (Originalen förvarade han i en bank.)

Han blev stående länge och stirrade på det:

— I Guds namn. Amen!

»Jag, Charlemagne Roderick Smith, i full besittning av mina sinnens bruk, bestämmer härmed som min yttersta vilja att:

§ I. Alla de familjeporträtt, släktjuveler — — —»

Dokumentet föll till golvet, medan han med båda händerna tog sig om tinningarna. Charlie var död. Släkten Smith var död!

Han släpade sig stönande bort till närmaste länstol.

Från Fifth Avenue kom det smattrande ekot av en paradmarsch: The Stars and Stripes for ever!

— — — —

John vek samman tidningen, han suttit och läst i, rätade upp sig, hasade sig ur sin plats vid ratten och öppnade dörren för honom till limousinen. Och samtidigt gjorde han en grimas, då han såg resväskan i Smiths hand.

Han hoppade ur automobilen, tog väskan från

honom, ställde den på golvet inne i automobilen och sade:

— Jag visste inte, att det var fråga om en långtur. Mrs Henningsen sa ingenting om det.

— Jag vet inte, hur lång turen blir. Stannar vi över natten någonstans, kan du köpa ett par pyjamas och en tandborste.

— Får jag lov att gå in i hallen och telefonera till min hustru, att hon inte väntar mig i natt?

— All right! Telefonera.

Smith steg in i limousinen, stängde dörren om sig och väntade.

John kom tillbaka, stack huvudet in genom fönstret med en blick som frågade: vart?

— Bort! Bort från New York! Kör norrut, upp åt Hudson. Kör fort, när du kan.

John klättrade tillbaka upp till ratten med en grimas.

Överallt folksamlingar och skrän. Stekpanns-epidemien hade spritt sig. Utanför barerna stodo människor i kö för att släcka törsten. Asfalten var strödd med tidnings- och toalettpapper, som om hela befolkningen gripits av dysenteri.

I negerkvarteren uppe i Bronx jiggade man på gatan till tonerna av gitarrer och mandoliner.

En ändlös kö av automobiler rullade in till staden på väg till festligheterna.

»Landet» tog vid. På båda sidor om honom, bakom höga grindar och staket lågo millionärvillorna i konsthistoriens alla byggnadsstilar: slott från Loire, tyska riddarborgar, italienska

renässansvillor, engelska manor houses, amerikanska colonial style corps de logier. Då och då skymtade den breda Hudsonfloden fram till vänster djupt nere i flodbädden.

Han stannade utanför en telegrafstation och sände i väg svaren på de två första telegrammen.

På det tredje fanns det ej något svar — — —

Först nu slog det honom, hur litet han visste om Charlie, Charlie, som inte längre fanns till. Strängt taget hade han aldrig känt honom. Under de första åren hade han sett honom några minuter om mornarna, innan han for till kontoret, och några minuter om kvällarna, när han kom tillbaka från arbetet. Charlie hade skickats till en privatskola. Han hade sett ännu mindre av honom. Och så hade skilsmässan kommit, den långa processen, till dess han tröttnat. Nej, han hade inte känt honom något närmare. Men han hade tagit ut bristen i form av stolthet. Nu insåg han, hur tanken på Charlie legat bakom alla hans planer för framtiden. När Charlie kommer till Harvard — — — När Charlie blir myndig — — — Jag hoppas Charlie vill bli advokat — — — Charlie hade kommit till Harvard. Smith hade sett honom litet oftare, bjudit honom till New York, utan att hans mor vetat om det. Den hemligheten hade de åtminstone haft gemensam. Smith hade stoltserat med honom på sina klubbar och restaurangerna: min son, Charlie — — — Han ligger vid Harvard — — — och så hade han skickat honom tillbaka med en

fet check i fickan. Han hade gett Charlie en automobil, då han fyllde nitton år. Då de varit samman i New York, hade de talat om automobiler, baseboll, rodd, tennis, distanslöpningar och höjdhopp. Smiling Smith kunde inte erinra sig, att Charlie någonsin sagt eller gjort något, som skilde honom från vad han ansåg vara typen för en ung, bildad amerikan omkring tjugu. Och detta faktum hade fyllt Smiling Smith med glädje och stolthet. Han betraktade sig som en lycklig fader: hans son tillhörde en viss bestämd typ, den bästa Amerika ansågs frambringa. Han var i alla avseenden normal. Inga avvikningar från regeln.

Då och då hade han frågat honom om hans flickbekanta. Charlie tycktes indela det motsatta könet i två stora huvudkategorier: de som dansade bra och de som dansade mindre väl. Ej heller i detta fall avvek han från typen.

Jo, det var sant — en gång hade Charlie sagt: innan jag gifter mig, ska jag ta flickan, jag är kär i, på en lång biltur i vildmarken. Smiling Smith hade spetsat öronen och frågat: »Varför?» Charlie hade sett en smula osäker ut, rodnat och svarat: »Å, bara för att komma underfund med, om hon är en av de där, som bara vill, att man skall passa upp henne hela tiden, eller om hon är en bra kamrat och vill hjälpa till lite själv.» Smiling Smith hade sagt: »Idén är inte så dålig, så vida du inte låter henne veta, att det är meningen med turen, för i så fall kommer

hon att visa sig som en bra kamrat.» Men yttrandet hade under flera dagar sysselsatt Smiling Smith. Det var inte normalt. Var hade Charlie fått en sådan idé ifrån? Hade han redan haft några erfarenheter? Till sist hade han upprepat för sin älskarinna, vad Charlie sagt. Hon hade skrattat, ett litet elakt skratt, därför att Smiling Smith alltid vägrade att presentera Charlie för henne:

— Du ska inte inbilla dig, att Charlie är så märkvärdig. Det där har han läst i »Life». Historien stod där för ett par veckor sen.

Han hade dragit en lättnadens suck. Charlie var normal.

Och så, plötsligt, hade Charlie gift sig — utan en lång automobiltur i vildmarken.

Och så, lika plötsligt, hade han blivit normal igen. Brev från Frankrike, dem Charlie skickat direkt till honom, voro lika alla soldatbrev, som trycktes i tidningarna som prov på, vad slags metall den amerikanska hären var gjord av: »Detta kallar jag att leva»; »Att slåss är livet på en pinne»; »Detta är någonting annat än gamla Harvard».

Smiling Smith hade varit stolt över dessa brev. De visade, att Charlie var en fullblodsamerikan, en representant för den bästa typ, världen hittills skapat. Man kunde på förhand beräkna, var man hade honom.

Men det fanns hans giftermål. Det slog med ens Smith, att när allt kom omkring, det var

dansösen från Nattugglan, som kände honom bäst, kvinnan han tillbragt en natt med. Kanske var det här, under loppet av några timmar, den riktige Charlie fanns, Charlie, som ej längre fanns till.

Smiths sedan decennier tränade advokat-hjärna hängde sig fast vid dessa timmar, som om det i dem låg nyckeln till ett psykologiskt mysterium, han fått i uppdrag att klara upp inför rätta. Hur hade det gått till? Var det hon, som lockat honom, eller han som tagit första steget? Vad hade han sagt henne?

Nu var det för sent att få veta det. Innan skilsmässan hade han varit tillsammans med sin svärdotter då och då, bjudit henne på lunch eller supé efter föreställningarna i sällskap med Mrs Gilmore, tagit henne med sig på en tur utåt landet om söndagarna och då och då stuckit till henne en check. De hade ofta talat om Charlie, men aldrig om den natten, aldrig om, hur det gått till.

Och nu var det för sent. Sedan hon förlorat processen, hade han hållit sig undan. Han skämdes. Han hade varit med om att koka ihop åtskilliga skilsmässor av samma slag som Charlies. Men nu skämdes han. Det var den gamla utslitna historien. Alice hade sänt detektiver efter henne för att söka leta ut, om hon var otrogen. Egendomligt nog fanns det ingenting att anmärka på flickans vandel som gräsänka, vad det nu kunde bero på. Alice hade

tagit till en annan taktik, hyrt en detektiv att göra kur åt henne under några veckor. Denna herre fanns en eftermiddag av andra detektiver i hennes bostad. Han var i skjortärmarna. Flickan hade varit indignerad och vägrat att låta skilja sig på det minst uppseendeväckande sättet. Saken drogs inför en jury och processen väckte uppmärksamhet i skandalpressen tack vare Charlies namn och omständigheterna, under vilka paret gift sig. Till sist hade det komiska elementet kommit till och gett det hela en ännu vidare offentlighet: kändisadvokaten hade lagt märke till, att jurymännen alltför ihärdigt betraktade svarandens vackra ben — korta kjolar voro på modet — och hade av domaren begärt tillstånd att kring svaranden bygga ett skrank tillräckligt högt för att hindra juryn att i sitt utslag låta sig påverkas av två faktorer, som ej hade någonting direkt med saken att skaffa. Skranket hade snickrats upp och Charlie eller rättare hans mor hade vunnit processen.

Här, som alltid, hade Alice fått sin vilja fram.

Från vilken sida han än såg det oundvikliga, mötte han Alice.

Automobilen slukade kilometrarna. Han satt tillbakasjunken i dynorna, rökte den ena cigarratten efter den andra och såg ut.

Vart skulle han ta vägen? Vad ville han?

Han hade endast haft en tanke: rörelse, avstånd, någonting som gav känsla av brådska, av sysselsättning, av ett mål.

Om det ändå vore nästa morgon, så att han kunde fara till kontoret.

Men vad fanns det mera att arbeta för? Vad intresserade honom det Howardska petroleum-syndikatet i Mexiko? Och de många årens strid som väntade mellan amerikanska och engelska oljekombinationer? Vad hade han med allt detta att göra? Vad angick honom Amerikas framtid? Amerika skulle i alla fall ärvas och regeras av immigranter. Ännu några år — på sin höjd ett par decennier — och knappast ens minnet av släkten Smith skulle finnas kvar. Många generationer av mänskligt liv och verksamhet — — — Inte ett enda spår lämnat kvar — — — Slut!

Skuggorna blevo längre. Kvällskylan, höstkylan svepte in genom de öppna fönstren. Han vevade upp dem och slog den tunna, sidenfodrade höstrodden stramare omkring sig.

Vart skulle han ta vägen? Vad ville han? Under den sista halvtimmen hade han märkt, att John gång på gång vände huvudet halvt tillbaka, som om han velat fråga: Vart i Herrans namn ska vi ta vägen?

Han såg på klockan. Tio minuter över sex. Fara tillbaka igen? Men han var rädd för ensamheten i sitt hem. Det hade alltid varit mörkt och dystert åttiotalsbrunt. Också det hade för resten ej längre någon mening. Han hade varit stolt över det gamla huset. Det hade stått där bland moderna skyskrapor och ultrafashionabla damskrädderi- och hattaffärer som ett monument

av gamla tiders New York, New York för en trettio, fyrtio år tillbaka, med sin mörka Londonska West Endfasad, de två polerade sandstenkolonnerna, de polerade mässingsledstängerna uppför den kritade trappan, rummens mörka ek- och mahognypanelverk. Han hade alltid vägrat att sälja det, inte bara därför att han visste, att han med varje år kunde begära ett högre pris. Det hade också funnits något av överlägsen envishet i hans vägran. Inte så länge han levde. Charlie kunde få göra med huset, vad han ville. Men inte han! Han hade ibland känt det, som om han ensam på hela gatan stävjade frammarschen av judiska damskräddare och hatsömmerskor. Inte han! Inte hans hus! Inte så länge han levde. Hans far hade byggt det. Själv skulle han dö i det!

Och nu hade ej heller detta längre någon mening. Vad honom beträffade, var livet redan slut. Det var hela sanningen! Slut! *The Passing of the Great Race!*

Men vart skulle han ta vägen?

Anne Gilmore? Inte i kväll, inte en kväll som denna. Hon var all right på sitt sätt. Hon var bra att dricka cocktails, äta middagar, dansa och roa sig med. Men inte i kväll, inte på tu man hand en kväll som denna. Han gick genom hela raden av sina närmare bekanta. Också de voro all right. De voro bra på sitt sätt: att diskutera affärer och politik med, att äta middagar och dricka en whisky på klubben med. Men de voro

ingenting för en mänska som han, för en man, som han var nu. Det fanns ingen, som kunde hjälpa honom.

Ingen.

Han blev plötsligt sittande upprätt i dynorna och av gammal vana, när han koncentrerade sina tankar, tog han en cigarr ur västfickan och tuggade på den utan att tända den.

Jo, det fanns en mänska! Det fanns en enda mänska, han skulle vilja tala med i kväll! En enda, som kunde fylla tomheten, en enda, som kunde ge honom Charlie tillbaka till livet, en enda, som kunde göra Charlie levande för honom.

Han gav John order att stanna utanför närmaste telefonstation. Nej, han skulle inte söka upp Daphne Dare själv. Det var bättre att låta Anne Gilmore göra det. Hon kunde säga, att han ville tala med henne, att han hade ett bud från Charlie i Frankrike, att han var sårad och att han bett sin far framföra ett bud till henne. Det borde göra henne nyfikna. Kvinnor voro nyfikna.

Han ringde upp mrs Gilmore på långdistans-telefon. Hennes negress svarade, att hon hade klätt sig för middag och gått ut. Hon hade lämnat beskedet, att om någon ringde upp, hon fanns på Montmartre till klockan tolv och att hon sedan skulle supera på Lilla dansklubben.

Han hängde luren tillbaka och blev stående

en lång stund inne i telefonkiosken med ryggen mot träväggen.

Denna förbannade själviskhet! Denna gigantiska egoism. Inte ens en kväll som denna kunde hon hålla sig hemma. Inte en tanke på att han möjligen kunde behöva henne! Hon hade helt enkelt gjort upp sällskap med någon annan!

Och allt han gett henne, utom de fem hundra i månaden och hyran. Juveler och toaletter och ridhäst. Och alla börstips! Han hade hjälpt henne med alla hennes aktiejobberier! Bara på de sista sex månaderna hade hon gjort tjugufemtusen på Keystone enbart tack vare honom.

Denna förbannade själviskhet! Denna gigantiska nöjeslystnad! En enda kväll, då han inte kunde roa henne, ta henne ut till middag och supé, en enda kväll, då hon borde ha tänkt, att han kunde behöva henne — — — Det var sant, vad en av hans engelska vänner en gång sagt honom: En amerikanska har inte användning för en man, längre än han roar henne. Det var hela sanningen! Det var huvudet på spiken!

Han gick ut och ställde sig på trappan till telefonstationen. Han andades djupt.

John hade redan satt foten på självstartaren och såg på honom.

Vart skulle han ta vägen?

Han gick nedför trappan, fram till John.

— Vart vill du helst fara, John?

Chauffören log trött och höjde på axlarna:

— Det är mig likgiltigt, sir!

— Men om du hade din fria vilja?

John ryckte åter igen på axlarna:

— Det är mig likgiltigt, sir. Min hustru väntar mig inte.

— Du är lyckligt gift?

— Yes, sir!

— Du har tre barn?

— Yes, sir! Två pojkar och en flicka.

Smith såg på honom, det fyrkantiga ansiktet med de små stålgrå ögonen, de nästan vita ögonbrynen, de höga kindkotorna och den lilla klumpnäsan med två hål mitt i ansiktet.

— Du har två pojkar?

— Yes, sir! Två pojkar och en flicka.

Han såg åter på sin chaufför med en blandning av avund och ovilja. En sådan förökade sig! Inte underligt att amerikanen blev fulare med varje generation. Det var människor som han, som skulle ärva Amerika. Han och hans barn!

Han kände ett plötsligt behov av att vara bland sina likar, att sitta tillsammans med amerikaner, riktiga människor med amerikansk tradition bakom sig, människor som förstodo vad man sade, tänkte och kände.

Han steg upp i limousinen och gav John order att köra tillbaka till New York, till en av hans klubbar.

Klockan var redan över nio, då de kommo tillbaka.

Uppe i negerkvarteren jiggades det ännu under bågglamporna till mandolin och gitarr. Man hade

tagit på sig söndagsstassen, brandgula och violetta sidenliv, svart- och vitrutiga kavajkostymer, skrikande halsdukar och vidbrättade hattar med gula och violetta blommor.

Gatorna i de vita kvarteren voro tommare. Man hade för länge sedan skrikit sig hes och trött. Asfalten låg beströdd med papper som efter en jättepicknick. Polisen hade fått order att stänga barerna. Flera av dem hade fönsterna sönderslagna och patruller posterade utanför. Endast barnen höllo ännu entusiasmen vid liv.

John stannade utanför Gamla Gardets klubb. Smith gav honom order att äta middag någonstans i närheten och säga ifrån, när han var färdig.

Han slog sig ned vid ett bord med gamla vithåriga eller skalliga ungarlar, beställde några sandwiches och en whiskygrogg och sökte intressera sig för samtalet. Konversationen rörde sig kring tidningsankan, hur den kommit till världen och hur länge det skulle dröja, till dess Tyskland gav sig. Han lyssnade med en likgiltig förtvivlan. För honom hade kriget ej längre någon mening. För honom var kriget redan slut. Allt var slut.

Någon vid bordet sade:

— Charlie, what's up! Du är så tyst. Vad står på?

Han skakade på huvudet.

— What's up, old boy!

— Charlie, min son, har stupat.

Det blev plötsligen tyst. Händer sträcktes långsamt fram till honom och kramade hans. Läpparna stammade någonting, otydligt och oavslutat.

Och så blev det åter tyst. Alldeles tyst.

Sandwicharna och whiskyn ställdes framför honom. Han skrev sitt namn på checken och började tugga på smörgåsarna, som om de varit medicin.

En efter en lämnade vännerna bordet med en ursäkt, lade handen på hans axel och mumlade någonting otydligt och oavslutat till farväl.

En av dem stannade kvar, som om det varit hans plikt att ej övergiva en vän i nöden.

Men också han satt tyst.

Till slut reste sig Smith. Han gick ut i hallen till telefonkioskerna, ringde upp Nattugglan och bad att få tala med Daphne Dare.

Hon var inne på scenen, men om han väntade en fem minuter — — — Hennes dans var över om ett par minuter — — —

Han gick av och an i hallen mellan cigarrståndet och telefonkioskerna med klockan i handen.

Han måste ringa två gånger, innan han fick tag på henne:

— Det är Charlie.

— Vilken Charlie?

— Charlie Smith!

— Å!

— Senior.

— Å!

— Kan jag träffa dig och tala med dig?

— Nej!

— Jag har ett bud till dig från Charlie.

— Charlie angår mig inte.

— Men det är viktigt.

— Charlie har handlat som ett svin mot mig och ingenting, han har att säga, är viktigt för mig.

Smith tvekade en lång stund. Slutligen sade han:

— Charlie har stupat. Jag fick — — —

— Det angår mig inte, om Charlie har stupat. Jag har inte tid längre. Klockan ringer.

Han blev stående ännu en stund med luren mot örat och ropade:

— Hallå! Hallå!

Men det kom ej något svar.

Han stod ute på asfalten, hemlös, likt en tiggare, som kastats på gatan.

John kom körande upp och öppnade dörren till limousinen:

— Yes, sir! Vart?

Vart skulle han ta vägen? Hur skulle han få natten att gå? Han frös. Vad skulle han tänka på alla dessa långa timmar, till dess det blev tid att fara till kontoret?

Han stod med ena foten på fotsteget:

— Hur är det John, din hustru väntar dig inte hem i natt?

— No, sir!

Han fick plötsligt en idé. John hade känt

Charlie. John hade brukat köra för honom, då han var på besök i New York. Han kunde tala med John om Charlie.

— Kör hem!

John svängde från Fifth avenue in på Västra femtiosjunde gatan, och höll utanför trappan till det gamla Smithska huset, byggt av Charlemagne Roderick Smiths fader, den mera beryktade än berömde Tammany Smith, en gång under sjuttio-talet anklagad för att ha förskingrat två millioner dollars från staden New York och frikänd efter en långvarig process, mera bekant under smeknamnet »De Fattigas Smith», därför att han varit hjälpsam mot slumkvarteren kring the Bowery.

— Kom med mig in. Jag vill tala med dig.

John gav honom ett snabbt ögonkast, reglade maskinen och följde honom uppför trappan.

Det fanns ej något tvivel om, att av de två männen, Smith och hans chaufför, John var den mera komplicerade.

Smiths andliga ekvation erbjöd på det hela taget ej så stora svårigheter. De tio fundamentalinstinkter, med vilka den modärna psykoanalytiska sociologien utrustar mänskan, hade hos honom i stort sett funnit tillfällen till normala uttryck. Till och med självförnedringsdriften hade, särskilt i hans äktenskap, kunnat göra sig gällande till en grad, som hindrat den från att äta sig inåt och på så sätt förskonat honom från obehaget att utveckla sig till en förvrängd samhällelig figur.

I fråga om arten av mänsklig verksamhet kunde han sägas ha sin plats mitt emellan det slags jägare, som i Amerika kallas trapper, och det slags diplomater, vilkas utrotande från jorden var en av världskrigets många utopiska mål. Hans yrke bestod i att lägga ut lockbeten, sätta ut giller. Hans vellebråd utgjordes av kongressmedlemmar, ledamöter av lagstiftande församlingar, municipala myndigheter, politiska organisationer, fackföreningar och strejkande arbetare.

Yrket var betydligt mera invecklat än Johns och krävde en vida högre intelligens. Men det fanns en egenskap, det ej krävde, en egenskap, som, om han ägt den — vilket lyckligtvis för honom själv ej var fallet — skulle ha visat sig vara ett allvarligt hinder i fråga om uppnåendet av mästerskapet inom hans kall: känslfantasin, förmågan att känna med andra människor än dem, vilkas känslor ej överensstämde med hans egna.

För honom tedde sig livet i dess högsta form — den, han själv, Ruskin Howard och alla andra magnater representerade — som ett schackspel. Det material, av vilket pjäserna voro förfärdigade, kunde växla i fråga om dyrbarhet och ömtålig-het. Men de voro och förblevo pjäser, ej människor och mänskoöden.

På sätt och vis var han en hypermodern upp-repning av en historiskt föråldrad typ: kondot-tiären. Han var en kapitalismens legoöverste. Saken, för vilken han slogs, var honom på det hela taget likgiltig. Entusiasmen kom med ut-arbetandet av fälttågsplanen.

Det fanns också en annan likhet mellan honom och kondottiären: okunnigheten utanför hans eget gebit. Temperament, uppfostran och yrke i före-ning hade lärt honom att omsorgsfullt undgå det i liv och litteratur, som skulle ha kunnat skänka honom en något mindre enkel syn på tillvaron. Hans smak för böcker inskränkte sig till detek-tiv- och äventyrsromanen. Då och då, som till exempel fallet var med *The Passing of the Great*

Race, råkade han av en eller annan yttre anledning — i detta fall en ytlig bekantskap med författaren — komma över ett arbete, som överensstämde med någon av hans fördomar och ägde förmågan att på ett enkelt och slående sätt systematisera dem. En sådan bok kunde han läsa upprepade gånger och tala om med sina vänner: Den ska du läsa! Den slår huvudet på spiken. En månad efter hade han glömt den; han endast erinrade sig, att den en gång tilltalat hans fördomar.

Jämförd med honom var hans chaufför en utomordentligt sammansatt företeelse. Också han var resultatet av samma system, av samma kapitalism som Smiling Smith. Men den stora skillnaden mellan dem låg däri, att John varit en av dess desillusionerade legoknektar, medan Smith var en av dess generaler. För att fullt förstå John, måste man förstå mycket annat, framför allt hela den komplicerade psykologi, som ligger bakom en av det moderna samhällets mest invecklade problem, arbetarrörelsen i Amerika. Men ej nog härmed: där han följde Smith in i arbetsrummet, representerade han också ett annat problem, ej mindre komplicerat än det första: den ännu ej assimilerade immigranten.

Och till råga på allt detta var han till sist Juani Pulkanen.

Det är kanske bäst och enklast att till en början med några ord beskriva, vad slags person Juani var eller rättare en gång varit, då han för

femton år sedan invandrat till Förenta staterna.

Saken var den, att Juani i sin hembygd hade en vän, som i sin ordning hade en vän, som bodde i en stad, som hette Portland, Oregon, U. S. A. Denne man hade haft underliga ting att förmåla om Amerika i sina brev till Juanis vän.

Så långt var fallet Juani tämligen alldagligt. Men just vid denna punkt skilde det sig från det stora flertalet immigranterns på ett sätt, som låter honom och hans vän framstå i en ganska stark relief. En vanlig immigrant skulle knappast ha använt sina pengar på samma sätt, som Juani och hans kamrat. En vanlig immigrant skulle ha skaffat sig arbete, där han kunnat komma över det. Men för Juani och hans vän ställde sig frågan annorlunda. Vad de under alla sina drömmar där hemma sökt nå, var mannen i Portland, Oregon. Först han. Sedan Amerika. Mannen i Portland ägde trollnyckeln till det stora drömlandet. Först tala med honom. Sedan handla. Det är en lång resa mellan New York och Portland, och då de hunnit till San Fransisco, hade de endast så mycket pengar kvar, att de räckte till en biljett på båten till Portland. Svårigheterna arrangerades till sist så, att Juani försågs med litet proviant och att han skulle vänta på en viss stenbänk på kajen, till dess vännen kom tillbaka efter att ha hämtat råd från mannen i Portland.

Nu är emellertid förhållandet det, att tur och retur per båt till Portland i lyckligaste fall tar fyra dagar och i händelse av dåligt väder sex. Utan tvivel skulle svårigheterna ha kunnat lösas på ett enklare sätt. Men för Juani och hans vän föreföll det naturligast, att Juani skulle sitta på sin kista och vänta. På så sätt undgick man möjligheten att helt förlora varandra ur sikte.

Under de första trettiosex timmarna tog hamnpolisen ingen notis om Juani. Man var van att se främlingar sitta och vänta på en båtlägenhet. Efter det andra dygnet började man intressera sig för honom. Då och då gick patrullerande konstapeln fram till honom, stötte honom i ryggen med polisklubban och frågade: Vad sitter du här för? Juani svarade ej. Han såg på polisen ett ögonblick och försjönk på nytt tillbaka i sin sysselsättning att vänta. Efter ytterligare ett dygn sökte man förflytta honom. Det tog fyra poliskonstaplar att till sist förpassa honom till vaktkontoret och även så skedde det endast med tillhjälp av hand- och fotbojor.

Det visade sig emellertid omöjligt att få reda på vem han var, eller vad slags nationalitet han tillhörde. Han hade inga papper och han förstod ej engelska. Polisen satte sig i förbindelse med åtskilliga konsuler utan resultat. Till slut löste den ryska konsuln gåtan. Han såg länge på Juani, efter att ha begrundat polisens berättelse. Den mannen måste vara finne, sade han. En

finsk köpman eftertelefonerades och för honom öppnade Juani sitt hjärta. Han var ond över att ha blivit störd. Och han var rädd att förlora sin vän. Han begärde ingenting annat än att få gå tillbaka till kajen och vänta. Han var ingen idiot, han var helt enkelt en mänska, som väntade på en annan. Hur lång tid det tog: vad angick det andra?

Den finske köpmannen förklarade situationen för de närvarande. De brusto ut i ett gapskratt. Men så småningom övergick skrattet till någonting annat. Även konsulerna ha sina sentimentala ögonblick: här stodo de inför en personlighet, som snart skulle upphöra att finnas till; ännu ett halvår och Juani Pulkanen i all sin primitiva enkelhet och storhet skulle ha lämnat plats för en annan Pulkanen. Den ryske konsulen tog av sig hatten och gjorde en insamling åt honom. Den finske köpmannen överlämnade sedelbunten. Juani såg på honom, frågande och mistrogen. Hans landsman sökte förklara för honom meningen med gåvan: den var ej bara avsedd att hjälpa honom; den innebar också ett ringa uttryck för de kringstående herrarnas högaktning. Men då blev Juani ond på allvar. Han hade ej begärt någon hjälp. Han var ingen tiggare. Han behövde ej deras pengar. Han hade ännu aldrig i sitt liv tagit emot pengar för annat än arbete. Det enda han begärde var tillåtelse att gå tillbaka till sin plats på kajen och vänta på sin vän.

Hans begäran beviljades. Polismyndigheterna fingo order att lämna honom i fred och på den sjätte dagen återvände vännen med råd och pengar från mannen i Portland, Oregon.

Det tog Juani åtta år att komma från San Francisco tillbaka till New York. Ibland slet han mycket ont. Ibland hade han det bättre. Och under tiden utvecklade han sig, utan att själv göra sig reda därför, till den egendomliga samhällsprodukt, han oberopade av sina individuella egenheter var, till ett socialt problem, åt vilket sociologer och samhällsreformatorer ägnade ändlösa studier, medan industririddare och revolutionärer sletos om honom.

Juani hade blivit en tidsfråga.

Det hade på de sista åren skrivits volymer om honom, privata eller av staten tillsatta undersökningskommissioner hade granskat hans ekonomiska och andliga tillvaro från alla upptänkliga psykologiska synpunkter och i ljuset av alla tänkbara sociala teorier, och resultatet de kommit till var detta: ingen kulturperiod, intet civilisationskede under mänskosläktets långa historia hade att uppvisa en företeelse liknande Juani och hans millioner bröder. Det voro det sista och mest häpnadsväckande beviset på människans otroliga förmåga att anpassa sig efter förhållanden, som på så gott som varje punkt stodo i uppenbar strid med hennes djupaste drifter och behov. Av de tio instinkter, åt vilka Smiling Smith i sitt dagliga liv fann på det hela taget lämpliga

och adekvata säkerhetsventiler, var det bokstavligen ej en enda, som hos Juani och hans miljoner likar fick göra sig normalt gällande, från könsdriften, som han tillfredsställde, när han hade råd därtill, i sällskap med kvinnosläktets utskum, ända upp till självhävdelsebegäret.

Om det ej vore den nakna sanningen, skulle det kunna förefalla banalt att om Juani säga, att han var ett bihang till en maskin. Det var så, han betraktades. Och det var så, han behandlades. När maskinen av en eller annan anledning stannade, när det ej betalade sig längre att hålla den i rörelse, avskedades Juani. Vart han tog vägen, hur han skaffade sig sitt uppehälle, hur han svalt, därom bekymrade sig ingen. Det betalade sig ej längre att hålla maskinen gående. Han var en legoknekt i storindustrins strategiska armé, en av hjälptrupperna, som kastas in i gruvor, timmerskogar och fabriker, då »tiderna äro goda» och som avskedas och släppas på drift, då »marknaden är tryckt».

Till skillnad från den yrkesutbildade arbetararistokraten var Juani utan andra ägodelar än dem, han bar på sin kropp. Han var en vandringsman, en hunky, en nomad i främmande land. Och på samma gång skilde han sig från vagabonden i ett avseende, det viktigaste av dem alla: han sökte rofäste. Han hade intet annat grepp om livet än det, han kunde skaffa sig genom det arbete, han för tillfället råkade ha. Och också detta var osäkert och avhängigt av makter,

som lågo utanför honom själv och över vilka han ingen kontroll ägde.

Han ägde ej något annat hem än det, där han för tillfället råkade vara inhyst. Till och med sängen, i vilken han sjönk in i medvetlösheten, delade han med en annan, ej med en medlem av sin egen familj eller med en kvinna, hans köns-hunger längtade att tillfredsställa sig på, utan av personer, som hyrt den under de timmar, han själv var upptagen av arbete, som kunde sätta honom i stånd att betala för den för nästa natt. Han byggde ej, varken i ordets bokstavliga eller figurliga bemärkelse. Han vågade ej. Vilket ögonblick som helst kunde makter, över vilka han ingenting hade att bestämma, i ett slag lägga hans planer i ruiner: dåliga konjunkturer, rubbningar i arbetsmarknaden, skiftningar i balansen mellan tillgång och efterfrågan, ett moln på finanshimlen i New York eller London, allt hämnade sig i en eller annan form på Juani Pulkanen i drömlandet. Eller det var en strejk: tiderna voro goda, utsikterna för den närmaste framtiden ljusnade, han kunde börja räkna med morgondagen och nästa vecka och så, plötsligt, kom slaget från hans egna klassbröder, kom ropet: nu är ögonblicket inne att hämnas på våra förtryckare. Ibland lydde Juani ropet och gjorde gemensam sak med sina bröder, ibland inte — — — i senare fallet med fara för sitt eget liv. Eller han tröttnade på sitt jobb, på dess osäkerhet och dess enformighet. Andra horison-

ter öppnade sig för honom, sedda genom en annons i en tidning, genom några ord från en tillfällig bekant eller helt enkelt framtrollade av en gissning, ett infall, en önskan, en förhoppning. Han drev från arbete till arbete, från stad till stad för att finna detsamma, han lämnat bakom sig, momentant kanske en smula bättre, kanske en smula sämre, men i varje fall detsamma i fråga om osäkerhet och enformighet. Ej ens en planmässigt arbetande, med carte blanche försedd mänskovivisektor skulle ha kunnat utfundera grymmare psykofysiska experiment för att studera hans reaktioner än dem, »systemet» i civilisationens namn lät honom genomgå. Det var, som om en jättekatt roat sig med honom i en ändlös lek, vars slut var döden.

Juanis uppfattning om livet var förvrängd och i all sin förvrängdhet — riktig.

Ett närmare studium av Juani Pulkanen och hans likar skulle helt säkert bekräfta den gamla iakttagelsen, att självhävdelseinstinkten till sist utgör den avgörande faktorn i en mänskans liv, den, som till sist bestämmer hennes slutliga öde. I samma ögonblick också den strypts, kan samhället åter signalera: en man över bord!

I varje fall var det den, som räddade Juani från att sjunka till samhällets lägsta rangskala: vagabondens.

Men det ligger också i sakens natur, att detta självhävdelsebehov ej kunde finna naturliga uttryck i Juanis förkrympta tillvaro. Var eller hur

skulle han ha funnit tillfälle att göra sig gällande? Han stannade ej tillräckligt länge på samma plats för att lämna några spår bakom sig. Han var utan miljö. Hans bekantskaper voro tillfälliga, hans ordförråd på ett främmande språk det minimalaste, inskränkt till att uttrycka de nödvändigaste föremål, tankar och känslor, som stodo i relation till det arbete, tack vare vilket han lyckades hålla sig på benen. Av allt det, som rörde sig omkring honom och inom honom, var det endast en försvinnande fattig del, han kunde ge uttryck åt i ord. Till och med då han stannade tillräckligt länge på en plats för att ge utlopp åt hjordinstinkten, åt samhörighetskänslan, d. v. s. då han skrev in sig i en arbetarförening, var han ett stumt nummer, en röstsedel, med vilken det manövrerades, politiserades och köpslogs av ledaren. Även bland Juanis egna bröder i förbannelsen vädjades det aldrig till honom: man gav honom order.

Juanis självhävdelsebehov tog andra vägar. Det slog ut i form av förakt. Förakt för amerikanen. Han föraktade honom, därför att han krossat hans dröm. Han föraktade honom för hans grymhet och känslolöshet, som arbetsgivare och arbetarboss, som herre och förtryckare av hunkyn, immigranten. Han föraktade honom för hans ohederlighet. Hela fackföreningsrörelsen var ett enda helvetes skoj. Juani hade sett. Han hade varit med om litet av varje. Han hade sett ledarna smussla under täcket med arbetsgivarna,

ta order från dem och pengar. Det var bara i de radikalaste fackföreningarna, som ledarna voro hederliga. Och de radikala föreningarna bestodo till största delen av hunkies. Amerikaner i en förening betydde ohederlighet, mutor, förräderi.

Han föraktade amerikanen för hans dumhet. Han trodde på ting, Juani genomskådat efter ett år, ting som »friheten», »lika möjligheter för alla». Han trodde det, därför att han lärt det i skolan, därför att de höga herrarna och de politiska inpiskarna tutade i hans öron, att en amerikan var karl för sin hatt. Amerikanen var efter sin tid. Han förstod inte, att det enda sättet att skaffa sig rättvisa var våldet. Han trodde på lögnen. Han var en idiot. I arbetet på den sociala rättvisan var det den invandrande européen, som gav idéerna.

Och han, Juani Pulkanen, var europé! Han var bättre än amerikanen-förtryckaren. Han hade genomskådat sanningen om Amerika.

Med många omvägar sökte sig Juani österut, över kontinenten för att komma till New York. Han ville härifrån. Han ville bort. Han ville hem.

Under ett par veckor hade han arbetat vid dockorna i New York i ett gäng med italienare, irländare, polacker, judar, ryssar, greker och Gud vet vad. Över dem stod arbetarbossen, en amerikan, med händerna i byxfickorna, tuggummit i munnen och upprepade med en skarp röst en

gång i minuten: hurry up! hurry up! Juani var van vid det. Så voro de andra. Det var deras liv sedan år tillbaka. De hatade ej bossen. De voro för vana att hata. De visste, att bossen måste piska på dem för att inte förlora sitt jobb. Över honom fanns en annan amerikan, vid ett fernissat bord på ett kontor, som i sin ordning lydte under en annan amerikan, som satt vid ett mahognybord: och mannen vid mahognybordet fordrade efficiency, den största möjliga energi för minsta möjliga utlägg. Det var »systemet». Mannen vid mahognybordet begärde efficiency ej därför, att han var särskilt grym, eller därför, att det var särskilt bråttom, utan därför, att alla andra begärde det. Man var ej modern, följde ej med sin tid utan efficiency. Han hade fördenskull skaffat sig en särskilt utbildad efficiencymanager, vilkens yrke det var att producera efficiency. I annat fall föriorade han sitt jobb. Det var därför bossen med tuggummit i munnen en gång varje minut skrek: hurry up! hurry up!

En sådan dag slog lyckan ned på Juani. Under middagsrasten fick han höra talas om en strejk bland New Yorks taxameterchaufförer. Han hade bland annat i Detroit lärt sig att köra en automobil. Dagen efter sökte han plats hos en taxameterfirma som strejkbrytare och blev antagen. Varje morgon under flera dagar, då han kom för att hämta sin bil i garaget, var det fråga om hans liv och lemmar. Det var slagsmål mellan strej-

kande och strejkbrytare och polis. Till sist tröttade de strejkande eller burades in. Det blev en lång strejk. Den slutade med, att de gamla chaufförerna ej togos tillbaka. Det otroliga hade hänt: Juani fick behålla sin plats.

Ett år efter förverkligade han sin andra dröm i livet: att fara tillbaka hem. Också denna gång krossades drömmen. Han hade varit borta för länge. Han tänkte inte som de, vilka stannat hemma. Han kände ej som de. Han var hemlös, en främling i sitt eget fosterland. Under ett halvt år körde han en taxameter i Helsingfors, sparade pengar och for tillbaka. Han fick plats vid den gamla firman. I en finsk »orden», Polstjärnan, träffade han en landsmaninna. Han fick plats som privatchaufför hos den finska köpman, där hon tjänade. De gifte sig. Han fick en bättre plats, hos en amerikansk businessman. Han ändrade sitt namn, han kallade sig John Polk, samma namn som en av Amerikas presidenter burit. Hans intressen koncentrerade sig kring hans familj, orden Polstjärnan och »varan». Varan betydde pengar. Han tänkte ej längre revolutionära tankar. Hans självständighetsinstinkt hade funnit naturliga utvägar — han var John Polk, tredje marskalk i Polstjärnan, aktad av dess bröder och systrar, han var gift, han hade barn: han var en man.

Efter finska förhållanden var han ohederlig: han lurade sina arbetsgivare på ringar, bensin, reparationer och utlägg. Men han gick ej till över-

drifter. Efter amerikanska förhållanden var han en hederlig chaufför.

Hundåren hade emellertid ej lämnat honom helt utan spår. Då och då, tack vare en strejkhistoria han läst i någon tidning eller hört talas om, vaknade plötsligt hans gamla sociala patos och erinrade honom om den förvrängda och orättvisa värld, i vilken han levde. Under sådana perioder greps han av melankoli. Det var under en sådan period, han en gång frågat Smiling Smith på sin otympliga engelska, om han var en slav.

Han fortsatte också att förakta amerikanen, numera från en något annan synpunkt. Man skulle kunna säga från Polstjärnesynpunkt. Amerika var ett ungt land. Finland hade en gammal och ärorik historia. Finnarna voro världens tappreste och mest frihetsälskande folk. Förden skull föraktade John Polk Amerika.

Han föraktade också Smiling Smith. Och på samma gång var han honom en gåta. Han kände hans privatliv in i minsta detalj. Vad han ej såg själv, fick han veta genom mrs Henningsen och mrs Gilmores tjänstflickor. Han kände också till Smiling Smiths roll i deporteringen i Sinai. Själv läste han ej socialisttidningen, men Howards chaufför, en annan finne, han träffat på Polstjärnan och som fått platsen på Johns rekommendation, då Howards gamla chaufför gick i kriget, höll sig med socialisttidningen och hade visat den för honom,

Och det var här gåtan började.

Smiling Smith var den bästa arbetsgivare, John hittills stött på. Han var generös. Han var godmodig. Han hade alltid ett skämt till hands. Om det inte hade varit för Mrs Gilmore, som lät honom sitta och vänta i timtal utanför damskräddare, turkiska bad, hårfrisörer, försköningsinstitut och butiker, skulle platsen ha varit idealisk.

Det var denna godmodighet, John ej kunde passa in med grymheten i Sinai. Han kunde inte heller få godmodigheten att passa in med unga Charlies skilsmässoprocess, som han läst om i tidningarna. Hur kunde en mänska, som var så hygglig, också bära sig åt på ett sådant sätt?

En dylik psykologisk dualism var John ej mäktig att lösa. Han brukade diskutera saken med Howards chaufför. Han påstod, att det var Smith, som var skurken, och att Howard var »godmodigheten själv». John var av fullkomligt motsatt mening. Det var Howard, som var skurken: Smith var godmodigheten.

Till slut kompromissade de: både Smith och Howard voro godmodiga skurkar! Konstigt! Eh!? Godmodiga skurkar!

Det säkraste i denna dilemma var förakt.

John föraktade Smith.

Det är alltså ej för mycket att säga, att av de två, Smith och hans chaufför, John var den mera komplicerade,

John var beredd på en uppsträckning av det vanliga slaget:

— Now, look here, John! Du har varit ohövlig mot mrs Gilmore igen! Det här duger inte! Du måste ändra dig! Det måste bli slut på det här, annars går det åt helvete. Jag måste se mig om efter en annan chaufför. Har du förstått? All right?

Denna scen hade alltid utspelats i den långa, smala, mörka åttiotalstamburen, innanför ytterdörren, och den hade i allmänhet tagit så kort tid, att John ej ens brytt sig om att stänga dörren bakom sig.

John tog upp sin vanliga uppsträckningsposition och väntade.

I stället sade Smith:

— Tag av dig ulstern och kom in.

John gav honom en snabb, osäker blick, hängde upp ulstern och följde honom in i arbetsrummet.

Smith tände ett par lampor:

— Sitt ner.

John slog sig ned vid dörren.

— Sätt dig i en bekvämare stol.

Smith pekade på en av buffellädersfåtöljerna framme vid den öppna spiseln och John satte sig, styv och upprätt.

— Vill du ha en whisky?

John såg åter på sin boss, förvånad och miss-trogen. Vad menade han? Det var första gången han erbjöd honom ett glas starkt. Sökte han sätta ut en fälla för honom?

— Nej tack, jag dricker inte starkt.

Smith började gå av och an på golvet. Slutligen sade han:

— Du kände — — — Du känner min son?

— Yes, sir!

— Du körde för honom, när han var på besök här?

— Yes, sir!

— Brukade ni tala med varandra, då du körde för honom?

— Yes, sir! Då och då. Ett par ord. Ibland satt han bredvid mig på framsätet. Ibland körde han själv. Ibland gav han mig fritt och körde bilen själv.

— Vad intryck fick du av honom?

— Mycke gott, sir. Mycke gott!

Johns hjärna började arbeta våldsamt. Nu började han förstå. Hans boss hade fått reda på det! Nu såg han hela sammanhanget. Det var därför han varit sig så olik hela eftermiddagen. Det var därför, han inte hälsat på mrs Gilmore som vanligt på kvällen. Sanningen hade kommit

fram. Smith hade till sist fått reda på, att Charlie sovit med mrs Gilmore. Någon hade skvallrat.

I och för sig förvånade det ej John, att sanningen till sist skulle komma i dagen. Han hade väntat det länge. Sådant kan inte hållas hemligt i längden, bland det slags fruntimmer, hans boss umgicks med. Det pratas och intrigeras dagen i ända. Både han och mrs Henningsen hade ofta diskuterat saken och de hade kommit till samma resultat: en gång får bossen reda på det. Själv hade han fått veta det av en av mrs Gilmores negerjungfrur. En gång, då hon skulle göra rent i en garderob, hade hon funnit en pappask längst inne i en vrå, en pappask med rött sidenband omkring. Hon hade öppnat den och funnit brev från Smiths son till mrs Gilmore. Mrs Gilmore hade en tid efter kört i väg negressen, därför att hon stulit ett par sidenliv och silkeskalsonger och negressen hade svurit att hämnas.

Det måste i sanningens intresse meddelas, att Charlie junior å sin sida ej till en början visste, att mrs Gilmore var hans fars älskarinna. Han hade träffat henne en eftermiddag på Café des Beaux Arts — en av de eftermiddagar, då han gav John fritt — och blivit presenterad för henne av en väninna. Så fort han fått veta det verkliga förhållandet, hade han dragit sig tillbaka, fylld av ungdomliga samvetsförebråelser och exploderande i anklagelsebrev till mrs Gilmore.

Det bör kanske också i nyfikenhetens intresse tilläggas, att mrs Gilmore förfört Charlie junior

i hämnd över Smiths ihärdiga vägran att presentera sin son för henne.

Johns första tanke var att förhålla sig fullständigt stum. Han ville inte bli indragen i affären. Han visste för övrigt ingenting annat, än vad mrs Gilmores avskedade negress talat om för honom. Om det skulle komma till en rättegång — och rättegångar föreföllo att vara den Smithska familjens sätt att lösa sina tvister — ville han inte bli kallad som vittne. Han hade en panisk förskräckelse för domstolarna, han likasom över huvud taget alla mindre bemedlade i en demokrati.

— Vad brukade min son tala om, när ni var ute och körde samman?

— Ingenting särskilt.

— Kan du inte berätta mig någonting, du minns av honom?

John skakade på huvudet.

— Ser du, John, saken är den: Charlie — — min son har — — —

Han fullföljde ej meningen. Han gick fram och tillbaka framför spiseln i tvekan. Skulle han tala om för John att Charlie stupat? Men han hade redan på klubben gjort den erfarenheten, att döden skrämmer och gör människor stumma.

— Ser du, John, saken är den, att jag skulle vilja veta så mycket jag kan om Charlie. De allra obetydligaste minnen, du har av honom, är av värde för mig. Förstår du?

— Yes, sir! Jag förstår. Men jag minns ingenting. Ingenting särskilt.

Smith blev otålig:

— Du minns väl i Herrans namn någonting!

— Jag minns ingenting särskilt, mr Smith, ingenting jag kan erinra mig.

Smith sjönk ned i en länstol mitt emot John andra sidan spiseln. Han tog sig upprepade gånger med handen över pannan och andades djupt.

Till slut försökte han på nytt:

— Ser du, John. Saken är, som jag sa dig för en minut sedan, att jag skulle vilja veta så mycket som möjligt om Charlie. Det allra obetydligaste minne har betydelse för mig, en betydelse du kanske inte har en aning om. Saken är den: Charlie, min son har stupat. Jag fick ett telegram i dag morse. Han har stupat. Förstår du nu?

John såg på sin boss länge med sina små stålgrå ögon:

— Jag förstår, sir!

Och så blev han tyst. Han var ej en mänska, som ville säga något ont om en död man.

Smith satt nedsjunken i länstolen med handen över ögonen:

— Nu förstår du alltså, varför jag vill du skulle berätta något, du minns av honom? Men du förstår det kanske inte riktigt. Ser du, John, saken är den: varje litet minne du har av honom,

gör honom liksom levande igen för mig. Förstår du?

— Yes, sir, men jag minns ingenting särskilt.

Smith sträckte otåligt på benen. Vilka människor! Vilken tjockhuvad brist inte bara på förståelse, utan på vanlig intelligens. Hur skulle han få denna mänska att inse, vad han menade, vad den minsta lilla minnessmula betydde för honom?

Och på samma gång sårade honom Johns tystnad. Hade Charlie varit så obetydlig, att det ej fanns en enda handling, ett enda ord, som bitit sig fast i minnet på en man, som suttit vid sidan om honom vid ratten otaliga gånger? Inte ett ord!? Kunde inte ett enda ord sägas om honom? Ingenting mera än det, John sagt för några minuter sedan: ett mycket gott intryck — — —?

Och med denna känsla kom en annan: Johns tystnad slog plötsligt mot honom som en fläkt från den stora, iskalla, ödsliga tystnaden.

Detta var livet. Detta var människans liv: ej ett minne lämnat kvar — — — ej ett spår — — — som om hon aldrig existerat.

I dag var det Charlie — — — Om en femton år var det han själv — — — Ej ett minne lämnat kvar — — — ej ett spår, som om han aldrig levat! Slut! Men ett slut på något, som var, som om det aldrig varit!

Han strök sig åter med handen över pannan. Nej, han skulle inte bli otålig. Otålighet ledde

ingenstädes. Här gällde det att ha tålmod, att plocka minnena ur honom. Han hade tid! Natten var lång. Ja, han hade gott om tid.

Han började åter fråga ut John, som om han varit ett vittne inför rätta. Han följde sin gamla vanliga advokatmetod, lade det ena svaret till det andra för att så småningom komma till en konkret scen, en situation, som skulle kunna ge en bild, ge liv.

Men han lyckades ej.

Kanske det var den omständigheten, att han mer och mer medvetet började behandla John likt ett vittne inför rätta, som gjorde honom miss-tänksam. Han hade handskats med allt för många vittnen i sitt liv för att ej finna Johns envisa upprepningar misstänkta. Han dolde någonting. Han visste någonting om Charlie — — — Han såg på honom med en blick, som silade genom de nära nog slutna ögonlocken. Jo, den mannen dolde något. Han visste någonting. Han satt styv och stel på kanten av länstolen, som om han var rädd, att själva andedräkten skulle släppa ut hemligheten.

Smith reste sig upp och började åter gå av och an.

Hade de haft en hemlighet gemensam, Charlie och chauffören? Hade Charlie hoppat över skaklorna, när han var ensam om eftermiddagarna?

Han gick av och an, med blicken på mattan och händerna skramlande med nycklar och växelmynt djupt nere i byxfickorna.

Nej, han ville ingenting veta om Charlies eskapader. De kunde i alla händelser inte ha varit så farliga. Han hade aldrig druckit. Åtminstone hade han alltid varit nykter, då de träffats vid middagen. Charlie hade varit måttlig med cocktails och vin. På sin höjd hade det kanske varit en kvinna. Det måste ha varit en kvinna. Nu när han tänkte på det, måste det ha varit något litet fruntimmer. Det hade alltid förvånat honom, hur Charlie kunnat skrapa ihop tillräckligt mycket mod att skicka in sitt visitkort bakom scenen till Daphne Dare den sista natten. Han hade förmodligen haft att göra med kvinnor förut. Och varför inte? Han själv var ingen puritan. Han fördömde inte Charlie. Nej, han ville inga detaljer veta — — —

Han såg på klockan: en kvart på elva. Vad skulle han göra med den långa natten, alla dessa timmar till dess kontoret öppnades och han kunde kasta sig in i arbetet på nytt? Hur skulle han få tiden att gå?

Han sjönk åter ned i länstolen mitt emot John. Han såg åter på sin chaufför med en växande känsla av fientlighet. Han studerade hans fysiologi från en alldeles ny synpunkt, som det aldrig förut fallit honom in att betrakta den från: advokatens visavi vittnet.

Vilket förbannat snålt och misstänksamt ansikte! Han hade aldrig lagt märke till det förut. De små ögonen slunko misstroget omkring. Läpparna voro långa och tunna som en stängd

portmonnä. Men öronen voro stora, och utstående, som om de ständigt stodo på lur.

Besynnerligt att han inte lagt märke till det förut!

Anne Gilmore hade aldrig tyckt om hans utseende. När det gällde omdömen om andra människor, hade han instinktivt alltid en motsatt mening än Anne Gilmore. Han vädrade alltid personliga motiv bakom hennes värdesättning av människor. Men ibland hade hon visat sig ha rätt.

Kanske hon hade rätt också i fråga om John.

Och nu mindes han: hon hade beklagat sig över John. Var det i dag eller för några dagar sedan? Det föreföll så länge sen. Han letade i sitt minne. Jo, hon hade sagt något i telefon, när han kommit hem, John hade varit ohövlighet — — —

Han tänkte en cigarrett. Plötsligt frågade han:

— Du har varit ohövlighet mot mrs Gilmore igen, John.

— Yes, sir! Sorry!

— Varför är du ohövlighet mot henne? Det måste ligga någonting särskilt bakom? Är hon ovänlighet mot dig?

— Nej, mr Smith. Det kan jag inte säga. Nej, hon är inte ohövlighet.

— Men vad är det då?

John höjde på axlarna:

— Det är svårt att förklara. Men jag — — —

Nej, det är svårt att förklara, mr Smith.

Smith blev på nytt otålig:

— Du är en konstig kurre, John. Du kan inte förklara någonting. Vet du, vad jag tror?

— No, sir!

— Du sitter och döljer någonting.

John gav honom en snabb blick:

— No, sir! Jag döljer ingenting.

— Jag vet, att du döljer något. Jag kan se det på dig. Men det intresserar mig inte. Jag kan till och med säga, vad du döljer. Du känner till någon historia, min son haft med kvinnor. Inte sant?

— No, sir! Jag försäkrar — — —

— Det gör detsamma, vad du försäkrar. Jag vet, att det är så. Förstår? Men det intresserar mig inte. Det är en annan sak, jag vill tala med dig om nu. Men först vill jag säga dig något: jag sitter inte här för att klämma sanningen ur dig. Vad jag söker komma underfund med, är vad du har emot mrs Gilmore. Först och främst vill jag emellertid säga dig en annan sak: personligen har jag ingenting emot dig. Jag har haft sämre chaufförer. Du har dina fel. Men jag har sett värre. Understand?

— Yes, sir!

— Å andra sidan är det inte något nöje för mig att höra, att du är ohövlig mot mrs Gilmore. Förstår?

— Yes, sir!

— Det är därför, jag vill söka komma underfund med, varför du är ohövlig mot henne.

— Det är svårt att förklara, mr Smith. Men hon gör mig — vad skall jag kalla det — hon gör mig likasom nervös på något sätt. Jag kan inte hjälpa det. Jag blir likasom ilsken. Inte precis ilsken heller. Men hon gör mig nervös. Jag kan inte förklara det. Jag ångrar det själv efteråt. Och jag säger till mig själv, att jag inte ska bli ilsken för mr Smiths skull, för mr Smith är den bästa boss jag haft. Men så blir jag ilsken i alla fall. Inte precis ilsken, men likasom nervös på något sätt. Och så kommer det. Och efteråt ångrar jag mig.

— Vad menar du med nervös? Är det yrket, som inte passar dig? Är det det, som sliter på nerverna?

— No, sir! No, mr Smith! Tro inte det.

— Hon låter dig vänta? Är det det som gör dig nervös?

— No, mr Smith. Det är inte det heller. Det gör alla damer. De låter en vänta. När de säger tio minuter, är det en timme, och när de säger en halvtimme, så vet man inte, hur länge det kan vara. Men det är inte det, mr Smith. Det gör alla damer. Men hon gör mig nervös på något sätt.

— Och så blir du ohövlig?

— Inte me'samma. Tro inte det. Jag är finne och godmodig. Men efter en lång tid. Jag blir liksom ilsknare och nervösare och till slut blir jag ond. Jag kan inte förklara mig.

— Det är just det, jag vill hjälpa dig att komma underfund med. Du blir ond, säger du?

— Jag blir liksom ond. Jag tycker, att det är orätt. Det är inte, som det skulle va. Det är liksom inte rätt?

— Vad är det, som inte är rätt?

— Jag menar inte, att det inte är rätt, att jag ska sitta och vänta, för det är ju mitt yrke, och om jag kör eller sitter och väntar, så är det ju sak samma för mig, och det är ju också billigare för mr Smith, för det går ju mindre bensin åt, när man sitter och väntar.

— Kan du inte säga rent ut, vad du har mot mrs Gilmore?

— Jag har ingenting mot mrs Gilmore, sir! Tro inte det. Det kan jag försäkra. Hon är inte ovänlig mot mig, utan efter jag är ohövlig mot henne. Mrs Gilmore är bra. Jag försäkrar. Hon är bra. Men — — —

John skruvade sig i stolen.

— Men — — — säger du? Du har ingenting mot mrs Gilmore, men — — —

— Det skulle vara precis samma sak, om det var en annan dam, mr Smith. Mrs Gilmore är bra. Jag vet inte, hur jag ska förklara det. Men jag blir nervös.

John tyckte sig plötsligt ha funnit en väg bort från mrs Gilmore. Han sade:

— Jag är inte den enda chaufför, som sitter och väntar utanför butiker och damskräddare och hårfrisörer.

— Well, så mycke bättre. Du har sällskap.

— Ja, det är rätt. Jag har sällskap. Men —

— Men vad?

— När jag väntar på mr Smith är det någonting annat. Jag liksom vet, att det betyder något.

— Betyder vad?

— Jo, jag menar, att det betyder något. Mr Smith har ett sammanträde eller något. Det betyder något. Men när jag väntar på en dam

— — — Det liksom inte betyder något. Det är liksom inte viktigt. Det behövs liksom inte.

Det är inte bara med mrs Gilmore. Hon är bra. Jag kan inte förklara det bättre. Jag —

— — Kanske jag skulle kunna förklara det på finska. Om jag kunde tala engelska bättre, skulle jag kanske kunna förklara det på engelska också.

Smith spetsade öronen:

— Du menar med andra ord, att om du satt och väntade på mig lika länge, som du väntar på mrs Gilmore eller en annan dam, skulle du inte bli, vad du kallar nervös. Is that it?

— Yes, sir! That's it!

— Är du kvinnohatare?

— No, sir! Tro inte det!

— Du säger, att det inte betyder något, när du sitter och väntar på en dam. Du menar, att det inte har någon konstruktiv betydelse. Förstår du vad konstruktiv betyder?

— Yes, sir! Jag tror jag vet det! Yes, sir, that's it!

— Men förstår du inte, att om du inte hade mrs Gilmore eller en dam att vänta på, din lön skulle vara mindre?

— Jo, jag förstår.

— All right then! Men hur vet du det, att det inte är viktigt för en dam att ha sitt hår tvättat och prova sina klänningar, innan hon betalar dem?

— Jo, mr Smith, jag kan förstå det också.

— Det är inte fråga om, att du kan förstå. Det är så. Du kan lita på vad jag säger.

Han tystnade och tände en ny cigarrett.

Han ville ej förivra sig. Han var alltför van att handskas med vittnen. Och han hade heller ingen brådska.

Han erfor en plötslig befrielse. Här hade han kommit någonting på spåren, någonting, som tog honom bort från de långa timmarnas enformighet. Detta var en ny sida av John. Han hade hittills endast betraktat honom som ett mänskligt bihang till automobilen. Utanför den hade John för honom ingen historia. Han var chaufför och som sådan bekajad med vissa fel, som hindrade honom från att vara en idealisk chaufför. Men också dessa måste man ha överseende med, dels därför att det var förenat med besvär att skaffa sig en ny, som var bättre, och dels därför att han besatt egenskaper, som uppvägte skavankerna. Och dessa skavanker hade Smith i sin ordning skrivit på den omständigheten, att John var immigrant, att han fört dem med sig från sitt hemland, att de voro egenheter tillhörande

en främmande och efterbliven ras och som sådana
en smula löjliga, litet humoristiska likt de folk-
dräcker, han sett i Schweiz.

Han måste också i sanningens namn erkänna,
att dessa skavanker ej besvärat honom så mycket.
Det var mrs Gilmore och inte han, som haft
obehag av dem. I grund och botten hade han
ingenting emot, att hon då och då fick kännas
vid, att hon ej var allsmäktig.

Och det var också detta: John var på sätt
och vis hans sista skans. Han hade ingen an-
ledning att avskeda honom. Han var alltid hövlig
och påpasslig mot honom. Skulle han behöva
sparka i väg en bra chaufför, bara därför att
han var ohövlig mot Anne Gilmore?

Men först nu slog honom den möjligheten, att
Johns egenheter ej voro rasdrag, utan tillhörde
honom individuellt, att de hade en historia, att
de voro resultatet av personliga erfarenheter av
ett eller annat slag.

Kanske, när allt kom omkring, att John var en
socialist eller bolschevik som mrs Gilmore miss-
tänkte.

Det hade aldrig fallit honom in förut. Men
hur i Herrans namn skulle han också ha kommit
att tänka på det? John hade haft utmärkta reköm-
mendationer. Han hade på det hela taget skött
sig bra. Av en eller annan anledning hade Smith
dessutom aldrig förbundit de två begreppen
privatchaufför och socialist, kommunist eller
I.W.W.-are, kanske huvudsakligen därför att han

ej såg något rimligt skäl, varför en privatchaufför skulle vara socialist. De socialister, kommunister och I. W. W.-are, han haft att göra med nere i Sinai, hade ej heller sett ut på det sättet.

Men — — — för resten — — — vad utseendet beträffade — — —

Han såg åter på John. I grunden hade Anne Gilmore rätt: det var på sätt och vis ett osympatiskt ansikte. Tag av honom chaufförskavajen, den mjuka löskragen och halsduken! Sätt på honom gruvarbetaroveralls! Anne Gilmore hade rätt. Kvinnor hade blick för sådant. De kunde klä av en mänska mycket bättre än en man.

— Hur var det, John? Du sa för en stund sedan, att du skulle kunna förklara dig bättre, om du kunde tala engelska bättre. Hur länge har du varit i Amerika?

— Femton år.

— Du är inte naturaliserad eller hur?

— No, sir!

— Du tänker stanna här?

— Yes, sir!

— Hur kommer det sig, att du inte låtit naturalisera dig?

— Det var så, att de först åtta åren drev jag omkring och tänkte inte på det. Jag stannade inte länge nog på samma plats eller i samma stat. Sen var jag hemma i Helsingfors en tid. Och så kom jag tillbaka. Jag har lagt in ansökan om att naturalisera mig nu.

— Vad menar du med, att du drev omkring under åtta år?

— Jag var på drift. Jag driftade. Ibland hade jag arbete, ibland inte. Det berodde på.

— Det berodde på vad?

— På konjunktionerna.

— På konjunkturerna?

— Yes, sir! På konjunkturerna.

— Vad slags arbete?

— Allt möjligt. Vad jag kunde få tag i. I timmerskogarna, på farmerna, i gruvorna.

— Du var en hunky?

— Yes, sir! Jag var en hunky.

— Så, du har varit en hunky. Berätta! Det är intressant.

Smith sträckte benen långt från sig.

En känsla av obehag steg upp inom honom. Så — — — John hade varit en hunky, en av immigranarboskapshjorden, en av dem de alltid hade bråk med nere i Sinai. Underrättelsen berörde honom oangenämt. Det var, som om han med ens upphört att lita på John.

Vad tänkte en sådan mänska?

Han reste sig upp.

— Vänta ett ögonblick, innan du börjar berätta. Jag ska bara hämta en whisky. Säker på att du inte vill ha en också?

— Nej tack, sir!

Smith gick ut i matsalen, lagade till en grogg och sjönk åter ned i länstolen.

Ja, vad tänkte en sådan mänska? Vad tänkte

John om honom själv? Vad visste John om hans eget yrke? Visste han något om deporteringen i Sinai? Och vad tänkte han om den? Han hade aldrig förr frågat sig, vad hans chaufför tänkte om honom. Han hade alltid tagit det som en naturlig sak, att hans chaufför tyckte om honom, så länge han tyckte om dem.

— Berätta. Jag lyssnar.

John anade ännu ej fällan. Han var belåten över att samtalet tagit en annan vändning, att han sluppit från Charlie junior och mrs Gilmore. För en stund sedan hade hans boss satt hårt åt honom, när han sagt, att han kände till hemligheten. Men han hade klarat sig.

Och dessutom: i likhet med de flesta andra människor tyckte John om att tala om sig själv. Det ökade hans självaktning. Helst skulle han ha velat ge sin boss en föreställning om vilken pamp han var i Polstjärnan, tredje floormanagers vid danstillställningarna — — —

Men han var på samma gång av naturen försiktig och misstänksam. Han hade redan för länge sedan sin uppfattning klar om Smith. Hans boss var en godmodig skurk.

John höll tungan rätt i munnen. Han var på sin vakt. Han berättade om sitt liv i Amerika och han bemödade att göra skildringen så humoristisk som möjligt, så som den talar om sitt förflutna, som för alltid lämnat de hårda tiderna bakom sig och ser tillbaka på dem med en blandning av förlåtelse, gott humör och stolt-

het: Allt detta har jag genomgått och i alla fall har jag klarat mig!

Det fanns emellertid två ting, han ej tagit med i räkningen. Det första var det psykologiska faktum, att han så småningom levde sig tillbaka i de känslor, som fyllt honom under alla hans år som arbetarproletär. Det andra var hans okunnighet om godmodighetens psykologi. Sina femton år i Amerika till trots hade han ännu ej lärt sig inse, att godmodigheten och brutaliteten äro andliga tvillingföreteelser, att godmodigheten endast är brutaliteten i dess väpnade neutralitet och att de båda springa ur samma källa: likgiltigheten för medmänskan, bristen på känslfantasi, den flegmatiska rädslan för besvär, besväret att göra sig förtrogen med en annan varelses tanke- och känslvärld.

Och till dessa två fakta kom också ett tredje handikap. John ägde ej ett språk. Eller rättare: han ägde flera, vart och ett med ett ytterst kringskuret språkförråd: ett finsktamerikanskt blandspråk i Polstjärnan och bland landsmännen, ett språk som chaufför, ett annat som hunky, vart och ett med sitt speciella yrkesidiom, sin egen begränsade föreställnings- och känslvärld, som ej endast skänkt det dess vardagsfärg, utan också förlänat det dess särskilda, för yrket och omständigheterna sociala grundfärg.

På så sätt kom det sig, att John trots sin misstänksamhet och vaksamhet, utan att veta det, öppnade sin själ för sin boss.

Smith avbröt honom ej. Han gjorde inga frågor. Han lyssnade spämt. Endast då och då uppmuntrade han honom med ett:

— Yes?! Really?! This is very interesting. Go ahead!

Han kände hatet och föraktet, som låg och pyrde under Johns historia och som då och då slog ut i ett enstaka uttryck eller mening. Och på samma gång roade det honom att se, hur John mot sin vilja blottade sig själv. Han kände nu, att om han ville, skulle han kunna klämma hemligheten om Charlie ur honom. Det skulle gå lätt, om en stund, sedan han »arbetat» John en smula mera.

Så — — — John föraktade Amerika. Han föraktade amerikanen. Han föraktade bossarna. Smith rökte den ena cigaretten efter den andra för att hålla sig lugn. Han ville inte förivra sig. Han hade tålmod. Han hade hela natten för sig, en lång, sömnlös natt, han oväntat fått något att fylla med.

Situationen var oväntad. Här satt hans egen chaufför och föraktade Amerika. Det var inte nog med att engelsmännen ryckte på axlarna åt Amerika och amerikanen — — — De kunde på sätt och vis ha sina skäl. Och tyskarna och fransmännen — — — De voro alla tre stora och mäktiga kulturstater. De hade utträttat något. De hade något att brösta sig över. Men här satt en liten finsk lus, som för femton år sen förmodligen levat på bröd och sill i en jord-

kula — — — Och han föraktade Amerika! Här satt en före detta hunky, som för några år sen inte haft mera än han gick och stod i och som nu hade 165 dollars i månaden utom dricks-pengar, presenter och vad han roffade åt sig på reparationer, ringar och bensinräkningar — — — Och han föraktade Amerika! Här satt en liten lus, som för femton år sen inte visste vad en tandborste skulle användas till, med hela käften full av guldplomber — — — Och han föraktade Amerika! Han kritiserade Amerika!

Vilken satans fräckhet!

Och det var sådana som han, som skulle ärva Amerika! Det var sådana som han och hans avkomma, som utgjorde Amerikas framtid! Det var för ett sådant pack, hans son offrat sitt liv! Det var för sådana satans lushundar, hans egen släkt utplånats från jorden!

Han såg på John, på hans små stålgrå ögon, hans vita ögonbryn, de utstående kindkotorna, den lilla klumpnäsan mitt i ansiktet. Och han mumlade för sig själv:

— No, my boy! This will never do! Never! Det här duger inte.

Högt sade han:

— This is interesting. Go ahead!

Situationen var oväntad. Den var ej heller utan en viss ironi. Här satt han och lyssnade till en hunky, som, om de mötts nere i Sinai, han helt enkelt skulle ha bett dra åt helvete. Hur många deputationer från arbetarna där nere

hade inte begärt att få framföra sina klagomål och avisats med ett: mr Smith tar inte emot!

Vad tänkte John om honom? Vad visste han om honom? Föraktade han också honom?

— Har du nånsin arbetat nere i något av gruvdistrikten i Arizona?

— No, sir! Har aldrig varit i Arizona. Var i gruvorna i West Virginia.

— Ser du, saken är den: jag vet inte om du har reda på det, men jag har att göra med gruvor nere i Arizona. Det här intresserar mig. Genom dig får jag en syn på saken, en överordnad har svårt att skaffa sig. Understand?

— Yes, sir!

Det var först nu, John anade att någonting var i görningen. Ingenting vare sig i bossens ansikte eller röst tydde på något ovanligt. Men Smiths sista ord gav honom en vink. Han miss-tänkte ännu ej en fälla. Han hade ej heller någon tydlig uppfattning om, vart bossen syftade. (Det var först morgonen efter, han fick klarhet i den saken.) Men han ville ej bli indragen i en diskussion om Sinai, ej ens i all vänlighet. Om Sinai-frågan hade John sin egen lilla mening. Där nere hade Smith handlat som en skurk, hur godmodig han för resten var som boss i New York.

— Visste du, att jag hade med gruvor att skaffa?

John tvekade en stund. Slutligen svarade han:

— Jag har hört det. Mrs Henningsen har talat om för mig.

— Vad har hon talat om?

— Hon har talat om, att mr Smith och mr Howard hade gruvor nere i Arizona. Det är allt, jag vet.

— Vad menar du med, att det är allt du vet?

— Ingenting.

— Varför säger du det då?

— Jag vet inte. Jag vet inte, varför jag sa det. Jag menade ingenting särskilt med det.

— All right then! Men för att gå tillbaka till vad vi talade om för en stund sedan. Mrs Gilmore säger att du föraktar henne. Är det sant?

— No, sir! Tro inte det!

— Är det någon annan du föraktar?

— Nej, mr Smith! Vem skulle det va?

— Inte vet jag. Mrs Henningsen till exempel.

— Mr Smith, om hon säger det, är det inte sant. Det är en lögn.

— All right! Det är inte något skäl för, att du ska fatta humör, därför att jag nämnde ordet förakt. Det kommer mig bara att tro, att du har dåligt samvete.

— Jag förstår inte, vad mr Smith menar.

— Åjo! Du förstår rätt så bra.

Det har förut i ett annat sammanhang påpekats, att Smiling Smith hade rykte om sig att vara en ytterst skicklig advokat. Som sådan satt han också inne med knepet att »arbeta» vittnena. I yrkeskretsar ansågs det till och med, att en av hans största förtjänster låg i hans förmåga att klämma sanningen ur vittnena. Därmed är

det ej sagt, att han var enbart brutal. Men han hade ett ovanligt stort register till sitt förfogande eller — för att använda en fackterm — han spände över flera oktaver. Han kunde spela ormtjusare lika väl som tiger. Han kunde göra plötsliga språng från skämt och humor till de direktaste, brutala attacker. Det hade ofta hänt, att manliga vittnen måst »vila sig» en halvtimme efter att ha varit utsatta för hans behandling. Det hade också hänt, att kvinnliga vittnen svimmat under attackerna.

Han tänkte en ny cigarrett:

— Och så for du tillbaka till Finland?

— Yes, sir!

— Du trivdes inte?

— No, sir!

— Förtjänsten dålig?

— Nej, inte precis det. Jag hade varit borta för länge. Jag trivdes inte. Det är svårt att förklara. Jag likasom inte kände mig hemmastadd.

— Men du har dina släktingar där?

— Yes, sir! Men det är inte det heller. Jag var liksom inte hemmastadd. Jag hade varit borta för länge. Jag liksom inte tänkte som förr.

— Tänkte som förr om vad?

— Å, om allt möjligt!

— Om sociala frågor?

— Nej, det kan jag inte precis säga.

— Du var en främling? Är det vad du menar?

— Yes, sir!

— Du var en främling i ditt eget land?

— Precis, mr Smith! En främling i mitt eget land.

— Du har ingen lust att fara tillbaka?

— Å nej! Inte för att stanna. Kanske någon gång för att hälsa på. Men inte för att stanna.

— Du har det bra här?

— Yes, sir!

— All right! Jag förstår bara inte, varför du i så fall inte låter naturalisera dig.

— Det tänker jag göra, mr Smith. Jag tänkte säga för en stund sen, att jag lagt in min ansökan.

— Det var just det, jag tänkte föreslå dig. Dina barn är i alla fall amerikanska medborgare, eftersom de är födda här. Och det är också en annan sak: som medborgare har du rösträtt. Du kan göra din vilja gällande i politiken.

— Å, det bryr jag mig inte så mycke om.

— Du är inte politiskt intresserad?

— No, sir!

— Varför inte? Är det ingenting, du skulle ha velat ändra i det här landet, om du hade din vilja fram?

— Åjo! Jag vet inte. Nej, för resten! Det är bra som det är. Jo, det är. Nej, det är ingenting, jag skulle villa ha ändrat.

— Du vet kanske, att det på den sista tiden varit en massa tal om immigranterna i Amerika och vad man ska göra för att amerikanisera dem, lära dem tala engelska och sådant.

— Yes, sir!

— Vad är din mening om saken?

— Å, mr Smith! Jag har ingen mening om sådana saker. Jag tänker inte på sånt.

— Du har kanske hört sägas eller läst i tidningarna, att man beskyller immigranterna för en hel massa djävulstyg.

— Yes, sir!

— Vad är din och dina vänners mening om den saken?

— Å, vår mening är den, att det är en lögn. Det är inte sant! Det är en lögn! Vi har en redaktör i vår socajeti, Polstjärnan — — —

— Vad slags societet är det?

— En finsk socajeti. Jag är tredje floor-manager där. Det är en sällskapssocajeti, med kafferep för damerna och kortspel och whist-drivar och danser.

— Och där har ni en redaktör, säger du!

— Yes, sir! En finsk redaktör. Han är heders-president. Han är redaktör för en finsk tidning här och han höll ett föredrag för en tid sedan, i söndags åtta dar var det.

— Och han sa någonting om immigranterna?

— Yes, sir! Han sa, att det var lögn. Han sa, att det inte var immigranterna, som jumpade lagarna utan amerikanerna. Han läste i statistikerna — han hade dem med sig på papperet och han visade, att det inte var immigranterna, som jumpade på lagarna. Han visade, att immigranterna var hyggligt folk och att de, som satt i häkte, var mest amerikaner. Det var de, som jumpade lagarna och inte immigranterna. Och

om det var immigranter, som mördade eller stal, så var det de där dagos, de kallar dom, italienarna och sådana. De var nästan lika svåra som amerikanerna att jumpa lagarna, sa han.

— That's interesting, John! Din hederspresident tycks inte ha någon vidare god uppfattning om amerikanen.

— Åjo, mr Smith, det har han visst!

— En sak till, innan du går: har du nånsin varit medlem av någon fackförening?

— No, mr Smith, aldrig!

— Du har inte heller varit medlem av I. W. W.-arna eller någon socialistförening eller något kommunistparti?

— No, sir! Aldrig.

Smith reste sig plötsligt upp, tog ett par steg runt rökbordet mot John, såg honom spänt i ögonen:

— Du ljuger, John! Du är en lögnare! Understand?

— Nej, sir, jag ljuger inte.

— Du ljuger! Hör du vad jag säger: du ljuger!

— Jag hör, men jag ljuger inte.

Smith gick åter tillbaka till länstolen, sjönk ned i den och tänkte en ny cigarrett:

— Hör på här, John! Har du nånsin hört talas om »den tredje graden»?

— Inte annat än i Polstjärnan. Vi har nio grader där.

— Jag ger Polstjärnan fan! Vad ni har för er där, ska jag ställa om, att andra undersöker. Jag

menade tredje graden i ett vittnesförhör inför rätta? Har du aldrig hört talas om det?

— Nej, sir, aldrig! Jag försäkrar!

— Då ska jag upplysa dig om, vad som menas med det. När en advokat kommer underfund med, att ett vittne ljuger eller fördöljer sanningen, låter han honom gå genom tredje graden. Det betyder, att han sliter ut vittnet, att han gör honom till en trasa, att han vänder ut och in på vittnet, till dess han tvingar fram sanningen. Understand?

John blinkade ett par slag till tecken att han förstått.

— All right then. Har du varit medlem av I. W. W.-arna, socialisterna eller kommunister, John?

— No, sir. Aldrig!

— All right! Då blir det tredje graden för dig. Kom ihåg en sak: jag vet att du ljuger. Om du vill svara nu, kan du få gå hem och lägga dig. Du kommer inte här ifrån, förrän du talat sanning. Du får välja själv. Jag har gott om tid. Jag kan i alla fall inte sova i natt. Jag kan till och med säga dig, att jag är glad över att ha någonting att hitta på i natt, någonting att sysselsätta tankarna med. Och jag vet, att du ljuger. Har du nånsin tillhört I. W. W.-arna, socialister eller kommunister? Har du nånsin tillhört någon förening, av vad slag det vara må, som inte gillade Förenta staternas grundlag och som ville på ett eller annat sätt med våld ändra den?

— No, sir. Aldrig!

— Ledsen, John, men då blir det tredje graden. Jag vill också på förhand påpeka för dig, att du redan gjort en tre kvarts bekännelse. I vartenda ord du sagt, varenda mening, har du visat, att du föraktar Amerika, att du hatar amerikanen, att dina åsikter stå stick i stäv mot en 100 % amerikans. Du har sagt, att amerikanerna är tjuvar och mördare, till och med värre än dagos. Du har redan erkänt. Det enda, du ännu inte medgett, är att du varit medlem av ett olagligt politiskt parti. Tror du, att jag har varit advokat i trettio år för inte? Tror du inte, att jag kan få dig att erkänna hela sanningen?

John svarade ej.

— All right! Då blir det tredje graden. Alltså — — — Jag ska börja med att gå igenom, vad du själv erkänt, när du berättade dina upplevelser.

Smith såg på klockan — en gammal vana från domstolen för att se, hur lång tid det tog att bli »färdig» med ett vittne. Klockan visade på tio minuter i elva.

Sjutton minuter i två var han »färdig» med John.

John hade erkänt, att han då och då, när han stannat tillräckligt länge på en plats, skrivit in sig i en arbetarförening. Och eftersom han var en hunky, hade det för det mesta varit en av de ultraradikalaste. Han hade också erkänt en hel

del andra ting: att han ansåg amerikanerna dumma, ohederliga och efterblivna.

Han satt tillbakasjunken i länstolen, när den tredje graden var genomgången. Han förstod nu, vad hans boss menat, då han sagt, att den bestod i att slita ut vittnet, förvandla det till trasor.

Han var dödstrött. Hans ben värkte. Hans huvud sprängde. Hans rygg var som bruten.

Smith sade:

— Det var bara det, jag ville veta. Du kunde ha besparat oss båda det här besväret. Nu kan du gå.

John reste sig upp.

Smith sade:

— Du kanske förstår också nu, att om jag ville, skulle jag kunna klämma ur dig, vad du vet om min son? Understand?

John såg på honom. Han rätade långsamt upp sig:

— Mr Smith! Mr Smith kan få avskeda mig om mr Smith vill. Men det vill jag aldrig säga. Inte ens om — — — Inte för vad som händer.

Smith gav honom en snabb blick. Vad hade Charlie gjort? Vad var hemligheten? Det måste vara något alldeles särskilt.

Han tvekade ett ögonblick. Nej, han ville ingenting veta. Han var rädd. Han ville bevara Charlies minne ogrumlat, utan fläckar.

Minuten efter log han. Avskeda honom! Nej, nej, John! Det här förstår du inte. Här är det

inte frågan om avsked utan deportering. Du ska tillbaka till Finland, dit du inte vill.

Högt sade han, med en gäspning, som en passant:

- Hur är det i Finland nu? Hårda tider.
- Yes, sir! De äter barkbröd där igen.
- Barkbröd! Vad är det för slag?
- Det är bröd med bark i.
- Bark från träden?
- Yes, sir!
- Och det äter de?
- Yes, sir!

Smith log på nytt.

- Nu kan du gå.

John gick ut i tamburen, satte på sig ulstern, blev stående en stund och väntade. Till slut sade han:

— Ska jag hämta mr Smith i vanlig tid i morgon bittida.

Smith följde honom ut i tamburen:

— Nej, det är sant. Jag går inte på kontoret i morgon. Som jag sagt dig: min son har stupat. Men håll dig hemma i alla fall, om jag skulle behöva dig.

— God natt, sir.

— God natt, John.

John gick ut för trappan, klev upp bakom ratten, satte foten på självstartaren och gav än en gång det gamla Smithska huset en lång, trött och oförstående blick.

Smith vred om de tre dörreglarna och fäste

säkerhetskedjan, gick in i arbetsrummet, fram till bokhyllan, slog upp det sista numret av The Congressional Bulletin, fick till sist tag på sidan: Bihang till utvisningslagen, antagen av kongressen den åttonde oktober 1918.

Han läste genom paragrafen och ställde häftet tillbaka på sin plats med ett: all right!

Så såg han på klockan och slog sig ned vid telefonen. Han ringde upp närmaste poliskontor och angav sin chaufför, John Polk, som en i Amerika icke önskvärd utlänning och underrätade dem om, att han tidigt nästa morgon skulle personligen infinna sig för att specificera anklagelsen och ge dem upplysningar, efter vilka linjer deras förhör borde gå.

Han ställde telefonen från sig, sjönk ända ned till botten av länstolen och hämtade flera gånger djupt efter andan.

Han var trött, mycket trött. Men i all sin trötthet kände han en djup tillfredsställelse. Han hade hämnats sin sons död, i den mån det stod i hans förmåga. Han var för gammal att fara över och döda en tysk. Han hade gjort, vad han kunnat: han hade befriat sitt land från en av dess hemliga fiender.

Han sträckte ut benen och slöt ögonen.

Charlemagne Smith hade sovit bättre än han vågat hoppas.

Sömnen hade haft ett välgörande inflytande på honom. Bland annat var gårdagens retlighet borta. Han kände redan, att han på ett eller annat sätt skulle kunna försona sig med det hårda ödet. Hur visste han inte, men förtimmelsen av visshet fanns redan inom honom. När han denna morgon gång på gång upprepade för sig själv: Charlie är död, var det ej längre, som om han sträckt ut armarna för att bedja om förskoning eller för att slå till. Orden fyllde honom med ett högtidligt allvar, en resignation i nya och en smula ovana kläder, en sorg i begravningsstass.

Han kände ej heller längre någon personlig bitterhet mot John.

Hämndlystnaden, som under gårdagen krävt utlopp, till en början omedvetet och i blindo, så småningom allt mera medvetet och pockande, också den var försvunnen.

På sätt och vis var det synd om John. På det hela taget hade han varit en god och trogen chaufför, bättre än många andra han haft. Det

var också förenat med en massa obehag och besvär att få tag i en ny chaufför, kanske inte i samma grad som för en månad eller en vecka sedan, nu när kriget var på upphällningen och en massa yrkeschaufförer avmobiliserades. Men det var i alla fall besvärligt att uppfostra en chaufför, så som man ville ha honom.

Å andra sidan insåg Smith mycket väl, att han härvidlag ej hade rätt att uteslutande tänka på sin egen bekvämlighet. Han var i första hand fosterlandsvän, i andra hand automobilägare och arbetsgivare. Och det kunde ej vara tu tal om, att John var en fiende till Amerika, en immigrant av det mest föraktliga slaget, den otacksamme immigranten. Tanken på hans otacksamhet hade ännu efter flera timmars god sömn förmågan att för några minuter väcka liv i Smiths vrede. Men, som sagt, den personliga bitterheten måste liksom den personliga bekvämlighetssynpunkten träda åt sidan i ett fall som detta. Den enda avgörande frågan var den: kunde John anses vara en farlig eller en ofarlig fiende? Det var tydligt att han hatade systemet Amerika. Trots sina femton år i Förenta staterna hade han ännu inte lärt sig att se Amerika, sådant det verkligen var. Det fanns nittionio möjligheter på hundra att han aldrig skulle få ögonen öppna. Han skulle fortsätta att skrapa ihop pengar, dra alla fördelar av landet och dess överflöd, hans inskränkta hjärna kunde tänka upp, och sedan lämna det i förakt, en liten finnes förakt för Amerika! Nej,

sådana typer hade Amerika ingen användning för. De borde skickas tillbaka, ju förr dess hellre. De hade kommit hit som gäster och bjudits på, vad huset förmådde. Om de inte tyckte om sättet, på vilket värdfolket skötte gästfriheten, borde de ha takt att ge sig i väg. Och om de inte hade så mycken finkänslighet, ut med dem! Kasta dem på dörren!

Nej, han skulle inte reta upp sig. Frågan var: kunde John anses farlig, nu eller i framtiden? Det var problemet. Ju mera Smith tänkte på saken, dess tydligare föreföll honom svaret. Och svaret var: ja! John hörde till de tysta och inbitna naturer, bland vilka anarkisterna och bombfabrikanterna finna sina lydiga, blinda verktyg. Tacksamhets känslan är dem okänd... De äro känslolösa. Man kan skänka dem en million dollars ena dagen och dagen efter fråga de: Är jag en slav? Nej, han hade inte rätt att låta John gå lös. Det var bättre både för honom och Amerika att lägga en ocean emellan dem. Han måste bort, ju förr dess hellre. Det var synd om hans familj. Men det kunde inte hjälpas. John måste deporteras. Det var Smiths plikt som amerikan, som patriot, som far till en son, som stupat för Amerikas självständighet, att laga så att han kom i väg.

Efter frukosten ringde Smith upp närmaste automobilstation, for till poliskontoret i grannskapet, hade ett långt samtal med poliskaptenen, for från poliskontoret till chefen för justitiedepartementets New Yorkavdelning, med vilken han i en ännu längre och i allo tillfredsställande konferens åkte i sällskap med en av justitiedepartementets agenter tillbaka till poliskontoret och ordnade affären.

När han slutligen anlände till kontoret, var han en timme försenad. Mexicokonferensen var redan i full gång.

Ungefär samtidigt häktades John.

Häktningen var ur alla synpunkter olaglig. Men i fråga om John använde man sig av samma metod, som man i allt större utsträckning begagnat sig av under kriget: man tänjde ordalydelsen av spionerilagen. Enligt denna ägde justitiedepartementet rätt att häkta och ställa inför rätta var och en, som i ord eller handling eller genom att tillhöra av lagen förbjudna politiska samfund visat sig ha för avsikt att sprida missbelåtenhet eller hat mot Förenta staterna, dess grundlag och dess fria institutioner. Man tolkade i stället lagen så, att man häktade var och en, vilkens ord eller handlingar logiskt tende-

rade att sprida missbelåtenhet och hat mot Förenta staterna.

Misstolkningen var för övrigt ej en ny uppfinning. Den stödde sig på precedensfall. Samma historia hade upprepats förut, för över hundra år sedan. Den hade då riktats mot alla dem, som i ord eller handling visat sympatier för den franska revolutionen.

Då Smith kom hem från kontoret för att ta ett bad och klä om sig till middag — han skulle dinera med Howards — berättade mrs Henningsen att John Polks hustru väntade nere i köket. Mrs Polk hade sagt, att två herrar besökt John och tagit honom med sig i en automobil. Sedan dess hade hon ej hört någonting från honom. Visste mr Smith var han fanns?

Smith hade bråttom. Han hade ej lust att diskutera affären med Johns hustru. Dels var han rädd för kvinnor och framför allt kvinnofårar. De gjorde honom svag i knäna. Och dels tyckte han det var synd om mrs Polk. Han bad mrs Henningsen lugna henne och säga, att John antagligen snart skulle komma tillbaka hem.

Under de följande dagarna hade han emellertid en hel del obehag av mrs Polk.

Hon sökte honom på kontoret och i hans bostad eller väntade på honom utanför trappan till hans hem. Upprepade gånger ställde hon till obehagliga uppträden på gatan, då han steg ur sin automobil.

Hur mycket det än smärtade honom, nöd-

gades han till sist låta häkta mrs Polk för förargelseväckande upptråde. Hon dömdes till en månads fängelse eller hundra dollars böter.

Smith betalade böterna.

Under förhöret inför domstolen kröp emellertid ett nytt faktum i dagen. För att söka rädda sin man nämnde mrs Polk, att om John skulle dömas till deportering, var det inte mer än rätt, att också Howards chaufför skulle åka med. Han hade talat om för John, att det var han, som tagit reda på, vad Howard berättat för den där svenske journalisten och berättat det för socialistjournalisten och att för varje gång det stod något i socialisttidningen om Howard, han skickade ett nummer till mrs Howard.

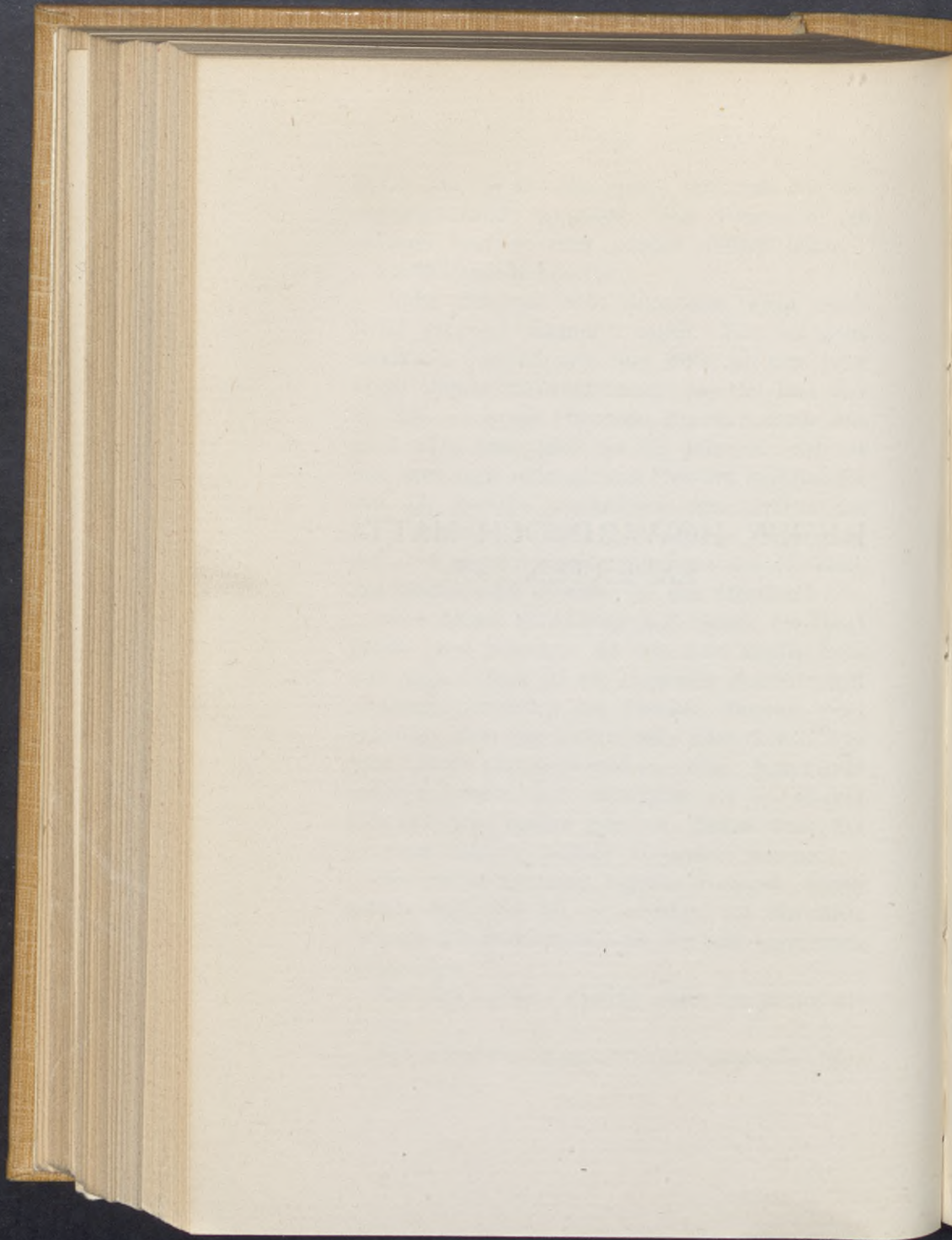
Efter denna upplysning höll Smith ett långt samtal med Howard. Så vitt man visste, hade man inga vittnen på att Howards chaufför fällt föraktliga yttranden om Förenta staterna, dess grundlag, dess fria institutioner eller dess inbyggare. Smith såg emellertid en utväg. Man kunde anklaga honom som misstänkt att ha skickat Howard den famösa bomben. Sedan vore det en smal sak för polisen att snärja honom.

Till Smiths förvåning vägrade Howard. Smith måste emellertid till sist medge, att Howards skäl att låta bomben vila på det hela taget voro förståndiga.

Men det är, som Kipling säger, en annan historia.

Howard nöjde sig med att avskeda sin chaufför.

RUSKIN HOWARD OCH MATT-
EXPERTEN

En dag lämnade Howards sin våning på Plaza och flyttade in i Cosmo Howards privathotell.

Några månader senare flyttade de tillbaka till Plaza.

Eftersom omständigheterna, som voro förenade med dessa båda händelser, ha en viss betydelse för flera i denna bok omtalade personer, måste de i korthet relateras.

Då vapenstilleståndet tre dagar efter den i föregående kapitel beskrivna generalrepetitionen på allvar undertecknades, stodo Ruskin Howard och hans kolleger på det industriella och finansiella området inför uppgifter, som i omfång och betydenhet vida överträffade alla dem, de hittills haft att lösa.

Uppgifterna voro av en dubbel natur. I stort sett kunde de sägas sönderfalla i två stora huvudkategorier: den internationella och den nationella.

Låt oss till att börja med i några ord beröra den nationella sidan.

De aderton månader, som utgjort Förenta staternas aktiva insats i kriget, hade bland annat givit den amerikanske kroppsarbetaren en ställning i samhället. Vad han mer eller mindre plan-

mässigt under decennier arbetat för, hade regeringen, driven av nödvändigheten, skänkt honom: rätten att betrakta sig som en särskild klass i den sociala strukturen, en klass på vilken den ortodoxt amerikanska, av Franklin till praktisk filosofi uthamrade nybyggarindividualismen ej längre hade någon tillämpning. För första gången i Förenta staternas historia hade dess verkställande myndighet erkänt, att själva basen för amerikanskt ekonomiskt och socialt liv, individens rätt att genom arbetsamhet, sparsamhet, flit och måttlighet hoppas på en materiellt tryggad framtid, upphört att äga någon mening för fyrtio procent av landets inbyggare: kroppsarbetarna, och att de för den skull som klass voro berättigade till vissa privilegier utöver sina fri- och rättigheter som medborgare.

Regeringen hade med andra ord givit arbetaren rätten till kollektivavtal.

Förloppet var i korthet följande:

Vid krigets början var det nödvändigt att mellan arbetare och arbetsgivare skapa en balans, som reducerade strejkerna till det minsta möjliga. Representanterna för de båda kategorierna möttes i Washington och enades om vissa principer, på basen av vilka den önskvärda balansen kunde uppnås.

Nu är emellertid förhållandet det, att arbetsgivarna i Amerika kunna indelas i tre olika klasser. Det finns först och främst den arbetsgivargrupp — och den är den mäktigaste — som

helt enkelt vägrar att ha någonting som helst med organiserat arbete att skaffa. Representanten för denna grupp är individualist: fabriken är hans och han har ingen skyldighet att lyda order från någon annan än sig själv, allraminst från en fackföreningsförtroendemän. Hans princip är principen om det individuella avtalet, om »the open shop», vilket med andra ord vill säga en stängd shop, stängd för organiserade arbetare.

Den andra typen av arbetsgivare erkänner arbetarens rätt att tillhöra en fackförening och är villig att förhandla med fackföreningens förtroendemän. Han har omfattat denna princip, ofta av känsla för rätt och billighet, oftare därför att han i längden funnit det vara ekonomiskt fördelaktigare, ännu oftare därför att han ej ägt ett kapital tillräckligt stort att med framgång bekämpa det organiserade arbetet.

Den tredje typen är, vad man skulle kunna kalla opportunisten. Under vissa omständigheter tillerkänner han arbetaren rätten att tillhöra en fackförening och är själv villig att förhandla med dess förtroendemän, under andra omständigheter är han ortodox individualist, beroende på de förhandenvarande konjunkturerna på den industriella marknaden å ena sidan och å den andra tillgången till strejkbrytare.

Redan under de förberedande diskussionerna mellan arbetsgivare och arbetare för nedläggandet av de nödvändiga principerna visade det sig, att den första typen av arbetsgivare, den

inflytelserikaste, under inga omständigheter ville förhandla med eller taga order från fackföreningarna. Han gick emellertid så långt i eftergift, att han under kriget avsåg sig rätten att avskeda en arbetare enbart av den grund, att denne tillhörde en fackförening. Med andra ord: han tillerkände arbetaren ett klassprivilegium, samtidigt som han gjorde denna rätt betydelselös genom sin vägran att förhandla med representanterna för den organisation, arbetaren tillhörde. Däremot gick han — och som var att vänta också de övriga arbetsgivartyperna — med på förslaget att i händelse av dispyter förhandla med representanter för samtliga arbetare inom hans eget etablissemang.

I all sin knipslughet var han ej tillräckligt klarsynt att se, vart detta medgivande skulle föra honom.

Ty nu kom jokern med i given!

Det naturliga resultatet var, att arbetarna inom fabriken till sina representanter valde — fackföreningsmedlemmar. Dessa å sin sida togo råd och order — från fackföreningarnas högkvarter. I sitt hat till den organiserade arbetarrörelsen hade arbetsgivaren underskrivit en överenskommelse, enligt vilken han var utsatt för ett dubbel tvång på sin individualism, ett kollektivt syndikalistiskt och ett kollektivt fackförenings-tvång.

När arbetsgivaren upptäckte detta, var det redan för sent.

Det fanns ej någonting annat att göra än att vänta till dess kriget var över.

Wilson hade emellertid givit de förtryckta och rättslösa lika väl som optimisterna och de känslotänkande romantikerna förhoppningarna, att en ny tid väntade på det industriella lika väl som på det internationella området. Han hade visserligen ännu så länge hållit mindre än han lovat. För att »göra världen till en anständig plats att leva i» hade han börjat med att undertrycka yttrande- och tryckfriheten. Han hade vidare också burat in eller satt munkavlen på alla, som öppet vågade tvivla på hans löften. Men icke desto mindre hade han onekligen kommit millioner att hoppas: vänta till dess kriget är slut.

Det måste i sanningens intresse erkännas, att det ej var endast de förtryckta, optimisterna och romantikerna, som väntade sig något av framtiden. Så litet visste hans egna landsmän om Wilson, inom en sådan hemlighetsfull och upphöjd avskildhet hade han stängt sig själv, att också hans motståndare togo honom på allvar. Inom storindustriella och finansiella kretsar gick frågan från mun till mun: Vad tänker han göra?

Ingen visste.

Men man rustade sig.

Redan innan fientligheterna vid fronten upphört, ordnade man det så, att vilka planer han än själv anförtrodde åt sin favoritskrivmaskin, han i alla fall ej skulle ensam i Amerika be-

stämman nationens världspolitik. Och vid denna tid fruktade Wall street och Big Business över allt annat hans Nationernas förbund. För dem betydde den bland annat detta: en intimare gemenskap mellan den europeiska och amerikanska arbetarvärlden.

Big Business gav Wilson som avskedspresent, innan han for till Paris, en senat, vars majoritet på förhand förkastade vilka förslag han än skulle komma med.

Några dagar innan Wilson lämnade Förenta staterna, löste sig spänningen i Wall street. I sitt avskedstal till kongressen överlämnade han hela frågan om det nationella rekonstruktionsarbetet i händerna »på den amerikanske affärsmannens genomträngande förstånd och oöverträffade initiativrikedom».

Big Business satte ögonblickligen till verket. Nu gällde det att rekonstruera på allvar.

En av industrimagnaternas första och viktigaste åtgärder bestod i att beröva arbetaren hans under kriget vunna klasställning i samhället, att åter reducera honom till en ortodox amerikansk individualism.

Denna uppgift sönderföll i två delar.

Dels måste kampen mot arbetarens rätt till kollektivavtal upptagas på nytt.

Dels måste den allmänna opinionen genom pressen och kinematografen manövreras så, att den skänkte Big Business sina sympatier. Man visste av erfarenhet, att i en kamp som denna det

i sista hand skulle bli den allmänna opinionen, som bestämde utslaget.

I fråga om detta manövrerande av allmänhetens sympatier hade man via pressen och kinematografen redan flera effektiva vapen. De två, som lovade det bästa resultatet, voro hatet och okungheten.

För att göra ett krig, som utspelades tusentals engelska mil från hemmet, populärt, hade Wilson sett sig nödsakad att på konstgjord väg skapa ett hat. Utan »krigsmoral», d. v. s. utan hat, intet krig. Han och hans hantlangare hade för den skull vädjat till den summa av allmänhat, som under årens lopp samlar sig på botten av varje människoliv och som är resultatet av personliga motgångar, privata tvister, familjegräl, missräkningar och desillusioner, bristande utlopp för det individuella maktbegäret, allt det, som under normala tider måste nöja sig med att söka utfryck i en mer eller mindre aktiv intolerans. Inom loppet av några veckor efter krigsförklaringen organiserades detta hat av pressen, biograferna och patriotiska medborgarligor, hetsades upp, leddes likt kokande ånga till cisterner försedda med idealistiska inskriptioner sådana som: Gör världen till en anständig plats att leva i, och släpptes lös mot tyskarna i Amerika och alla dem, som kunde misstänkas för sympatier för tyskarna.

Kriget slutade emellertid allt för tidigt. Plötsligt befann sig den stridslystna nationen med ett oerhört antal atmosfärer kokande hat på lager,

en överproduktion på hat, för vars förbrukande man ej längre hade någon direkt användning, men som lika fullt pockade på att omsättas i energi.

Det var denna överproduktion på hat, Big Business beslöt sig att använda.

Med sin på samma gång enkla och sluga känedom om psykologisk mass-suggestion, hämtad ur mångåriga erfarenheter från affärslivet, särskilt annonsens inverkan på allmänheten, ledde Big Business detta hat genom sina privata rörledningar mot företeelser, för vilkas bekämpande man behövde den allmänna opinionens sympatier.

I samma ögonblick tyskarna besegrats upptäckte kapitalisttidningarna — nio tiondelar av Amerikas press — en ny fiende och en ny fara, som på ett ännu närmare håll och med ännu subtilare medel än tyskarna sökte »undergräva nationens bestånd genom att förgifta själva källan till Amerikas storhet och styrka: det individuella initiativet och den privata egendomens absoluta helg och oantastlighet». Faran låg i de samhällsdoktriner, som i Europa hotade den vita rasens tusenåriga civilisation: socialismen, kommunismen, bolschevismen. Fienden var den om amerikanska traditioner okunnige immigranten, hun-kyn, som bland amerikanska arbetare sökte sprida dessa doktriner.

Nu eller aldrig! Nu gällde det att antingen amerikanisera den okunnige immigranten eller driva honom ur landet. Det fanns ej längre

något val, det fanns ej längre tid till tvekan: antingen ett amerikanskt Amerika eller ett utlänningarnas Amerika. Antingen Förenta staternas grundlag, det visaste statsmannadokument, historien haft att uppvisa, eller de professionella agitatorernas och det utländska proletariats diktatorskap, privatförmögenhetens konfiskering, familjelivets upplösning och kvinnornas nationalisering. Nu gällde det att välja mellan Amerika, sådant det vuxit och utvecklats sig under sekler, eller Ryssland, sådant det dagligen framstod, i blod, tyranni och fattigdom.

I grund och botten var det ej i sista hand immigranten, man sökte komma åt. I högre grad än förut var Amerika i trängande behov av invandrande arbetare. Själva basen för det storindustriella profitsystemet svävade i fara, om billig arbetskraft ej kunde anskaffas, medan jordbruket å sin sida krävde ej mindre än sex miljoner arbetshänder.

Vad man däremot via immigranten sökte göra förhatlig, var arbetarens klasskänsla, arbetarorganisationerna, fackföreningarna. Om man lyckades att i allmänna medvetandet inpränta det oamerikanska, det europeiska i själva principen för det organiserade arbetet, om man kunde lyckas göra den infödde arbetaren misstänkt för förräderi mot traditionell ortodox amerikanism, hade segern redan till hälften vunnits. Varje strejk, som kunde ges ett »rött» och revolutionärt sken, varje dispyt om timpenningar och arbetstid som kunde för-

vidas till ett angrepp på Förenta staternas konstitution, skulle a priori vara dömd till undergång. Allmänheten skulle utan protester sanktionera vilka medel, storindustrin behagade använda för att undertrycka den.

Det var på denna punkt, det ännu ej förbrukade krigshatet mötte okunnigheten, den överlägsna, självtillräckliga, handlingslystna, amerikanska okunnigheten.

För det stora flertalet infödda amerikaner bland arbetarklassen, hade ej endast ordet socialism utan också ordet europeisk en sällsynt dålig klang. Europa betecknade tyranniet, stagnationen, förruttnelsen och ruinen. Allt detta hade man lärt sig i skolan. Man var villig att hjälpa den föråldrade kontinenten på benen. Men man var ej villig att flytta den över till Amerika.

Man hade också lärt sig i skolan att Förenta staternas konstitution utgjorde summan av mänsklig statsmannavisdom. Ett angrepp på den var liktydigt med helgerån. För ögonblicket glömde man, att denna grundlag under årens lopp försetts med ej mindre än sjutton tillägg. Och man glömde också, att man just i dagarna genom rusdrycksförbudet var i färd med att öka den med ytterligare ett adertonde tillägg, som gick ut på ingenting mindre än konfiskerandet av privat egendom: ölbryggarnas, whiskydestillatörernas och vinodlarnas.

Och det var också detta: Förenta staterna hade så småningom utvecklats till två olika stater.

Det fanns amerikanens och den bildade immigranterns Amerika. Och det fanns »kolonierna», bestående av den kroppsarbetande immigranten och negern. De sattes att utföra hundgörot. Amerikanen själv var »the boss», herren, den vita mannen. Han var businessman eller i de fall, där han arbetade med sina muskler vid en maskin, en yrkesutbildad arbetare, medlem av en aristokratisk fackförening, som gjorde allt för att hålla honom om ryggen å ena sidan mot arbetsgivaren och å den andra mot den icke yrkesutbildade immigranten. Han var likt den vita mannen i kolonierna, en bättre man bland hunkies och dagos. Bland den infödda amerikanska befolkningen hade den industriella utvecklingen så småningom skapat en nationaltyp, som i vinningslystnaden, i hoppet om en snabbt hopkommen förmögenhet eller en högre årsinkomst såg det enda motivet för allt mänskligt strävande. Majoriteten av amerikaner hade med åren utvecklats till en individ, för vilken livets fullkomning låg i detta: att under arbetstiden sitta med en cigarr i munnen på ett kontor och göra pengar genom att låta andra »raska på» och under rekreationstiden sitta med en cigarr i munnen i en automobil och låta landskapet raska på. Mänskans kooperativa och sociala instinkter hade samtidigt förtryckts till en grad, där det var fara för deras atrofiering: hela det politiska livet hade man under en så lång tidsperiod överlämnat

åt yrkesskojare, att man ej längre ägde krafter att befria sig från dem.

Vad de från Europa importerade sociala doktrinerna syftade åt, därom svävade majoriteten i en okunnighet, som den ej var villig att ersätta med insikt. Men om de, som tidningarna påstodo, sökte ge dödsstöten åt vinningslystnaden eller — som man kallade den — det privata initiativet, om de, som pressen sade, sökte förändra Förenta staternas konstitution och konfiskera den privata egendomen, då var amerikanen emot dem och då var det tid att ta av sig i skjortärmarna och göra rent hus.

Vecka efter vecka, månad efter månad slog pressen på alarmtrumman.

Nu eller aldrig! Amerika eller Ryssland! Överflöd och frihet eller fattigdom och tyranni!

Nu eller aldrig!

Lyckligtvis för Big Business voro de två första jättestrejkerna efter vapenstilleståndet immigrantstrejker. Det låg för övrigt också i sakens natur, att så skulle vara förhållandet: det var hunkyn, som led under det svåraste förtrycket. Immigranterna i stålverken och i kolgruvorna voro de första att protestera mot Big Business sätt att rekonstruera.

Inom gruvindustrin hade arbetarna kort före vapenstilleståndet genom regeringens förmedlingsbyrå ingått en överenskommelse med gruvägarna om en löneroglering, som vid fientligheternas upphörande ej utlupit. Ehuru överenskommelsen, då den underskrevs, ej tillfredsställt arbetarna, hade de respekterat den så länge kriget varade. I samma ögonblick regeringen befriat gruvägarna från all krigskontroll och lämnat rekonstruktionsarbetet i händerna på gruvägarnas vishet och initiativrikedom, ansågo arbetarna sig också lösta från sin del av kontraktet. De ansågo sig så mycket mera berättigade att kräva en förbättring i sin ställning, som gruvbolagens nettoförtjänst under de sista fyra åren stigit med mellan 400 till 1,000 %, medan arbetslönen endast höjts

med från 16 till 26, samtidigt som levnadsomkostnaderna i sin ordning stigit med hundra.

En anhållan å gruvarbetarnas sida om nya underhandlingar med Ruskin Howard och hans kolleger besvarades med ett tvärt avslag. Arbetarna hade undertecknat kontraktet. Det var bindande för ytterligare sex månader. Innan det utlupit, ansågo sig gruvägarna ej äga några som helst skäl att träda i några som helst underhandlingar med arbetarna.

Arbetarna vände sig till regeringen med en begäran om hjälp. Wilson svarade nekande. Det påstods, att han i Paris låtit skrämma sig av bolschevismen. Han uppmanade dem att fullfölja kontraktets ordalydelse och han tillade, att endast genom att hålla sig till en gång givna moraliska förbindelser kunde samhället undgå de beklagliga förvecklingar, som i andra länder karakteriserade övergången från krigs- till fredsfot.

På detta svarade gruvarbetarnas förtroendemän, att eftersom han givit gruvägarna fria tyglar, han borde ge arbetarna samma rättigheter.

Wilson drog sig tillbaka inom sin hemlighetsfulla avskildhet och förtroendemännen foro hem till sina respektive gruvdistrikt.

En kort tid efter tog strejken sin början.

Gruvbolagen befunno sig redan från början i den bäst tänkbara taktiska position både för anfall och försvar.

Formellt hade de rätten på sin sida. Arbetarna

hade brutit sin överenskommelse. De hade i och med detsamma visat det hopplösa i att över huvud taget ingå några som helst bindande kollektivavtal. Vad Big Business alltid framhållit som resultatet av dylika avtal, hade tyvärr visat sig vara allt för överensstämmande med verkligheten: kollektivavtal voro värdelösa.

Vidare — och häri låg det verkligen oroväckande i situationen — gruvarbetarna hade alltid tillhört arbetarrörelsens yttersta vänstra flygel, tack vare det stora procentantalet immigranter, som voro sysselsatta vid dem.

Och vidare: även om kriget var i realiteten slut, hade en oavbruten kolproduktion därmed ej upphört att spela samma viktiga roll som under kriget: om Europa ej skulle fullständigt sjunka ned i vanmakt, var det Amerikas plikt att på alla upptänkliga sätt öka produktionen och ej inskränka den. Och det var just detta, dessa utländska arbetare ville: ge dödsstöten åt civilisationen, driva hela världen till fullständig ruin för att sedan själva införa det paradiset, Lenin och Trotzky höllo på att förverkliga i Europa.

I samband med strejken fylldes tidningarna dagligen med de mest hårresande skildringar från Ryssland, blodsutgjutelser, förföljelser, sexuella grymheter, helgerån. Hela det gamla tsardömet hade i ett slag enligt tidningarnas meddelanden förvandlats till en jättebordell, där männen »gifte sig» med vilken kvinna, som för ögonblicket råkade tilltala hans brutalt sexuella lustar.

Detta var, vad Amerika hade att vänta, om man ej i tid tog i med hårdhandskarna.

Och detta var också ett språk, genomsnittsame-rikanen förstod vida bättre än invecklade sociala teorier om tysk statssocialism, fransk syndikalism, engelsk guildsocialism och rysk sovjetism. Kvinnornas prostituerande!

Det gick en rysning av fasa genom den amerikanska folksjälen!

Samma presskampanj hade förts under stål-strejken för att ge den dess nödvändiga röda och revolutionära sken. Men gruvbolagen hade dessutom ytterligare en trumf på hand. Kol-strejken berörde allmänheten på ett intimare sätt än förminskningen av stålproduktionen. Vintern stod för dörren. Man befann sig inför möjligheten att nödgas tillbringa flera månader med en reducerad tillgång på bränsle.

Det är onödigt att påpeka, att gruvbolagen utnyttjade detta faktum till dess fulla möjligheter. Kolbrist betydde ej endast obehag och lidanden. Den betydde också högre kolpriser i en tid, då livsmedelsprisen varje månad skruvades upp med några procent.

Bland de fordringar, de strejkande arbetarna framställt, fanns det bland annat en, av vilken gruvbolagen lyckades göra ett stort kapital. Tack vare föråldrade arbetsmetoder, bristande tillgång på lastvagnar och frånvaron av koordination mellan de många enskilda järnvägsbolagen hade arbetarnas arbetstid i medeltal utgjort fyra och en halv dagar i veckan, ojämt fördelade över hela

året. Nu begärde de en fem dagars arbetsvecka, med andra ord en förlängning i stället för en förkortning av arbetstiden. Kapitalistpressen utnyttjade ögonblickligen detta faktum genom att visa allmänheten, hur långt arbetarnas fräckhet gått. Fem dagars arbetsvecka, fyrtio arbetstimmar i veckan! Vilken hutlöshet i en tid, då hela världen led under bristen på produktion och det intensivaste arbete var av nöden!

Allmänhetens indignation mot gruvarbetarna steg.

Till sist trädde regeringen fram på scenen likt en deus ex machina. Wilson förbjöd strejken, förklarade den olaglig, förbjöd strejkledarna att vare sig genom direkt eller indirekt agitation eller genom utbetalandet av penningunderstöd uppmuntra de strejkande. Wilson stödde sig härvid på en lag, som, då den framlagts för kongressen av hans eget språkrör i senaten, förklarats »ej innebära ett förbud mot strejker och att den under inga omständigheter av regeringen skulle användas i ett sådant syfte».

Strejkledarna lydde, enligt vad somliga påstå av rädsla för fängelse, enligt andras uppgift mutade av gruvbolagen, sedan de visat arbetarna, att de gjort allt vad i deras förmåga stod.

De strejkande lämnades åt sitt öde.

Men det fanns en rätt, varken gruvbolagen, regeringen eller strejkledarna kunde beröva gruv-

arbetaren, hans sista rätt som fri medborgare: rätten att svälta.

Strejken var formellt slut. En del av arbetarna gingo tillbaka till arbetet. De, som vägrade att åter upptaga arbetet, strejkade ej längre. De togo sig ferier. De vilade sig. Medan de vilade sig, svulto de och deras familjer. Och deras luckor fylldes av strejkbrytare.

Det fanns emellertid gruvägare, som tolkade regeringens strejkförbud på ett alldeles speciellt sätt, som det psykologiskt bästa tänkbara tillfälle att för alltid bryta ryggen på den organiserade arbetarrörelsen.

Nu eller aldrig!

En av dem var Ruskin Howard.

En dag läste Blanck på sista sidan i New York Times en med petitstil tryckt notis om att slagsmål ägt rum mellan de feriefirande arbetarna i Sinai och Amasonbolagets privata detektiver och poliskonstaplar.

Två dagar efter fann han i socialisttidningen på dess första sida en artikel med titeln:

Varför kol är svart som sorgen.

Ett nytt, med sorgkanter omgivet kapitel har lagts till Sinais svarta historia. Det skrevs häromdagen av Ruskin Howards privata armékår. Och det skrevs med Winchesterkulor.

Thomas Manning är död, två till ligga för döden, ytterligare tolv äro sårade. Varenda en av dem hade skjutits i ryggen.

Sedan Wilson förbjudit strejken, hade strejkledarna givit order om att indraga de vaktposter av organiserade arbetare, som utställts vid gränsen till bolagets område för att övertala strejkbrytare att ej ge sig till gruvorna.

Howards detektiver och poliser fortforo att köra omkring beväpnade, stanna, varhelst en klunga arbetare »på ferier» hade samlats, slå dem i huvudet med blydagggar och polisklubbor och köra i väg, innan de anfallna hade tid att försvara sig. På de sista dagarna hade Howard dessutom från en privat detektivfirma i Chicago förhyrt ytterligare 500 beväpnade detektiver. Var och en förstod, att någonting var i görningen.

»Amasonvägen» leder från New Mexico street upp till gruvorna. Vägen äges ej av bolaget. Den är en allmän genomfartsväg.

Ungefär klockan fem sistlidna onsdags eftermiddag hade en klunga feriefirande arbetare samlats på vägen. En skara nyfikna hade också kommit tillstädes, eftersom ryktet gått, att de civila polismyndigheterna av staden Sinais borgmästare fått order att ge sig upp till gruvorna.

Efter en stund anlände polischefen. Han bad arbetarna att hålla sig utanför bolagets område. I annat fall kunde han ej ansvara för följderna. Arbetarna svarade med att fråga honom, om de ej befunno sig på allmän landsväg. Han medgav, att detta var förhållandet, och upprepade ännu en gång, att han endast velat varna dem, i hän-

delse de skulle få idéen att gå över på bolagets ägor.

Under tiden hade flera automobiler kört fram. I den första sutto Charlemagne Smith och Allen White, bolagets personaldirektör, samt chefen för Chicagodetektiverna. I de övriga automobilerna funnos ett femtiotal detektiver, beväpnade med revolverar och repetergevär.

Enligt vittnens utsago sade Charlemagne Smith till polischefen: — Om ni inte rensar vägen, gör jag det. Vittnena hörde polischefen svara: — All right! Go ahead! Charlemagne Smith vände sig till detektiverna och ropade: — Skjut ner de djävlar! Bort med det utländska packet!

Folksamlingen hade börjat springa, då Smith gav order, men kunde icke komma undan i tid för detektivernas mördande eld. En av de sårade arbetarna, som fallit till marken, skulle ha blivit ihjälslagen med gevärskolvarna av detektiverna, om polischefen ej trätt hindrande emellan. En del av arbetarna lyckades till sist rätta sig i hus i grannskapet, men detektiverna förföljde dem in i rummen, bearbetade dem med gevärskolvarna och drevo dem ut igen.

Åter andra av arbetarna sökte bära bort de sårade, men hindrades av detektiverna, som åter igen sköto på dem.

Dagen efter anlände militatrupporna och tidningarna här ha börjat en lögnkampanj, som inom en vecka kommer att sprida sig genom kapitalistpressen över hela Amerika.

Enligt The Sinai Recorder och The Sinai Republican började bataljen på det sätt, att ett skott avfyrades från ett av husen i grannskapet på Chicagodetektiverna. Ett fotografi av detta hus fanns i dag på morgonen i båda Sinaitidningarna och fönstret, från vilket skottet påstås ha avlossats, har på fotografiet försetts med ett +. Den civile polischefen förnekar att han eller någon medlem av den civila polisstyrkan avlossat ett enda skott. Närvaron av Chicagodetektiverna under Charlemagne Smith omnämnes ej med ett ord av tidningarna här. Meningen med denna tystlåtenhet är förmodligen den att låta den övriga pressen i Amerika dra den slutsatsen, att arbetarna skjutit sig själva — i ryggen!

Sedan onsdags eftermiddag är »allt åter lugnt i Sinai».

Thomas Manning begravdes i morgon, statsmilicen har placerat mitraljörer på alla strategiska punkter och flera tanks ha anlänt.

Det kan ej längre vara något tvivel om, att Ruskin Howard och Charlemagne Smith beslutit sig för att totalt utrota alla dem, som öppet våga motsätta sig deras vilja. Ruskin Howard och hans kolleger ha ej för intet under långa tider i kapitalistpressen sökt förbereda allmänheten på, vad som komma skall, och de ha gjort det på ett sätt, som i allmänhetens ögon berättigar vilka som helst brott.

Några dagar efter läste Blanck i de borger-

liga New Yorktidningarna en av Förenade nyhetsbyrån utsänd beskrivning av »bataljen i Sinai». Den innehöll alla de detaljer, som omnämnts av Sinaitidningarna, och tillfogade dessutom, att de feriefirande arbetarna i närheten av Amasongruvorna konstituerat sig till — en sovjet.

Ungefär samtidigt med kolstrejken lämnade Howard sin våning på Plaza och flyttade in i Cosmo Howards privathotell.

Den gamle hade till slut förverkligat en mång-årig hotelse: att för alltid säga farväl till New York, dess allt mera överväldigande vulgaritet, dess invånares otroliga okänslighet och brutalt leende egoism. Det hände ofta, att han kom hem efter en promenad i en så upprörd sinnestämning, att han under flera timmar måste ligga och vila på en schäslong. Han hade blivit knuffad eller trampad på fötterna i en tillfällig folksamling på gatan i bästa fall utan ett ord till ursäkt, i vanligaste fall med ett: varför ser du inte upp, old fool! Eller han hade blivit illa behandlad i en affär, på ett postkontor, vid en biljettlucka. Eller han hade sett en flock svultna kattor likt miniatyrvargar stryka utmagrade omkring i vinterköllden på sidogatorna, lämnade åt sig själva, då deras ägare flyttat på landet sommarens förut. Eller han hade sett åkardrängar behandla hästar som om de voro automobiler, med piskan pressa den sista droppen »bensin» ur

kräken: Git up! Git up, you son of a bitch! G-i-i-it upppp!

Efter varje promenad var gamle Howards hjärta som ett stycke levande kött, skälvande under mänskornas tanklösa brutalitet.

Också i ett annat avseende kände han sig alltmera som en flykting i sin egen fädernestad. Tillflyktsorterna, där han kunde finna en fristad: några gamla familjer, ett par exklusiva klubbar, tunnades av eller fylldes med nya ansikten. De gamla samlades till sina fäder. Med de yngre generationerna, bland dem hans egen son, hade han ingenting gemensamt. Också de, också de allra bästa familjerna, hade med hull och hår försvurit sig till den nya tidsandan efter kriget med dess vulgaritet, dess materialism, dess ohöjda självskhet.

Med kriget menade gamle Howard ej det nys avslutade världskriget utan kriget mellan nord- och sydstaterna. Fastän han själv var yankee, d. v. s. nordstatsamerikan, insåg han med allt djupare grämelse för varje år, att med sydstaternas underkuvande man också tagit död på allt det, som odlas i södern: glädjen, charmen, det lätta greppet om livet, lugnet och vilan, kulturens springbrunnar. Kvar stod endast de nordeuropeiska rasernas fantasilöshet, utilitarism och det sentimentala självbedrägeri, de givit det vackra namnet idealism.

Han hade själv som ung gripits av rekonstruktionsivern efter slavkriget som det enda ädla

och värdiga en amerikan med historiska förpliktelse och kastat sig in i affärs- och industrilivet. Och han hade haft lyckan med sig, av den enkla anledningen att det ej var möjligt annat än lyckas för en man med hans sociala ställning och ekonomiska försprång. Och även sedan han gjort klart för sig, att han valt orätt, även sedan han kommit underfund med, att de han hade att göra med i affärslivet, voro vulgära, sluga, okänsliga och samvetslösa, hade han fortsatt av plikt känsla: hela släktens förmögenhet hade så småningom samlats i hans företag; han var ansvarig för dess förvaltande. Farbröder, som voro lantbrukare eller professorer, kusiner i diplomatiska kåren, ogifta fastrar och mostrar: alla väntade vid varje ny familjebolagsstämma en högre utdelning.

Så snart Ruskin hunnit till en ålder, då han kunde anses säker, överlämnade gamle Howard affärerna åt honom och beslöt sig att helt ägna sig åt, vad han med åren intalat sig vara sin mission i livet: att i sin mån motarbeta vad han kallade maskingalenskapen. Han hade halvtannat hundra engelska mil norr om New York grundlagt en konstindustriell koloni: gobelängväverier, porslins- och krukmakeriverkstäder, konstsmedjor, möbelsnickerier, och hans privathotell i New York stod för det mesta tillbommat.

Nu tog han steget fullt ut. Han skulle emigrera för alltid. Han skulle flytta till Florens och där sluta sina dagar, detta Florens, han en gång

för länge sedan för första gången besökt i sällskap med John Ruskin, vilkens lärjunge han varit i Oxford på den tid, hans egen far varit amerikanskt sändebud i London och under vilkens ledning han drömt drömmar om en värld och ett liv, helt olika dem han på några år när lämnat fullständigt bakom sig.

Bakom beslutet låg en händelse, som hållit honom till sängs en hel vecka.

Cosmo Howard var på väg från sin konstindustriella anläggning till New York. Hans automobil körde fram till stationen i sista minuten och för den skull måste han stiga upp i närmaste vagn. Salongsvagnen låg åtskilliga vagnar förut i tågsättet och med en tung resväska i handen gav sig Cosmo Howard på väg till den. Han hade redan utan missöden tillryggalagt en boggievagn, då han vid ingången till den andra råkade stöta till en man, som kom i motsatt riktning med en bägare full av dricksvatten. Vid sammanstötningen spilldes en munfull av vattnet på bärarens kavaj. Cosmo Howard var just i färd med att be om ursäkt, då han fick resten av bägaren slungad mitt i ansiktet på sig, med orden: Tag det här också, dam you! Gamle Howard förlorade besinningen. I ett ögonblick hade han satt resväskan på golvet och sekunden efter planterade han sin knutna högra hand mitt i vad han genom vattendropparna tyckte sig kunna se var den andres ansikt. I villervallan, som uppstod, fick Howard ett slag på ögat. När han

tre timmar efteråt kom till New York, var ögat blått och hans nerver för övrigt i ett bedrävligt tillstånd. Under veckan, som följde, höll han sig inomhus och samtidigt beslöt han sig för att emigrera på allvar. I ett land som Amerika var det omöjligt att vistas längre. Ej nog med att man utsatte sig för brutaliteter och våldsamheter av det mest förödmjukande slag: man blev själv brutal. Skammen brände honom. Hur kunde en man som han, vid hans ålder, en man över sjuttio, gripa till knytnävarna? Det fanns endast ett svar: Amerika hade förråat honom, det moderna Amerika!

När Ruskin Howard övertog den gamles privat-hotell, begick han en kompromiss. Dess läge överensstämde inte med hans önskningsar, dess konstruktion och inredning ej med hans smak.

Det hade från början varit hans mening att åter igen etablera sig i enlighet med sin sociala och ekonomiska ställning, så fort hans gamla umgängeskretsar tagit Christine till nåder.

Nu när de accepterat henne, hade hans förhållande till henne ändrat karaktär.

Han hade tröttnat på henne.

Skälen voro många.

Först och främst: sin kalla businessberäkning till trots var Ruskin Howard i grunden en ohjälplig romantiker av det ungdomligt naiva, oreflekterade slaget.

Efter en tid gjorde han den melankoliska upptäckten av det fysiologisk-psykologiska faktum,

att mannens sexuella begär efter s a m m a kvinna gradvis försvagas. Deras erotiska samliv hade så småningom förlorat sin spänning, sitt moment av överraskning, av upptäckt, av kosmiskt under. Det hade blivit till en vanehandling. Smekningarna hade degraderats till gester, utan mening, värdelösa i sig själva, automatiskt växlade endast för att väva en tyvärr allt för genomskinlig slöja över den rent fysiska kontakten.

Om Howard varit erotiskt mera erfaren, skulle han förmodligen ha tagit detta i sig själv onekligen melankoliska faktum med större jämnmod än han gjorde, med ett bittersött: ils sont passés, les beaux jours d'Aranjuez.

Men dels var det första gången i sitt liv, han upplevat en desillusion av denna art: den svältkur, han varit underkastad i sitt första giftermål, hade besparat honom den. Dels var han som sagt romantiker. Hans äktenskap hade berövats äventyrets gloria, det hemlighetsfullas mystik, tillbedjandets och självunderkastelsens ljuvhet.

Denna desillusion skulle emellertid i och för sig knappast ha fört honom fram till en känslokris av det omfång, han genomlevde. Genom själva sin natur kunde den sägas höra till de problem, som lösas med tiden, så till vida som de så småningom upphöra att vara problem. Han var närmare fyrtiofem.

Men på denna punkt möttes den melankoliske romantikern inom honom av hans moraliska jag. Eller kanske rättare: desillusionen hade givit hans

samvete en knuff i ryggen. Och samvetet vaknade. Han såg sig tillbaka: på vad han gjort, hur han gått till väga, brutaliteten, med vilken han skilts från sin första hustru och slitit banden med sina barn. Synen var ej moraliskt tilltalande. Och det fanns — som vi i det följande skola se — en karaktärsegenskap, för vilken Howard i full överensstämmelse med professor Freuds teori hyste en alldeles speciell avsky: brutalitet. Han kunde förlåta nära nog allt annat hos en väluppfostrad mänska utom den. Han hade hitills alltid trott sig vara fri från den. Upp-täckten att han själv i sitt passionsfyrverkeri upp-trätt brutalt pinade honom. Han ångrade sig, ångrade sig djupt, ej precis att han gift sig, men att han låtit skilja sig, så som han gjort.

Och det var Christine eller snarare hans upp-fattning av henne, som fick lida av hans dåliga samvete.

Till dessa båda faktorer kom till sist en tredje. Och den blev den avgörande: hennes sociala framgång.

Han hade själv önskat den, själv hoppats på den, själv hjälpt henne till den. Nu, när den kom, hade den i fråga om honom endast ett resultat: en önskan att se henne med tjockändan av kikaren för sina ögon.

Hennes framgång hade varit oerhörd. På sätt och vis skulle det till och med kunna sägas, att hon kom att förkroppsliga en alldeles ny ameri-

kansk kvinnotyp, den internationella. Det hade visserligen före henne funnits amerikanskor med transatlantisk namnkunnighet. Men deras rykte i Europa hade i nittio fall på hundra varit grundad på helt andra motiv. De hade antingen gift sig till europeiska titlar. Eller också hade de tack vare en i socialt avseende lycklig förening av millioner, naiv självhävdsedrift och utstuderad excentricitet skapat sig en ställning inom vissa samhällskretsar i London, Paris, Rom och Nizza. Eller deras rykte hade varit regionalt, så till vida som det inskränkt sig till vissa internationella yrkes- och reformkretsar: rösträttskvinnornas, spritförbudsapostlarnas, renlevnadsfanatiker-nas, de professionella samhällsförbättrarnas.

Christines anseende var av en helt annan art. Som skapare av kommittén för fri mjölk för franska barn hade hon — utan att detta från början varit hennes mening — lyckats gripa allmänhetens fantasi genom att tilltala dess två djupaste behov: kravet på storslagenhet, stora dimensioner, och kravet på »hjärta». Tidningsrubriker, i oändlighet varierande uttrycket: »Amerikansk kvinna förser franska barn med fri mjölk», kunde ej ens under ett världskrigs jätteåska undgå att tända en gnista beundran även hos dem, som ej direkt hade någon fördel av givmildheten. För alla, som ej i likhet med Ruskin Howard varit i tillfälle att känna företagets ursprung, ägde det de största betingelserna för en uppriktig publiksuccès: det var på samma gång spek-

takulärt, sceniskt effektivt; och det hade ett allmänförståeligt och enkelt djup.

Här var en ny Florence Nightingale, men »a lady with the Milk» i stället för »a lady with the Lamp». Och här var också skillnaden mellan Florence Nightingales osande tranlampa och mrs Howards kondenserade mjölk, skillnaden mellan ett tröstens ord i lidandet och eländet och vitt mjölkpuder, skeppat tusentals sjömil bortifrån och omsatt i friska, röda barnakinder. Skillnaden mellan Florence Nightingale och Christine Howard var skillnaden mellan England på sextioalet och Förenta staterna år 1918, mellan varmhjärtad dilettantism och storslaget generös »efficiency».

Mrs Howard var naturligtvis långt ifrån den enda eller första amerikanska kvinna, som skänkt Frankrike en hjälpsam hand. Men inom kort kom hon att förkroppsliga dem alla. Hennes verksamhet vädjade till en vidare publik, till mödrarna i hemmen eller fabrikerna och fäderna vid fronten lika väl som till det officiella Frankrike. Och framför allt: det som kanske i högsta grad bidrog till att sprida hennes popularitet, var det enkla faktum, att hon fått ett smeknamn. Eller rättare: hon hade gett det åt sig själv. Under sitt första besök i Paris hade hon halvt skämtsamt, halvt naivt omedelbart sagt till en högre fransk ämbetsman: Jag känner mig som Frankrikes amma. Uttrycket hade roat honom. Han hade kastat en snabb och diskret blick på hennes fylliga byst, lett i skägget, och svarat:

Parfaitement, madame! Dagen efter stod det som rubrik i en av de mest spridda populära Paris-tidningarna: Amerika skänker våra barn en amma! Efter ytterligare några veckor var det oupplös- ligt förenat med hennes namn. I Frankrike var det hennes namn. Smeknamnet knackades i kablar över till Amerika och England. Till en början log man. Efter en tid förlorade uttrycket den bismak av oanständighet, det onekligen ägde för allt för ömtåliga öron. Den ende, som ej kunde försona sig med det, var Ruskin Howard själv. Detta ständiga alluderande på hennes fyl- liga byst berörde honom obehagligt. Stora bröst voro ej på modet i andra civiliserade länder än Frankrike, där man ännu envisades att accentuera den rent yttre sexuella skillnaden mellan könen. Och dessutom, för endast ett år sedan hade han tillbett denna byst. Påminnelsen därom plå- gade honom. Det var, som om man ertappats med fransk sensualitet.

Under sitt andra besök i Frankrike — som- maren 1918 — mottogs mrs Howard som en nationens välgörarinna. Hon höll konferenser med ministrar; hon besökte »sina barns» fäder i tran- chéerna, omgiven av flera generaler än någon annan kvinna vid fronten; på biograferna mellan bilder från slagfält och skyttegravar visades också hon, omringad av arbetarklassens mödrar och barn, sjungande marseljäsen eller utdelande chok- lad och sötsaker, hon fört med sig från New York. En film med henne förfelade aldrig sin

verkan på publiken. Redan rubriken: Frankrikes amma, drog applåder. I en artikel i en fransk mondän kvinnotidskrift om hennes personlighet hade författarinnan till och med som motto för sin skildring tagit bibelns ord: Låten barnen komma till mig...

På så sätt kom det sig, att Christine Howard som själv aldrig haft några barn av den anledningen, att hon alltid hyst en naturlig — eller onaturlig — motvilja för allt mänskligt under femton år, till sist framstod som symbolen för det, som med rätt eller orätt i allmänhetens ögon representerar det högsta och vackraste hos kvinnan: moderskärleken.

Egendomligt nog fick den gamla regeln, att ingen är profet i sitt eget fädernesland, ingen tillämpning på henne. Härtill hjälpte henne till en ej ringa del den omständigheten, att hon var en social outsider i New York, inom den exklusiva gammalfamiljecirkeln lika väl som inom den rörliga kosmopolitiska. Hon var från själva begynnelsen befriad från svartsjukans handicap. Man kände henne ej. För den skull fäste man sig till en början ej vid henne. Då välgörenhets societeten fick veta, att hon och Howard rest till Paris för att ordna en mjölkkommitté, sade man: all right, låt henne försöka; hon kan i alla fall ingenting göra utan oss. När hon kom tillbaka, stod hon där plötsligt mitt ibland dem med en odisputabel framgång på handen. Det var societetens egen sak att acceptera

henne eller vända henne ryggen. Direkt mot-
arbeta henne vågade man ej. Det skulle se allt
för småaktigt ut, allt för odemokratiskt, i en
tid, som arbetade i samlingens tecken. Och dess-
utom: hon behövde dem ej. Hon kunde reda
sig på egen hand. Hon behövde ej ringa på
deras dörrar och tigga om pengar. Hon hade den
stora allmänheten med sig, idén hade gått rakt till
massans hjärta. Frågan var: ville societeten accep-
tera henne eller hålla sig undan? Det var klokast
att acceptera henne. Hennes internationella rykte
var ej heller att förakta. Kriget hade gett socie-
tetsamerikanskan smak för en vidare, en trans-
atlantisk sfär. Det låg något lockande i att er-
övra ett land på det sätt, Christine Howard
gjort, att redan vid landstigningen mottagas av
digniteter och hälsas välkommen med national-
hymnen. Det bildades kommittéer för fri mjölk
för italienska barn, serbiska, polska, tjeckoslo-
vakiska barn. Men för alla dessa stod mrs Ho-
wards kommitté som originalet och modellen.
Varje kopia kunde ej annat än ytterligare öka
ljusstyrkan hos den strålkastare, som spelade
på henne.

Inför en framgång så oväntad och av sådana
dimensioner tappade Christine huvudet. Hon för-
lorade resten av den lilla omdömesförmåga, hon
en gång ägt. Hon förvandlade orsak med verkan,
motivet med resultatet. Eller kanske rättare: hon
glömde orsaken och motivet. Hon glömde, att
mjölkkommittén från början endast varit avsedd

som ett medel till ett mål, vilket, vad man än för övrigt kunde säga om det, knappast kunde kallas moraliskt aktningsvärt: att tvinga ett så stort underhåll som möjligt ur Ruskin och sedan lämna honom, för att leva ett liv i överensstämmelse med hennes egna sexuella i vulgär och billig orientalism utstyrda drifter. Hon tog sin nya och oväntade roll som nationell välgörarinna och framtidskonstruktör på allvar, levde sig in i den efter måttet av sitt eget förstånd, med en blandning av ärlig husmoderssträvan och grandiosa operagester. Effekten blev i dubbel bemärkelse sällskapsspektakel, komiskt för alla andra åskådare utom skådespelerskans närmaste anhöriga, och i detta fall särskilt Ruskin Howard.

I Paris stack komiken ej så starkt i dagen. Man drog på munnen och konstaterade: Ça, c'est américain.

I New York, där man ej var villig att skriva överdrifterna på den amerikanska kvinnans konto, skrattade man öppet bakom hennes rygg och sade: She's a scream, my dear! Bland annat hade hon gripits av vurmen att hålla tal, verkliga praktstycken även för amatörpsykiatern, en sorglustig blandning av megalomani och drypande sentimentalitet.

Men skrattet bakom hennes rygg var ej elakt. Som hon var, tilltalade hon amerikanens varma uppskattning av överdriften; hon vädjade direkt till amerikanens sinne för humor, amerikansk humor, vars själva väsen som bekant är överdriften

och som sådan en smula hjärtlös, fri från medlidande och »tåren i ögonvrån».

Det är möjligt — och till och med antagligt — att Ruskin Howard skulle ha uppskattat henne i samma grad och på samma sätt som de övriga åskådarna, om Christine ej råkat vara hans hustru. Men han var inte bara hennes make utan också en desillusionerad och ångerfull romantiker. Nu såg han endast det vulgära, i vad tidningarna eufemistiskt kallade hennes »starka och skarpt skurna personlighet». Hennes självbedrägeri oroade honom så som en begynnande storhetsgalenskap av naturliga skäl måste plåga en äkta man. Men det plågade honom också från en synpunkt, en mera generöst anlagd natur och ett mindre kallt temperament skulle haft överseende med. Det faktum, att hon redan hunnit till den punkt, där hon på allvar trodde att hela mjölkidén var hennes egen och inte hans, visade ingenting mindre än en total upplösning av äganderättsbegreppet. Hon kunde ej längre skilja på mitt och ditt. Symtomet var i hans ögon allvarligt. En person, som även i sina hemligaste tankar började fumla med äganderättsbegreppet, var förlorad. En sådan individ skulle han ej ett ögonblick tolerera på sitt kontor, ej ens i den mest undanskymda befattning.

Allt inom Howard led: den desillusionerade romantikern, den av dåligt samvete plågade frånskilda mannen, den *comme-il-faut*-strame äkta maken, den matematiskt noggranne affärsmannen.

En tröst fann han emellertid i lidandet.

Den kom i form av ökad självaktning. Han var ständigt på sin vakt. Ingen skulle i fråga om hans sätt att behandla henne kunna säga, att han uppträdde brutalt. Han var villig att erkänna, att han varit brutal i sin passion. Och han ångrade det. Men ingen skulle kunna säga, att han var brutal, nu när han var sig själv. Hans verkliga natur, hans innersta väsen hade intet med brutalitet att skaffa. Han tog alltid hennes parti, då hon kritiserades och förlöjligades av hans närmaste. Mot henne själv var han ridderligt uppmärksam och till och med öm. Vad slutet skulle bli, i vad form katastrofen skulle komma, ville han ej tänka på. Ett modus vivendi i en eller annan gestalt skulle förmodligen kunna uppnås en vacker dag. Innerst inne hoppades han, att hon skulle förälska sig i någon annan och själv begära skilsmässa. I så fall skulle han med glädje ge henne en rund summa att leva på, i händelse hennes utvalde ej hade medel att underhålla henne i enlighet med hennes sociala ställning.

För övrigt sågo de mycket litet av varandra. Stunderna, de tillbragte på tu man hand, voro lätt räknade. Sällskapslivet slukade dem helt. De kunde med skäl sägas vara skepp, som då och då, likt luxuöst utstyrda passagerarbåtar, mötas i natten.

Det var emellertid av dessa anledningar, Ruskin Howard ej etablerade sig på nytt i enlighet med

sin smak, sin önskan och sin ställning. Framtiden var allt för oviss. Men å andra sidan hade deras sällskapsplikter tagit sådana dimensioner, att de ej längre kunde stanna på ett hotell. Det fanns för övrigt ej längre någon ursäkt: kriget var slut.

Gamle Howards privathotell var därför på det hela taget den bästa lösningen.

Cosmo Howards hem hade med åren förvandlats till ett museum av tvivelaktigt värde, med äkta och förfalskade antikviteter och gamla mästare om varandra, resultatet av hans årliga besök före kriget i Europa. (Bland antikvitethandlarna i London och Paris hörde han till det halva dussin amerikaner, som gingo under benämningen de gyllene kalvarna och som konstant lurades på det systematiska sätt, att man för varje autentiskt antikt föremål prackade på dem ett par, tre förfalskningar.)

Ruskin Howard saknade ej sinne för skönheten i gamla ting. Men i fråga om ett rums dekorerings och möblering var han av en annan uppfattning än sin far, en uppfattning, som krävde betydligt mindre verkligt estetisk känsla utan att därför fordra en mera ingående sakkunskap. Hans princip stod för övrigt i full överensstämmelse med hans stränga krav på ordning, metod och identifieringslättighet i affärerna. Den kunde i korthet sammanfattas så här: ett rum skall äga stil. Det skall antingen vara renässans, barock, rokokko eller empire och inte en blandning av litet

av varje. Ett unggotiskt altarskåp passade ej i ett rum med en sengotisk biskopsstol.

Med tillhjälp av sakkunniga företog han för den skull en rensning av Cosmos gamla hem. Allt, som var påtagligt förfalskat eller tvivelaktigt, skänkte han under namnet Den Howardska donationen till New Yorks Metropolitan Museum, vilket i sin ordning gav anledning till blandade känslor hos museets direktörer. Å ena sidan ansåg man sig ej kunna avböja gåvan, eftersom man med ett hövligt avslag riskerade att också en gång i tiden gå miste om resten. Å andra sidan visste man ej, vad man skulle göra med de värdelösa vagnslasterna. Att begrava dem i källaren var ohövligt.

Ruskin Howard tog själv ett livligt intresse i utgallringsarbetet, huvudsakligen av utilitariska motiv. Han ville göra sig förtrogen med de föremål, bland vilka han åt, vilade sig och sov. Han ville känna dem och deras historia åtminstone till den grad, att han kunde tjänstgöra som museiamanuens för sina gäster. Med sin vanliga metodiska tidsfördelning reserverade han tre förmiddagar i veckan åt experterna på tavlor, möbler, gobelänger och porslin. Efteråt brukade han bjuda dem på lunch, en slags avslutande föreläsning över ämnet i fråga. Dessa luncher ej endast intresserade honom ur ren nytthetssynpunkt. Efter ett par dagar roade de honom. De voro ett avbrott i rutinen, en förströelse i jämförelse med affärskonferenserna över lunchklubbs-

bordet »downtown». Och han lyckades också krama en god del humor ur dem, allt eftersom det stod allt mera klart för honom, till vilken grad den gamle låtit lura sig och sättet, på vilket antikvitetshandlarna lockade honom i fällan.

Det var under denna utgallringsprocess han efter många år åter stötte på en ungdomsvän. När frågan kom till Cosmo Howards mattor, gav Ruskin sitt ombud order om att skaffa reda på den bästa mattexperten i New York.

Den sakkunnige infann sig på överenskommen tid, som vanligt klockan tio på morgonen.

Det var en fet, olivoljig liten man av orientalskt utseende och med ett uttryck i blicken och drag i ansiktet, som ögonblickligen kom en att tänka på den gamla visan:

»Tacka vet jag turkarna — — —
De ligga stilla uppå sin divan,
låta odaliskerna
dansa utav bara fan — — —»

Då denne olivoljiga herre presenterades, sade han, till Howards oerhörda förvåning:

— Vi ha träffats förut.

Howard såg på honom:

— Var?

— I Harvard, som studenter.

— Som studenter???

— Yes!

— Hur var namnet?

— Donchian. Minns ni inte den armeniske skalden Donchian.

— Yes!!!

— Det är jag.

— So glad to see you, Donchian.

Howard skakade hand med honom på nytt. Han log, ett leende, han sökte göra så brett och vänligt han kunde. Inombords voro hans känslor mindre emfatiska. I själva verket erinrade han sig Donchian mycket väl. Omständigheterna hade gjort, att han ofta tänkt på honom under alla dessa år.

Han hade mött honom på en bjudning hos en av sin fars kusiner, som var professor i det sen-elisabetanska dramat. Donchian, som var åttskilliga år äldre, hade presenterats för honom som en armenisk skald, son till en matthandlande, som lyckats fly med sin familj från Konstantinopel undan en av de många turkiska massakrerna och slutligen hamnat i New York, där han börjat tillvaron på nytt som matthandlande och haft lycka med sig.

Av en för utomstående oförklarlig anledning fäste sig Ruskin vid armeniern. I själva verket var det romantikern inom honom, som tilltalades av orientalen. Han var en ny uppenbarelse i Howards liv, en ny värld. Howard beundrade också hans berättartalang, hans flamboyanta, bildrika språk, hans sällsamma fantasi. Helst av allt lyssnade han till Donchians beskrivningar av haremslivet.

Under sitt nästa besök i hemmet talade Ruskin i entusiastiska ordalag om sin nye vän. Han

till och med föreslog att ta honom med sig nästa gång han kom hem.

Cosmo Howard, som redan nu fallit ett offer för krösuspsykologien, millionärens bittra erfarenhet av icke-millionärernas försök att förr eller senare lura pengar ur honom, frågade plötsligt Ruskin:

— Har han försökt lura några mattor på dig?

Ruskin såg på sin far med vidöppen mun:

— Mattor — — — Ne-nej — — —

Cosmo Howard tillade ögonblickligen och med en melankolisk humor i rösten:

— Nå, då kommer han att göra det. Pass opp!

Cosmo Howards ord dödade i ett enda slag Ruskins entusiasm för hans armeniske vän. När han kom tillbaka till Harvard, undvek han honom. Då det var omöjligt, fann han alltid en eller annan anledning att göra sig fri så fort, som möjligt. Armenierns närvaro fyllde honom med en egendomlig blandad känsla av självförakt och rädsla. Han föraktade sig själv för att misstänka honom och på samma gång var han rädd, att armeniern verkligen en vacker dag skulle börja tala mattbusiness.

Armeniern märkte förändringen. En gång frågade han Howard rent ut, vad som hänt. Ruskin hade ej något svar till hands. Till slut passerade de varandra med en nickning å Howards sida och en blick från Donchian, en lång, frågande, sorgsen, svart hjortblick — — — Howard hade

aldrig sett så otroligt uttrycksfulla ögon i sitt liv.

Till slut förlorade Howard honom alldeles ur sikte, utan att någonsin få veta, om det verkligen varit armeniernas mening att pracka på honom mattor.

Förmodligen skulle han helt och hållet ha glömt episoden, om det ej varit för månens skull.

I sin egenskap av romantiker hade Howard alltid hyst en särskild vördnad för månen. Varje gång han såg den, i synnerhet på landet — i städerna glömde han fullständigt bort den — var det som om hans själ försetts med strängar, som rördes av en känsla, han varken kunde eller ville närmare utreda. Sådan som den var, hade den med hans egen litenhet och världsalltets omänskliga och hårda lagar att skaffa.

Varje gång han sålunda betraktade månen, kom han att tänka på armenierna. En kväll, då de vandrat tillsammans i fullmånens matta silversken, hade nämligen Donchian berättat för honom en armenisk saga.

Han hade berättat den ungefär så här:

— Först och främst måste ni göra klart för er, att på mitt språk och i mitt land solen är femininum och månen maskulinum, precis motsatsen till i latinet, franskan och tyskan.

Sagan påstår, att i skapelsens begynnelse två av himmelens barn gävo sig ut på vandring i sällskap över himlavalvet.

Och månen sade till solen, sin syster: Lys om natten.

Men solen svarade: Jag är rädd.

Då sade månen till solen: Lys om dagen.

Och solen svarade: Jag är skamsen för min nakenhets skull.

Då gav månen sin syster en handfull nålar, så att om någon nyfiken sökte betrakta henne i hennes nakenhet, hon kunde sticka en av dessa nålar i den nyfiknes ögon.

Sagan hade gjort ett djupt intryck på Howard. Dess finkänsliga hänsyftning till sexualiteten tilltalade honom särskilt. Han hade till och med bett Donchian skriva ned den. Med tillhjälp av den hade han friat till sin första hustru. Ännu många år efteråt sedan han fullständigt glömt armenierna namn, kunde han plötsligt förvåna de närvarande med att berätta den och ge dem en hittills oanad synpunkt på industri- och järnvägs-magnaten Howard. När allt kom omkring: han hette ej Ruskin för intet.

Egendomligt nog steg denna saga aldrig upp för hans minne, då solen stack honom i ögonen, vilket borde ha varit mera i överensstämmelse med det matematiskt noggranna i hans väsen. Men här tog romantikern inom honom överhanden. Det var månen, som väckte den till liv.

Och sagan å sin sida hade ofta en obehaglig förmåga att också väcka till liv minnet av den oförrätt, han visat armenierna. Eller snarare: en behaglig förmåga, så till vida som den övertygade

honom om, hur känslig och rättrådig han innerst inne var.

Under hela tiden Donchian var sysselsatt med att gallra ut och värdesätta mattorna, lyssnade Howard förstrött. Han tänkte på lunchen, som skulle följa och som hans ombud redan under rättat armeniern om. Varje gång Donchian efter att ha känt på en matta och undersökt dess trådar såg upp på Howard och gav sitt utlåtande, tyckte sig Howard känna igen den långa, frågande, sorgsna, svarta hjortblicken från Harvard. Den låg nu inbäddad i de feta ögonvalkarna. Men den fanns där. Den gav honom en obehaglig förnimmelse av österlänningens outplånliga minne av en liden oförrätt. Och när Donchian med ett leende förklarade om en matta, att den var falsk eller relativt värdelös, tyckte sig Howard i detta leende läsa något mera än ett humoristiskt förakt för gamle Howard som konstsamlare. Det var, som om det också gällt honom själv.

Gång på gång sade han sig själv: Det här är löjligt. Det är bara en inbillning. För resten är det hela Chris' fel. Jag har blivit så van att se människor dra på munnen åt henne, att jag själv börjar se spöken mitt på dagen.

Christine var som vanligt upptagen på sitt håll och han och armeniern åto lunch ensamma nere i Plazas matsal.

Det blev ingen angenäm måltid. Trots Howards alla försök att föra samtalet, längs stränga

businesslinjer, till mattor och sättet att förfalska dem, förde Donchian gång på gång konversationen tillbaka till mera familjära områden: Harvard, hans eget liv, hans familj. En av hans söner hade varit kapten i kriget, den andra låg vid Harvard.

— Ni bör vid det här laget också ha en son vid Harvard, Howard?

— Inte ännu. Om ett år eller så.

— Kanske de stöter på varandra där. Det skulle vara lustigt.

Howard gav honom en snabb blick.

I själva verket hade han helt och hållet missagit sig i fråga om armeniern. Donchians minne var visserligen orientaliskt outplånligt, men på ett annat sätt än det Howard misstänkte. Donchian erinrade sig mycket väl, att Howards vänskap plötsligt svalnat. Men han hade i blodet en sedan århundraden förvärvat vana att svälja oförrätter utan en tanke på att insistera på motiven. Hans envishet att föra konversationen tillbaka till familjärare områden än persiska mattor hade andra grunder: han var smickrad, på samma sätt som en armenisk matthandlande i till exempel London skulle vara över att under en lunch med en engelsk earl tala om de tider, de båda varit intima vänner. Här satt han på tu man hand med en amerikansk industrimagnat, en av de förnämsta och mest omtalade. Gäster vid borden omkringvände sig då och då om och sågo först på Howard, sedan på honom. Det var naturligt, att han skulle

känna sig stolt och smickrad. Och det var också lika naturligt, att han skulle föredraga att tala om gemensamma band med denne magnat i stället för om mattor.

När han slutat beskrivningen av sina öden och visat Howard, hur långt han bragt det här i livet, sade han:

— Och er, Howard, behöver jag inte fråga, vad som hänt er. Jag har följt er i tidningarna.

Ej heller i dessa ord låg det någon kritik av Ruskin Howards göranden och låtanden. Tvärt om: de voro en lagerkrans, sträckt över lunchbordet.

Men Howard uppfattade dem på ett annat sätt. Och i visst avseende hade han skäl till det.

Saken var den, att Big Business och Wall street på sista tiden börjat få känning av en gryende indignationsvåg. Trustkungarnas och industrimagnaternas ställning i Amerika erinrade i mera än i ett avseende om lordernas i England, en femton år tillbaka i tiden, under de år Lloyd George var »limehousing». Under normala förhållanden beundrade amerikanen dem. De voro i hans ögon ej endast businessaristokraterna, hjältarna på affärs- och finansslagfälten och som sådana av naturliga skäl idoler i en businessnation. Men man beundrade dem också av en annan anledning: i dem såg man sig själv, sig själv sådan man hoppades en gång bli eller som man en gång själv kunnat bli, om man haft

turen med sig eller passat på i det ögonblick chancen, som alltid kommer inom en mänskars räckhåll åtminstone en gång i hennes liv, passerat förbi. Vad man beundrade hos dem, var i första hand ej deras skarpare blick, deras snabba omdömesförmåga — detta voro egenskaper man efteråt tilldelade dem — utan det enkla faktum, att de lyckats. Med andra ord: i allmänhetens ögon förkroppsligade de chancen, voro så att säga levande bevis för, att den ännu fanns till, att det ännu fanns möjligheter för var och en att en vacker morgon vakna som en business-Byron.

Å andra sidan var deras ställning inom den allmänna opinionen osäker. Det var ej förenat med allt för stora svårigheter att förvandla massans beundran till hat. Även utanför de kretsar, där det sociala samvetets krav på rättvisa och anständighet talade, fanns det millioner, hos vilka förvandlingsprocessen var lätt att trola fram, autentiska, infödda, 100 % amerikaner: alla de, som ej lyckats, alla de som ej längre kunde hoppas, alla de, som med rätt eller orätt utvecklats till finansateister, förnekande gudinnan Chancens existens. Det var tillräckligt att visa dem, på vad sätt trustkungarna och industrimagnaterna skapat sina millioner: genom att strypa de svagare, genom en till det kriminella gränsande hänsynslöshet, genom ett mer eller mindre öppet uppköpande av kongress, statsförsamlingar och municipalrepresentationer — för att ett missnöjt

och till och med hotfullt mummel skulle komma Wall street och Big Business att spetsa öronen.

En sådan indignationsvåg var just i annalkande.

Ännu så länge hade den följt de normala lagarna för amerikanska indignationsvågrörelser. Den hade haft sin upprinnelse i det vanliga stormcentrat, det enda, från vilket den kunde skaffa sig ett verkligt nationellt momentum: de intellektuellt-radikala tidskrifterna, sådana som The Nation och The New Republic, vilka till skillnad från de dagliga över- och medelklasstidningarna gävo den bildade allmänheten de under rättelser, det strängt taget var den dagliga pressens uppgift att förse sina läsare med: under rättelser om vad som verkligen skedde i Förenta staterna. Från den hade stormcentrat utvidgats till den lilla av icke-intellektuella lästa grupp av borgerliga tidningar, som smickrade sig med att vara självständiga.

Frågan gällde visheten av den nu pågående rekonstruktionsmetoden. Den underställdes en allvarlig kritik. Det var ej endast Big Business, som nagelfors. Också regeringen fick sin beskärda del. Regeringens metod att förbjuda kolstrejken och stål- och kolmagnaternas våld- och blodregim hade ännu så länge endast haft ett odisputabelt resultat: att driva också de 100 % amerikanska arbetarna i armarna på radikalismen.

På privat väg hade man dessutom inom kretsar med socialt samvete samlat in pengar och skickat

undersökningskommissioner till koldistrikt och stålverken för att söka utreda frågan, i vilken utsträckning beskyllningen för bolschevism bland de strejkande var baserad på verkliga förhållanden. Kommissionernas rapporter började komma in i de radikalt-intellektuella tidskrifterna. Beskyllningen visade sig till nio tiondelar vara en ren lögn: det stora flertalet hade ej ens aning om vad bolschevism, kommunism eller socialism ville säga; de strejkade för brödet för dagen. Och deras krav möttes med gevärskulor, polisklubbor, spioner och häktningar.

Till sist kom det oangenämaste. I en intervju hade Samuel Gompers bland annat fällt följande yttrande:

— Intet land på jorden kan uppvisa ett så hårdhärtat förakt för mänskan och en sådan brutalitet mot arbetarna som vår nations arbetsgivare.

Det var ej nog med, att Samuel Gompers så småningom skapat sig en resonansbotten i den allmänna opinionen. Som arbetarledare var han även i genomsnittsam Amerikanens ögon all right: han var konservativ, han var antisocialist, antikommunist, antisyndikalist; han hade under kriget uppträtt som en 150 % amerikan.

Men framför allt: yttrandet, han fällt, var lättfattligt och lättlärt. Det hade annonsens korthet, precision och uppseendeväckande självsäkerhet.

Det hade alla förutsättningar att för en tid

bli populärt, likt en varietévisa eller en skämttidningsvits.

Det var populariteten i ett sådant yttrande, som gjorde indignationsvägen farlig. Anarkisterna hade hittills använt sig därav på ett sätt, som kostat mänskoliv...

Howard kom ögonblickligen att tänka på allt detta, då Donchian sade: Jag har följt er i tidningarna. Han hade varit en av de industrimagnater, som på sista tiden oftast figurerat i de intellektuellt-radikala tidskrifterna och den självständiga pressen.

Han hade fäst lika liten vikt vid deras så kallade avslöjanden nu som förr. Han var van vid dem. Om det ej varit under hans värdighet, skulle han mycket väl ha kunnat slå sig ned vid skrivbordet och för sin stenograf dikterat ett svar, som i ett enda slag vräkt alla dessa universitetsprofessorer och professionella salongsagitatorer över ända. En sak var att sitta bland böcker i ett arbetsrum eller på en redaktionslokal och teoretisera över samhällsutopier. En annan sak var att som han och hans kolleger bära ansvaret för ett lands framtid som industri- och finansstormakt på sina skuldror. Det fanns ett ting, ett enda, som kunde rädda världen. Och det var produktionen. Ingenting annat än produktion. Varje strejk i en tid som denna var ett brott mot framtiden, mot civilisationen, mot den vita rasens kultur. Här var det ej fråga om rättvisa utan om nödvändighet. Nu mera än någonsin

förr behövde kapitalisterna kapital att röra sig med. Mera pengar, större profit för att kunna sätta arbetarna och maskinerna i gång. Det var räddningen, enda räddningen! Men hur skulle en handfull universitetsprofessorer eller professionella reformatorer kunna inse en så enkel sak! De skreko om att demokratin, civilisationen och kulturen voro i fara! De hade ingen aning om — åtminstone framgick det inte ur deras skrivelser — att den moderna civilisationen vilade på tre ting: produktion, produktion, produktion!

Vad som emellertid i allt detta gjort ett verkligt djupt intryck på honom, var Samuel Gompers ord om den amerikanske arbetsgivarens mänsko-förakt och brutalitet. De hade — om det över huvud taget varit ytterligare av nöden — kommit honom att inse det otroligt hopplösa i att förmå arbetaren att förstå arbetsgivarens synpunkt. Här var en man som Samuel Gompers, skaparen av den organiserade arbetarrörelsen i Amerika, trots allt en patriot, en förständig och till och med slug karl! Och också han resonerade som ett barn eller som en universitetsprofessor. Mänsko-förakt och brutalitet! Det var allt en sådan man kunde se! Föraktade John D. Rockefeller mänskorna? John D., som skänkt hundratals millioner för att förhindra och lindra mänskosläktets fysiska lidanden? Var Andrew Carnegie brutal? Old Andrew, som skänkt hundratals millioner för massornas undervisning och fredens bevarande! Var gamle Cosmo hjärtlös? Cosmo Howard,

som lagt ner millioner på ett fullständigt svagsint försök att vrida den industriella utvecklingen ett halvt hundra år tillbaka! Och var han, Ruskin Howard, brutal och känslolös?

Ännu för några månader sedan skulle han sanningsenligt ha kunnat svara sig själv: NEJ! Han hade sin uppfattning om arbetarfrågan. Den var inte Samuel Gompers eller universitetsprofessorernas eller de professionella reformatoreernas. Men den var rätt! Den hade blicken riktad på framtiden. Och den var den enda riktiga! Han var villig att offra sin förmögenhet på den, sitt liv på den. Den var baserad på mänskans djupaste instinkter. Vad världens framtida utveckling än skulle komma att bli, principer, han följt, hade skapat en epok, som efterkommande släkten alltid skulle peka på och säga: Det måste ha varit en lycklig tid! En tid av framsteg och överflöd.

Var han brutal? Han hörde inte till det slags människor, som bära hjärtat i byxfickan och plocka fram det som en handfull pengar. Men om Gompers verkligen ville veta, vad slags mänska han var, skulle han kunna säga det i ett par ord: han var en romantiker och en idealist! En oförfädd romantiker och idealist!

Det var, vad han skulle ha svarat ännu för några månader sedan. Det var så, han såg sig själv. Det var sådan, han trodde sig vara.

Sedan dess hade romantikern desillusionerats och hans samvete vaknat. Han nödgades erkänna

för sig själv, att han handlat brutalt under sin skilsmässa. Men han hade då ej varit vid sina sinnens fulla bruk. Passionen hade gjort honom brutal. Och också i sin passion hade han haft en viss ursäkt: han hade varit brutal av fullkomligt altruiska skäl. Det var inte för hans egen skull, han handlat som han gjort. Om hans närmaste inte försökt att ta heder och ära av Christine, skulle han ha gått till väga på ett annat sätt. De hade drivit honom till brutalitet. Skulle han ha tegat, då de försökte ta heder och ära av henne? Eller skulle han ha slagit sig ner i en länstol och diskuterat Christine med dem? Hade han inte haft rätt, när han bett dem dra åt helvete, hela klungan?

Och här satt nu en outsider, en man som varken var arbetare, arbetarledare, universitetsprofessor eller professionell samhällsutopist, en fullkomligt vanlig, framgångsrik matthandlande och mattexpert, och sade med ett oljigt leende: Jag har följt er i tidningarna.

Vad i helvete menade han?

Howard log:

— Man kan inte hjälpa, att man kommer i tidningarna då och då. Det hör tyvärr till yrket.

Donchian hade, som förut nämnt, endast velat placera en lagerkrans kring Howards tinningar. Howards svar gjorde honom osäker. Han svarade:

— Ni missförstod, vad jag menade.

Det blev en lång paus.

Plötsligt lyste det till i hans svarta hjörtögon.

Efter ytterligare en paus sade han:

— Jag är säker på, att ni missförstod mig, Howard.

— All right!

— Nej, det är inte all right! Jag tror jag förstår, på vad sätt ni missuppfattade mig, Howard. Och det vill jag på inga villkor, att ni skall göra. Vad jag menade, var helt enkelt det, att jag följt er i tidningarna med beundran. Jag beundrar er och era likar, Howard. Och när jag beundrar en karl, är jag också karl nog att säga öppet och ärligt ifrån. Jag är amerikan. 100 % amerikan. Jag är inte den, som rackar ner på Amerika eller den, som gjort Amerika till vad det är. När jag någon gång är missbelåten eller tycker, att det finns saker och ting, som kunde vara annorlunda, behöver jag bara lyssna till min gamle far och höra, vad han har att säga, om vad han genomlevat, innan han lyckades komma hit över. Jag är för Amerika, alltid och med hull och hår, Howard. Det enda jag önskar är, att vi hade män som ni och era kolleger i regeringen, i Washington, män som kunde sköta landet på en förnuftig businessbas. Det är min mening om saken. Vad världen behöver just nu, är businesshjärnor, Big Businesshjärnor.

Donchian fortsatte. Han hade plötsligt blivit lika ordrik, som i gamla dagar i Harvard, fastän mindre bildrikt flamboyant.

När Howard en tre kvarts timme efter skakade hand med honom ute i hotellets foajé, blev han stående en stund med cigarren i handen och betraktade dess vita aska. Han tänkte på sin far och vad han frågat en gång för många herrans år sedan:

— Har han försökt att lura några mattor på dig?

Donchian hade ej lurat några mattor på honom.

Han hade lurat på honom hela den armeniska rasen.

När Howard sett Donchian försvinna genom hotellets karuselldörrar, slog han sig ned i närmaste gyllenladersfåtölj i foajén och försjönk i funderingar.

Hans första tanke var:

Hade armeniern idén i bakhuvudet, redan innan vi slog oss ner vid bordet, eller for den i honom plötsligt och apropå?

Han log ett litet halvt roat, halvt bittert leende, medan han knep samman vänstra ögat. På sätt och vis beundrade han armeniern, ungefär med samma känslor som man beundrar en räv. En sådan satans filur!

Howard mumlade de sista orden halvhögt för sig själv och skrattade.

— En sådan satans filur.

Men det var skickligt gjort. Inte tu tal om den saken. Och det besynnerligaste var, att han ännu inte kunde göra det riktigt klart för sig, hur det hela gått till.

Han gick i detalj genom, vad som hänt under de sista tre kvarten. Donchian hade talat, talat så gott som i ett enda sträck. Det var allt. Fan till karl att kunna tala! Från Amerika, sitt nya

fädernesland, hade han hoppat över till Armenien. Plötsligt hade han suttit med handen full av tidningsurklipp och brev och läst utdrag ur dem. Hårresående saker: mord, våldtäkter, lem-lästningar, stymplingar, grymheter av de mest otroliga slag. Det var, som Donchian själv anmärkt, mera än djuriskt: det var mänskligt i sin häpnadsväckande omänsklighet. Och dessa hårresande händelser upprepades varje månad, varje vecka, varje dag, utan att någon i Europa eller Amerika ansåg det mödan värt att göra mycket mera än att protestera. Han hade vädjat till Howard: Var detta rätt, var detta kristligt handlat och tänkt av armeniernas egna rasbröder, den vita mannen? Här mördades en hel ras, millioner människor, utan att det hade större effekt på mänskligheten, än om det varit fråga om ett massutrotande av, som Donchian uttryckt sig, pälsdjur. Man protesterade. Och det var ungefär allt, man gjorde. Amerika hade skickat en klunga missionärer dit ner. Det amerikanska röda korset hade sänt några hundra funktionärer, läkare och sjuksköterskor dit. Men vad hjälpte det! Vad som behövdes, var någonting riktigt stort, någonting med verklig amerikansk efficiency bakom. Howard medgav själv att någonting borde göras. Det var oanständigt. Det var okristligt. Det var omänskligt. Men å andra sidan fanns det skäl att vara optimistisk. Nationernas förbund skulle alldeles säkert ta sig an Armenien.

Men under tiden, Howard! Under tiden! Dessa

skamligheter upprepas varenda dag. Mer än en million har redan mördats. Över en och en halv million har redan deporterats. Det finns en halv million föräldralösa barn där nere. Det finns knappast några barn under fem år kvar. De nyfödda barnen dö nästan ögonblickligen, därför att deras mödrar inte har någon näring att ge dem. För varje barn, som kommer till världen, finns det tre eller fyra dödsfall. Föreställ er, Howard! Försök att sätta er in i det! Och sådant ska få fortsätta, till dess Nationernas förbund kommit i ordning!

Och en sak till, Howard! Det som driver en till vansinne i hela denna omänskliga historia, är att hela massmordtrafiken kunde stoppas, mödrarna kunde få mat tillräckligt åtminstone för att nära sina nyfödda barn, nationen kunde räddas, rasen kunde räddas. Det enda, som behövs, Howard, är en man, en enda man, med förmåga att göra klart för sig, vad som verkligen försiggår där nere, en enda man med tillräckligt mycket fantasi för att se och känna med dem, en man med fantasi och hjärta och makt. Det är allt som behövs! Ingenting annat! En man, som inte är optimistisk och skjuter saken från sig med ett: det blir nog bättre med tiden. En man, som inte är rädd för svårigheter, utan vågar ta ansvaret på sig.

Det låter enkelt, inte sant?!

Howard medgav, att det lät enkelt.

Och ändå är det där hela svårigheten ligger!

Det tycks inte finnas en sådan man i hela Amerika. Det finns fullt upp med män här, som inte är rädda för svårigheter. Det finns också fullt upp med män, som har alla möjligheter att gå i land med företaget. Det finns också fullt upp med män, som har fantasi och hjärta. Men det tycks inte finnas en man, som förenar alla egenskaperna. Där, Howard, har ni pudelns kärna! Det låter löjligt, inte sant! Det låter löjligt, att bland alla de millioner olika inrättade människor, som befolka Amerika, det inte finns en enda, som förenar tre sådana enkla egenskaper som levande medkänsla, social prestige och makt och villighet att ta ansvaret på sig. Men det är sant. Det är bokstavligen sant! Vi har försökt! Det finns fullt med folk, som är villigt att skänka en femhundra eller tusen dollars, kanske mera. Men det finns inte en man med prestige, som säger: Jag är villig att ställa mig i spetsen för det! De ha inte tid! De ha tusen ursäkter. Hela hemligheten är oss emellan sagt den, Howard, att de saknar fantasi.

Det är besynnerligt — och jag skäms att erkänna det — att jag inte en enda gång tänkt på er. Vi har sökt med ljus och lykta. Och här har jag hela tiden haft en vän från studentåren, en vän, som jag följt i tidningarna, och jag har inte ett ögonblick tänkt på honom. Jag skäms. Jag borde ha tänkt på er med detsamma och vänt mig till er. Ni är mannen! När jag säger, att jag skäms, är det inte av artighet eller

tomt smicker. Jag skäms, därför att det nu står klart för mig, att om jag vänt mig till er, vi skulle kanske ha kunnat rädda tusentals mänskoliv. Tänk på det! Ni skulle ha kunnat rädda tusentals mänskoliv, Howard. Och felet är mitt!

Donchian hade sagt mycket mera. När de skildes, hade Howard stämt möte med honom på sitt kontor dagen efter, klockan tio.

Vad han nu sökte få klarhet i, var frågan, om armenierna redan från början haft för avsikt att locka sin ras' framtid på honom eller idén kommit apropå.

Strängt taget kunde det vara likgiltigt. Det var, när allt kom omkring, endast en skillnad i nyanser. Men för Howard hade den i alla fall en viss vikt. Om Donchians förslag kommit spontant: all right! Om inte — — — Howard hyste allt för stor aktning för sig själv för att med jämnmod erkänna, att han låtit fånga sig i en fälla.

Han såg på sitt fickur, kastade cigarren från sig och gick bort till telefonkioskarna.

I likhet med regerande furstar, trustkungar och industrimagnater bestämde han ej själv över sin tid. Han ringde upp sin privatsekreterare för att få veta, om han hade något annat möte klockan tio.

— No, sir. Klockan halv elva, med mr Browning.

— All right. Klockan tio väntar jag en mr Donchian. D.O.N.C.H.I.A.N.

Då Howard nästa morgon for till kontoret och som vanligt ögnade genom New Yorks Times inne i limousinen, fann han på första sidan en rubrik i stora bokstäver:

Ruskin Howard startar jättefond för det armeniska folkets räddande.

Han lade tidningen ifrån sig med en grimas. Donchian hade tagit vara på tiden!

När han kom in på sitt allra heligaste och ringde på sekreteraren för att låta Donchian komma in, svarade sekreteraren, att ej endast mr Donchian väntade honom utan en hel delegation av armenier, anförda av mr Donchian och den armeniska kyrkans patriark i New York.

— Hur många är de?

— Ett dussin, tror jag.

— Jag kan inte ta emot dem alla. Galla ut dem och skicka in ett par tre. Det räcker.

Utgallringsarbetet tog lång tid. Till slut trädde Donchian in med en vitskäggit illustration ur gamla testamentet, patriarken, samt en tredje liten fet olivoljig herre. Denne och Donchian voro klädda i jacquette.

Patriarken började med att nedkalla välsignelsen över Howard. Den andra, i likhet med Donchian en matthandlande, drog fram en lunta

papper: statistiker, kostnadsförslag, en kort historik över Armenien o. s. v.

Howard tog papperen, bläddrade för syns skull genom dem och höll en kvarts konferens med de tre herrarna. Han föreslog dem bland annat, att man till en början borde övertaga Fri mjölk för Franska barnorganisationen. Kommittén skulle snart stänga och de hade vanan inne att handskas med välgörenhetsfrågor.

Howard bad dem dessutom tillsätta en kommitté på ett par tre personer, som en gång i veckan skulle sammanträffa med honom.

Innan de lämnade Howards allra heligaste, nedkallade patriarken åter igen Guds välsignelse över Armeniens räddare.

Howard ringde på sekreteraren:

— Läs så mycket ni kan komma över om Armenien och dess folk och skriv en rapport om det. Jag behöver den så fort som möjligt. Låt nu Browning komma in.

På så sätt kom det sig att man en tid efter mordet nere i Sinai i de stora amerikanska tidningarna och de mera betydande tidskrifterna kunde läsa annonser, tryckta i tjugufyra och tolv poängers järnvägsotik:

Och Jesus sade:

»Vad helst I beden i min Faders namn, det skall Han giva eder.

Under nitton sekler har detta underbara löfte varit en källa till styrka och tröst för oräkneliga millioner förtryckta, sjuka, lidande, fattiga och i andan olyckliga. Dessa brännande ord ha varit en eldstod om natten och en molnstod om dagen för alla de betyngda och alla de skaror, som vandrat genom Jämmerdalen. Och nu på de sista av dessa dagar — ja, i denna timme — finnes det millioner män, kvinnor och barn, som ropa till Honom i andlig och kroppslig dödskamp, på det att Han må rädda dem undan svält, död och fador, värre än döden.

Fyra millioner armenier och syrier i Mindre Asien äro praktiskt taget utan kläder, föda eller tak över huvudet. Över en och en halv million ha deporterats. Närmare en million ha brutalt

mördats eller stympats. Fyra hundra tusen barn äro föräldralösa. De nyfödda barnen dö nästan ögonblickligen efter födseln. Deras mödrar ha ingenting annat att skänka dem än tårar. Dödsfall förorsakade av dysenteri, tyfus, tuberkulos och svält ökas med en fasaväckande snabbhet. De hemlösa vandra ömkansvärt omkring på gatorna i sina brända byar.

Scenerna i detta land av sorg och lidanden överträffa ens uppfinningsförmåga och trotsa all beskrivning. Från den ena ändan av dessa länder till den andra finns det ej annan föda än bröd, de torra brödkanter, barmhärtigheten skänker dem. Det finns ej något kött, ingen soppa, inga grönsaker, intet socker, mindre än ett skålpund bröd om dagen. Och också detta måste ofta delas med andra.

I detta förtvivlade land höres ej något segerjubel, utan endast gråten från ett folk i döds-kamp, ett folk, vilket den ärorika freden bragt varken välsignelse eller välmåga, varken vila eller uppskov. Inga fäder, inga söner, inga bröder återvända segerjublande till sina hem i Armenien och Syrien, ty deras byar och städer ha jämnats med jorden och deras invånare ha brutalt mördats eller obarmhärtigt deporterats.

Deporterade? Ja! Men vilken eufemism för den mest hårdhärtade och känslolösa grymhet. Deportering betyder förlusten av ens hem, ens affär, ens personliga ägodelar. Deportering betyder, att man drives ut i öknen, tvingad att

vandra med bajonetten bakom sig. Deportering betyder, att man förnekas tak över huvudet, föda och dryck. Deportering betyder, att man utsättes för övervåld och kalkylerad grymhet.

Många dylika scener ha utspelats i själva det land, där Jesus Kristus vandrade med sina lärjungar, där han själv förbarmade sig över de lidande massorna, helade dem, födde dem och tröstade dem. Många av dessa förfärliga scener utspelas i skuggan av själva det Oljoberg, på vilket Kristus sade: »Låten barnen komma till mig och förmenen dem icke, ty sådana höra himmelriket till.» Millioner av »de minsta bland dessa» äro nu hungriga, nakna, sjuka och i fängelse utan murar. Genom dem anropar Barmhärtighetens och Kärlekens Konung DIG att hjälpa dem, så som du skulle hjälpa, om Han låg för dina fötter och bad.

Det är Amerikas gudasända förmån att föda de hungriga av den stora rikedom och de outtömliga källor, som äro hennes stolthet. Det är Amerikas välsignade plikt att lyfta de fallna armeniernas huvuden, att sätta vattenbägaren till deras läppar, lägga brödet i deras händer och på så sätt visa, att vi amerikaner äro de förtryckta rasernas och de förtryckta individernas beskyddare och befriare.

Till den ändan ha i dagarna bildats »Den amerikanska kommittén för understödandet av de förtryckta i Mindre Asien». Vi äro i behov av ett kapitalminimum

av trettio millioner dollars, tack vare vilket vi hoppas kunna mänskligt att döma rädda varje mänskoliv.

Nu är det er plikt att visa dessa landsändar, helgade av Kristi egna steg här på jorden, vad Västerlandets Kristendom betyder och kan uträta i dessa dagar. Nu är tiden inne, då dessa i historien heliga trakter behöva heliggöras på nytt av Guds barn i det tjugonde seklet. Låt oss likt Kristus, vår Frälsare, hela de sjuka och föda de hungriga! Låt oss åt vår Herre och Skapare bereda en väg till dessa lidande hjärtan! Låt Ärones Konung komma till dem med sitt budskap: Kärlek och, Ljus!

Sänd check eller kontant gåva direkt till:

Ruskin Howard, generalpresident.

76 Broadway, New York City.»

— — —
Patriarken och Donchian hade tillsammans författat uppropet.

Ruskin Howard läste genom det, fann dess språk upphöjt och tilltalande och skrev sitt namn därunder.

Ruskin Howards i järnvägsgotik tryckta upp-rop gav anledning till en hel del kommentarer.

Den borgerliga pressen tog av sig hatten i spaltlånga ledare. Åter igen en amerikansk mång-millionär, som givit världen ett nytt bevis på äkta amerikansk idealism och varmhjärtenhet. För var och en, som endast för några ögonblick reflekterade över upppropets innebörd, måste det ligga någonting överväldigande över företaget: en privatperson, vilkens varje minut på dagen var fylld av uppgifter, som var för sig i vanliga fall borde kräva en mänskans hela energi och uppmärksamhet, dirigerandet av gruvor, järnvägar, petroleumkonsortier och finansspörsmål av nationell betydelse, en sådan privatperson åtager sig plötsligt att dessutom rädda ett folk, en hel ras undan förintelsen. Endast en amerikan och endast en amerikansk industrimagnat kunde ha givit upphov till en sådan idé. Själva denna idé krävde nämligen en mångårig förtrogenhet med planer av jättedimensioner, en mångårig vana att organisera i stor stil, en vidsynthet och en beslutsamhet, som är resultatet av äkta amerikansk individualism, äkta amerikansk företagsamhet, äkta amerikansk ansvars-glädje.

I olikhet med Christine lät Howard ej lovorden gå sig åt huvudet. Han var ingen självbedragare. Han reagerade emellertid mot lovorden så till vida som han genom sin sekreterare lät till tidningarna utsända ett meddelande i vilket han påpekade:

1) att idén ej var hans, utan att den hade sitt för övrigt naturliga upphov bland medlemmar av den armeniska kolonien i New York, och 2) att han ställt sig i spetsen för det behjärtansvärda företaget ej för att ge världen ett nytt prov på amerikanska mångmillionärers idealism och varmhjärtenhet utan av det enkla skälet, att den armeniska kolonien i New York ej funnit någon annan lämplig person villig att ställa sig i spetsen därför.

I New Yorks socialisttidning förekom emellertid en ledare, som gjorde honom betänksam.

Dess titel var: Och Jesus sade — — —

Dess slutkläm lydde så här:

»I sitt upprop skriver mr Howard bland annat:

Deporterade? Ja, men vilken eufemism för den mest hårdhärtade och känslolösa grymhet. Deportering betyder förlusten av ens hem, ens affär, ens personliga ägodelar. Deportering betyder, att man drives ut i öknen, tvingad att vandra med bajonetten bakom sig. Deportering betyder att man förnekas tak över huvudet, föda och dryck. Deportering betyder att man utsättes för övervåld och kalkylerad grymhet.

Detta skrives av samme man, som för ett år

sedan själv deporterade över tusen arbetare från Sinai, drev dem med gevär och revolverar ur deras hem, forslade dem ut i New Mexicos stenöken och lämnade dem där utan tak över huvudet, utan föda eller dryck!

Som det låter i en gammal operettvisa:
'Man ska aldrig låta högra handen veta,
vad den vänstra — foten gör!'

Denna onekligen bekväma livsprincip har Ruskin Howard och hans kolleger lyckats införliva med sig själva till en grad, som når den hart när ouppnåeliga fullkomligheten.»

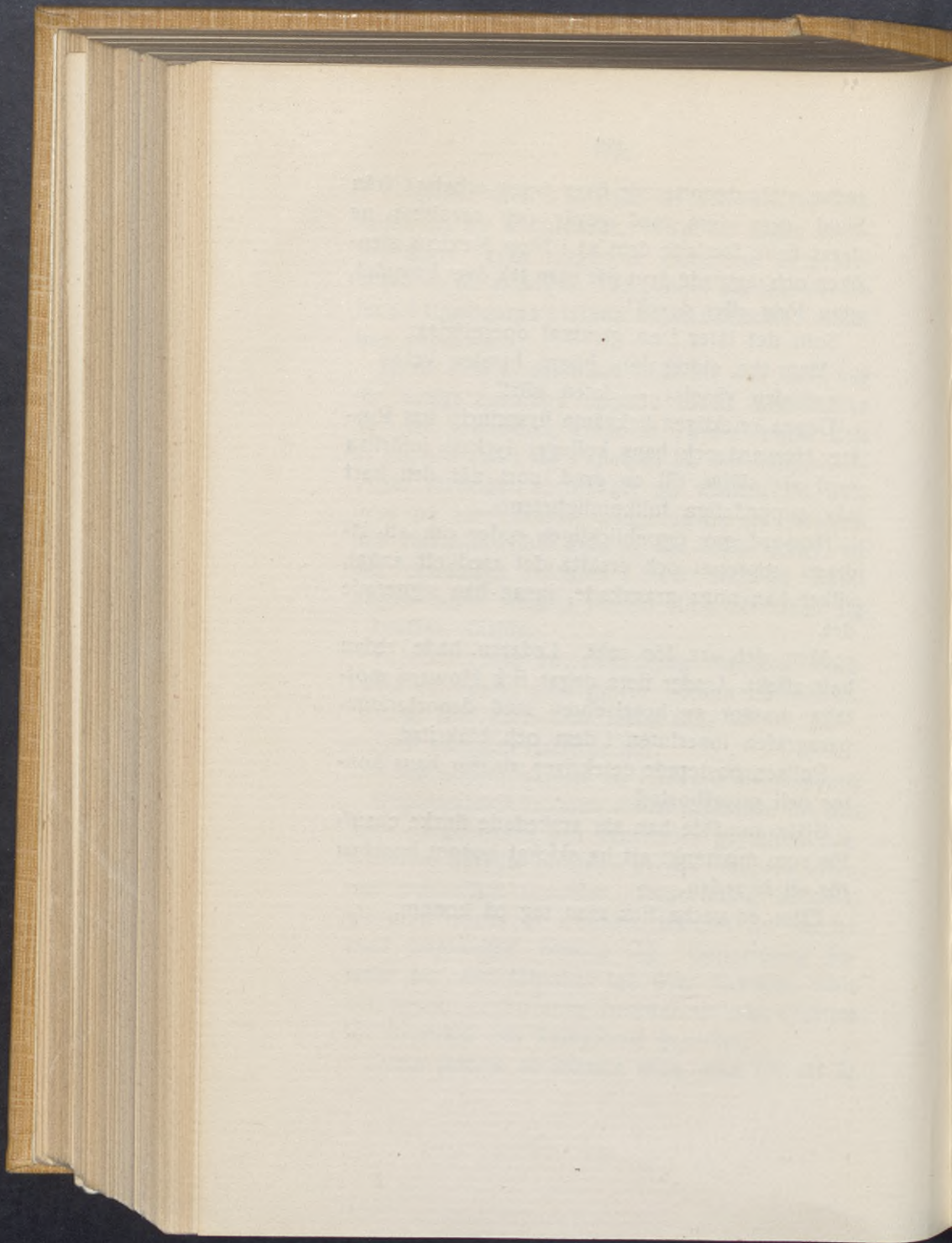
Howard gav ögonblickligen order om att in- draga uppropet och ersätta det med ett annat, vilket han noga granskade, innan han signerade det.

Men det var för sent. Ledaren hade redan haft effekt. Under flera dagar fick Howard mot- taga massor av hotelsebrev med deporterings- paragrafen innesluten i dem och blåkritad.

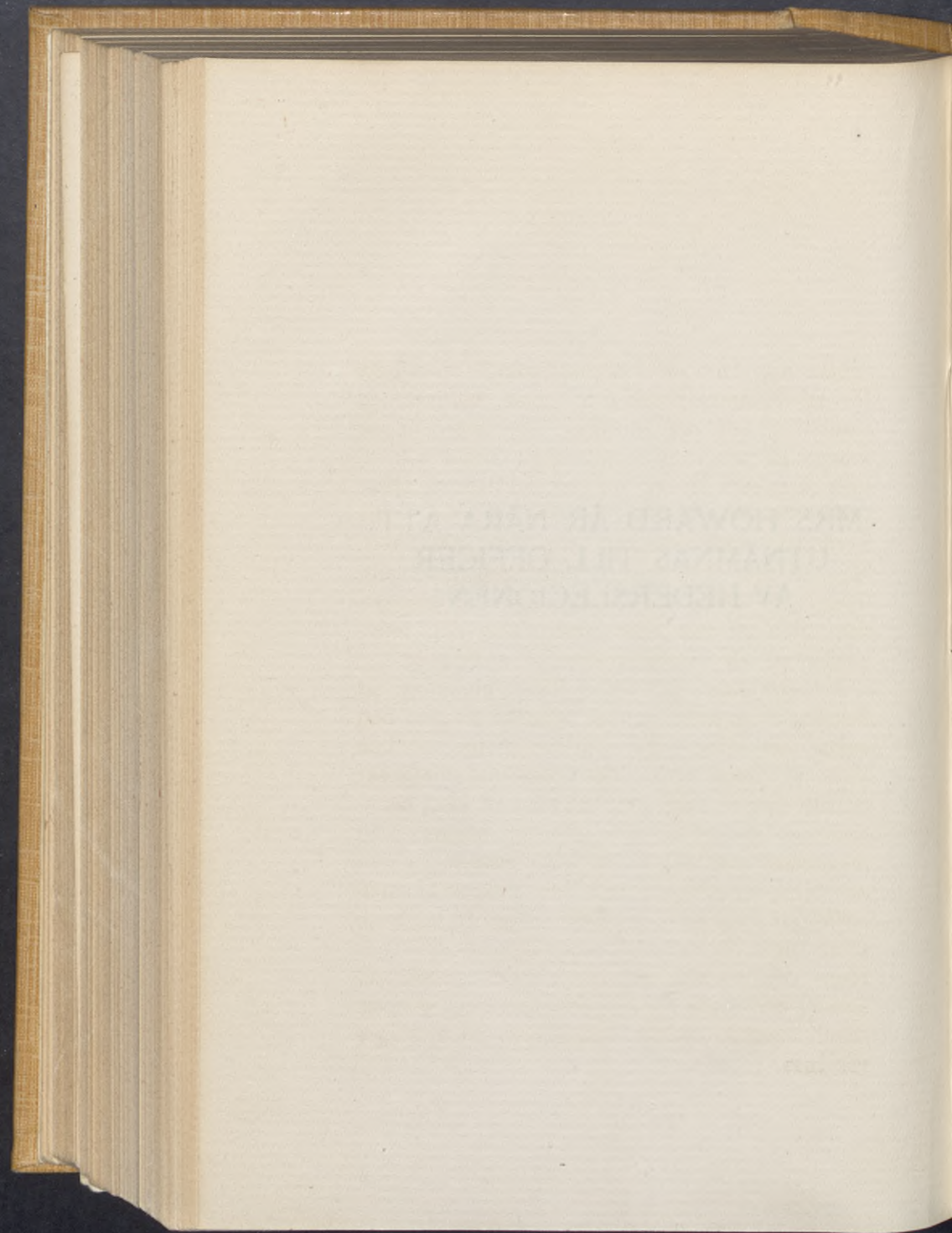
Polisen posterade detektiver utanför hans kon- tor och privatbostad.

Själv anmälde han sin avskedade finske chaufför som misstänkt att ha skickat honom bomben för ett år sedan.

Efter en vecka fick man tag på honom.

MRS HOWARD ÄR NÄRA ATT
UTNÄMNAS TILL OFFICER
AV HEDERSLEGIONEN

När mrs Howard i det föregående anklagats för att förvandla orsak och verkan, motivet och resultatet, bör det tilläggas, att beskyllningen kräver en avsevärd modifiering. Fallet var ej fullt så enkelt. Ej nog med att fullfjädrade självbedragare äro ytterst sällsynta fåglar: de rena exemplar, som existera, sitta vanligen i bur. Med ett fullt utvecklat självbedrägeri följa nämligen i de flesta fall också andra rubbningar, som göra en mer eller mindre långvarig internering på en sinnessvårdsanstalt nödvändig.

Å andra sidan får det ej heller glömmas, att kvinnan är en dålig cyniker. Kanske orsaken helt enkelt kan sökas i den omständigheten, att hon ännu så länge ej besitter mannens »historiskt tränade sinne», hans vana att med ett visst jämnmod och en viss objektivitet skilja motiven från resultaten, med andra ord skilja handlingen från den därav resulterande händelsen. Faktum är emellertid, att kvinnan med större lätthet än mannen, så att säga rent naturligt, tager sig själv på allvar. Hon tycks framför allt sakna den egenskapen, som är ovillkorlig för en genomlevad och genomdesillusionerad cynism: egenskapen att ej längre förvånas.

Det var en sådan cynism, som i frånvaron av andra, moraliskt mera värdefulla egenskaper skulle ha kunnat rädda Christine från att tappa huvudet inför framgången. Och den saknade hon, så mycket mera som hela hennes tillvaro varit baserad på förvåningen, på handlingens oväntade resultat — handlingen i detta fall inskränkande sig till försöket att genom upprepade giftermål fånga lyckan i den form, hon dyrkade den.

Och här, i fråga om den franska mjölkkommittén, hade hennes föraptit på förvåning fått sitt lystmäte. Hon såg sig plötsligt stå inför ett julbord med presenter, hon aldrig ens drömt om. Hon var mållös. Det var, som om alla andra centra i hennes hjärna med ens och självmant upphört att fungera för att låta ett enda arbeta ostört, sugande till sig hela hennes fysiska och psykiska energi: förvåningscentrat.

Inom henne jublade det: Är detta sant?! Är detta sant!?

Och det var sant!

Allt detta hade hon gjort! Allt detta var hennes verk!

Det är möjligt, att den utvecklingsprocess, hon genomgick i samband med mjölkkommittén, skulle ha följt en smula skiftande linjer, om hon från början betraktat sin ställning från en annan synpunkt, gradvis levat sig in i den, låtit sig gripas av den, i stället för att som hon nu gjorde, behandla den som ett föremål på äktenskapsmarknaden.

Men å andra sidan måste det villigt erkännas, att hon i så fall ej skulle ha varit Christine Howard.

Hennes första bekymmer, när hon väl övertygat sig om, att detta ej var en dröm utan den rena, rama verkligheten, skulle kunna betecknas som en toalettfråga: hur skulle hon uppträda? Här var en aldeles ny och oväntad roll. Hur skulle den spelas? Hon medgav själv, att hon ej berett sig på att spela en Florence Nightingale i jätteformat. Å andra sidan hade Amerika lärt henne att varken tvivla på eller underskatta sin egen förmåga. Hon skulle gå i land med uppgiften! Hon läste ett par arbeten om sin stora föregångerska, begrundande den och kom till den för övrigt mycket riktiga slutsatsen, att »sådan är ej min stil». Andra tider, andra seder! Hon måste hitta på någonting själv, en toalett, som passade henne och tidsepoken. Men, som sagt, hon var intelligent!

Hinc illæ lacrimæ!

Ty det fanns tårar, hemliga tårar, så hemliga, att de aldrig togo fysisk gestalt.

Faktum är, att hon aldrig fann sin stil. Likt alla amatörskådespelerskor spelade hon på måfå.

Ett resultat av hennes diletterism var det, att hon alltid överraskade. Hon hade alltid ett nytt litet trick att roa åskådarna med. I sina toaletter, i sitt uppträdande, i sitt sätt att tala, en ny gest, ett nytt — eller gammalt — ord, hon fiskat upp någonstans och som hon strödde omkring sig. Därmed är det ej sagt, att hon var en

republikansk madame Sans Gêne. Skon klämde snarare på den andra foten: hennes överdrift gick i stället i riktning mot les précieuses ridicules, svängde mellan det löjligt preciösa, drypande sentimentalitet och framfusig självhävdelse.

Själv var hon ej belåten med resultatet. Hon var varken så okänslig eller så blind, som Ruskin Howard trodde. Hon kände skratten bakom sin rygg. Men — som hon själv uttryckte det — *quoi faire?* Hon upplevde stunder och till och med dagar av självförnedring, då hon skrattade tårar över sig själv, då frälsningssoldatsbehovet att stiga upp och vittna blev så starkt, att hon måste anförtro sig åt någon.

Av orsaker, som hon för honom själv endast uttryckt i dunkla ord sådana som: ni är svensk, ni förstår mig, hade hon valt Blanck till bikt-fader. Hon hade berättat honom mjölkhistoriens hela esoteriska historia och den dilemma, till vilken hennes ställning fört henne. Blanck kunde lika litet som vilken annan utomstående och objektiv åskådare upptäcka dilemman. Han sade det rent ut, förklarade för henne, att det, så vitt han kunde se, ej fanns något rimligt skäl, varför hon skulle spela en roll i stället för att uppträda, som hon hittills gjort. På detta hade Christine Howard ständigt samma svar till hands:

— Ni är svensk, ni förstår inte, svenskarna är dumma. Om ni varit fransman i stället!

På detta svarade Blanck ständigt:

— Fråga en fransman! Ni umgås dagligen med fransmän från högkommissionen.

— Ni gör bara narr av mig.

Blanck nekade. Och han var därvid sanningsenlig. Som utrikeskorrespondent var det hans yrke att skildra revolutioner, sociala omvälvningar, gatuplopp,orstrejker och dylika företeelser. I brist på bättre var han intresserad av att se till och med en landsmaninna gradvis desintegrera. För övrigt hade han sin personliga uppfattning om hennes »fall», i synnerhet sedan hon givit honom mjölkhistoriens esoteriska historia till livs och i sammanhang därmed berättat honom en hel del andra brottstycken ur sitt förflutna, rymningen från hemmet, den starka sexualiteten med dess billighetsbasarorientaliska estetik. Han tvivlade ej på att en professor Freud ögonblickligen skulle klassificera henne bland exhibitionisterna med puritansk anstrykning, henne lika väl som för övrigt en stor procent amerikanskor med ett omätligt behov att »lysa», att placera sig själv i högrelief.

Detta sade han henne emellertid av naturliga skäl ej. Det enda råd han kunde ge henne — frånsett det att »fråga en fransman» — var att söka ge sin hjärna vila. Den arbetade som en ekorre i ett hjul. Men som hon uttryckte det — »det kunde hon inte». Vad som hindrade henne från att taga ferier, var enligt Blancks mening hennes exhibitionism och självöverskattning, kanske uppblandade med ett par matskedar avund. Hon

måste visa sig, måste lysa, måste ställa sig i högre relief.

Ett annat resultat av hennes diletterantism och känslan av fiasko i framgången var denna: hon gjorde allt för att övertyga sig om, att hon verkligen var identisk med den roll, som tilldelades henne, oberoende av hur hon spelade den.

Också detta hade en beklaglig inverkan på hennes sinnestillstånd.

Först och främst: i sitt behov att identifiera sig med sitt företag lade hon ned mera energi och tid på mjölkkommittén, än som var nödvändigt eller ens önskvärt. Hon uppträdde som en oerfaren husmor i ett jättekök: hon stod i vägen, hon var till besvär. Hon grep in, bestämde och gav order likt en nyutnämnd subaltern till gamla beprövade fanjunkare. De gamla organisationsveteranerna nere på kontorslokalerna vid Fifth Avenue hatade henne likt pesten. Hon ägde varken auktoritetsvana eller kommandohuvud. Följden blev, att hon insisterade på auktoritet. Hon kände fientligheten mot sig. Den gjorde henne endast ännu mera fientligt nervös.

Men när allt kom omkring, fanns det kanske ingenting, som bättre visade, till vilken grad hon tog sin ställning på allvar än detta: hon insåg att resultatet av mjölkkommittén ohjälpligt krossat möjligheten att förverkliga motivet, att leva sitt liv i överensstämmelse med sin billighetsbasarorientaliskt utstyrda sexualitet. Hon hade uppnått allt utom detta. Hon hade vunnit en so-

cial ställning, som tillförsäkrade henne ett rundligt underhåll, även om Ruskin och hon skulle skiljas. Men en tjugonde seklets »efficient» Florence Nightingale kunde ej plötsligt förvandlas till en Cleopatra. En Florence Nightingale kunde ej ens ha en älskare! Hennes sexuella liv måste vara höjt över klander eller misstankar. En Florence Nightingale kunde ej ställa till skandal. Hon kunde ej flirta, varken efter amerikanskt eller europeiskt mönster.

Och här var en verklig dilemma — åtminstone trodde hon så. Jämförd med den var »stilfrågan» en småsak eller åtminstone endast en tidsfråga. En gång, förr eller senare, skulle mjölkkommittén upphöra. Själv skulle hon gå tillbaka till privatlivet, likt en amerikansk general. Och vad så?

Vad sen?

Hon hade sitt namn, sin ställning. Vad skulle hon göra med dem? På vad sätt kunde de hjälpa henne eller tillfredsställa henne? Det var ej hennes mening med livet att slå sig till ro som societetsapa, allra minst i New York.

Men vad annat! Quoi faire? Slå sig på välgörenhet för alltid! Inte hon! Det var ej hennes stil. Det var ej hennes temperament.

Men vad annat? Ett helt långt liv med Ruskin?

• Detta var ironi av ett så påtagligt slag, att den ej kunde annat än stirra henne i ögonen.

Och det gjorde den också, på ett sätt, som en smula erinrade om Tantali grymma öde.

Christine hade alltid hyst en särskild förkärlek

för fransmännen. Det var en fransman, som förfört henne. Det hade skett en lördag, en kort tid efter det hon kommit till New York. De hade stött på varandra framför en av lejonburarna i Central Parks miniatyrzoologiska trädgård. Även sedan han lämnat henne, hade hon alltid bevarat honom i tacksamt minne.

Dels hade det under långa tider varit hennes mål att bli förförd. Dels hade han gått till väga på ett sätt, som gjort ett outplånligt intryck på hennes själ. Hon hade sedan dess hört många kvinnor berätta, hur de blivit förförda. I nio fall på tio hade alkohol eller automobiler spelat huvudrollen. Hon och Jaques Tournier hade ej druckit en enda cocktail eller ett enda glas vin. Jaques var ej ens automobilägare. Åtminstone inte på den tiden. Han hade helt enkelt varit volontär på en bank, med liten lön, för att lära sig amerikanskt bankväsende och hans far hemma i Paris hade hållit honom i strama tyglar. Men ej heller de återstående tio procenten förförelsefall, de vackra och sentimentala, som kommit till hennes kännedom, hade kunnat jämföras med hennes. Hur han hade talat! Detta var ett annat språk än Clarence Bensons. Och ej heller senare hade hon hört någon uttrycka sig så som Jaques Tournier, ingen amerikan, inte ens en engelsman. •

Det måste erkännas, att en stor del av charmen i Jaques' konversation måste skrivas på det faktum, att hon endast ofullständigt förstod honom. Hans engelska uttal lämnade från fonetisk syn-

punkt sett mycket övrigt att önska. Men å andra sidan kan detta faktum, att hon endast ofullständigt uppfattade honom, knappast läggas henne till last. Till och med en Rémy de Gourmont erkänner vid slutet av sin långa intellektuell och fysiskt njutningsbräddade levnad i ett av sina epigrammer: »Aldrig ha litterära konstverk förefallit mig så sköna, som då jag på grund av brist på vana eller av brist på kunskap av språket förlorat innebörden av många fraser. Detta höljde dem i en lätt slöja likt en silverskugga, gjorde deras poesi mera rent musikalisk, mera eterisk.»

I själva verket var Jaques Tournier en tämligen vanlig genomsnittsfransman. För Christine var han emellertid en uppenbarelse från en annan värld. Han hade alltid någonting att säga. Till och med en promenad med honom i Central Park var som en upptäcktsresa. Han såg: färger, människor, blommor, träd, fåglar, seglande moln. Och om allt detta hade han någonting att berätta, hos allt detta upptäckte han någonting vackert, roande, komiskt eller sentimentalt. Han såg också henne. Han nöjde sig ej som amerikanen med att smickra henne: You look lovely to-day. Han förklarade för henne, på vad sätt hon var vacker. Och han kunde också kritisera henne, men ej på ett sätt som förnärmade, utan så att hon lärde sig någonting därav. Under de två år de levde tillsammans, lärde han henne också en hel massa konst, att tala franska visserligen

ogrammatikaliskt men med en god accent, att svärta ögonbrynen, att klä sig och — som den franska visan säger: *autres choses aussi, que je n'ose pas dire ici!*

Han hade varit en mästare och ett under, Jaques Tournier. Hon hade införlivat honom med sitt eget liv till den grad, att hon alltid betraktade honom som sin första legitima äkta make, fastän de aldrig varit gifta. Ej ens när han lämnade henne och for tillbaka till Paris, kunde hon inom sig mobilisera någon avoghet mot honom.

Från honom härledde sig hennes entusiasm för fransmannen. Ett av hennes stående uttryck var: den, som inte känt en fransman, vet inte vad kultur vill säga.

Och nu stod hon tack vare mjölkkommittén mitt ibland dem. Hon hade dagligen att göra med medlemmar av franska ambassaden eller högkommissionen, fransmän i uniform, redingot eller jacquette, män med i Frankrike och för den skull i världshistorien berömda namn eller fransmän, som helt enkelt gjort sin plikt i världskriget, sårats och skickats hit som funktionärer av ett eller annat slag. Men hon stod mitt ibland dem som en Florence Nightingale i amerikanskt format, som symbolen för den osjälviska Moderskärleken! Ingen av dem anade, det var till och med nödvändigt, att ingen av dem fick ana, vad hon dolde i sina tankar och känslor. Hon kunde säga dem, hur hon beundrade och älskade Frankrike, dess kultur, dess kvinnor och män.

Det hade hon rätt till. Och hon begagnade sig av sin rätt. Men det andra — — — Omöjligt! Otänkbart! Fullständigt utom räkningen!

Det är en smula ytligt och ekivokt att jämföra hennes situation med Tantalus, eftersom hans beklagansvärda situation tack vare årtusendenas inflytande fått någonting av komik över sig. I hennes ställning låg det elementerna till en tragedi av verkligt Racineska proportioner.

Och detta var, hur hon löste dem.

När jag använder uttrycket, att hon löste situationen, är det därmed ej sagt, att hon gjorde det medvetet eller att hon efter långa överläggningar och beräkningar till sist beslöt sig för en kompromiss av just denna art. Uttrycket får i stället läsas i ljuset av allt, som i det föregående sagts om henne.

Han var liaisonofficer vid den franska högkommissionen och som sådan hade han till uppgift att uppehålla förbindelsen mellan den och mjölk-kommittén. Han bar ej något i världshistorien berömt namn. Han hette helt enkelt Paul Duval och var ej ens släkt med de Duvalska bespisnings-lokalerna i Paris. Han var en helt vanlig fransk löjtnant, före kriget kontorist på ett skeppsklarerarkontor i le Hâvre. Han var sårad och bar på vänstra bröstet ett krigskors, ej med palm utan med en helt blygsam divisionsbronsstjärna.

Han var ung, tjugufyra, tjugufem, liten till växten, med ett ansikte som man knappast skulle

ha lagt märke till, om det ej varit för hyns utomordentliga blekhet och den tunna, nära nog adolescenstunna lilla bruna mustaschen. Den bleka hyn kom hans bruna ögon att lysa med en starkare glans, än de eljest skulle ha gjort. Och då man väl en gång uppmärksammat dem, slogs man av deras djupa melankoli. Mustaschen å sin sida, detta lilla lustiga försök att spela krigsbuss, »grondeur de la Guerre Mondiale», fäste uppmärksamheten på hans läppar.

Hon hade lagt märke till dem redan efter ett par konferenser på kontoret. De voro en smula för tunna för att kunna karaktäriseras som välformade, men, som hon tänkte för sig själv, medan han talade: de hade den europeiska känslighet, det skiftande uttryck, denna röst utan ord, en amerikans läppar ytterst sällan äga, ej ens i ungdomen, ej ens hos dem, som ej tugga gummi. Och det de uttryckte, det stumma språk de talade, också när de skrattade eller logo, var svärmod och blygsamhet.

Från dem hon hade studerat hans ögon. Hon hade, som redan i början av denna berättelse påpekats, ett sätt att se en person, särskilt av mankön och ung, i ögonen, som om hon granskade dem genom en lornjett. Paul Duval skyggade för hennes rättframhet, i vilken det ej låg ens tillstymmelsen till ett formellt: förlåt att jag tränger mig in.

Hon kunde se på hans högra ärm att han varit sårad. Hon frågade honom:

— Är ni svårt sårad.

Hans bleka hy blev plötsligt blodröd:

— Oui, madame. Ganska svårt.

— Hur?

Han rodnade på nytt och svarade undvikande.

Det var naturligt, att en kvinna med hennes rättframma nyfikenhet skulle intressera sig för en sådan blygsamhet. Den var så oamerikansk. Och den var också så hjälplös, eftersom Paul Duval fullständigt saknade även den europeiske blygsamme och finkänslige världsmannens förmåga att hålla personer på ett lämpligt avstånd. Paul Duval var värnlös.

Till en början roade henne denna hjälplöshet. Den första tiden förklarade hon den på detta sätt: han var överväldigad av Ruskin Howards millioner, av hennes eget anseende och hennes skönhet.

Men det dröjde ej länge, förrän hon måste ändra åsikt.

Så fort de genom så gott som dagliga möten blivit en smula närmare bekanta, talade hon till honom ungefär på samma sätt, hon talat till Blanck första gången de möttes. Var han gift? Inte ens förlovad? Tänkte han inte gifta sig? Var han inte förälskad i någon liten fransyska i le Hâvre? Inte ens det! Ville han inte gifta sig med en amerikanska? Tyckte han inte om självständiga kvinnor? Tyckte han om musik? Vilka franska författare tyckte han bäst om?

Det enda definitiva svar, hon lyckats pressa ur honom, var att han älskade Frankrike och att han ej var riktigt säker på, om han tyckte om New York eller ej. Han beundrade Amerika, men — — — det var så olika, vad han varit van vid. Amerikanerna voro sådana slösare.

Hon fann som sagt till en början samma glädje att förhöra honom, som en kvinna av hennes typ finner i att rota i en annans byråådor. Men ej heller hon var utan hjärta och hennes nöje att utforska honom tog en annan skiftning. Man skulle kanske komma sanningen ganska nära, om man sade, att den från sadism svängde över till masochism. Medan hon sökte vända ut och in på honom, tänkte hon för sig själv: Hur vulgära och ofinkänsliga är vi inte, vi amerikaner! Vad måste han inte tänka om mig! Jag skall vara snäll mot honom. Jag ska inte fråga honom nästa gång om hans kärleksaffärer.

Vid nästa sammanträffande upprepade hon samma fråga:

— Alors, monsieur Duval, ni har ännu inte funnit en amerikanska, som tilltalar er?

Varje gång hon träffade Blanck, brukade hon underhålla sig med honom om tre ämnen: sockeraktier, musik och sig själv. På sista tiden hade musiken undanträngts av »fallet Duval». En dag förklarade hon för Blanck: »den lille franske löjtnanten är förälskad i mig». Det var ej någon tvekan om det längre. Nej, han hade inte kom-

mit fram med en kärleksförklaring. Det vågade han alldeles säkert inte. Men han hade kommit så nära en öppen förklaring, en så blygsam ung man kunde. Han brukade rodna starkare än vanligt, när hon frågade honom, om det ej fanns en enda amerikanska, som tilltalat honom.

— Och, mr Swede, vad skall jag göra nu? Vad råder ni mig till?

— Förälska er i honom!

Mrs Howard skrattade.

— Jag menar allvar! Varför inte? Tänk vilket vackert förhållande det skulle kunna bli. Han är ung och oförfalskad. För honom måste det betyda den tionde himmelen att få sin kärlek besvarad av en kvinna, han från alla upptänkliga synpunkter måste gränslöst beundra.

— Men i Herrans namn, mr Swede, ni menar väl inte, att jag skulle göra honom till min älskare? Om jag skulle välja en älskare — — — Nej, vet ni, han vore den sista jag skulle välja.

— Så långt fram i tiden eller i händelseutvecklingen har jag inte tänkt. Men varför skulle han vara den sista, ni skulle välja? Han är ingen världsman. Det är sant. Han är inte heller en fysisk Apollo. Men förstår ni inte: den mannen besitter enligt alla psykologiska probalitetsberäkningar, vad ni aldrig skulle kunna finna hos världsmannen eller sådana heraldiska djur som den italienske prinsen.

— Vad är det?

— Den heliga elden, mrs Howard! Den låga,

som endast stiger från ett ofördärvat och ungdomligt hjärta.

Mrs Howard såg på Blanck:

— Ni gör narr av mig.

Blanck började tala om litteratur:

— En gång, när jag var ung och ofördärvat, förälskade jag mig i en kvinna över trettio. Varken förr eller senare har jag varit så lycklig och så olycklig. Det var gudomligt!

— Egoist! Det intresserar mig inte, vad ni kände. Men var hon lika gudomligt lycklig och olycklig?

— Yes, madam, she was! Hon blev åtminstone tio år yngre på kuppen. Och detta till trots av det faktum att vi aldrig växlade mer än en enda kyss. En kyss på pannan. Men jag älskade henne, så som jag aldrig älskat någon varelse förr eller senare, inte ens mig själv. En gång stal jag ett par av hennes morgontofflor. De voro inte ens nya. Men jag kunde sitta och smeka dem, till och med kyssa dem. Tänk er att vara så älskad, att man kysser era morgontofflor, Mrs Howard. Det är vad jag menar med den heliga elden!

Mrs Howard skrattade:

— Barnsligheter!

Men hon såg på Blanck. Och hennes blick var allvarlig.

En tid efter förklarade Mrs Howard:

— Jag har börjat följa ert råd. Jag försöker bli kär i den lille löjtnanten. Konstigt, inte sant?

Till sist upphörde hon helt och hållet att tala om Duval. Blanck tog det som ett tecken på, att hon lyckats i sitt försök.

Han stötte på Duval flera gånger på middagar hos Howards, vilket ännu mera styrkte honom i hans förmodande, eftersom Duvals ställning vid högkommissionen knappast var sådan, att den i och för sig borde ge anledning till en så pass intim social samvaro.

Efter en lång tystnad sade mrs Howard plötsligt en dag till Blanck:

— Jag är kär i Paul. Riktigt! På fullt allvar!

— Jag gratulerar.

— Ingenting att gratulera till. Jag är olycklig. Och på sätt och vis lycklig också. Det är vackert! He's a darling. Men han är också konstig. Försök och fråga ut honom, på vad sätt han är sårad.

Blanck lovade. Men utan resultat. Duval svarade i svävande ordalag.

Efter ytterligare en tid bad mrs Howard om ett enskilt samtal med Blanck. De drucko te på Ritz.

— Ni är svensk. Ni förstår. Saken är den: jag är olycklig. Enbart olycklig. Den här spänningen har varat för länge. Jag är så nervös, att jag inte vet — — — Jag kan inte säga, hur nervös jag är. Vad ska jag göra?

— Gå och fråga en psykoanalytiker!

— Ni bara gör narr av mig.

— Jag ger er rådet på fullt allvar. Alla människor

låter psykoanalysera sig nu för tiden i Amerika. Varför inte ni? Om det inte hjälper, kan det i alla fall inte skada.

— Ni tror på det!?

— Naturligtvis tror jag på det. Allra mest här i Amerika.

Mrs Howard skakade på huvudet:

— Förklara er litet tydligare, if you please!

Blanck sökte göra henne till viljes.

Psykoanalysen hade i själva verket vunnit en oerhörd popularitet i Amerika, åtminstone inom vissa samhällskretsar, societets- lika väl som intellektuella. Ytligt sett skulle framgången kunna tyckas paradoxal i maskinernas Eldorado. Men endast ytligt sett! Det var på denna punkt, »själen» tog hämnd ej endast på amerikansk materialism utan också på amerikansk idealism. Ej nog med att jakten efter framgång, strävan att materiellt lyckas brutalt och konsekvent förkrympt allt det i själslivet, som ej kunde direkt utnyttjas i kampen för den materiella lyckan, den i dollars eller personlig makt bestämbara framgången. Från motsatt håll hade puritanismen arbetat i samma riktning, i riktning mot ett lika brutalt och konsekvent undertryckande av de estetiska funktionerna, ett brutalt och konsekvent förenkligande av livet till en punkt, där det förfalskats till vissa grovhuggna moraliska principer.

Tillsammans hade amerikansk materialism och amerikansk idealism lyckats skapa en vardagsetik,

som ytligt sett kunde förefalla skrymtande, men som i själva verket var skrymteriets motpol, så till vida som motsättningen mellan vad man verkligen var, och vad man trodde sig vara, för det stora flertalet ännu ej nått medvetandets tröskel.

Man hade, som socialisttidningen på tal om Ruskin Howard uttryckt det, lyckats göra högra handen okunnig om vad den vänstra foten företog sig.

Inom varje samhällsklass fanns det emellertid individer, på vilka detta självbedrägeri hämnade sig. Kontrasten mellan synas och vara blev allt för spännande, i det sociala och politiska livet lika väl som i det inre personliga.

De krävde enheten. De pockade på den, med den naiva otålighet, som i sin ordning var en naturlig följd av det snabba realiseringstempot på det ekonomiska och industriella området. De fordrade en lösning, en ögonblicklig frälsning! Ledda av en Billy Sunday drevo de djävulen ur sina syndiga kroppar, ledda av en mrs Eddy förnekade de som Christian Scientister materiens existens, ledda av den fria kärlekens apostlar slogo de sig på libertinage med fanatikens moraliska allvar.

Varje decennium såg en handfull nya patentmediciner dagen för att hela det blödande gapet mellan synas och vara.

En av dessa patentmediciner var psykoanalysen.

Den tilltalade naturligtvis endast finsmakare och dem, som gjorde anspråk på gourmandis.

Freuds försök att taga mänskans libido som den basiska förklaringen till över huvud taget alla psykiska rubbningar, som ej kunde direkt härledas till organiska sjukdomar — här var en teori, som hade alla utsikter att bli populär i Amerika. Den var på samma gång enkel och omfattande. Den var, i den form den framställdes, ny, epokgörande, en slags psykologisk skyskrapa, med ankarkättingarna djupt nere i jorden och tornets elektriska bågglampa halsbrytande högt uppe i skyn. Den var också ikonoklastisk, bildstörmande. Den kastade alla gamla puritanska gudar över ända. Den ställde så gott som varje hittills erkänd och antagen teori om mänskligt uppförande på huvudet, i synnerhet alla dem, som voro grundade på a priori etiska eller religiösa principer. Den rev undan skynket, bakom vilket man sökt dölja allt det, som hittills kallats »heligt», därför att man innerst inne betraktade det som oanständigt och skamligt. Det fanns ej längre någonting heligt i mänskonaturen, lika litet som det fanns någonting oanständigt eller skamset. Det var naturligt, ej längre föremål för fördömmelse eller medömkan, endast för undersökning och klarläggning.

I psykoanalysen tog en revolterande amerikansk finsmakare hämnden på puritanen inom sig. Här var till slut förklaringen på ens gåta! Och vilken smickrande förklaring! Hur

underbart komplicerade äro vi ej, materialism och puritanism till trots!

Utanför de legitimerade nervläkarnas krets togs analysen upp som yrke av psykologiska kvacksalvare. Det blev på modet att låta psykoanalysera sig. Man besökte analytikern så som den rättrogne katoliken besöker biktfadern och den grovt vidskeplige spåkaringen. Det var lärorikt. Det gav en chockens angenämt upprörande sensation. Och det medförde också i många fall önskat resultat och lindring: Freudianismens psykologiska determinism befriade en på ett bekvämt sätt från känslan av ansvar.

Detta var ordagrant, vad Blanck anförtrodde Mrs Howard under deras tête-à-tête på Ritz. Han uttryckte sig en smula annorlunda, framför allt mera entusiastiskt. Han uppmanade henne ivrigt att rådfråga en psykoanalytiker, huvudsakligen därför att han hoppades efteråt få veta analytikerns förklaring av Christine Howards gåta.

Mrs Howard lyssnade spänt till hans utläggning. Efter en halvtimme förstod han, att han lyckats. Han kunde se på hennes ögon, att motståndet försvunnit.

Nästa gång de möttes sade hon:

— Jag har varit hos doktor Osborn.

— Vad sa han?

— Aha!

Blanck fick aldrig veta vad analytikern sagt —

Ungefär vid denna tid blev det bekant, att den franska regeringen tilldelat mrs Howard hederslegionens officersrosett.

Hon hade av franska ambassaden i Washington tillfrågats, om hon hade någon särskild önskan visavi dess högtidliga överlämnande. Efter åtskilliga diskussioner beslöts det, att överlämnandet skulle försiggå på ambassaden i Washington. Helst skulle hon ha velat förlägga ceremonien till det Howardska privathotellet i New York i förening med en stor middag och därpå följande mottagning. Olyckligtvis måste emellertid Ruskin Howard lämna New York en tid innan. I spetsen för en armenisk delegation for han nämligen till Paris för att inför fredskonferensen framlägga vissa önskemål i samband med Mindre Asiens politiska framtid. Av denna anledning och den därmed sammanhängande etikettfrågan ansåg hon det olämpligt att förlägga ceremonien till New York.

Några dagar innan mrs Howard skulle resa till Washington gav hon emellertid en mindre formell middag för de i New York varande medlemmarna av den franska högkommissionen, med vilka hon stått i närmare förbindelse, mjölkkommitténs sty-

relse, medlemmar av dess organisations- och kontorspersonal o. s. v.

Till denna middag var också Blanck inbjuden. Dels hade han som förut nämnt haft en viss andel i mjölkidén, dels skulle han om någon vecka lämna New York och Förenta staterna. Hans tidning hade tröttnat på att hålla honom längre i Amerika. Ur internationellt politisk synpunkt hade Förenta staterna upphört att vara av nyhetsintresse, lika plötsligt som det två år tidigare i ett enda slag uppträtt som den faktor, kring vilken hela världens öde rörde sig. I senaten kivades man sedan månader tillbaka över Wilsons nationsförbund. Det blev med varje dag allt tydligare, att ingenting av internationell betydelse skulle ske, förrän Wilson för alltid lämnat Vita Huset.

Det var på denna middag Blanck för första — och sista — gången mötte gamle Cosmo Howard. Han hade kommit tillbaka från Florens och Europa — i en panisk sinnesstämning. Europa låg i dödsryckningarna. Med varje dag, som gick, sackade europeisk kultur tillbaka med ett kvarts sekel. Om Europa ej lämnades ögonblicklig hjälp, skulle det vara för sent!

Vad Cosmo Howard tänkt sig göra, när han väl en gång kommit tillbaka till Amerika, var lättare uttryckt i ord än i handling. Han hade föresatt sig att använda sin ålderdoms energi till att förmå det amerikanska folket att inse vikten och nödvändigheten av sin mission i världs-

historien. Nu eller aldrig! Detta var som sagt lättare sagt än gjort. Vid sin återkomst fann han, att den politiska situationen fullständigt förändrats. Nu var det Big Business och Wall street, som med alla medel sökte förmå senaten att i en eller annan form gå med på Wilsons nationsförbund. Anledningen till att Big Business så totalt ändrat sin position var den, att man i Nationernas förbund såg de bästa garantierna för ett industriellt och finansiellt status quo, för kapitalismens framtida säkerhet. Å andra sidan var det majoriteten av det amerikanska folket, som, om det ej direkt motsatte sig Wilsons nationsförbund, i alla händelser upphört att intressera sig för Europas affärer. Korsfararentusiasmen hade brunnit ned, den internationella fantasien, förmågan att känna med andra än dem, som voro ens omedelbara grannar, hade uttömt sig själv.

Det var denna apati, den republikanska majoriteten i senaten stödde sig på för att ge Wilson dödsstöten och på så sätt göra en republikansk valseger säker — ett år efter, vid det kommande presidentskiftet.

Det fanns alltså ej mycket att göra för en man som Cosmo Howard annat än indigneras och profetera världens undergång.

Och det gjorde han efter bästa förmåga.

Blanck stötte på honom inne i biblioteket efter middagen.

Cosmo Howard var en mycket liten vithårig man med ett militäriskt utseende. Han såg när-

mast ut som en f. d. major vid ett kavalleriregemente, där man använder sig av öläningar eller ponnyer. Han hade stora buskiga, vita, krigiska ögonbryn, en martialisk snövit mustasch och trots sin höga ålder en gammal kavalleriofficers fysiska hästryggsbalans och av ryttarkonsten bestämda och applicerade energi.

När han fick tag på Blanck, sade han:

— Oh yes! Very glad to see you, young man! Har hört talas om er. Ni är mannen med historien om Whitmans kattor.

— Yes, sir!

— All right! Låt oss sitta ner och talas vid.

Han manövrerade Blanck in i ett hörn, stängde vägen för honom med en stor länstol, som han bad Blanck placera så, som han ville ha den, slog sig själv ned i den och började profetera.

Blanck förstod mycket snart, att gamle Howard hörde till det slags människor, som äga säte men ej stämma i sitt eget hem och som därför taga skadan igen på främlingar. Att denna uppfattning överensstämde med verkligheten, blev också ännu mera tydligt, om man kastade en blick på mrs Cosmo Howard, hans andra hustru och Charlemagne Smiths äldre syster. Hon var nämligen påfallande lik marskalk Foch, endast med den skillnaden att hon var högre till växten och dessutom saknade mustascher.

Gamle Cosmo Howard profeterade alltså för Blanck, i den anda, som i det föregående i korthet beskrivits. Vad som nu hände, var den hi-

storiska parallellen till romerska kejsardömetts förfall.

— Läs Gibbon, unge man! Den är lika färsk som en tidning. Läs och begrunda! Detta är den vita rasens långsamma död! Japaneser, kineser, hinduer och negrer stå redan på vakt vid sjukängan. Pass opp, unge man! Ni är ung nog att se hela det långsamma dramat utveckla sig. Och sanna en gammal mans ord!

Han lutade sig fram mot Blanck:

— Vet ni var felet ligger?

— No, sir!

— A, då ska jag tala om det för er! Felet ligger i vissa av den vita rasens egna karaktärsegenskaper. När ni ser i London, Paris, Rom, Berlin och New York människor som festa och dansa och roa sig, medan en hel civilisation gradvis förfaller, tror ni det är ett bevis på att människorna är dåliga. No, sir! Don't you believe it! Don't you fool yourself! Människorna, det stora flertalet av dem är goda. Och det är det värsta med dem! Ni hör vad jag säger!

Blanck nickade.

Howard ryckte honom i den vita frackvästsribben och upprepade än en gång, som om han givit uttryck till en alldeles ny och genial tanke:

— Det värsta med människorna är att de i grund och botten är goda. De vill tänka rätt! De vill handla rätt! Om man plockar ut ett tjog individer på måfå i vilken folksamling som helst, kan ni

vara övertygad om, att ni bara finner en eller två, som är blinda och döva för högre motiv. Var och en har sina små egenheter, sina små löjliga sidor och sina dåliga sidor. Men på det hela taget är de goda människor. Om de inte är öppna för logiskt resonemang, är det i alla fall möjligt att röra dem känslövägen. De är villiga att hjälpa, när fara är å färde. Det har kriget visat. Mänskan är offervillig, modig, ihärdig. Det finns inga lidanden hon inte kan utstå. Hon har mera än bestått provet. Hon har överträffat de mest fantastiska profetior. Man kan knappast hoppas på en bättre eller en högre mänskotyp. Och det är detta som är det hopplösa, unge man! (Gamle Howard ryckte åter Blanck i västsribben.) Och detta är resultatet! En hel civilisation raseras. Den vita rasen kastas århundraden tillbaka i tiden. I Europa leves det denna dag på samma sätt som för tre hundra år sedan: lyx och (här såg sig Howard omkring och tillade viskande): löss, lyx och löss, unge man, laster och svält! En hel civilisation håller på att försvinna. Det finns inte en enda vit man, som inte vet det. Det finns inte en enda kvinna eller man i Europa eller Amerika, som inte känner, vart det barkar. Och man fortsätter att dansa och svälta! Varför, unge man!? Säg mig varför?

Vid det här laget hade Blanck redan en svart tumme på sin vita frackvästsribb, antagligen från

nikotinen, som från gamle Howards cigarr fortplantat sig till hans fingerspetsar.

— Säg, unge man, varför?

Blanck skakade på huvudet.

— Det är inte den medvetna, den velade själviskheten. Det är något annat, något hopplösa: mänskans brist på fantasi! Hennes otroliga oförmåga att för längre tid än korta stunder kunna sätta sig in i medmänskans tankar och känslor.

Blanck log.

— Ni tror mig inte?

— Fullkomligt. Det är också min övertygelse.

Blanck hade lett, därför att det plötsligt gick upp för honom, från vilken bok gamle Howard fått sina idéer.

— Och inte bara hos medelmåttan, hos genomsnittsmänskan! Det är detsamma hos de högsta mänskotyper, rasen frambragt. På tusen individer, som höjt sig över sin samtid och fått sitt namn i historien, finner ni alla upptänkliga typer representerade, unge man: de sluga, de grymma, de maktlystna, de själviska, de framsynta, d. v. s. de som kunnat se en tio, femton år fram i tiden, ögonblicksopportunisterna, fanatikerna. Det är de, som lett mänskoläktet, det är de, som kunna tala till massans känslor, elda den, lura den till masshandling. Men lyssna till vad jag säger, unge man: hur få är de i historien, i den vita rasens historia, som har haft fantasi, som i medmänskorna sett och känt med m ä n

skor! Och hur varaktigt har deras grepp varit på mänskligheten! Jag ska säga er en sak, unge man! Och det är denna: det är som om ansträngningen att tänka i mänskliga faktorer var så våldsam, som om ansträngningen att känna med och för andra människor var så oerhörd, att den efter några korta moment förbrände materialet, uttömde vitaliteten och lämnade människan trött och förbrukad.

Och det är denna brist på fantasi, som är ett av de beklagligaste dragen hos den vita rasen. Hör på vad jag säger, unge man! Det är vårt kardinalfel! Det är inte en tillfällighet, att den vita rasen inte har att uppvisa en enda religionsstiftare. Vi har filosofer, men inte religionsstiftare. Varför, unge man! Varför? Därför att vi vita inte har någon verklig äkta känsla. Vi saknar h j ä r t a! Vi har entusiasm, men inte hjärta! Och på den bristen går vi under! Sanna mina ord! Det är vår kardinalsynd! Fråga neger! Fråga hinduen, fråga kinesen, om vi har hjärta! Ah, unge man! Det är där, skon klämmer! Vi har inte kärleken! Vi är inte kristna! Vi är de enda verkliga hedningarna i världshistorien. Allt vad vi har av religion, av skönhetslängtan och verklig kärlek till livet och det, som lever, det har vi fått från södern. Vilka estetiska och religiösa värden har den vita rasen skapat? Låt greken betala tillbaka, vad han lånat från orienten, och se, vad som blir kvar, unge man! Om ni vill tillåta mig att säga ett par ord — — —

Blanck började se förtvivlat mot dörren, medan han samtidigt nickade hövligt åt gamle Howard:

— Det ska bli mig ett stort nöje — — —

— All right then! Men till att börja med en förberedande anmärkning. Som ni vet är det numera ett etnologiskt-vetenskapligt axiom, att grundinstinkterna hos en ras, dess fundamentala egenskaper äro oföränderliga — — —

I detta ögonblick kom Ruskin Howards hovmästare fram till dem:

— Mrs Cosmo Howard väntar mr Howard i empirealongen.

— All right! Tid att gå och lägga sig för en man vid mina år.

Han vände sig till Blanck:

— Vi får fortsätta den här diskussionen en annan gång. Men under tiden kan ni ta Gibbon från hyllan och läsa den. Den är färsk som en tidning.

Han gick mot dörren, stannade tvärt och kom tillbaka igen till Blanck; han såg honom skarpt och militäriskt i ögonen:

— Ni har kommit hit för att studera Amerika, unge man?

— Yes, sir!

— Nå, vad är det för fel med amerikanen? Blanck log ett biblioteksleende.

Gamle Howard tog åter tag i hans frackvästsnibb och sade sakta och med låg röst:

— Amerikanen är den vita rasen minus orienten, den oförfalskade vita rasen! Förstått mig?!

Innan Blanck hunnit svara, hade Howard åter ryckt honom i västen och tillade:

— Amerika är fantasilöshetens, den individuella jämnnstrukenhetens och egoismens Eldorado. Good night, young man!

— Good night, sir!

Blanck reste sig, sträckte på benen likt en vinthund, strövade genom hallen in i matsalen till byffén, lagade en stark grogg och tömde den.

På vägen ut stötte han på mrs Howard. Hon hade just följt sina svärföräldrar till dörren.

Hon bar en toalett av lilafärgad brokad, med guldstyng, lätt draperad vid vänstra sidan, tätt åtsittande kring midjan, som om den skrynklats, ett långt, smalt släp, köttfärgad tyll över skulderna, en diamanttiara i håret och en diamantkedja kring halsen.

Hon stannade några minuter. De talade om sockeraktier. De hade sjunkit. Hela börsen var för övrigt låg.

— Jag vet, sade hon. Men oroa er inte. Det är bara ett knep. Wall street försöker skrämman senaten in i Wilsons nationsförbund.

— Hur länge kommer lågtrycket att vara?

— Några veckor. Inte mera, enligt vad fackmän påstår.

— Jag skulle vilja sälja så fort som möjligt, eftersom jag måste ge mig i väg.

— Ni har gjort pengar i Amerika?

Blanck nickade leende:

— Det har jag er att tacka för.

— Ingen orsak. Jag kommer att sakna er mycket, mr Swede. Det är så kusligt; alla reser.

— Vem reser mera?

— Paul.

Det var första gången, han hört henne nämna fransmannan vid förnamn. Det hade flugit ur henne instinktivt.

— Han är demobiliserad. Det känns — — — Well, det tjänar ingenting till att tala om.

Hon tillade:

— Apro på giftermål: har ni hört eller läst i tidningarna det allra nyaste?

Blanck skakade på huvudet.

— Charlie Smith — ni kände honom? — har gift sig. Det är det minst romantiska giftermål, jag hört talas om på en lång tid. Han gifter sig för att skaffa barn till världen.

— Är det så oromantiskt?

— Naturligtvis. Well, vi träffas, innan ni ger er i väg. Vi måste dricka avskedste tillsammans. Inte sant?! All right! So long!

Hon seglade upp för trappan till salongerna. Släpet följde henne likt en räddningsbåt efter en lustjakt.

Blanck såg efter henne. Han tänkte:

Varför sa hon »apropå giftermål» och »romantiskt giftermål»? Tänker hon begå en dumhet?

Han ryckte på axlarna. Hon hade alltid en

vana att hoppa från ett samtalsämne till ett annat med ett »apropå» som felande länk.

— — —

Mrs Howard var på jakt efter löjtnant Duval. Här och där måste hon stanna och säga några leende ord till gäster.

Slutligen fann hon honom. Han satt som vanligt, ensam och bortkommen, i ett hörn under en palm.

— Skaffa mig en stol, sade hon. Jag vill tala med er.

Duval lyfte fram en fåtölj åt henne och hon slog sig ned. Det tog en lång tid för henne att ordna släpet. Hon visste plötsligt inte, vad hon skulle säga, visste inte, vad hon ville.

Till sist såg hon på honom och sade:

— Paul, vet ni, att jag är glad över att ni reser.

Han såg tillbaka på henne utan att svara med annat än ett leende.

— Ni har ingenting att svara?

— Madame, vad skall jag svara?

— Har ni aldrig märkt, att jag älskar er?

Duval rodnade:

— Det har varit ögonblick, då jag trott det. Men så har jag sagt till mig själv: det är omöjligt; tu es fou, Paul!

— Varför skulle det vara galenskap? Ni smickrar mig sannerligen inte. Och inte er själv hel'er. Varför har ni så lite självförtroende? Inte ens en amerikansk chaufför eller betjänt har så litet

självförtroende som ni. Han skulle för länge sedan ha sagt rent ut: jag älskar er, madame. Han skulle till och med ha föreslagit en rymning! Om inte för annat så för att locka pengar ur mig. Förstår ni?

Duval nickade:

— Je comprends, madame!

— Men ni säger ingenting. Inte ett ord. Ni har inte förrätt er med annat än era ögon. Varför säger ni ingenting?

Duval satt tyst en lång stund; till sist sade han med låg röst:

— Madame, varför skulle jag säga någonting. Jag kan ingenting säga, därför att jag inte har någonting att ge.

— Ni menar, Paul, att ni inte har någon ekonomisk ställning att erbjuda mig? Förstår ni inte, att den saken sköter jag om. Den behöver ni inte bry er om.

— Ni missförstår mig, madame. Jag tänkte på det också. Det är naturligt, att jag skulle tänka på det. Ni tycks glömma, att jag före kriget satt på ett skeppsklarerarkontor i le Hâvre med två hundra francs lön i månaden och att jag om en månad eller så går tillbaka till mitt kontor med samma lön — för så vitt de vill ha mig och platsen inte tagits av någon annan. Jag tänkte på det. Jag måste tänka på det. Jag är inte — — —

— Inte galen. Nej, ni är inte galen. Ni är

en liten förståndig fransman. Ni är ett par tusen år gammal. Det är vad ni är, Paul.

Duval log:

— Madame, jag har alltid måst lära mig att se fakta rakt i ögonen. Frankrike är inte ett äventyrsland som Amerika.

— Men nu är ni i Amerika. Vet ni, vad jag tror, Paul!?

Han skakade på huvudet.

— Jag tror, att ni hemma i le Hâvre har en liten flicka, som era föräldrar och hennes föräldrar kommit överens om, att ni ska gifta er med. Och det löftet vågar ni inte bryta. Ni har inte mod! Är det inte så?

— Non, madame! Det var så. Men det är inte längre så.

— Ni har slagit upp förlovningen! Ni vågade, Paul! När slog ni upp den? Nu nyligen!

— Non, madame. Innan jag kom hit över.

Mrs Howard såg en lång stund på sina händer. Slutligen sade hon:

— Ni älskar henne ännu?

— Non, madame.

— Vem älskar ni? Någon annan? Är det någon annan ni älskar?

— Oui, madame!

— Vem? Mig?

— Oui, madame, je vous aime! Je vous adore! Mais — — — mais c'est impossible. Jag har inte rätt att säga det! Jag skulle inte ha sagt

det! Varför tvingade ni mig! Det var inte — — —
det var inte — — —

— Det var inte finkänsligt! Nej, jag är inte finkänslig i ett fall som detta. Varför var det inte rätt av er att säga det?

Duval svarade ej.

— Ska jag behöva ordna allt! Är ni inte karl nog att — — — lyssna till, vad jag säger. När reser ni?

— Om en vecka.

— Jag följer med er! Säg inte nej! Jag följer med er!

Duval stammade:

— Mais, madame, madame, c'est impossible!
C'est tout à fait imposs — — —

— Hör på vad jag säger, Paul! Det tjänar ingenting till att ni med detsamma skulle slå över från blygsamhet till självöverskattning. Hör ni på vad jag säger?

— Mais oui, madame!

— Nå, hör på då! Tro inte, att jag älskar er till en sådan grad, att jag skulle vilja ruinera hela mitt liv. Jag vet vad jag gör. Jag har tillräckligt att leva på. Bara på aktier av ett enda slag har jag gjort en halv million dollars. Och jag har mycket annat vid sidan om det. Ni ska inte tro, att jag älskar er till den grad, att jag skulle vilja bryta alla mina förbindelser. Kan ni inte förstå, vad jag menar, när jag säger, att jag har ingen här, ingen enda, ingen som bryr sig om mig, ingen som

älskar mig. Och kan ni förstå, att när mjölk-kommittén slutar om någon tid, då är också min tid slut! Om ett halvt år finns det ingen, som längre kommer ihåg Christine Howard. Hon är glömd! Förstår ni mig bättre nu!? Förstår ni, att jag inte är galen. Förstår ni, att en kvinna som jag, som är alldeles ensam, som knappast kan föredraga den man, hon är gift med, kan ni förstå, att en kvinna, som om ett halvår väntar glömskan, föredrager att dela den med en, som älskar henne, som beundrar henne, som avgudar henne! Kan ni förstå det!

— Oui, madame! Mais — — — C'est impossible!

— Nej, det är inte omöjligt! Herregud, förstår ni inte! Förstår ni inte, att det här inte är fråga om en historia för livet. Kanske ni tröttnar på mig. Kanske jag tröttnar på er. Vad vet vi om det! Vad kan vi veta! Förstår ni inte, att vad jag vill, är bara det att vi bör försöka. Vi har inte rätt att inte försöka. Ni älskar mig, ni beundrar mig, ni avgudar mig! Jag älskar er. Ni är en darling. Ni är finkänslig. Ni har den heliga elden! Varför inte försöka? Varför ska vi ge oss ut i världen var och en på sitt håll och försöka på nytt, när vi kan försöka tillsammans, när vi kan gömma oss tillsammans, när vi kan bli glömda tillsammans? Säg, Paul, varför inte?

— C'est impossible, madame! C'est tout à fait impossible!

— Jag förstår er inte. Är ni en fullständig idiot, när det gäller kvinnor? Och ni är fransman! Till och med en amerikan skulle förstå en kvinna i mitt läge! Men inte ni! Vad är det med er? Ni döljer något! Kan ni inte tala rent ut. Jag har varit ärlig mot er. Jag har rätt att fordra ett ärligt och uppriktigt svar.

— Jag kan inte svara! Jag kan inte!

— Ni måste, Paul!

Han andades djupt, lutade sig över mot henne och sade med snabb och stapplande röst:

— Madame, jag hör till — — — Jag hör till det fåtal sårade — — — Jag är sårad — — — Jag har förlorat — — — Jag är inte längre en man!

Han var blossande röd i ansiktet.

Mrs Howard fingrade på sitt släp. Hon svarade endast med ett ord:

— Å-å-åh — — —!

— — —

Om mrs Howard gått till sängs tidigare än hon gjorde, skulle hennes liv ha räddats. Hennes sovrum, som låg på tredje våningen, med fönsterna vettande utåt en miniatyrträdgård med franska förlängningsperspektiv, förblev nämligen alldeles oskadat.

När gästerna lämnat hemmet, gick hon upp i sin budoar, låste in sina juveler och ringde på kammarjungfrun för att hjälpa henne kläda av sig.

Sedan kammarjungfrun försvunnit ned i tjänstfolkskvarteret i suterrängvåningen, blev mrs Howard sittande i budoaren, hur länge gjorde hon sig själv ej räkning för. Enligt polisundersökningarna efteråt måste hon ha tillbragt en timme där, sedan kammarjungfrun lämnade henne.

Vad hon företagit sig under denna timme, var det naturligtvis ingen som visste. Bland sönderkrossade toalettartiklar från toalettbordet fann man emellertid fragmenten av en på styvt papp uppklistrad femhörning i sin ordning ritad på ett vanligt vitt papper. Mrs Cosmo Howard identifierade dagen efter detta papper som ett indiskt pentagram, vilket hon för någon tid sedan gett sin svärdotter. I

sammanhang härmed berättade mrs Cosmo Howard också för polisen, som till en början trodde denna »kabalistiska femhörning» ha tillhört förövaren eller förövarna av attentatet, att den i själva verket var deras hemliga sällskapstecken, följande: Mrs Ruskin Howard hade för någon tid sedan för henne (mrs Cosmo Howard) omtalat, att hon ofta kände sig nervös, besynnerlig och att hon ofta led av melankoli. Hon hade också för mrs Howard nämnt, att hon besökt en psykoanalytiker, utan att säga, vilka råd denne gett henne. Mrs Cosmo Howard hade då lånat henne ett av de två pentagram, hon för många år sedan (i själva verket vid världsutställningen i Chicago) fått av en indisk munk, som besökt utställningen i samband med den där avhållna världsreligionskonferensen. Dessa pentagram påstodos hava en om ej precis magisk så i alla fall lugnande inverkan på nervösa personer. Genom att länge betrakta den med tusentals linjer tecknade femhörningen försattes personen i fråga i ett tillstånd av apati, ur vilket så småningom i sin ordning ett stort lugn bemäktigade sig en. Mrs Cosmo Howard hade under alla dessa år själv använt sig av medlet och funnit det välgörande, och det var med tanke på detta välsignelsebringande inflytande på henne själv, hon lånat sin svärdotter sitt andra exemplar. Hon hade också några dagar efter frågat mrs Ruskin Howard, om pentagrammet gjort henne någon nytta och fått till svar att »hon ännu inte använt sig av det».

Därmed var en sak uppklarad. Den »kabalistiska teckningen» hade ingenting med attentatet att skaffa. Å andra sidan spridde det ett visst ljus över Christines sista stunder.

I själva verket var mrs Cosmo Howards teori riktig. Christine hade tillbragt sina sista minuter med pentagrammet i sitt knä.

Hon hade, som den klassiska termen lyder, befunnit sig i stor andlig nöd.

Under mera än en halv timme hade hon gått fram och tillbaka i sin budoar, som upptog en del av tredje våningen, alldeles över ytterdörren, med fönsterna vättande åt gatan.

Hon tänkte på Paul. Hans bekännelse hade kommit som en oerhörd chock. Hon förstod nu allt och framför allt detta, det mest förödmjukande för henne: Paul hade ej älskat henne för hennes egen skull utan för könets. Hans kärlek till henne hade ej gällt henne själv utan Kvinnan, kvinnan, som tack vare hans olycka för alltid strukits ut ur hans liv. Och han hade helt säkert förälskat sig i henne, därför att han ansåg henne ofarlig. För henne skulle han aldrig behöva erkänna sin olycka. Med henne kunde han »leka», skaffa sig en sentimental tillredsställelse utan att behöva befara en upptäckt.

Misstanken pinade henne.

Hon hade också tänkt på mycket annat, på sitt äktenskap, på framtiden, på de sista aderton månaderna.

Hon kände att hennes stormaktstid var förbi.

Vad som än skulle komma att hända: ingenting skulle bli som förr. Kriget hade varit den lyckligaste perioden i hennes liv! Kriget hade gett henne sensationer, hon hittills aldrig drömt om. Vad som väntade — vad det nu än skulle bli — kunde ej annat än förefalla banalt och alldagligt i jämförelse med de sista aderton månaderna. Alldaglighet och tomhet! Det var, vad som väntade henne, i en form eller en annan!

Det fanns också så många viktiga ting att reda upp och som uppskjutits, därför att man inte haft tid eller lust att gå till botten med dem.

Först och främst hennes eget äktenskap. Vad ville Ruskin? Vad tänkte han? Hon visste det inte. Och hon själv? Vad ville hon? Vad tänkte hon? Hon hade inte gjort det klart för sig. Hon hade hoppats på en lösning, en melodramatisk och sentimental lösning: att rymma med Paul.

Men nu måste hon göra klart för sig vad hon ville. Hon måste fatta ett beslut.

Hon gick fram och tillbaka på golvet. Hon kände det, som om allt inom henne var i upplösning. Och inte bara hos henne. Gamle Howard hade rätt: hela världen var stadd i upplösning, hela världen var på väg att gå under. Själva hade de vaktats av detektiver, deras hus hade bevakats ända till dess Ruskin for, hans kontor hade bevakats — — — Allt var i upplösning! Hon ville bort, bort! Och hon hade ingen att

fara till, ingen som brydde sig om henne, ingen som älskade henne. Också Paul — — — också han! Det fanns ingen!

Det var i en sådan sinnesstämning, hon tagit fram pentagrammet, lagt det i sitt knä och börjat stirra på det.

När explosionen kom, när yttermuren plötsligt slets upp och golvet rycktes i bitar, kände hon ingen överraskning. Detta var upplösningen! Hon väntade den. Den var naturlig. Hon föll, som om hon fallit i en dröm, som plötsligt blivit sanning. — — —

Huset mitt emot Ruskin Howards privathotell hade under det sista året inretts till en officersklubb. Då bomben exploderade klockan ett på natten, rusade de ännu kvarvarande klubbisterna fram till fönsterna, funno fönsterrutorna täckta med fläckar av en lilafärgad substans. Howards hus mitt emot var ramponerat. Hela framsidan var upplåkt ända upp till fjärde våningen, ett stort ellipsformat hål.

En officer, som minuten innan kom in på gatan från Fifth Avenue, berättade dagen efter, att när bomben exploderade, han såg en plötslig blixt springa upp från trappan till Howards hus. Själv förlorade han ögonblicket efter medvetandet. Explosionen kastade honom flera meter ut på gatan.

Den person eller de personer, som utfört attentatet hade av explosionen reducerats till kötttrasor

och benstycken, som lågo spridda över gatan. Uppe på en av fönsterrutorna i officersklubben mitt emot fann man utom den förut omnämnda hjärnsubstansen ett stycke blodigt kläde med en knapp hängande fast i tyget. Klädet visade sig vid undersökningen ha varit röd flanell.

Då yttermuren slets upp och golvet rycktes i bitar, föll mrs Howard genom två våningar ned i hallen mot stengolvet. Olyckligtvis hade explosionen samtidigt också kastat ett tungt renässansskåp fram på golvet. Några ögonblick balanserade det på kanten av de uppslitna bräderna, föll över och krossade mrs Howard.

Ingen av tjänarna hade skadats. De hade sitt kvarter i baksidan av privathotellets suterrängvåning.

Det visade sig morgonen efter, att Ruskin Howard ej varit den ende, som utsatts för attentat denna natt. Samtidigt med att bomben exploderade utanför hans hem, upprepades samma historia i fem andra städer. Också i de senare fallen gällde attentaten industrimagnater av Ruskin Howards typ. Ingen av dem skadades emellertid.

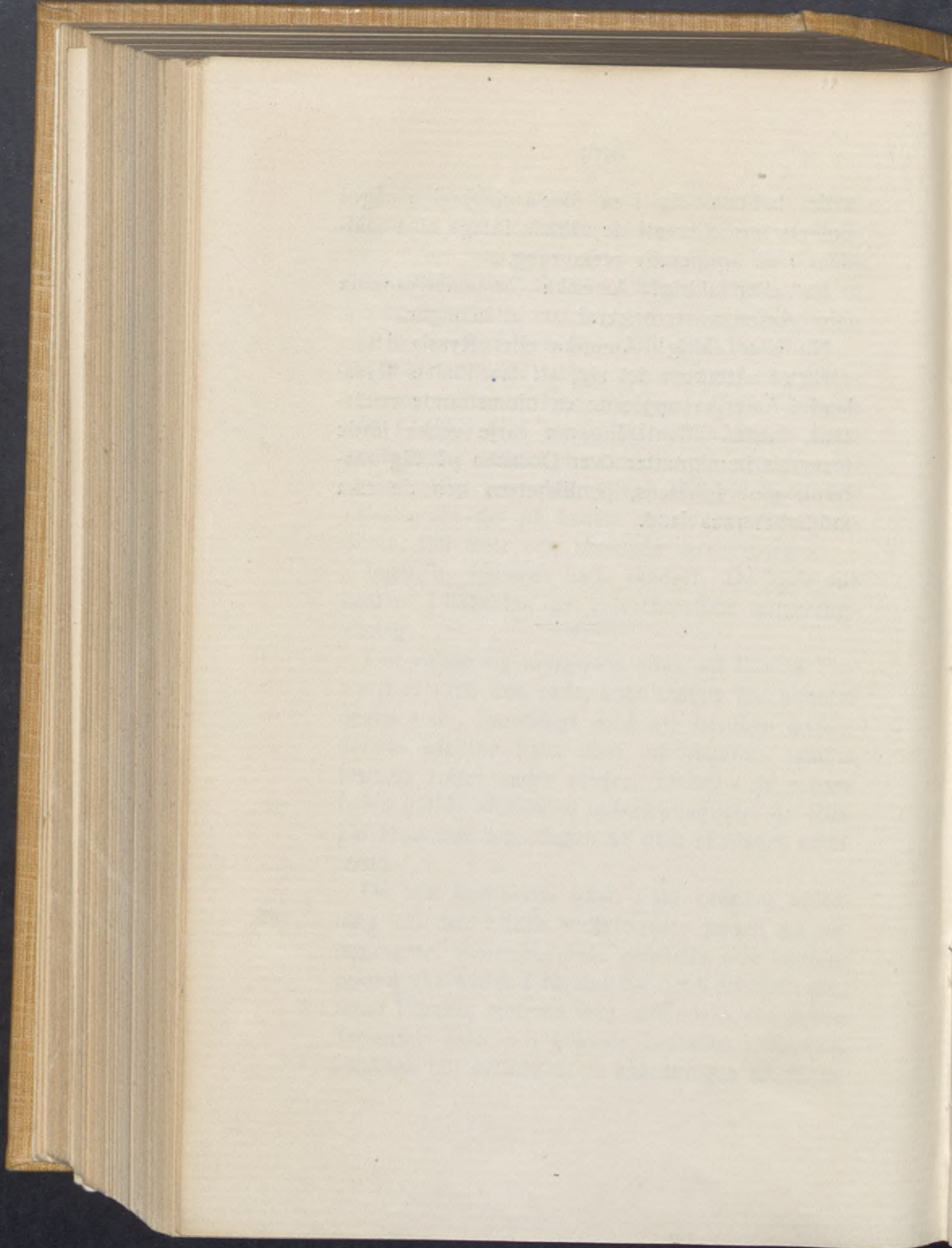
De sex bomberna gävo i sin ordning anledning till den hittills vidlyftigaste jakten på immigranter. Amerikas hela officiella och hemliga polisstyrka sattes i rörelse för att i ett enda slag rensa Förenta staterna från »utländska radikaler». Tusentals män och kvinnor kastades i fängelse, i många fall av den enkla anledningen att de rå-

kade befinna sig i en föreläsningssal i något Folkets hus eller att de råkade intaga sina måltider i en kooperativ restaurang.

Nu eller aldrig! Amerika för amerikanerna eller Amerika terroriserat av utlänningar.

Nu eller aldrig! Amerika eller Ryssland!

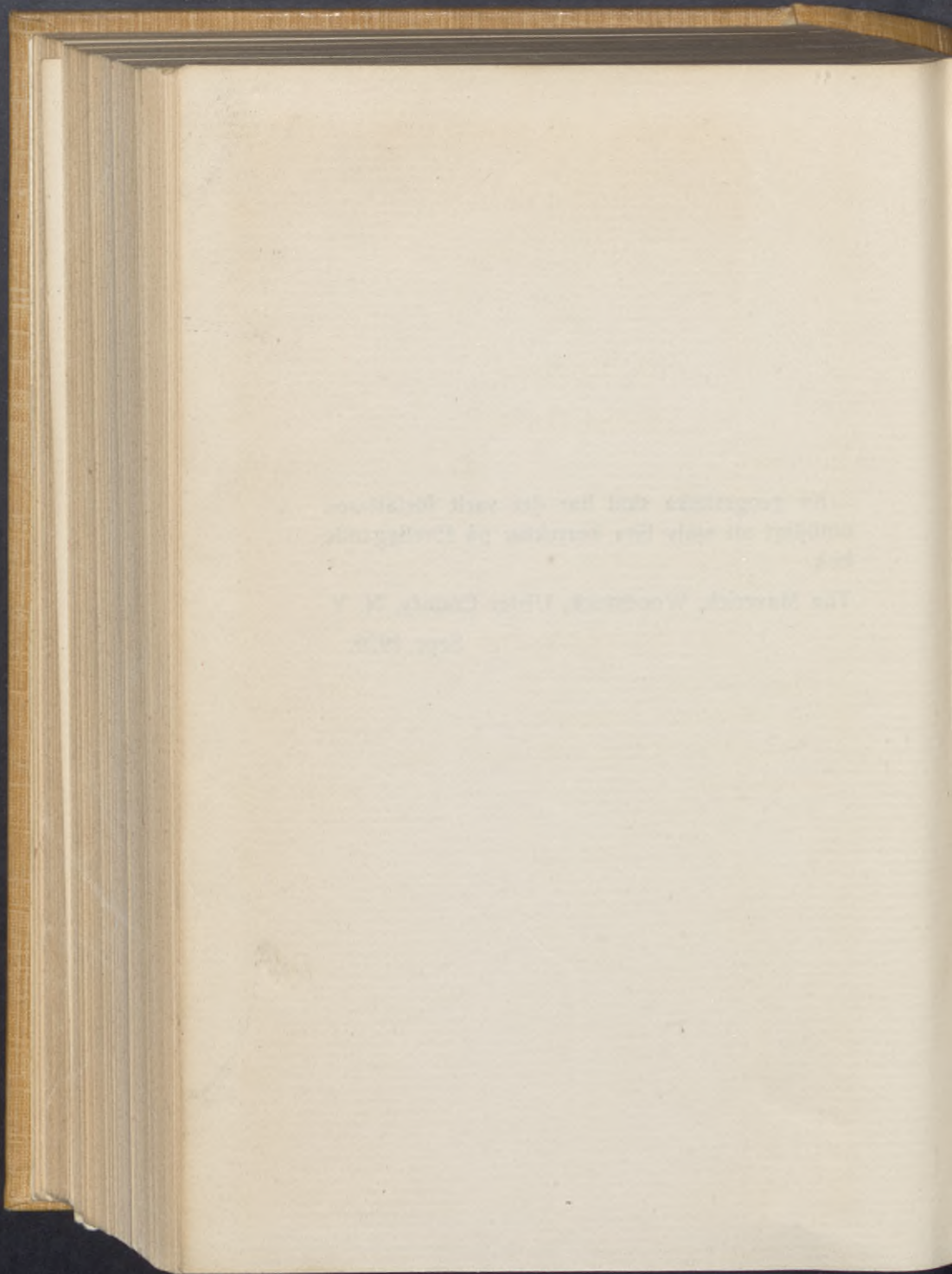
På så sätt kom det sig, att tsardömet Ryssland i Amerika upplevde en blomstrande renässans, medan atlanterångarna varje vecka förde tusentals immigranter över Oceanen på väg västerut, mot frihetens, jämlikhetens och de rika möjligheternas land.

Av geografiska skäl har det varit författaren
omöjligt att själv läsa korrektur på föreliggande
bok

The Maverick, Woodstock, Ulster County, N. Y.

Sept. 1920.

INNEHÅLL.

I. STORA VÄRLDEN.

Snöstormen	11
»Resten sköter min bror om»	93
Det genomskinliga nattlinnet	177
Negrer, litteratur och socker	221

II. REKONSTRUKTION.

Fientligheterna upphöra	289
Ruskin Howard och mattexperten	399
Mrs Howard är nära att utnämnas till officer av hederslegionen	473

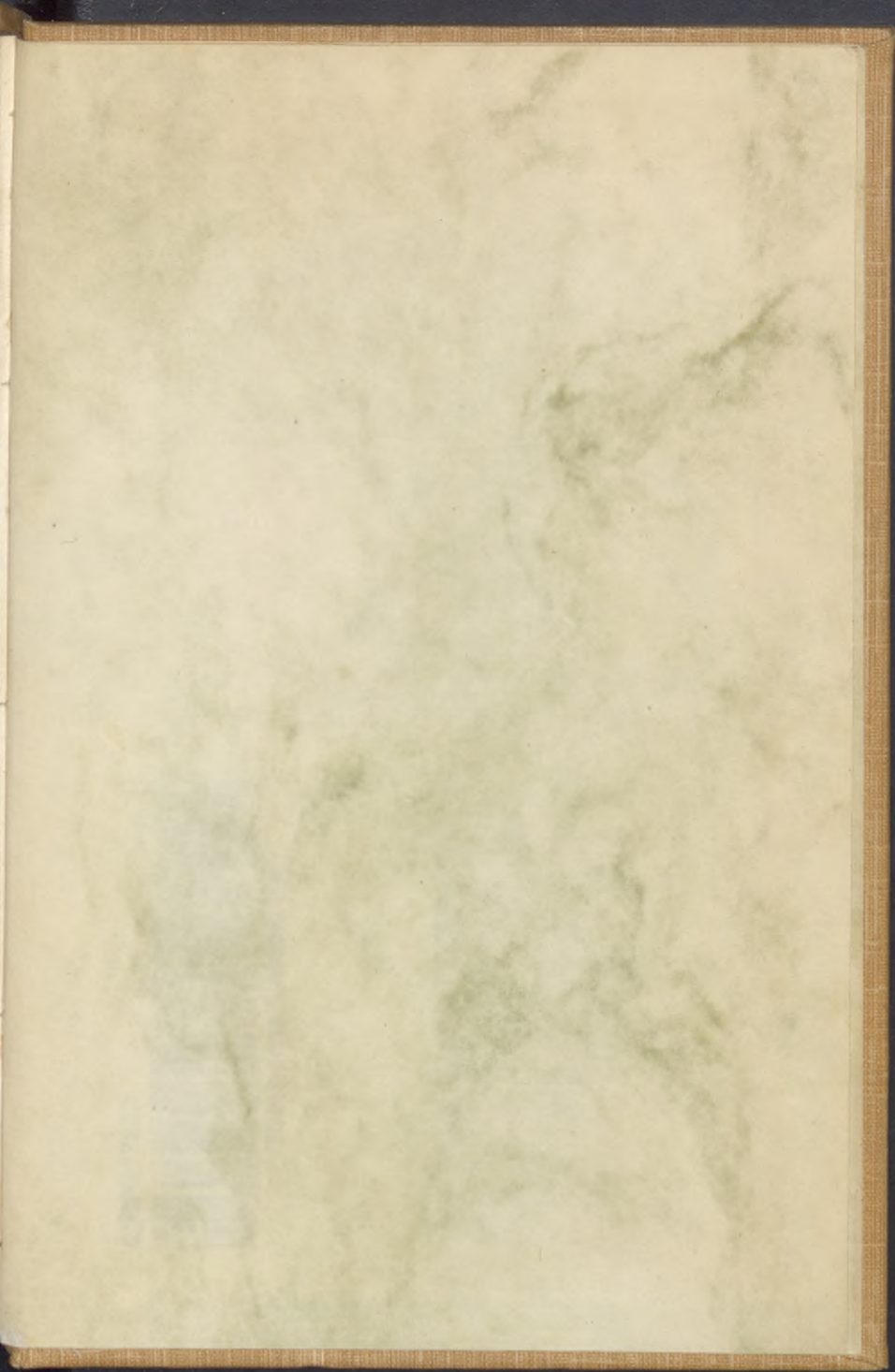
INDEX

I. STORA VÄRDE

Stora värde för den som vill ha en god och billig mat. Detta värde är en riktig guldgruva för den som vill ha en god och billig mat. Detta värde är en riktig guldgruva för den som vill ha en god och billig mat.

II. FÖRSTURTEL

Försturtel är en riktig guldgruva för den som vill ha en god och billig mat. Detta värde är en riktig guldgruva för den som vill ha en god och billig mat. Detta värde är en riktig guldgruva för den som vill ha en god och billig mat.

6000317312

Göteborgs Universitet

